362.7
Or8n
1909

A II. ORSZÁGOS PATRONAGE KONGRESSZUS IRATAI.

1909. DECZEMBER HÓ. 4. FÜZET.

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉNEK
LEGFŐBB VÉDŐSÉGE ALATT

BUDAPESTEN 1909. SZEPTEMBER HÓ 10—11-ÉN TARTOTT

II. ORSZÁGOS PATRONAGE KONGRESSZUS TÁRGYALÁSÁNAK NAPLÓJA

BELLYEI RICKL GYULA
MINISZTERI TANÁCSOS,
A KONGRESSZUSNAK ÉS A PATRONAGE EGYESÜLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE ELNÖKÉNEK VEZETÉSE MELLETT

SZERKESZTETTÉK:

DR. ROTTENBILLER FÜLÖP
KIR. ITÉLŐ TÁBLAI BIRÓ,
A KONGRESSZUS FŐTITKÁRA.

ÉS

DR. HORVÁTH DÁNIEL
KIR. TÖRVÉNYSZÉKI JEGYZŐ,
A KONGRESSZUSNAK ÉS A PATRONAGE EGYESÜLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK TITKÁRA.

1922

A KONGRESSZUSNAK ÉS A PATRONAGE EGYESÜLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI DIJTALANUL KAPJÁK.

Ára: 3 Korona.

A Patronage Egyesületek Országos Szövetségének
titkári hivatala:

V., Országház-tér II. Igazságügyminisztérium, II/97.

A II. ORSZÁGOS PATRONAGE KONGRESSZUS IRATAI.

1909. DECZEMBER HÓ. 4. FÜZET.

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉNEK
LEGFŐBB VÉDŐSÉGE ALATT

BUDAPESTEN 1909. SZEPTEMBER HÓ 10—11-ÉN TARTOTT

II. ORSZÁGOS PATRONAGE KONGRESSZUS TÁRGYALÁSÁNAK NAPLÓJA

BELLYEI RICKL GYULA
MINISZTERI TANÁCSOS,
A KONGRESSZUSNAK ÉS A PATRONAGE EGYESÜLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE ELNÖKÉNEK VEZETÉSE MELLETT

SZERKESZTETTÉK:

DR. ROTTENBILLER FÜLÖP
KIR. ITÉLŐ TÁBLAI BIRÓ,
A KONGRESSZUS FŐTITKÁRA.

ÉS

DR. HORVÁTTH DÁNIEL
KIR. TÖRVÉNYSZÉKI JEGYZŐ,
A KONGRESSZUSNAK ÉS A PATRONAGE EGYESÜLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK TITKÁRA.

A KONGRESSZUSNAK ÉS A PATRONAGE EGYESÜLETEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI DIJTALANUL KAPJÁK.

A Patronage Egyesületek Országos Szövetségének
titkári hivatala:

V., Országház-tér II. Igazságügyminisztérium, II/97.

Révai és Salamon könyvnyomdája Budapest, VIII., Üllői-út 18. sz.

362.7
Or8n
1909

TARTALOM.

		Lap
1.	A Kongresszuson megjelentek névsora	7
2.	Kiküldöttek utján résztvettek a Kongresszuson:	
	Hatóságok	24
	Kir. Curia. Kir. Koronaügyészség	26
	Kir. itélőtáblák	26
	Kir. főügyészségek	26
	Kir. törvényszékek	27
	Kir. ügyészségek	29
	Kir. járásbiróságok	31
	Ügyvédi kamarák	34
	A Magyar Tud. Akadémia, egyetemek, theológiai és jog-akadémiák kiküldöttei	36
	Tankerületi főigazgatók és középiskolák kiküldöttei	38
	Egyesületek kiküldöttei	40
	Üdvözlő táviratok	54

ELSŐ NAP.

Ünnepélyes megnyitó ülés.

József királyi főherczeg megnyitó beszéde 56
Günther Antal v. b. t. t., m kir. igazságügyminiszter beszéde 58
Dr. Ruffy Pál miniszteri tanácsos, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője, gr. Andrássy Gyula m. kir. belügyminiszter nevében és képviseletében üdvözli a Kongresszust 61
Almády Géza budapesti szék- és fővárosi tanácsos a főváros képviseletében üdvözli a Kongresszust 62
Gróf Edelsheim-Gyulai Lipót, Magyarország főrendiházának kiküldöttje inditványozza, hogy a Kongresszus elnökévé bellyei Rickl Gyula min. tanácsos, a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének elnöke választassék meg . . . 63
Bellyei Rickl Gyula min. tanácsos elnöki beszéde 63
Dr. Prohászka Ottokár a Magyar Tud. Akadémia tagja, székesfehérvári megyés püspök előadása: „A patronage etikai jelentőségéről“ 66
Elnök: az ünnepélyes megnyitó ülést bezárja 73

50830/1

Délutáni ülés.

Lap

Elnök: a tisztikar megválasztására javaslatot terjeszt elő. 74

A napirendre kitüzött *első kérdés* tárgyalása. 76

Véleményt adtak 80
Dr. Balogh Jenő előadó 80
Elnök 100
Dr. Biró Balázs 100
Gróf Vay Péter 101
Dr. Hagara Viktor 103
Elnök 105
Dr. Giesswein Sándor 105
Dr Szivák Imre 106
Dr. Oberschall Pál 109
Dr. Ozory István 112
Miskolczy László 115
Dr. Auszterweil László 120
Dr. Bakonyi Kálmán 124
Dr. Bernolák Nándor 128
Dr. Heller Farkas 131
Váradi Zsigmond 133
Nagy László 134
Répay Dániel 136
Dr. Gangel Ödön 138
Eiserth István 142
Perjéssy Mihály 144
Dr. Baksa Lajos 146
Dr. Perl Soma 147
Dr Ruffy Pál 150
Elnök 151
Dr. Balogh Jenő előadó 151
Elnök 151

MÁSODIK NAP.

Délelőtti ülés.

A napirendre kitüzött *harmadik kérdés* tárgyalása.

Véleményt adtak 158
Dr. Gáll Endre előadó 158
Dr. Márkus Dezső 169

Elnök megszakitja a harmadik kérdés tárgyalását és a *második kérdés* tárgyalását kezdi meg. 173

Véleményt adtak 171
Dessewffy Emma előadó 174
Farkas Edith előadó 184
Antal Gábor 189
Geőcze Sarolta 192

Lap
Dr. Giesswein Sándor 196
Dr. Mészáros Lajos 198
Glücklich Vilma 200
Dr. Klug Emil 203
Dr. Ruffy Pál 206
Rosenberg Auguszta 209
Dr. Halász Zoltán 209
Dr. Deutsch Ernő 211
Dessewffy Emma előadó határozati javaslatot terjeszt elő . 218
Elnök 218

Délutáni ülés a *harmadik kérdés* tárgyalásának folytatása.

Elnök 219
Dr. Angyal Pál 219
Dr. Kruck Elemér 225
Létay Gusztáv 245
Dr. Bakonyi Kálmán 248
Dr. Lévai Tibor 251
Aczél Gyula 253
Dr. Schirilla Achill 260
Dr. Lányi Márton 262
Kádár László Levente 267
Elnök 270
Dr. Gáll Endre előadó 270
Elnök 273
Varga Nagy István 273
Elnök 274

Digitized by the Internet Archive
in 2016

https://archive.org/details/naploja00orsz

A Kongresszuson megjelentek névsora:

Aggházy Dóra, tanitónő, Budapest
Ákos István, intézeti igazgató, Budapest.
Almády Géza, fővárosi tanácsos, Budapest.
Alföldy Dezső dr., kir. járásbiró, Győr.
Andor György dr., pápai kamarás, Esztergom.
Andorffy Károly dr., kir. járásbiró, Budapest.
Andrássy Gyula gróf, val. belső titkos tanácsos, belügyminiszter.
Angster Emil, gyáros, Pécs.
Angyal Pál dr., egyetemi magántanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, jogakadémiai tanár, Pécs.
Antal Gábor, ref. püspök, Komárom.
Apponyi Albert gróf, valóságos belső titkos tanácsos, vallás- és közoktatásügyi miniszter.
Aradi Béla dr., ügyvéd, Ujpest.
Ardai Janka Barnabás dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Aschinger Ferencz, kir. főügyész, Pozsony.
Auszterweil László dr., fogházorvos, Arad.

Baán Jánosné dr.-né, Budapest.
Baintner Ottó, földbirtokos, Balassagyarmat.
Bakonyi Kálmán dr., kir. táblabiró, Budapest.
Bakonyi Pál dr., ügyvéd, Budapest.
Baksa Lajos dr., ref. conventi előadó, Budapest.
Balás Károly dr., jogtanár, Kassa.
Özv. Balázsné Bolgár Ilona, a Kath. Női Patronage Egyesület alelnöke, Budapest.
Balla Aladár dr.. Ujvidék szabad királyi város főispánja.
Balog Arnold dr., ügyvéd, a Jogtudományi Közlöny szerkesztője. Budapest.
Balog Mór, főreáliskolai tanár, Budapest.
Balog Ármin dr. tanár, Budapest.

Balog Károly, kir. itélőtáblai elnök, Pécs.
Balogh Jenő dr., a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi tanár, Budapest.
Balogh Sándor dr., ügyvéd, Budapest.
Balogh Arthur dr., egyetemi tanár, Kolozsvár.
Baloghy György, főügyészi helyettes, Budapest.
Bán József dr., kir. ügyész, Dés.
Barna Ignácz dr., az igazságügyminisztériumba beosztott itélőtáblabiró, Budapest.
Barna Mihály, főgymnáziumi tanár, Budapest.
Barta Vilma.
Bartha Győző, itélőtáblabiró, Gyulafehérvár.
Bartha Richárd dr. az igazságügyminisztériumba beosztott kir. tszéki biró.
Baróthy Pál, kir. ügyész, Nagyvárad.
Bárdos Ferencz, lakatos, Budapest.
Bárdossy László, kir. ügyész, Szombathely.
Bártfay Sándor dr., ügyvéd.
Bartos Kálmán, felsőbb leányiskolai tanár, Budapest.
Batthiány Gábor gróf, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Benedek Dezső, műépitész, Budapest.
Beniczky Kálmán, főgymn. tanár, Losoncz.
Benke Sándor dr., kir. ügyész, Pozsony.
Berczelly Jenő, valóságos belső titkos tanácsos, itélőtáblai elnök, Kassa.
Berczelli Harry dr., ügyvéd, Budapest.
Berkes János lovag, Szeged.
Berkes János, intézeti igazgató, Budapest.
Beöthy Károly dr., ügyvéd, Szegszárd.
Bernáth Géza, valóságos belső titkos tanácsos, a m. kir. kuria másodelnöke, Budapest.
Bernáth Gézáné, kuriai másodelnök neje, Budapest.
Bernáth István, országgyűlési képviselő, Budapest.
Bernolák Nándor dr., jogakadémiai tanár, Kassa.
Bezerédj István, főispán, Szombathely.
Bezerédy Viktor, államtitkár, Budapest.
Biedler Frigyes, cs. és kir. alezredes, Budapest.
Biskara Endre, nyug. kir. főmérnök, Budapest.
Biró Balázs dr., ügyvéd, Kolozsvár.
Biró Balázsné, ügyvéd neje, Kolozsvár.
Biró Ida, tanitónő, Budapest.
Blazsejovszky Károlyné, Budapest.
Blayer Miksa dr., orvos, Budapest.
Boda Dezső dr., főkapitány, Budapest.
Boda Gyula, joghallgató, Budapest.
Bodó Aladár dr., ügyvéd, Pécs.
Bodó Sándor, kir. főügyész, Marosvásárhely.
Bochkor Mihály dr., ügyvéd, Kolozsvár.
Bodó Gusztávné, Budapest.

Bogdanovics Luczián, görög keleti szerb metropolita, Karlócza.
Bogsch Árpád, jogszigorló, Budapest.
Bogyay Kálmán, Budapest.
Bointner Károly, kir. járásbiró, Halmi.
Bolemann Lajos, kir. kuriai biró, Beszterczebánya.
Bondel Fülöp.
Boronkay István dr., ügyvédjelölt.
Borsiczky Géza, kir. itélőtáblabiró, Trencsén.
Boskovič German, tábori lelkész, Budapest.
Bosnyák Zoltán, miniszteri tanácsos, Budapest.
Bothár Sándor dr., kir. ügyész, Kassa.
Bőke Gyuláné dr.-né, Budapest
Bretán Sándor, birósági jegyző, Halmi.
Bródi Tibor dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Brudl Fülöp, táblai tanácsjegyző, Kassa.
Brüll Ignácz dr., udvari tanácsos, ügyvéd, Budapest.
Bud János dr., miniszteri fogalmazó, Budapest.
Bujnovszky Tamás, lelkész, Budapest.
Bundala Mihály dr., kanonok, Nagyvárad.
Budaházi Zoltán, törvényszéki biró, Debreczen.
Burián Béla dr., ügyvéd, Budapest.
Burghardt P. István, törvényszéki jegyző, Budapest.

Chorin Ferencz, főrendiházi tag, Budapest.
Cherven Flóris dr., tankerületi főigazgató, Budapest.
Chyzer Béla dr. orvos, Budapest.
Cielszky Vilmos dr., kir. járásbiró, Vácz.
Császár Elemér dr., ügyvédjelölt, Budapest.
Cserba Ferencz, táblai biró, Ujpest.
Csernoch Ágost, birósági jegyző, Rétság.
Csiky Kálmánné, udvari tanácsos özvegye, Budapest.
Csizmadia Lajos, ref. theologiai igazgató, Pápa.
Csizmazia Endre országgyülési képviselő, Budapest.
Csongvay Károly, cs. és kir. altábornagy, Budapest.
Czárán István, kir. főügyész, Budapest.
Czeisel Lajos dr., ügyvéd, Zombor.
Czettel Gyula, kir. tanácsos, nyomdatulajdonos, Budapest.
Czigler István, joghallgató, Budapest.
Czobor Miklós, kir. ügyész, Ipolyság.

Daróczy István, kuriai biró, tszéki elnök, Székesfehérvár.
Decleva Dénes, törvényszéki jegyző, Pécs,
Dedinszky Gábor dr., törvényszéki joggyakornok, Budapest.
Degré Miklós dr., törvényszéki elnök, Zalaegerszeg.
Dekker Gyula, törvényszéki elnök, Szabadka.
Demjén Géza dr., fővárosi fogalmazó, Budapest.
Densz Sándor dr., kir. járásbiró, Ilosva.
Dessewffy Emma, az Orsz. Prot Patronage Egyesület hölgyválasztmányának elnöke, Budapest.

Deutsch Ernő dr., főorvos, Budapest.
Deutsch Kornélné, Pécs.
Devich László dr., itélő táblai tanácselnök, Budapest.
Dévai Ignácz dr., kuriai biró, Budapest.
Dévai István dr., ügyvéd, Budapest.
Diószeghy Gábor, törvényszéki elnök, Zilah.
Doleschall Alfréd dr., egyetemi tanár, Budapest.
Dózsa Ferencz, törvényszéki biró, Torda.
Droppa Vilmos, tábori lelkész, Budapest.

Eberle Ferencz, cs. és kir. alezredes, Budapest.
Ébner Jánosné özv., Budapest.
Edelsheim-Gyulay Lipót gróf, Budapest.
Egressy Lajos dr., orvos, Kecskemét.
Egyed István dr., joggyakornok, Budapest.
Ehardt Márton, cs. és kir. alezredes, Budapest.
Ehrenfeld Gyula dr., törvényszéki biró, Nyitra.
Eisenbach Albert, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Eiserth István, főügyészi helyettes, Sátoraljaujhely.
Elekes István, főgyimnasiumi tanár, Budapest.
Endes Miklós dr., kir. törvényszéki biró, Kolozsvár.
Endes Miklósné, Kolozsvár.
Endrődi Szerafin, Budapest.
Eördögh Virgil, kir. törvényszéki elnök, Máramarossziget.
Erdey Gáspár, árvaszéki elnök.
Ernst Ödön, törvényszéki biró, Ujvidék.
Erődi Béla, udvari tanácsos, tankerületi főigazgató, Budapest.
Erődi Béla dr. ifj., kereskedelmi iskolai tanár, Kolozsvár.
Erődi Tihamér dr., joggyakornok, Budapest.
Esső Imre dr., ügyvéd, Szombathely.
Eszlári Sándor, fővárosi elüljáró, Budapest.
Eszterházy Jánosné grófné, Kolozsvár.
Ettingshausen Zsigmond, cs. és kir. alezredes, Budapest.
Eyssen Gyuláné, Budapest.

Fábián Lajos dr., törvényszéki elnök, Arad.
Faddi Jenő.
Famler Gusztáv, ág. ev. lelkész, Torzsa.
Farkas Edith, alapitványi hölgy, Budapest.
Farkas Antal.
Farkas Lajos dr., miniszteri tanácsos, egyetemi tanár, Kolozsvár.
Farkas Zsigmond dr., ügyvéd, Szabadka.
Farkas Elek, szövetkezeti titkár, Budapest.
Farkas István, czipész, Budapest.
Feichtinger Ernő dr., kir. táblai biró, Győr.
Fekete Nagy Béla, polgármester, Kolozsvár.
Felber Arthur, kir. főügyész, Pécs.
Feledi Jenő dr., ügyvéd, Balassagyarmat.
Feleki Béla dr., ügyvéd, Budapest.

Feleki Sándor dr., orvos, Budapest.
Fenyvesy Soma dr., ügyvéd, Marosvásárhely.
Felix Antal dr., kir. törvényszéki elnök, Szolnok.
Ferencz József, unitárius püspök, Kolozsvár.
Finkey Ferencz dr., a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi magántanár, Sárospatak.
Firczák Gyula, görög kath. püspök, Munkács.
Fischer Colbrie Ágoston dr., róm. kath. püspök, Kassa.
Fischer Jenő dr., ügyvéd, Arad.
Fischer Gyula dr., kir. ügyész, Győr.
Flórián Károly dr., jogakadémiai tanár, Eperjes.
Flórián Károlyné Eperjes.
Floth Fülöp, cs. és kir. hadbiztos, Budapest.
Fodor Gyula dr., főgymn. tanár, Budapest.
Fodor József, kir. járásbiró, Budapest.
Fogarassy Viktor dr., cs. és kir. főtörzsorvos, Budapest.
Forster Gyula báró, főrendiházi tag, Budapest.
Franz József dr., kir. aljárásbiró, Nagykáta.
Fráter Pál dr., ügyvéd, Nagyvárad.
Fried Adolfné dr.-né, özv. Budapest.
Friedmann Bernát dr., ügyvéd, Budapest.
Friedmann Ernő dr., ügyvéd, Budapest.
Friedrich Sándor, theologiai tanár, Vácz.
Frits Béla dr., kir. ügyész, Kolozsvár.
Fürst Jakabné, Budapest.

Gaál István, albiró, Kunszentmárton.
Gabrovitz Ervin, orvostanhallgató, Budapest.
Gabrovitz József dr., joggyakornok, Budapest.
Gadány László, kir. ügyész.
Gahsek György dr., theologiai tanár, Vácz.
Galamb Kristóf, kir. járásbiró, Veszprém.
Gallovich Jenő dr., állami főgimnáziumi tanár, Budapest.
Gallovitz Mihály, banktisztviselő, Budapest.
Gáll Endre dr., kir. ügyész, Budapest.
Gamberszky Guidó dr., törvényszéki jegyző.
Gangel Ödön dr., joggyakornok, Budapest.
Gárdonyi Neumann Frigyesné, Budapest.
Gelléri Mór, iparegyesületi igazgató, Budapest.
Geöcze Sarolta, tanitóképző-intézeti igazgatónő, Budapest.
Gerecze Péter dr., főreáliskolai tanár, Budapest.
Gerdánovits Sándor dr., kir. táblabiró, Temesvár.
Gerlits Sándor, egyleti igazgató, Szombathely.
Geszti Andor dr., kir. ügyész, Budapest.
Giesswein Sándor dr., kanonok, pápai praelatus, országgyülési képviselő, a Kath. Patronage Egyesület egyházi elnöke, Budapest.
Glück Frigyes, Budapest.
Glücklich Vilma, fővárosi tanitónő, Budapest.
Gozsdu Elek, kir. főügyész, Temesvár.

Góts János, törvényszéki jegyző, Sátoraljaujhely.
Gömböcz Miklós, kir. törvényszéki biró.
Göth Ilona, Budapest.
Götz János dr., törvényszéki jegyző.
Gregor Kálmán, kir. ügyész, Beszterczebánya.
Grill Jenő, kir. törvényszéki biró, Nyitra.
Grósz Gizi, Budapest.
Gullner Gyula, főispán, Budapest.
Guszich Lajos, theologiai tanár, Budapest.
Guttmann Árminné, Budapest.
Guttvenisz Vilmos, szentszéki tanácsos, Esztergom.
Guzrenits Vilmos, tanitóképző igazgató, Esztergom.
Günther Antal, valóságos belső titkos tanácsos, m. kir. igazságügyminiszter, Budapest.
György Endre, valóságos belső titkos tanácsos, Budapest.
György István, kir. ügyész, Temesvár.
György Istvánné, Temesvár.
Gyurtsi Kálmán dr., járásbiró, Malaczka.

Hacker Ervin, ügyvédjelölt, Pozsony.
Hadik János gróf, valóságos belső titkos tanácsos, államtitkár, Budapest.
Hagara Viktor, nyug. főispán, Budapest.
Hahóti Sándor, felső leányiskolai igazgató. Budapest.
Hajdu György, kir. járásbiró, Ráczkeve.
Halász Zoltán dr., ügyvéd, Budapest.
Hállay Ferenczné, Klotild szeretetház elnöknője, Budapest.
Hamar Árpád dr., közalapitványi alügyész, Budapest.
Hámos László, főispán, Rimaszombat.
Hankovits Ödönné, Budapest.
Hanvai Sándor, kerületi elüljáró, Budapest.
Hardy Sándor, törvényszéki elnök, Pécs.
Harsányi Elemér, kir. ügyész, Szeged.
Hazslinszky Géza, törvényszéki elnök, Szekszárd.
Hedlicska Lajos, lelkész.
Hegedüs Loránt dr., országgyülési képviselő, egyetemi tanár, Bpest.
Hegedüs Géza.
Helcz Ferencz, kir. táblai biró, Vácz.
Heller Farkas, miniszteri fogalmazó, Budapest.
Herich Károlyné, miniszteri o. tanácsos özvegye, Budapest.
Herodek Károly, tanár, Budapest.
Herzog Péter báró, nagybirtokos, Budapest.
Herzog Miksa, cs. és kir. törzsorvos, Budapest.
Herzog Béla báró, Budapest.
Hertelendy Béla, földbirtokos, Nagykanizsa.
Heténvi Pál dr., királyi járásbiró, Bácsalmás.
Hevesi Simon, főrabbi, Budapest.
Hidegh Sándor, honvéd százados, Budapest.
Himpfner Béla, főgimnáziumi igazgató, Budapest.

Hindy Zoltán dr., pénzügyi fogalmazó, Budapest.
Hlatky Árpád, cs. és kir. gyógyszerészügyi tiszt, Budapest.
Hodászy Antal dr., kir. ügyész, Budapest.
Hoffmann Adolf ifj., törvényszéki jegyző, Nyitra.
Hohenburger Antal, honvéd ezredes, hadbiró, Budapest.
Hordósy Lajos, birósági jegyző, Komárom.
Hornyánszky Aladár, ág. ev. theológiai tanár, Pozsony.
Horváth Győző dr., kanonok, Kalocsa.
Horváth Jenő, kir. táblai elnök, Győr.
Horváth Zoltán, kir. törvényszéki biró, Veszprém.
Horváth Ernő dr., joggyakornok, Budapest.
Horváth Ede, egyleti titkár, Versecz.
Horváth Sándor, itélőtáblai biró, Kassa.
Horvátth Dániel dr., az igazságügyminisztériumba beosztott birósági jegyző, Budapest.
Horváth Árpád dr., ügyvéd, Pozsony.
Horváth Gyula dr., országgyülési képviselő, Budapest.
Hovantsák István dr., főreáliskolai tanár, Budapest.
Hüttenberger Károly, földbirtokos, Torzsa.

Igaz Gusztáv, kir. aljárásbiró, Halmi.
Illés Andor dr., kir. ügyész, Máramarossziget.
Illés József dr., egyetemi magántanár, kir. törvényszéki biró, Budapest.
Illésné, egyetemi magántanár neje, Budapest.
Illés Samu dr., cs. és kir. törzsorvos, Budapest.
Imling Konrád dr., államtitkár, Budapest.
Istvánffy Gyuláné, egyetemi tanár neje, Budapest.
Istvánffy Sándor dr., táblai tanácsjegyző.

Jakabffy Elemér dr., ügyvéd, Lugos.
Jankovich Kálmán, fogházgondnok, Budapest.
Jankovics László, Budapest.
Jánossy Gábor dr., egyleti titkár, Szombathely.
Jászai Samu, nyomdász, Budapest.
Jordán János, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Joszits Milorád dr., törvényszéki biró, Szabadka.
József főherczeg Ófensége.
Józan Miklós, unitarius lelkész, Budapest.
Jörg Endre, kir. ügyész, Temesvár.
Jörg Endréné, kir. ügyész neje, Temesvár.
Junginger Imre, cs. és kir. élelmezési tiszt, Budapest.
Jungmeyer Mihályné, Budapest.
Juraszek János, kir. ügyész, Veszprém.
Jurenák Janka, Budapest.

Kacskovics Mihály dr., miniszteri tanácsos, Budapest.
Kacziány János, ág. ev. főesperes, Budapest.
Kádár László Levente, állami pártfogó tisztviselő, Budapest.

Kádár Zoltán dr., ügyvédjelölt, Budapest.
Kahles Jaroslav, cs. és kir. ezredes, Budapest.
Kain Albert, joghallgató, Budapest.
Kallós János dr., ügyvéd, Balassagyarmat.
Kanász József dr., cs. és kir. főtörzsorvos, Budapest.
Karácson István dr., cs. és kir. törzsorvos, Budapest.
Karczag Sándor dr., ügyvéd, Szolnok.
Karsai Sándor dr., miniszteri titkár, Budapest.
Karowsky Károly dr., cs. és kir. törzsorvos, Budapest.
Kastel Fernando, joghallgató, Budapest.
Kassuba Domokos, főgimnáziumi igazgató, Eger.
Katinay Gyula, törvényszéki jegyző, Nyitra.
Kelemen Lajos dr., ügyvéd, Budapest.
Kelényi Jenő, joghallgató, Budapest.
Keller Gyula, gazdasági akadémiai tanár, Budapest.
Keller Lajos, egyleti titkár, Arad.
Kéler Béla dr., járásbiró, Bazin.
Kemény Dávid, koronaügyészségi igazgató, Budapest.
Kenessey Béla, erdélyi ref. püspök. Kolozsvár.
Kenessey Kálmán dr., járásbiró, Nagykőrös.
Keppich Henrik dr., ügyvéd, Temesvár.
Kerese Tibor dr., miniszteri fogalmazó, Budapest.
Kerese Gábor, kir. táblabiró, Budapest.
Keresztesi Samu, ref. lelkész, Budapest.
Kern Lajos, kir. törvényszéki biró, Nagyvárad.
Keszler Lipót dr., ügyvéd, Balassagyarmat.
Kiss József dr., ref. theologiai tanár, esperes, Pápa.
Kiss Kálmán dr., ügyvéd, Kecskemét.
Kisfaludy Ákos, kir. táblabiró, Kaposvár.
Kitajka Lajos, szabó, Budapest.
Klima Lajos, főgimnáziumi igazgató, Ujpest.
Klug Emil dr., ügyvéd, Budapest.
Knörr Ferencz dr., kir. ügyész, Brassó.
Kohn Sámuel, főrabbi, Budapest.
Kohner Adolf dr., földbirtokos, Budapest.
Kohlbeck János, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Koller Kálmán dr., kir. járásbiró, Jászberény.
Konrád Ernő dr., ügyész, Békésgyula.
Kornfeld Móricz báró, Budapest.
Kornis Gyula dr., főgimnáziumi tanár, Budapest.
Korniss Géza, ügyvéd, Temesvár.
Korniss Béla dr., ügyvéd, Szeged.
Kórócz Károlyné, Budapest.
Kovács László dr., járásbiró, Karánsebes.
Kovács Miklós, joggyakornok, Halmi.
Kovács Ernő, ügyvéd, Budapest.
Kovács Dénes dr., tanár, Budapest.
Kovács Pál dr., jogtanár, Kecskemét.

Kovács Sebestyén Lajos, kir. ügyész, Aranyosmarót.
Kovács Albert, kir. törvényszéki elnök.
Kozma Andor, iró, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Budapest.
Kölcze Károly dr., ügyvéd, Brassó.
Köller János, itélő táblabiró, Arad.
Köpesdi Sándor, gimnáziumi igazgató, Budapest.
Körössy György dr., főgimnáziumi igazgató, Dés.
Körpel Károly dr., ügyvéd, Budapest.
Köves Aurél, joghallgató, Budapest.
Král Miklós dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Kránitz Kálmán, rk. püspök, Veszprém.
Krayzell Béla dr., törvényszéki jegyző, Vácz.
Krausz Eml dr., ügyvéd, Balassagyarmat.
Krécsy Béla, főreáliskolai tanár, Budapest.
Kreiszler Gyuláné, Budapest.
Krenner Zoltán dr., ügyvéd, Arad.
Krieszháber Leó, Budapest.
Kruk Elemér dr., ügyvéd, Budapest.
Krüger Aladár dr., ügyvéd, Nagyvárad.
Kudar Ottó dr., járásbiró, Félegyháza.
Kulin Imre, kir. törvényszéki elnök, Debreczen.
Kulin Sándor, kir. ügyész, Kaposvár.
Kun Béla dr., miniszteri tanácsos, Budapest.
Kun Ignácz, főgimnáziumi tanár, Budapest.
Kun Arthur dr., ügyvéd, Temesvár.
Kun Frigyes, földbirtokos, Sátoraljaujhely.
Kunfalvy Nándor, épitész, Budapest.
Kunfy Zsigmond, magántisztviselő, Budapest.
Kunst Ottokár, cs. és kir. őrnagy, Budapest.

Lakatos Ottó dr., a minorita rend főnöke, Arad.
Lange Kálmán dr., ügyvéd, Komárom.
Laszy József dr., kir. táblai elnök, Temesvár.
Latinovits Róza, magánzó, Budapest.
Lányi Márton dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Lányi József, kanonok, czimzetes püspök, Nagyvárad.
László Bertalan dr., orvos.
Lázár Andor dr., ügyvéd, Budapest.
Leitner Ernő dr., főorvos, Arad.
Lengyel Sándor, igazságügyminisztériumi számvizsgáló, Budapest.
Lengyel Aurél dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Létay Gusztáv, nyugalmazott miniszteri tanácsos, Budapest.
Létmányi Nándor dr., főgimnáziumi igazgató, Budapest.
Lévai Tibor dr., ügyvéd, Budapest.
Lévay Lajosné, Budapest.
Liber Béla, főreáliskolai tanár, Budapest.
Lollok Károly, misszionárius áldozó pap.
Lončár Jeromos, cs. és kir. alezredes, Budapest.
Lovrich István dr., ügyvéd, Budapest.

Loyczel Kálmán dr., kir. ügyész, Lugos.
Loyczel Kálmánné, Lugos.
Löcherer Tamás dr., igazgató főorvos, Rimaszombat.
Lukács Adolf dr., egyetemi tanár, Kolozsvár.
Lutilszky Jenő, joghallgató, Budapest.
Lutter János dr., Budapest.

Magyar Béla dr., birósági jegyző, Ipolyság.
Maibaum Arthur dr., ügyvéd, Eperjes.
Mailáth Gusztáv gróf, erdélyi rk. püspök, Gyulafehérvár.
Mandola Elemér dr., járásbirósági joggyakornok, Vácz.
Margalits Ede dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Markos Olivér, joghallgató, Budapest.
Markos Györgyné, Budapest.
Marinovich Imre dr., kir. jogügyi főtanácsos, Budapest.
Máriássy Andor, Rimaszombat.
Maróthi Fürst Lászlóné, Budapest.
Markovich Iván, kir. ügyész, Trencsén.
Marschall Emil, cs. és kir. kezelőtiszt, Budapest.
Masznyik Endre dr., ág. ev. theológiai igazgató, Pozsony.
Mautner Dezső dr., Budapest.
Mayer Gyula, Budapest.
Mayer Ödön, ügyvéd, Gyulafehérvár.
Mayer Márton, tanár, Szeged.
Mayer Mariska, Szeged.
Májai Májay Béla, cs. és kir. alezredes, hadbiró, Budapest.
Márk Endre dr., ügyvéd, Debreczen.
Márki Hugó dr., ügyvéd, Budapest.
Márkus Dezső dr., kir. táblai biró, Budapest.
Mátyus Arisztid, ügyvéd, Budapest.
Megyery István dr., kir. kamarás, főügyész helyettes, Budapest.
Megyessy Ágoston dr., ügyvédjelölt, Budapest.
Melocco János dr., kir. ügyész, Fiume.
Mendelényi László dr., kir. ügyész, Budapest.
Mendelényi Lászlóné dr., kir. ügyész neje, Budapest.
Messinger Simon dr., ügyvéd, Budapest.
Mezei Lajos, kerületi elüljáró, Budapest.
Mezriczky Károly, törvényszéki biró, Veszprém.
Mészáros János, református lelkész, Kecskemét.
Mészáros Lajos dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Mészáros István dr., kir. ügyész, Rimaszombat.
Micheller István dr., ügyvéd, Budapest.
Mihályfi Lajos dr., ügyvéd.
Mihalik Gyula, állami főgimnáziumi tanár, Budapest.
Mihály Gyula dr., ügyvéd, Brassó.
Mikler Károly dr., jogakadémiai dekán, Eperjes.
Mikó Ferencz dr., miniszteri s. titkár, Budapest.
Milassin Kálmán dr., kir. ügyész, Pancsova.
Miskolczy László, kerületi rendőrkapitány, Budapest.

Misz Rezső, esperes plébános, Trencsén.
Molnár Gyula, joggyakornok, Budapest.
Molnár Géza, kuriai biró, Nagyvárad.
Moravcsik Emil dr., udvari tanácsos, egyetemi tanár, Budapest.
Morvay Győző dr., állami főgimnáziumi tanár, Budapest.
Moskovits Mór dr, ügyvéd, Budapest.
Móga Győző, cs és kir őrnagy Budapest.
Muttnyánszky Ádám, kir. táblabiró, Budapest.
Myrdacz Pál dr., cs. és kir. vezértörzsorvos, Budapest.

Nagy Alfonzné, püspöki jószágkormányzó neje, Székesfehérvár.
Nagy Dezső dr., országgyülési képviselő, Budapest.
Nagy Ferencz dr., nyugalmazott államtitkár, egyetemi tanár, a Magyar Tud. Akadémia r. tagja, Budapest.
Nagy László, tanitóképző intézeti igazgató, Budapest.
Nagy Károly, ref. theológiai igazgató, Kolozsvár.
Návay Tamás, csanádi főispán, Makó.
Nauta Henrik, lovag, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Nemes Sámuel, kuriai biró, Gyulafehérvár.
Némethy Irén.
Neuber Pál dr., cs. és kir. főtörzsorvos, Budapest.
Neumann Frigyesné, Budapest.
Neumann Árminné, udvari tanácsos özvegye, Budapest.
Neiszer Antal dr., miniszteri titkár, Budapest.
Neuszer Ernő, miniszteri titkár, Budapest.
Novák Ernő dr., kir alügyész, Miskolcz.
Novák Lajos, kanonok, Budapest.
Noviczky Ferencz, cs. és kir. élelmezési gondnok, Budapest.
Nyácsik Endre, lelkész.

Oberschall Pál dr., jogakadémiai tanár, Pozsony.
Obetko Rezső dr., jogakadémiai tanár, Eperjes.
Okolicsányi Kuthy Dezső dr., egyetemi magántanár, Budapest.
Orbán Márton dr., ügyvéd, Szekszárd.
Orova Zsigmond dr., ügyvédjelölt, Budapest.
Ozory István dr., jogakad. tanár, Debreczen.
Ödönfi Miksa, ügyvéd, Budapest.
Östör József dr., ügyvéd, Sopron.

Paksy József, kir. főügyész, Kassa.
Pali Béla, kir. járásbiró.
Palóczy Horváth Zoltán dr., ügyvéd, Budapest.
Pap Dezső, miniszteri titkár, Budapest
Pap Ragály István, miniszteri osztálytanácsos, Budapest.
Papp Kálmán, tábornok, hadbiró, Budapest.
Papp Farkas, táblai biró, Kolozsvár.
Papp József dr., ügyvéd, kamarai titkár, Budapest.
Papp Domokos dr., törvényszéki elnök, Déva.

Papp Szász Tamás dr., jogtanár, Mármarossziget.
Papp Jenő, cs. és kir. őrnagy, hadbiró, Budapest.
Papp István, ref. theológiai igazgató, Budapest.
Papp János, cs. és kir. tábori lelkész, Budapest.
Patay Béla, kir. járásbiró, Törökbecse.
Patrcka Zsigmond, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Pattantyus Abrahám Béla dr., cs. és kir. főtörzsorvos, Budapest.
Pausz Béla dr., cs. és kir. főtörzsorvos, Budapest.
Pálfy József dr., árvaszéki elnök, Szeged.
Pásztor Bertalan dr., ügyvéd, Eger.
Pekáry Ferencz dr., főkapitány helyettes, Budapest.
Perényi József dr., főreáliskolai tanár, Budapest.
Perjéssy Mihály dr., kir. táblabiró, Szeged.
Perl Soma dr., ügyvéd, Budapest.
Perczel Ferenczné, Budapest.
Petri Mór, kir. tanácsos, tanfelügyelő, Budapest.
Petényi István, állami főgimnáziumi tanár, Budapest.
Petrogalli Oszkár, országos képviselő, Budapest.
Pfeiffer Mina, Budapest.
Philipp Aladár dr., cs. és kir. törzsorvos, Budapest.
Pintér Rafael, Kapuczinus rendi tanár, Pozsony.
Piszter Imre dr., cziszterczita rendi hittanitó, intézeti igazgató, Budapest.
Piukovich Ferenczné, nőegyleti elnök, Ujvidék.
Polgár István, kir. járásbiró, Szabadka.
Polner Ödön dr., miniszteri osztálytanácsos, egyetemi magántanár, Budapest.
Pollák József, járásbiró, Malaczka.
Polyik Imre, törvényszéki biró, Trencsén.
Pongrácz János gróf,
Poór Béla dr., ügyvéd, Zombor.
Popovics Aurél, főügyészhelyettes, Zombor.
Pordea Gyula dr., ügyvéd, Kolozsvár.
Pospesch Adolf, igazságügyminiszteri számvizsgáló, Budapest.
Prohászka Ottokár dr., róm. kath. megyés püspök, a Magyar Tud. Akadémia tagja, Székesfehérvár.
Publik Ernő dr., kir. ügyész, Budapest.
Puky Gyula dr., az igazságügyminiszteriumba beosztott táblai biró, Budapest.

Radnay Jenőné, Budapest.
Rajner Lajos dr., róm. kath. püspök, Esztergom.
Raskó István, kir. táblabiró, Szeged.
Raskó Istvánné, kir. táblabiró neje, Szeged.
Ranschburg Pál dr, orvos, egyetemi m. tanár, Budapest.
Rácsay Géza dr., közalapitványi ügyész, Budapest.
Rácz Ernő dr., főügyészi helyettes, Kassa.
Ráday Gedeon gróf, az Orsz. Prot. Patronage Egyesület ügyvivő-alelnöke, Iklad.

Rádl Ödön dr., ügyvéd, Nagyvárad.
Rákóczy Ferencz, birósági jegyző, Kiskunhalas.
Rákosi Jenő, főrendiházi tag, Budapest.
Raj Ferencz, joghallgató.
Reiner Ignácz, miniszteri tanácsos, Budapest.
Reiner Edéné, Budapest.
Reiniger Jakab dr., ügyvéd, Szeged.
Rejtő Sándorné, műegyetemi tanár neje, Budapest.
Relkovitz Mita, Budapest.
Réthy Pál dr. Budapest.
Révai Bódog dr., kir. járásbiró, Budapest.
Révy Ferencz, felsőbb leányiskolai igazgató, Budapest.
Rickl Gyula, min. tanácsos, a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének elnöke, Budapest.
Rickl Gyuláné, miniszteri tanácsos neje, Budapest.
Ridl István dr., jegyző, Békéscsaba.
Riedl Vilmos dr., ügyvéd, Budapest.
Rodzinszky Szaniszló, cs. és kir. őrnagy, Budapest.
Romy Béla, miniszteri tanácsos, Budapest.
Rombauer Emil, főreáliskolai igazgató, Budapest.
Rónay Kamill, törvényszéki elnök, Budapest.
Roskovány Dezső, honvéd huszár százados, Budapest.
Rosenberg Auguszta, tanárnő, Budapest.
Rosti Mihály dr., ügyvéd, Szolnok.
Rozinszky Irma, az Ált. Közjótékonysági Egyesület titkára, Budapest.
Rózsa Jenő dr., ügyvéd Szeged.
Rózsavölgyi Imre, gyógyszerész, Budapest.
Rózsavölgyi Manó, dr., ügyvéd, Budapest.
Rott Nándor dr., praelatus, kanonok, Esztergom.
Rottenbiller Fülöp dr., az igazságügyminisztériumba beosztott kir. táblabiró, Budapest.
Rottenbiller Fülöp dr-né, táblabiró neje, Budapest.
Rothfeld Richárd, Budapest.
Ruffy Pál dr, miniszteri tanácsos, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője, Budapest.
Ruffy Pálné, miniszteri tanácsos neje, Budapest.

Salacz Etelka, tanitónő, Budapest.
Saly Dezső, kir. törvényszéki biró, Budapest.
Samarjay Jánosné, Rimaszombat.
Sarvay János dr., kir. táblabiró, Nyiregyháza.
Ságody Gyula dr., ügyvéd, Budapest.
Sándor Géza, kir. törvényszéki elnök, Nyitra.
Sándor Pál, országgyülési képviselő, Budapest.
Sándor Jenő dr., theológiai tanár, Budapest.
Sándorffy Kamill, birósági jegyző, Nagykáta.
Sárkány László.
Sárospataky József, kir. ügyész, Pécs.
Schirilla Achil dr., kir. járásbiró, Budapest.

Schneider Gábor, kir. ügyész, Sopron.
Schneider Béla dr., ügyvéd, Budapest.
Scholtz Gyula dr., cs. és kir. törzsorvos, Budapest.
Scholtz Gusztáv, ág. ev. püspök, Budapest.
Schreyer Jenő dr., ügyvéd, Budapest.
Schreiner Károly, kir. tanácsos, ügyvéd, Sopron.
Schuber Mátyás, főreáliskolai tanár, Budapest.
Schuschári Mária Erna, Budapest.
Schwartzer Ottó báró dr., főrendiházi tag, egyetemi tanár, udvari tanácsos, Budapest.
Schwarcz Dávid dr., ügyvéd, Tasnád.
Schwarzmann Lajos, Budapest.
Schwarz Stefi, Budapest.
Sebess Dénes dr., itélő táblai tanácselnök, Budapest.
Sebők Imre dr., főgimnáziumi igazgató, Budapest.
Serly Jenő dr., kir. járásbiró, Nagykároly.
Scsitinszky Adolf dr., Pancsova
Setét Sándor dr., ügyvéd, Eger.
Simon Károly, főgimnáziumi tanár, Budapest.
Simsay Lajos dr., főgimnáziumi tanár, Gyöngyös.
Sipőcz László, udvari tanácsos, fővárosi árvaszéki elnök, Budapest.
Smialovszky Tibor, segédfogalmazó, Budapest.
Somogyi Szilveszter dr., főkapitány, Szeged.
Sömjén László dr., törvényszéki jegyző, Budapest.
Staud Gábor dr., törvényszéki joggyakornok, Budapest.
Staud Miklós dr., törvényszéki joggyakornok, Budapest.
Stengl Antal dr., törvényszéki biró, Sopron.
Stepanko Albert, lapszerkesztő, Budapest.
Stipl Károly dr., törvényszéki elnök, Kecskemét.
Stoffer Miczi, az Orsz. Kath. Nővédő Egyesület főtitkára, Budapest.
Stocker Antal, törvényszéki elnök, Pancsova.
Sulek Lajos, cs. és kir. alezredes, Budapest.
Szabady József dr., ügyvéd, Székesfehérvár.
Szabó Bertalan, ügyész, Máramarossziget.
Szabó Gyula, főügyészhelyettes, Pécs.
Szabó Gyula, törvényszéki biró,
Szabó György, börtönügyi fogalmazó, Budapest.
Szabó Lajos, Budapest.
Szabó József, birósági jegyző, Ráczkeve.
Szabó József, Budapest.
Szabó Tivadar dr., járásbiró, Szombathely.
Scsitinszky Adolf, ügyvéd.
Szakolczay Árpád dr., ügyvéd, Budapest.
Szakolczay Lajos, kir. ügyész, Arad.
Szalay Győző, nyugalmazott magyar államvasuti felügyelő, Budapest.
Szászy Béla dr., miniszteri tanácsos, Budapest.
Széchenyi Miklós gróf, róm. kat. püspök, Győr.
Szeghy Ernő dr., cistercita hittanár, Budapest.

Szegváry László dr., Budapest.
Szegváry Sándor, ügyvéd, Budapest.
Szekeres Kálmán, főreáliskolai igazgató, Budapest.
Szekér Károly, kir. albiró, Ujpest.
Székács Tivadarné, Budapest.
Székely Ferencz dr., koronaügyész, Budapest.
Széll Sándor, főgymnásiumi tanár, Budapest.
Széll Kálmán, valóságos belső titkos tanácsos, Budapest.
Szémann Endre, prépost, Rimaszombat.
Szemere Ilona, Budapest.
Szende Lajos, Budapest.
Szentiványi Géza dr., ügyvéd, Budapest.
Szente Gyula dr., ügyvéd, Budapest.
Szentkereszty Zsigmond báró, kir. itélőtáblai elnök, Nagyvárad.
Szép Sándor, őrnagy, honvéd hadbiró, Budapest.
Szibert Frigyes dr., ügyvédjelölt, Pécs
Szigeti Henrik dr., orvos, Temesvár.
Szigeti Mihály, birósági joggyakornok, Nagykőrös.
Sziklay Ottó, országgyülési képviselő, Budapest.
Szilágyi Arthur Károly dr., ügyvéd, Budapest.
Szilágyi József, honvéd főtörzsorvos, Budapest.
Szilassy Kálmán, törvényszéki biró, Beszterczebánya.
Szilassy Aladár, a közigazgatási bíróság másodelnöke, Budapest.
Szivák Imre dr., udvari tanácsos, ügyvéd, országgyülési képviselő, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Budapest.
Szirmai Erika, Budapest.
Szlavnits Lajos, fővárosi fogalmazó, Budapest.
Szlovassek József, Budapest.
Szmik Alajos, ügyvéd, Budapest.
Szohner Lajos dr., ügyvéd, Budapest.
Szőke Gyuláné, doktorné, Budapest.
Szöllősy Gáborné, Budapest.
Szörényi József dr., főgymnasiumi tanár, Budapest.
Szövényi Ferencz, joghallgató, Pécs.
Sztanek István, kir. járásbiró, Vácz.
Sztankay Jenő, kir. járásbiró, Kismarton.
Szunyogh Béla, kir. törvényszéki biró, Nyiregyháza.
Szücs Miklós dr., kir. kuriai biró, Budapest.

Takács Dénes, kir. ügyész, Budapest.
Takács Géza, cs. és kir. gyógyszerészeti tiszt, Budapest.
Tarnay Jánosné, Budapest.
Tauszk Ferencz, egyetemi tanár, Budapest.
Tátray Kálmán, kir. járásbiró, Székelyhid.
Tegze Gyula dr., jogakadémiai igazgató, Kecskemét.
Teleki Ferencz gróf, az Erdélyi Pártfogó Egyesület elnöke, Kolozsvár.
Teller Miksa, ügyvéd, Budapest.
Terplán Lajosné özv., a Kath. Női Patr. Egyesület választmányi tagja.

Thamann Miklós dr., cs. és kir. főtörzsorvos, Budapest.
Thék Endre, udvari tanácsos, Budapest.
Timár Pál, állami főgymnasiumi igazgató, Budapest.
Timon Ákos dr., egyetemi tanár, Budapest.
Tiszti Lajos, joghallgató.
Tomcsányi Móricz dr., miniszteri segéd-titkár, Budapest.
Tomcsányi Vilmos Pál dr., miniszteri segéd-titkár, Budapest.
Tóth József, kir. tanácsos, Budapest.
Tóth Dezső dr., ügyvédjelölt, Budapest.
Tóth Béla dr., az igazságügyminisztériumba beosztott kir. albiró, Budapest.
Tőry Gusztáv dr., igazságügyi államtitkár, Budapest.
Traeger Zsigmond, táblai biró, Budapest.
Tupaj József, cs. és kir. ezredes, Budapest.
Turcsányi Ödön, ügyvéd, Beszterczebánya.
Turcsányi Tihamér dr., főgymnasiumi tanár, Budapest.
Thym Adolf, hittanár, Budapest.

Udvary Viktor dr., Törökszentmiklós.
Ujváry Miklós dr., törvényszéki biró, Torda.
Ury Lajos, kir. táblai elnök, titkár, Temesvár.
Ürményi Ilona, az Orsz. Prot. Patronage Egyesület választmányi tagja, Budapest.

Vajda István dr., ügyvéd, Arad.
Vaidel János,
Vajna Gábor dr., ügyvéd, Brassó.
Vajna Károly, a gyüjtőfogház igazgatója, kir. tanácsos, Budapest.
Vajna Ödön, magyar államvasuti fő-ellenőr, Budapest.
Valencsik Ferencz dr., ügyvéd, Marosvásárhely.
Van der Venne Arnold lovag, cs. és kir. vezérhadbiztos, Budapest.
Vargha Mihály,
Varga Nagy István, táblai biró, Pécs
Vaszkó Endre, kir. járásbiró, Makó.
Vavrik Béla, kuriai tanácselnök, Budapest.
Vavrik Antal, itélőtáblai tanácselnök, Budapest.
Vay Péter gróf, apostoli protonotarius, Lengyel.
Váczy József ügyvédjelölt, Budapest.
Vágó József, Budapest.
Vámos Gyula dr., főorvos, Budapest.
Vámos Gyula dr., ügyyéd, Kalocsa.
Várady Zsigmond, intézeti igazgató, Körmöczbánya.
Várady Zsigmond dr., ügyvéd, Nagyvárad.
Várady Viktor, cs. és kir. vezérhadbiztos, Budapest.
Várossy Gyula, kalocsai érsek.
Vécsey Aladár, ügyvédjelölt, Budapest.
Vécsey Tamás dr., egyetemi tanár, Budapest.
Végh Gyula dr., ügyvéd, Szolnok.
Végh Árpád dr., ügyvéd, Miskolcz.

Végmann Ferencz dr., az ügyvédi kamara titkára, Szeged.
Vértessy József dr., ügyvéd, Székesfehérvár.
Villányi Béláné, Budapest.
Viszy Pál, táblabiró, a járásbiróság vezetője, Mohács.
Vitár Rezső, intézeti gondnok, Budapest.
Vizy Ferencz dr., országgyülési képviselő, Körmöczbánya.
Voith Gergely, kir. tanácsos, földbirtokos, Dés.
Vojnits Guidó, törvényszéki elnök, Lugos.
Wagner Alajos dr., tankerületi főigazgató, Budapest.
Walther Gyula, róm. kath. püspök, szemináriumi igazgató, Budapest.
Waygand József dr., ügyvéd, Budapest.
Weisz Ignácz, dr., ügyvéd, Brassó.
Weisz Béla dr., ügyvéd, Kassa.
Wekerle Sándor, valóságos belső titkos tanácsos, m. kir. miniszterelnök.
Wiener Sándor, kir. járásbiró, Budapest.
Wildmann Béla dr., theologiai tanár, Vácz.
Winkler János dr., Budapest.
Wittinger Pius, kapucinus rendi tanár, Pozsony.
Wittich József törvényszéki elnök, Brassó.
Wlassics Gyula, valóságos belső titkos tanácsos, közigazgatási birósági elnök, Budapest.

Zakariás János dr., ügyvéd, Brassó.
Zalka László dr., kanonok, Győr.
Zandegiacomo Marzer Kálmán, cs. és kir. őrnagy-hadbiró, Budapest.
Závody Albin, kuriai biró, Nagykanizsa.
Zerkovitz Zsigmond dr., ügyvéd, Budapest.
Zibulka Hubert báró, cs. és kir. tábornok, hadtestparancsnok, Budapest.
Zichy János gróf, valóságos belső titkos tanácsos, országgyülési képviselő, Budapest
Zichy Aladár gróf, valóságos belső titkos tanácsos, Ő Felsége személye körüli miniszter.
Zichy Gyula gróf, róm. kat. megyés püspök, Pécs.
Zimányi Mihály, „Norbertinumi“ theologiai tanár, Budapest.
Zimányi Károly Gézáné, műegyetemi tanár neje, Budapest.
Zipernovszky Károlyné, műegyetemi tanár neje, Budapest.
Ziskay Antal dr., ügyvéd, Győr.
Zombory László, püspöki udvari káplán.
Zombori Lippay Géza, főispán, Győr.
Zsembery István dr., ügyvéd, Budapest.
Zsolnay Miklós, gyáros, Pécs.

Kiküldötteik útján résztvettek a Kongresszuson:

Hatóságok.

A hatóság neve	A kiküldöttek neve
Magyarország Főrendiháza	1. Gróf Edelsheim Gyulai Lipót, főrendiházi tag 2. Báró Forster Gyula, főrendiházi tag
Magyarország Képviselőháza	1. Dr. Nagy Dezső, országgyülési képviselő
Cs. és kir. hadügyminiszter	1. Májai Májay Béla, hadbiró alezredes 2. Papp Jenő őrnagy, hadbiró
M. kir. belügyminiszter	1. Dr. Ruffy Pál, miniszteri tanácsos, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője
M. kir. földmivelésügyi miniszter	1. Dr. Papp Ragány István, miniszteri osztálytanácsos 2. Keller Gyula, gazdasági akadémiai tanár
M. kir. honvédelmi miniszter	1. Papp Kálmán, tábornok hadbiró 2. Szép Sándor őrnagy, hadbiró
M. kir. igazságügyminiszter	1. Dr. Kun Béla, miniszteri tanácsos 2. Dr. Szászy Béla, miniszteri tanácsos
M. kir. kereskedelemügyi miniszter	1. Dr. Pap Dezső, miniszteri titkár
M. kir. miniszterelnök	1. Dr. Romy Béla, miniszteri tanácsos

A hatóság neve	A kiküldöttek neve
M. kir. pénzügyminiszter	1. Dr. Tomcsányi Móricz, egyetemi magántanár, miniszteri segédtitkár
M. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter	1. Dr. Kacskovics Mihály, miniszteri tanácsos 2. Dr. Neiszer Antal, miniszteri titkár 3. Nagy László, tanitóképző intézeti igazgató 4. Dr. Ranschburg Pál, orvos
Budapest szék- és főváros	1. Almády Géza, tanácsnok
Budapest szék- és főváros árvaszéke	1. Dr. Sipőcz László, árvaszéki elnök 2. Ágoston Géza, fogalmazó
A közalapitványi kir. ügyigazgatóság	1. Dr. Rácsay Géza, ügyész 2. Dr. Hamar Árpád, alügyész
A m. kir. kincstári jogügyek igazgatósága	1. Dr. Marinovich Imre, kir. jogügyi főtanácsos
A m. kir. központi statisztikai hivatal	1 Dr. Bud János miniszteri fogalmazó
A szék- és fővárosi m. kir. államrendőrség	1. Dr. Pekáry Ferencz, főkapitányi helyettes 2. Miskolczy László, kerületi kapitány

A kir. bíróságok és ügyészségek.

Kir. Curia, Budapest .	1. Dr. Szüts Miklós kir. curiai biró 2. Dr. Haupt Albert, kir. táblai biró
Kir. Koronaügyészség, Budapest	1. Dr. Székely Ferencz, koronaügyész

Kir. itélőtáblák:

Budapest	1. Dr. Devich László, táblai tanácselnök 2. Traeger Zsigmond, táblai biró
Győr	1. Horváth Jenő, táblai elnök 2. Dr. Feichtinger, Ernő királyi táblai biró
Kassa	1. Dr. Berczelly Jenő, valóságos belső titkos tanácsos, táblai elnök
Kolozsvár	1. Papp Farkas, itélőtáblai biró
Nagyvárad	1. Báró Szentkereszty Lajos, táblai elnök 2. Molnár Géza, kir. curiai biró
Pécs	1. Balog Károly, táblai elnök 2. Varga Nagy István, táblai biró
Szeged	1. Dr. Perjéssy Mihály, kir. itélőtáblai biró
Temesvár	1. Dr. Laszy József, táblai elnök 2. Ury Lajos, elnöki titkár

Kir. főügyészségek:

Budapest	1. Dr. Baloghy György, főügyészi helyettes
Kassa	1. Paksy József, kir. főügyész
Marosvásárhely	1. Bodó Sándor, főügyész

Pécs	1. Dr. Felber Arthur, kir. főügyész 2. Dr. Szabó Gyula, kir. főügyészi helyettes 3. Kulin Sándor, kir. ügyész
Pozsony	1. Aschinger Ferenc kir. főügyész
Temesvár	1. Milassin Kálmán, kir. ügyész 2. Dr. Loyczel Kálmán, kir. ügyész 3. Jorg Endre, kir. ügyész

Kir. törvényszékek:

Arad	1. Köller János, táblai biró
Aranyosmaróth	1. Kovács Sebestyén Lajos, kir. ügyész
Beszterczebánya . . .	1. Szilassy Kálmán, törvényszéki biró
Brassó	1. Wittich József, törvényszéki elnök
Budapesti büntető törvényszék	1. Dr. Bakonyi Kálmán, táblai biró 2. Saly Dezső, törvényszéki biró
Debreczen	1. Kulin Imre, törvényszéki elnök 2. Budaházy Zoltán, törvényszéki biró
Fiume	1. Dr. Melocco János, kir. ügyész
Gyulafehérvár	1. Bartha Győző, táblai biró
Kaposvár	1. Kisfaludy Ákos, táblai biró
Karánsebes	1. Dr. Kovács László, járásbiró
Kassa	1. Horváth Sándor, kir. itélőtáblai biró
Kecskemét	1. Dr. Stipl Károly, törvényszéki elnök

Kolozsvár	1. Dr. Endes Miklós, kir. törvényszéki biró
Lugos	1. Vojnich Guidó, törvényszéki elnök
Máramarossziget . . .	1. Eördögh Virgil, törvényszéki elnök
Nagyvárad	1. Kern Lajos, kir. törvényszéki biró
Nyitra	1. Sándor Géza, törvényszéki elnök 2. Dr. Ehrenfeld Gyula, törvényszéki biró 3. Griell Jenő, törvényszéki biró 4. ifj. Hoffmann Adolf, törvényszéki jegyző 5. Katinay Gyula törvényszéki jegyző
Pancsova	1. Stocker Antal törvényszéki elnök
Pécs	1. Hardi Sándor törvényszéki elnök
Pozsony	1. Dr. Gyurtsi Kálmán, járásbiró 2. Dr. Kéler Béla, járásbiró 3. Pollák József, járásbiró
Rimaszombat	1. Dr. Mészáros István, kir. ügyész
Sátoraljaujhely	1. Dr. Góts János, törvényszéki jegyző
Sopron	1. Sztankay Jenő, kir. járásbiró 2. Dr. Stengl Antal, kir. törvényszéki biró
Szabadka	1. Dr. Dekker Gyula, törvényszéki elnök 2. Dr. Jóczics Milorád, törvényszéki biró
Székesfehérvár	1. Daróczy István, kuriai biró, törvényszéki elnök

Szolnok	1. Dr. Felix Antal, törvényszéki elnök
Szombathely	1. Dr Szabó Tivadar, járásbiró
Temesvár	1. Gerdánovits Sándor, itélőtáblai biró
Torda	1. Dózsa Ferencz, törvényszéki biró 2. Dr. Ujvárosy Miklós, törvényszéki biró
Trencsén	1. Polyik Imre, kir. törvényszéki biró
Ujvidék	1. Ernst Ödön, törvényszéki biró
Veszprém	1. Horváth Zoltán, törvényszéki biró 2. Mezriczky Károly, törvényszéki biró
Zalaegerszeg	1. Dr. Degré Miklós, törvényszéki elnök

Kir. ügyészségek:

Arad	1. Szakolczay Lajos, kir. ügyész
Beszterczebánya . . .	1. Gregor Kálmán, kir. ügyész
Brassó	1. Dr. Knörr Ferencz, kir. ügyész
Budapest	1. Dr. Geszti Andor, kir. ügyész 2. Dr. Hodászy Antal, kir. ügyész
Dés	1. Dr. Bán József, kir. ügyész
Győr	1. Dr. Fischer Gyula, kir. ügyész
Gyula	1. Dr. Konrád Ernő, kir. ügyész
Gyulafehérvár	1. Bartha Győző, táblai biró
Ipolyság	1. Czobor Miklós, kir. ügyész
Kaposvár	1. Kulin Sándor, kir. ügyész

Kassa	1. Dr. Rácz Ernő, főügyész helyettes 2. Dr. Bothár Sándor, kir. ügyész
Kolozsvár	1. Dr. Frits Béla, kir. ügyész
Máramarossziget . . .	1. Dr Illés Andor, kir ügyész 2 Szabó Bertalan, kir. ügyész
Miskolcz	1. Dr. Novák Ernő, kir. alügyész
Nagyvárad	1. Baróthy Pál, kir. ügyész
Nyiregyháza	1. Dr. Sarvay János, kir. itélőtáblai biró 2. Szunyogh Béla, kir. törvényszéki biró
Pancsova	1. Dr. Milassin Kálmán, kir. ügyész
Pestvidéki, Budapest . .	1. Dr. Publik Ernő, kir. ügyész 2. Takács Dénes, kir. ügyész
Pécs	1. Sárospataky József, kir. ügyész 2. Declava Dénes, törvényszéki jegyző
Sátoraljaujhely	1. Eiserth István, főügyész helyettes
Sopron	1. Schneider Gábor, kir. ügyész
Szeged	1. Harsányi Elemér, kir. ügyész
Szolnok	1. Dr. Rosti Mihály, kir. ügyész
Szombathely	1. Bárdossy László, kir. ügyész
Temesvár	1. Jörg András kir. ügyész
Trencsén	1. Markovich Iván, kir. ügyész
Veszprém	1. Juraszek János, kir. ügyész
Zombor	1. Popovich Auréll, kir. főügyész helyettes

Királyi járásbíróságok:

A királyi járásbíróság székhelye	A kiküldöttek neve
Bácsalmás	1. Dr. Hetényi Pál, vezető királyi járásbiró
Bazin	1. Dr. Kéler Béla, járásbiró
Békéscsaba	1. Dr. Ridly István, jegyző
Budapest V. ker. . . .	1. Dr. Andorffy Károly, vezető királyi járásbiró
Budapest VI. ker. . . .	1. Dr. Révai Bódog, királyi járásbiró
Budapest büntető . . .	1. Wiener Sándor, járásbiró 2. Dr. Schirilla Achill, járásbiró
Pestvidéki járásbíróság .	1. Muttnyánszky Ádám, táblai biró 2. Fodor József, járásbiró 3. Dr. Horváth Ernő, joggyakornok
Félegyháza	1. Dr. Kudor Ottó, járásbiró
Halmi	1. Boitner Károly, járásbiró 2. Igaz Gusztáv, kir. aljárásbiró 3. Bretán Sándor, jegyző 4. Kovács Miklós, joggyakornok
Ilosva	1. Densz Sándor, királyi járásbiró
Ipolyság	1. Dr. Magyar Béla, jegyző
Jászberény	1. Dr. Koller Kálmán, királyi járásbiró
Karánsebes	1. Dr. Kovács László, járásbiró
Kismarton	1. Sztankay Jenő, járásbiró
Komárom	1. Hordósy Lajos, királyi járásbirósági jegyző

A királyi járásbiróság székhelye	A kiküldöttek neve
Kunhalas	1. Rákóczy Ferencz, jegyző
Kunszentmárton. . . .	1. Gaál István, aljárásbiró
Makó	1. Dr. Vaszkó Endre, királyi járásbiró
Malaczka	1. Dr. Gyurtsy Kálmán, járásbiró 2. Pollák József, járásbiró
Mohács	1. Visy Pál, kir. itélő táblai biró, a biróság vezetője
Nagykároly	1. Dr. Serly Jenő, járásbiró
Nagykáta	1. Dr. Franz József, királyi aljárásbiró 2. Dr. Sándorfi Kamill, jegyző
Nagykőrös	1. Kenessey Kálmán, járásbiró 2. Szigethy Mihály, joggyakornok
Ráczkeve	1. Hajdu György, királyi járásbiró 2. Szabó József, birósági jegyző
Rétság	1. Csernoch Ágoston, birósági jegyző
Szabadka	1. Polgár István, vezető királyi járásbiró
Székelyhid	1. Tátray Kálmán, királyi járásbiró
Szombathely	1. Dr. Szabó Tivadar, királyi járásbiró
Törökbecse	1. Pataj Béla, királyi járásbiró
Ujpest	1. Cserba Ferencz, királyi itélő táblai biró 2. Szekér Károly, királyi albiró

A királyi járásbiróság székhelye	A kiküldöttek neve
Vácz	1. Helc Ferencz, királyi itélő táblai biró 2. Stanek István, királyi járásbiró 3. Dr. Cieleszky Vilmos, királyi járásbiró 4. Dr. Krayzell Béla, törvényszéki jegyző 5. Dr. Mandola Elemér, joggyakornok
Veszprém	1. Galamb Kristóf, királyi járásbiró

Ügyvédi Kamarák:

A kamara székhelye	A kiküldöttek neve
Arad	1. Dr. Krenner Zoltán, ügyvéd 2. Dr. Fischer Jenő, ügyvéd
Balassagyarmat	1. Dr. Feledi Jenő, ügyvéd 2. Dr. Keszler Lipót, ügyvéd (Losoncz) 3. Dr. Kallós János, ügyvéd
Brassó	1. Dr. Vajna Gábor, kamarai elnök 2. Dr. Zakariás János, kamarai titkár 3. Dr. Mihály Gyula, választmányi tag 4. Dr. Weisz Gusztáv, ügyvéd 5. Dr. Kölcze Károly, ügyvéd
Budapest	1. Dr. Szivák Imre, ügyvédi kamarai elnök 2. Dr. Baracs Marcel, kamarai titkár és az egész választmány

A kamara székhelye	A kiküldöttek neve
Marosvásárhely	1. Dr. Fenyvesi Soma, ügyvéd marosvásárhelyi 2. Dr. Valentsik Ferencz, székelyudvarhelyi ügyvéd
Nagyvárad	1. Dr. Várady Zsigmond, ügyvéd
Pécs	1. Dr. Bodó Aladár, ügyvéd
Szabadka	1. Dr. Farkas Zsigmond, ügyvédi kamarai elnök
Pozsony	1. Dr. Horváth Árpád, ügyvéd kamarai titkár 2. Sziklai Ottó, ügyvédi kamarai ügyész
Sopron	1. Dr Östör József, ügyvéd
Szeged	1. Dr. Rózsa Izsó, ügyvédi kamarai elnök 2. Dr Végmann Ferencz, ügyvédi kamarai titkár 3. Reiniger Jakab, ügyvéd
Székesfehérvár	1. Vértessy József, ügyvéd 2. Dr. Krausz Emil, ügyvéd 3. Dr. Szabady József, ügyvéd
Szombathely	1. Dr. Esső Imre, ügyvéd
Temesvár	1. Korniss Géza, ügyvéd
Debreczen	1. Márk Endre, kamarai elnök 2. Dr. Karczag Sándor, szolnoki ügyvéd, választmányi tag
Eger	1. Dr. Pásztor Bertalan, ügyvéd 2. Dr. Setét Sándor, ügyvéd
Eperjes	1. Dr. Maibaum Arthur, ügyvéd, választmányi tag
Kecskemét	1. Dr. B. Kiss Kálmán, ügyvéd
Kolozsvár	1. Dr. Biró Balázs, ügyvéd 2. Dr. Pordea Gyula, ügyvéd

A Magy. Tud. Akadémia, egyetemek, theologiai és jogakadémiák kiküldöttei:

Magyar Tudományos Akadémia	1. Dr. Balogh Jenő, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja
A kir. magyar tudományegyetem, Budapest	1. Dr. Balogh Jenő, egyetemi tanár
A m. kir. Ferencz József tudományegyetem, Kolozsvár	1. Dr. Balogh Arthur, egyetemi tanár 2. Dr. Boér Elek, egyetemi tanár 3. Dr. Lukács Adolf, egyetemi tanár
A kir. jogakadémia, Kassa	1. Dr. Bernolák Nándor 2. Dr. Balás Károly, jogtanárok
A kir. jogakadémia, Pozsony	1 Dr. Oberschall Pál, nyilvános rendes jogtanár
A kecskeméti ev. ref. jogakadémia, Kecskemét	1. Dr. Tegze Gyula, igazgató 2. Dr. Kovács Pál, tanár
A pécsi püspöki joglyceum, Pécs	1. Dr. Angyal Pál, a Magyar Tud. Akadémia tagja, egyetemi m. tanár, ny. r. jogtanár
A sárospataki ev. ref. jogakadémia, Sárospatak	1. Dr. Finkey Ferencz, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi magántanár, nyilvános rendes jogtanár
Az eperjesi ág. ev. jogakadémia, Eperjes	1. Dr. Obetkó Rezső, jogtanár 2. Dr. Mikler Károly, egyetemi magántanár 3. Dr. Flórián Károly, jogtanár
Az ev. ref. jogakadémia, Debreczen	1. Dr. Ozory István, jogtanár
A Budapesti Kegyes-tanitórendi Társház	1. Dr. Kornis Gyula, főgymnasiumi tanár
A Csiszterczi-rendi hittani intézet, Budapest	1. Dr. Piszter Imre, igazgató 2. Dr. Szeghy Ernő, tanár

A Kalozantinum, Budapest	1. Dr. Kornis Gyula, főgymnasiumi tanár
A Kapucinus-rendi hittani intézet, Pozsony	1. Pintér Ráfael, tanár 2. Wittinger Pius, tanár
A Lazarista Missió-ház, Budapest	1. Ft. Áronffy Ferencz 2. Ft. Guszich Lajos
A Norbertinum, Budapest	1. Zimányi Mihály 2. Dr. Sándor Jenő, theologiai tanárok
A Református Egyetemes Konvent, Budapest	1. György Endre 2. Puky Gyula 3. Dr. Baksa Lajos, egyetemes konventi tagok
A róm. kath. püspöki hittani intézet, Győr	1. Dr. Zalka László, kanonok, theologiai tanár
A róm. kath. érseki hittani intézet, Kalocsa	1. Dr. Horváth Győző, kanonok,
A róm. kath. püspöki hittani intézet, Nagyvárad	1. Dr. Bundala Mihály, kanonok igazgató
A róm. kath. püspöki hittani intézet, Vácz	1. Dr. Gahsek György 2. Fridrich Sándor 3. Dr. Wildmann Béla, theologiai tanárok
Az ág. h. ev. egyetemes theologiai akadémia Pozsony	1. Dr. Masznyik Endre, igazgató 2. Hornyánszky Aladár, tanár
Az ev. ref. theologiai akadémia, Budapest	1. Papp István, igazgató
Az ev. ref. theologiai intézet, Kolozsvár	1. Nagy Károly, igazgató
Az ev. ref. theologia akadémia, Pápa	1. Csizmadia Lajos, igazgató
Az országos rabbiképző intézet, Budapest	1. Balogh Ármin, tanár

Tankerületi főigazgatók és középiskolák kiküldöttei.

A Beszterczebányai tankerületi főigazgatóság	1. Beniczky Kálmán, losonczi állami főgymnasiumi igazgató
A Budapest szék- és fővárosi tankerületi főigazgatóság	1. Dr. Erődi Béla, udvari tanácsos, főigazgató 2. Dr. Cherven Flóris, főigazgató 3. Dr. Wágner Alajos, főigazgató
A kolozsvári tankerületi főigazgatóság	1. Dr. Körössy György, dési állami főgymnasiumi igazgató
Az I. ker. állami főgymnasium	1. Himpfner Béla, igazgató
A II. ker. kir. egyet. katholikus főgymnasium	1. Dr. Szövényi József, rendes tanár
A II. ker. (Oszlop-u.) kath. érseki főgymnasium	1. Dr. Sebők Imre, igazgató
A II. ker. állami főreáliskola	1. Szekeres Kálmán, igazgató
A III. ker. állami főgymnasium	1. Dr. Morvay Győző, igazgató
A kegyes tanitórendi főgymnasium	1. Dr. Kornis Gyula rendes tanár
A IV. ker. községi felsőbb leányiskola és leánygymnasium	1. Hahóthy Sándor, igazgató
Az V. ker. állami főgymnasium	1. Köpesdy Sándor, igazgató
Az V. ker. állami főreáliskola	1. Rombauer Emil, czimzetes igazgató

A VI. ker. főgymnasium	1. Barna Mihály, czimzetes főigazgató 2. Kun Ignácz, rendes tanár
A VI. ker. felsőbb leányiskola és leánygymnasium	1. Révy Ferencz, igazgató
A VI. ker. főreáliskola	Kemény Ferencz, igazgató, Balog Mór, Dr. Gerecze Péter, Krécsy Béla, Liber Béla, Dr Perényi József és Schuber Mátyás, rendes tanárok
A VII. ker. Barcsay-utczai állami főgymnasium	1. Dr. Gallovich Jenő, római katholikus hittanár
A VII. ker. István-uti állami főgymnasium	1. Timár Pál, igazgató
A VIII. ker. állami főgymnasium	Dr. Létmányi Nándor, igazgató, Dr Tódor Gyula, Dr. Turchányi Tihamér, rendes tanárok, Elekes István és Széll Sándor, helyettes tanárok
A VIII. ker. községi főreáliskola	1. Dr. Hovantsák István, rendes tanár
A X. ker. tisztviselőtelepi állami főgymnasium	1. Petényi István, rendes tanár
A X. ker. kőbányai állami főgymnasium	1. Mihalik Gyula, rendes tanár
Az Országos Nőképző Egyesület Leánygymnasium	1. Gombócz Miklós, igazgató
Egri Kath. Főgymnasium	1. Kassuba Domokos, főgymnasiumi igazgató
Gyöngyösi állami főgymnasium	1. Dr. Simsay Lajos, tanár
Ujpesti állami főgymnasium	1 Klima Lajos, főgymnasiumi igazgató

Egyesületek.

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Aradi Fehér Kereszt Gyermekvédő Egyesület	1. Dr. Leitner Ernő, igazgató-főorvos 2. Keller Lajos, titkár
Aradi Rabsegélyző Egylet	1. Köller János, kir. táblai biró 2. Szakolczay Lajos, kir. ügyész 3. Dr. Auszterveil László, fogházorvos
Általános Közjótékonysági Egyesület, Budapest	1. Dr. Lányi Márton, főtitkár
Békéscsabai Nőegylet	1. Dr. Polner Ödön, miniszteri osztálytanácsos
Bethánia Egylet, Budapest	1. Dr. Molnár Gyula, joggyakornok
Beszterczebányai Rabsegélyző Egylet	1. Dr. Petrogalli Oszkár, országgy. képviselő 2. Szilassy Kálmán, törvényszéki biró 3. Turcsányi Ödön, ügyvéd
Brassói Rabsegélyző Egylet	1. Dr. Knörr Ferencz, kir. ügyész 2. Dr. Weisz Ignácz, ügyvéd 3. Wittich József, kir. törvényszéki elnök
Budai Kath. Legényegylet	1. Szlovatsek József, egyleti alelnök
Budapesti Rabsegélyző Egylet	1. Bellyei Rickl Gyula, miniszteri tanácsos 2. Dr. Gáll Endre, kir. ügyész 3. Jankovich Kálmán, egyleti titkár

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Budapesti I. ker. Általános Közjótékonysági Egyesület	1. Mayer Gyula, elnök
Budapesti II. ker. Általános Közjótékonysági Egyesület	1. Echmann Ede, müszaki főtanácsos 2. Biscara Endre, nyug. kir. főmérnök 3. Szalay Győző, nyug. máv. főfelügyelő
Budapesti III. ker. Ált. Közjótékonysági Egyesület	1. Dr. Orova Zsigmond 2. Schwarzmann Lajos 3. Szende Alajos
Budapesti IV. ker. Ált. Közjótékonysági Egyesület	1. Dr. Szilágyi Arthur Károly, ügyvéd
Budapesti V. ker. Általános Közjótékonysági Egyesület	1. Hanvai Sándor, ker. elüljáró 2. Özv. Herich Károlyné, elnöknő 3 Lévay Lajosné 4. Guttmann Árminné
Budapesti VI. ker. Ált. Közjótékonysági Egyesület	1. Székács Tivadarné 2. Dr. Reiner Edéné 3. Blazsejovszky Károlyné
Budapesti VII. ker. Ált. Közjótékonysági Egyesület	1. Benedek Dezső, müépitész 2. Dr. Körpel Károly, ügyvéd
Budapesti VIII. ker. Ált. Közjótékonysági Egyesület	1. Özv Ébner Jánosné 2. Bodó Gusztávné 3. Simon Károly
Budapesti IX. ker. Általános Közjótékonysági Egyesület	1 Dr. Schneider Béla, ügyvéd 2. Gallovitz Mihály, bankhivatalnok 3. Dr. Bán Jánosné
Budapesti X. ker. Ált. Közjótékonysági Egyesület	1. Bodendorfer Géza, segitő szakosztály igazgatója
Budapesti I. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Mayer Gyula, biz. tag 2. Dr. Réthy Pál, szegényügyi előadó

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Budapesti II. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Mezei Lajos, ker. elüljáró 2. Szlavnits Lajos, fogalmazó
Budapesti III. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Dr Orova Zsigmond 2. Schwarzmann Lajos 3. Szende Alajos
Budapesti IV. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Dr. Szilágyi Arthur Károly, ügyvéd
Budapesti V. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Dr. Deutsch Ernő 2. Dr. Balogh Sándor 3. Kovács Ernő 4. Krishaber Leó 5. Vargha Mihály
Budapesti VI. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Dr. Feleki Sándor, orvos 2. Czettel Gyula, kir. tan
Budapesti VII. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Benedek Dezső, müépitész 2. Dr. Körpel Károly, ügyvéd
Budapesti VIII. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Bogyay Kálmánné 2. Németh Irén 3. Hegedüs Géza
Budapesti IX. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Dr. Schneider Béla, ügyvéd 2. Gallovitz Mihály, bankhivatalnok 3. Dr. Bán Jánosné
Budapesti X. ker. Gyermekvédelmi Bizottság	1. Kerese Gáborné, itélő táblabiró neje
Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetitő Intézet	1. Létay Gusztáv, ny. min. tan., intézeti igazgató
Budapesti Leányegyesület	1. Schwartz Stefi, ügyvezető elnök 2. Dr. Mautner Dezső, titkár 3. Grósz Gizi, vál. tag 4 Pfeiffer Mina, biz. elnök

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Budapesti Orsz. Első Gyermekmenhely Egyesület	1. Novák Lajos, kanonok 2. Dr. Vámos Gyula, főorvos
Budapesti Reformátusok I. k. Betegsegélyző és Temetkezési Egylete	1. Keresztesi Samu, ref. lelk. 2. Szabó Lajos, alelnök
Budapesti Szegénysorsú Tüdőbetegek Szanatorium Egyesülete	1. Dr. Tauszk Ferencz, egy. m.-tanár, kir. tanácsos 2. Dr. Okolicsányi-Kuthy Dezső, egyet. m.-tanár, kir tanácsos
Budapesti Szünidei Gyermektelep Egyesület	1. Dr. Demjén Géza 2. Szabó József
Budapesti Ügyvédi Kör	1. Dr. Kelemen Lajos, ügyvéd 2. Dr. Ödönfi Miksa, ügyvéd
Dávid Ferencz Egyesület, Budapest	1. Perczel Ferenczné, alelnök 2. Józan Miklós, unitárius lelkész, főtitkár
Debreczenvárosi és Hajdúvármegyei Rabsegélyző Egylet	1. Kulin Imre, tvszéki elnök 2. Budaházy Zoltán, tsz. biró
Dunántuli Rabsegélyző Egylet, Sopron	1. Dr. Csizmazia Endre, orsz. képviselő 2. Schneider Gábor, királyi ügyész
Első Ujvidéki Nőegylet	1. Piukovich Ferenczné, elnök
Erdélyi Pártfogó Egyesület, Kolozsvár	1. Dr. Biró Balázs, ügyvéd 2. Dr. Endes Miklós, tvszki biró 3. Dr. Frits Béla, kir. ügyész 4. Erődi Béla, ker. isk. tanár
Feministák Egyesülete, Budapest	1. Dr Márkus Dezső, kir. táblai biró 2. Glücklich Vilma, sz. főv. tanitónő

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Fővárosi Szegény Gyermekkert Egyesület, Budapest	1. Dr. Blayer Miksa, orvos 2. Dr. Szegvári Sándor, ügyv.
„Gyermekbarát" szűkölködő és gondozás nélküli iskolás gyermekeket gyámolító egyesület, Budapest	1. Dr. Szakolczay Árpád, ügyvéd, vál. tag 2. Vajna Ödön, egyl. titkár, máv. főellenőr
Gyulafehérvári Rabsegélyző Egylet	1. Bartha Győző, it. tábl. biró 2. Mayer Ödön, ügyvéd
Hajléktalanok Menhelye Egylet, Budapest	1. Báró Herzog Péter 2. Dr. Rózsavölgyi Manó 3. Vágó József
Ifjúkori bűnösök aradi jogvédelmi Bizottsága, Arad	1. Dr. Vajda Iván, ügyvéd 2. Dr. Krenner Zoltán, ügyvéd
Ingyentej Egyesület, Budapest	1. Dr. Deutsch Ernő, főorvos
Izraelita Patronage Egylet, Budapest	1. Dr. Kohner Adolf 2. Dr. Hevesi Simon 3. Dr. Bartos Kálmán
Jásznagykunszolnokmegyei Rabsegélyző Egylet, Szolnok	1. Dr. Felix Antal, tsz. elnök egyleti elnök 2. Dr. Rosti Mihály, kir. ügyész
Jogvédő Egyesület vagyontalanok részére, Budapest	1. Vavrik Antal, tábl. tanácselnök 2. Dr. Márki Hugó, ügyvéd 3. Teller Miksa, ügyvéd 4. Dr. Schreyer Jenő, ügyvéd 5. Dr. Ságody Gyula, ügyvéd
Karánsebesi Rabsegélyző Egylet	1. Dr. Kovács László, járásbíró
Kassai Kath. Patronage Egyesület	1 Berczelly Jenő, v. b t t., tábl. eln., egyl. világi elnök 2. Dr. Bernolák Nándor, jogakad. tanár, egyleti titkár

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Kassai Rabsegélyző Egylet	1. Dr. Bernolák Nándor, jogakadémiai tanár 2. Dr. Rácz Ernő, főügyészhelyettes 3. Brudl Fülöp, tábl. tan. jző 4. Balás Károly, jogak. tanár 5. Dr. Bothár Sándor, kir. ügyész 6. Dr. Weisz Béla, ügyvéd
Kath. Patronage Egyesület, Budapest	1. Gróf Pálffy Sándor, világi elnök 2. Dr. Giesswein Sándor, egyházi elnök
Katholikus Ifjúságot Pártoló Egyesület, Budapest	1. Dr. Zsembery István, ügyvéd 2. Thym Adolf, hittanár
Kálvin Szövetség, Kolozsvár	1. Dr. Palóczy Horváth Zoltán ügyvéd
Kecskeméti Rabsegélyző Egylet	1. Dr. Egressy Lajos, orvos 2 Mészáros János, ref. lelk.
Keresztény szeretet országos gyermekvédő műve, Esztergom	1. Rott Nándor, praelatus kanonok 2. Guttveinsz Vilmos, szentszéki tanácsos
Kisdednevelők Országos Egyesülete, Budapest	1. Dr. Hagara Viktor, nyug. főispán 2. Hankovits Ödönné 3. Stepankó Albert, lapszerk.
Klotild Szeretetház Egyesület, Budapest	1. Dr Bőke Gyuláné 2. Kaintz Jánosné 3. Hállay Ferenczné 4. Dr. Kun Tibor, titkár
Kolozsvári Jótékony Nőegylet	1. Gr. Eszterházy Jánosné, eln. 2. Fekete Nagy Béla, polgármester, titkár

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Lorántffy Zsuzsánna Egylet, Budapest	1. Dessewffy Emma 2. Kórocz Károlyné 3. Salacz Etelka
Lugosi Rabsegélyző Egylet	1. Vojnich Guidó, törvényszéki elnök 2. Dr. Jakabffy Elemér, ügyvéd
Magántisztviselők Országos Szövetsége, Budapest	1. Dr. Bakonyi Pál, szövetségi ügyész
Magyar Abstinens Nők Országos Egyesülete, Budapest	1. Göth Ilona 2. Dr. Kreiszler Gyuláné
Magyar Építőiparosok Országos Szövetsége, Bpest	1. Farkas Elek, főtitkár 2. Kunfalvy Nándor, épitész
Magyar Gyermektanulmányi Társaság, Budapest	1. Nagy László, elnök
Magyar Háztartási Iskola Egylet, Budapest	1. Özv. Herich Károlyné, alelnök
Magyar Írók Segélyegylete, Budapest	1. Leveldi Kozma Andor, a M. Tud. Akadémia és a Kisfaludy-Társaság tagja
Magyar Izraelita Kézmű és Földművelési Egylet Budapest	1. Dr. Kohner Adolf, elnök 2. Kemény Dávid, titkár 3. Dr. Feleki Béla, ügyvéd 4. Dr. Neumann Árminné özv. 5. Maróthi Fürst Lászlóné
Magyar Keresztény Munkásnők Orsz. Egyesülete, Budapest	1. Geöcze Sarolta 2. Szőllősy Gáborné 3. Jungmeyer Mihályné
Magyar Társadalomtudományi Egylet, Budapest	1. Dr. Timon Ákos, egyet. tan 2 Dr. Doleschall Alfréd, egyet. tanár

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Magyarországi Nőegyletek Szövetsége, Budapest	1. Rosenberg Auguszta, alelnök 2. Szemere Ilona, titkár 3. Agházy Dóra
Magyarországi Szakszervezeti Tanács, Budapest	1. Jászai Samu, nyomdász 2. Farkas István, épitész 3. Kitajka Lajos, szabó 4. Bárdos Ferencz, lakatos 5. Dr. Kunfy Zsigmond, ügyv.
Magyarországi Tanítók Árvaházi Egyesülete, Budapest	1. Tóth József, kir. tanácsos, elnök
Makói helyi Patronage Bizottság	1. Návay Tamás, főispán, elnök 2. Dr Vaszkó Endre, jbiró, alelnök
Máramarosszigeti Rabsegélyző Egylet	1. Eördögh Virgil, törvényszéki elnök
Mária Dorothea Egyesület, Budapest	1. Özv. Herich Károlyné, aleln. 2. Radnay Jenőné, titkár 3. Relkovic Mita, jegyző
Mária Valéria Árvaház Egylet, Kolozsvár	1. Dr Endes Miklós, tvszéki biró 2. Dr. Endes Miklósné
Márta Egylet, Budapest	1. Zipernovszky Károlyné, alelnök 2. Blasenyovszky Károlyné
Munkaadó Szövetkezetek Orsz. Központja, Budapest	1. Dr. Nagy Ferencz, udv. tan., nyug államtitkár, egyetemi tanár
Művészet és Művelődés Magyar Nők Köre, Budapest	1. Endrődi Szerafin 2. Eyssen Gyuláné 3. Zipernovszky Károlyné
Nagyváradi és Biharmegyei Rabsegélyző Egylet, Nagyvárad	1. Rádl Ödön, ügyvéd, kir. tanácsos 2. Baróthy Pál, kir. ügyész 3. Korn Lajos, tvszéki biró

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Nógrádvármegyei Rabsegélyző Egylet, Balassagyarmat	1. Sándor Géza, tszéki elnök
Nyomorék Gyermekek Otthona, Budapest	1. Dr. Messinger Simon 2. Dr. Szegvári László 3 Rothfeld Richárd 4. Dr. Berczeli Harri
Országos Gyermekvédő Egyesület, Budapest	1. Dr. Tarnay Jánosné, egyl alelnök 2. Glück Frigyes, egyl. alelnök
Orsz. Gyermekvédő Liga, Budapest	1. Gróf Edelsheim-Gyulai Lipót, elnök 2. Dr. Szilágyi Arthur Károly, ügyvéd 3. Dr. Karsai Sándor, min. titkár, igazgató
Országos Gyermekvédő Liga Jogvédő és Patronage Bizottsága, Miskolcz	1. Dr. Végh Árpád, ügyvéd, biz. titkár
Országos Gyermekvédő Liga Jásznagykunszolnokmegyei Jogvédő Bizottsága, Szolnok	1. Dr. Rosti Mihály, királyi ügyész, főtitkár
Országos Iparegyesület, Budapest	1. Thék Endre, udvari tan., alelnök 2. Br. Kornfeld Móricz, igazg. 3. Gelléri Mór, igazgató
Orsz. Kath. Női Patronage Egyesület Budapest	1. Farkas Edith, alapítványi hölgy, elnök 2. Özv. Balázs Gézáné, alelnök
Orsz. Kath. Nővédő Egyesület, Budapest	1. Farkas Edith, alapítványi hölgy, alelnök 2. Rejtő Sándorné, alelnök 3. Stoffer Mici, főtitkár 4. Dr. Bacsák György, ügyvéd

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Országos Nőképző Egyesület, Budapest	1. Bernáth Gézáné, alelnök 2. Özv. Csiky Kálmánné, alelnök
Orsz. Nőképző Egyesület Leánygymnasiuma, volt iskolatársak szövetkezete, Budapest	1. Schuschary Mária Erna 2. Szirmai Erika
Pancsovai Rabsegélyző Egylet	1. Stocker Antal, tszki elnök 2. Dr Milassin Kálmán, kir. ügyész 3. Dr. Sesitinszky Adolf, ügyvéd
Orsz. Protestáns Patronage Egyesület, Budapest	1. Gr. Ráday Gedeon, alelnök 2. Kaczián János, alelnök 3. Dr Lázár Andor, főtitkár
Pécs—Baranyai Gyermekvédelmi Bizottság, Pécs	1. Dr. Angyal Pál, egy. m.-tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja 2. Szövényi Ferencz 3. Decleva Dénes
Pécsi Patronage Kör	1. Angster Emil, gyáros 2. Dr. Szieberth Frigyes, ügyvéd 3. Deutsch Kornélné
Pécsi Rabsegélyző Egylet	1. Id. Angyal Pál, nyug. kir. kuriai biró 2. Hardi Sándor, kir. tvszéki elnök 3. Varga Nagy István, kir. itélő táblai biró 4. Dr. Szabó Gyula, kir. főügyész helyettes
Pesti Első Bölcsőde Egylet, Budapest	1. Novák Lajos, kanonok 2. Dr. Vámos Gyula, főorvos
Pesti Izraelita Nőegylet, Budapest	1. Gárdonyi Neumann Frigyesné, alelnök

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Protestáns Országos Árva Egylet, Budapest	1. Dr. Palóczy Horváth Zoltán, ügyvéd
Rimaszombat és Vidéke Jótékony Nőegylet, Rimaszombat	1. Samarjay Jánosné, egyleti elnök
Rimaszombati Gyermekmenhely Bizottság	1. Máriássy Andor, elnök 2. Dr. Löcherer Tamás, ig. főorvos 3. Hámos László, ny. főispán 4. Szémann Endre, prépost
Siketnéma Intézet, Körmöczbánya	1. Vizy Ferencz, orsz. gyül. képviselő 2. Váradi Zsigmond, intézeti igazgató
Siketnéma Intézet, Szeged	1. Lovag Berkes János
Somogyvármegyei Rabsegélyző Egylet, Kaposvár	1. Kisfaludy Ákos, kir. itélő táblai biró 2. Kulin Sándor, kir. ügyész
„Stefánia“ Szegény Gyermek Kórház, Budapest	1. Glück Frigyes, alelnök
Szabadkai Első Nőegyesület	1. Dr. Ruffy Pál, min. tan., az állami gyermekmenhelyek orsz. felügyelője
Szabadkai Fehérkereszt Egyesület	1. Dr. Ruffy Pál, min. tan., az állami gyermekmenhelyek orsz. felügyelője
Szabadkai „Szeretet“ czimü Nőegyesület	1. Dr. Raskó Istvánné, it. táblabiró neje
Szegedi Fehérkereszt Egyesület	1. Lovag Worzinkowsky Károlyné, egyl. elnök 2. Dr. Pálffy József, főtitkár, árvaszéki elnök 3. Dr. Kornis Béla, ügyvéd

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Szegedi Jótékonysági Egyesület	1. Dr. Somogyi Sylvester, főkapitány 2. Dr. Perjéssy Mihály, kir. itélő táblai biró
Szegedi Kath. Nővédő Egyesület	1. Dr. Raskó Istvánné, itélő táblai biró neje, elnök 2. Mayer Márton, tanár, titkár
Szekszárd–Tolnavármegyei Gyermekvédelmi Bizottság, Szekszárd	1. Dr. Orbán Márton, ügyvéd
Székesfehérvári és Fejérmegyei Rabsegélyző Egylet, Székesfehérvár	1. Daróczy István, curiai biró, törvényszéki elnök
„Szeretet“ Gyengeelméjűeket és Siketnémákat Gyámolító Orsz. Egyesület, Budapest	1. Dr. Szakolczay Árpád, ügyvéd, választm. tag 2. Vajna Ödön, egyleti titkár, máv. főellenőr
Szombathelyi Fehér-Kereszt Egyesület	1. Dr. Esső Imre, ügyvéd 2. Dr. Jánosy Gábor, egyleti titkár 3. Gerlits Sándor, igazgató, gondnok
Tabita Jótékony Nőegylet, Budapest	1. Jurenák Janka egyleti I. titkár 2. Ürményi Ilona, egyleti II. titkár
Temesvári Rabsegélyző Egylet	1. Gerdánovits Sándor, itélő táblai biró 2 Keppich Henrik, egyleti alelnök 3. Dr. Kun Arthur, ügyvéd, egyleti ügyész 4. Dr. Szigeti Henrik, orvos
Temesvár-Mehalai Erzsébet Gyermekkert Egyesület	1. Rosenberg Auguszta, tanárnő

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Torzsai Ág. Hitv. Ev. Árva- és Szeretetház Reformandus Otthon Egyesület, Torzsa, Bács-B. megye	1. Famler Gusztáv, ev. lelkész 2. Hüttenberger Károly, földbirtokos
Törökszentmiklósi Jótékony Nőegylet	1. Dr. Udvardy Viktor, egyleti titkár
Trencsénvármegyei Rabsegélyző Egylet, Trencsén	1. Dr. Lange Kálmán, ügyvéd, alelnök 2. Markovich Iván, ügyész 3. Misz Rezső, esperes-plébános
Tulipán Szövetség Magyar Védő Egyesület, Budapest	1. Mátyus Arisztid, ügyvéd 2. Dr. Szente Gyula, ügyvéd
Ügyvédjelöltek Országos Egyesülete, Budapest	1. Dr. Császár Elemér, ügyvédjelölt 2. Dr Megyesy Ágoston, ügyvédjelölt 3. Dr. Kádár Zoltán, ügyvédjelölt
Vakokat Gyámolító Országos Egyesület, Budapest	1. Herodek Károly, alelnök 2. Vitár Rezső, gondnok
Vasvármegye Árvaháza, Szombathely	1. Gerlics Sándor, igazgató, gondnok
Verseczi Izraelita Nőegylet	1. Horváth Ede, egyl. titkár
Veszprémi Rabsegélyző Egylet	1. Horváth Zoltán, kir. törvényszéki biró 2. Juraszek János, kir. ügyész
„Vízcsöpp“ Társaság, Budapest	1. Dr. Villányi Béláné 2. Markos Györgyné
Vörös Kereszt Egylet, Szeged	1. Lovag Worzikowsky Károlyné, társelnök 2. Dr. Korniss Béla, ügyvéd, választmányi tag

Az egyesület neve és székhelye	A kiküldöttek neve
Zemplén Vármegyei Rabsegélyző Egylet, Sátoraljaujhely	1. Kun Frigyes, földbirtokos 2. Eiserth István, kir. főügyészi helyettes 3. Dr. Góts János, törvényszéki jegyző
Zomborvidéki Rabsegélyző Egylet, Zombor	1. Dr. Poór Béla, ügyvéd 2. Dr. Czeisel Lajos, ügyvéd

A kongresszushoz a következő üdvözlő táviratok érkeztek:

Budapesten, szeptember 10.

Az irgalmas szeretet jegyében összeülő Országos Patronage Kongresszust szívem egész melegével üdvözlöm és forrón kívánom, hogy Isten áldásával tanácskozmányai és határozatai az erkölcsi és társadalmi munkáját mennél serényesebbé és eredményesebbé tegyék.

Vaszary Kolos
bibornok.

Wien, szeptember 10.

Kénytelen vagyok magamat Méltóságodnál kimenteni, mert betegségem következtében lehetetlenné lett eljövetelem a Patronage Kongressusra, végtelenül sajnálva, hogy reám nézve oly nagyérdekű összejövetelen meg nem jelenhetek. Kérem Méltóságod szives elnézését, legjobb sikert kívánva, maradok híve

Pálffy Sándor

Tornalja, szeptember 9.

A kongressust legmelegebben üdvözlöm és tanácskozásainak a legnagyobb sikert kívánom.

Wlassics

Trencsén, szeptember 10.

Fontos elfoglaltságom miatt legnagyobb sajnálatomra nem vehetek részt a Kongresszuson, melynek azonban bármikor örömmel szolgálatára állok.

Smialovszky
főispán.

A megnyitó ülésről távolmaradásukat kimentették:

Dr. Bosnyák Zoltán, min. tanácsos
Dr. Dóczi Sámuel, ügyvéd
Báró Harkányi Frigyes
Jalsoviczky Sándor, min. tanácsos
Báró Korányi Frigyes és
Dr. Meskó László államtitkár.

ELSŐ NAP.

Ünnepélyes megnyitó ülés

1909. évi szeptember hó 10-én a Magyar Tud. Akadémia dísztermében.

Délelőtt 11 órakor *bellyei Rickl Gyula* miniszteri tanácsos, a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének és a Kongresszus Előkészitő Bizottságának elnöke küldöttséggel fogadta a Magyar Tud. Akadémia előcsarnokában József kir. főherczeg Őfenségét, aki Ő császári és apostoli királyi Felségének, a Kongresszus legfőbb védőjének képviseletében jelent meg, hogy legfelsőbb megbizásból a Kongresszust megnyissa.

A küldöttség élén bellyei Rickl Gyula a diszterembe vezette Őfenségét, ki elfoglalván a pálmákkal ékesitett diszhelyet, a Kongresszust a következő szavakkal nyitotta meg.

JÓZSEF királyi főherczeg Őfensége:

A büntető novella új feladatokat ró a magyar társadalomra és annak nemzeti kötelességévé teszi, hogy a gyöngét támogassa, az elbukottat fölemelje, a gyöngelelkűt erősítse és nevelje, s így különösen a gyermek védője és istápolója legyen.

Ezt a feladatot az állam csakis a társadalom segítségével valósíthatja meg. A jótékonyság mellett, mely sokszor nagy terheket ró a társadalomra, ez is fontos kötelesség! Mert e feladat teljesítése nem csak jóság, nem csak a humanizmus megnyilvánulása; hanem

önvédelem is, melyet jól fölfogott saját érdeke is megkiván.

Ma már közkeletü igazság az, hogy nem csak a megtorlás, hanem a megelőzés, nem csak a büntetések, hanem azok a rendszabályok, melyek a büntetést helyettesítik és követik, fontosak és tán fontosabbak, mint maga a büntetés.

Régente, a ki elhagyta a börtön falait ismét elmerült a bűnök hullámaiban, mert senki sem volt segítségére. Ilyképpen hiába vártak kedvező hatást a büntetéstől, mely a megtorlást nem tudta egyesíteni a megjavítással. Az elitélt megbélyegzett emberré lett, kitől mindenki óvakodva vonult vissza, a kenyérkeresés, mondhatnám a megélhetés lehetsége megvonatván tőle, az éhhalál, végelzüllés és a vétkezés között kelle neki választania s így a társadalom elkeseredett ellenségévé lőn.

Ma már nem vitatható, hogy a társadalomnak éber figyelemmel kell kisérnie azt az egyént, a ki a bíróság elől távozik. E feladat elől többé nem térhet ki; nem akarhatja a társadalom azt, hogy a szükséges óvóintézkedések elmulasztása által önmaga ellen a bűntettesek egész légióját szervezze. Azt az utat kell választania, hogy ellenségeiből magának hasznos tagokat neveljen.

Ezt az utat választani annál kecsegtetőbb, mert a mit e feladat magában foglal az *nemes*, az *felemelő*, az *lelkesítő*. Régente is foglalkozott a társadalom az önvédelem gondolatával, de azt önző módon az egyén *megsemmisítésében* vélte megtalálni. Mennyivel önzetlenebb, nemesebb ennél az a törekvés; a társadalmat megvédeni az élet *megmentése* által. A magyar társadalom nyugodtan szegődhetik a czélszerüség szolgálatába, mert tudja, hogy ugyanakkor összhangban marad a jognak s méltányosságnak, az erkölcsnek s a vallásnak parancsolataival.

A magyar társadalom ezáltal nemzeti feladatot is fog teljesíteni. Vannak a müvelt nyugati államok között olyanok, melyek még nem tudtak a fejlődésnek emez útjára lépni. Régi hagyományok s elméleti kételyek akadályozták őket. Magyarországon ilyen régi hagyomá-

nyok és emlékek transcedentalis köde nem fogja e munkát megakasztani. Itt azonnal a termékeny alkotások terére lehet lépni.

A magyar haza dicsőségét is fogják akkor szolgálni, mikor oly intézményeket honosítanak meg és hivnak életre, melyekkel hivatva vannak megelőzni és irányt szabni más országok fejlődésének.

Én tehát azzal a biztos hittel nyitom meg — Ő császári és apostoli királyi felsége nevében a II. Országos patronage kongresszust, hogy önök nyugodt öntudattal és a győzelem biztos reményében indulhatnak a bűntettesek elleni harczba — olyan harczba, mely a bűntettet megsemmisíteni, megakadályozni, az egyént pedig fölemelni törekszik — és a mi ezzel egyjelentőségű — a magyar társadalom, a magyar kultura és a magyar haladás érdekében való czéltudatos küzdelembe!

Nemes, humánus működésüknek a remélt czélhozjutást, fáradozásukra Isten áldását kivánva a kongresszust megnyitottnak nyilvánítom. (Szünni nem akaró éljenzés és tapsvihar).

GÜNTHER ANTAL v. b. t. t., m. kir. igazságügyminiszter:

Császári és királyi főherczeg Úr!

Fenséges Uram!

Köszönetet mondok fenségednek, hogy a most elhangzott fenkölt szavakban a mélyen érző nemes szív egész melegével ecsetelte azt a nagy hivatást, melyet a magyar társadalomnak a patronage-tevékenység körében be kell tölteni. Valóban új és nehéz feladatok ezek; de megoldásuk sikerére nézve biztató előjelnek tekintjük mindannyian, hogy Ő felségének, a magyar királynak magas képviselője gyújtotta itt meg azt a szövétneket, mely megvilágítja a magyar társadalomra váró ennek a tevékenységnek eddig járatlan ösvényeit.

Hozzá kell azonban ehhez rögtön fűznöm azt, hogy csak az ösvény új, melyre a belügyi és igazságügyi törvényhozás reformjai nyomán rá kell lépnünk. Maga az

a tevékenység, melynek ezen az új úton érvényesülnie kell, lényegében és beltartalmában a magyar államéletnek egyik régi, évszázadok hosszú során át hatalmasan jelentkezett tényezőjét képezi.

Abban az egész fejlődési folyamatban, mely a régi törzsrendszerből nemzetet és államot alkotott, egy nagy erkölcsi erő állandó munkáját látjuk: a magyar nemzeti társadalom autonom szervezkedését, mely maga kereste fel a maga bajait és a maga feladatának tartotta orvosolni azokat. És nemcsak politikai, hanem amaz idők viszonyai között egyúttal szocziális jelentőségű is volt az a termékenyen működő konczepczió, mely a magyar politikai társadalomnak részt követelt a jogrend fenntartásában, azt autonomiája körében a maga kötelességének tekintette és féltékenyen őrködött ez önkormányzati hivatása felett.

A nemzetek életében az ilyen erkölcsi kincsek nem vesznek el. A keretek, melyek között ez a magyar politikai és társadalmi gondolat megnyilatkozott, megszüntek, mert a modern állami feladatok nem voltak azokkal kielégíthetők. Új rend lépett a réginek helyébe s ennek az új rendnek egyik nagy hátránya az volt, hogy az a magyar társadalmi erkölcsi erő, mely a régi organizmusban oly hatalmasan működött, az új szervezetben nem tudta megtalálni helyét. Soká kerestük és hiányát mélységesen fájlaltuk. De ha végig tekintek ezen a gyülekezeten, úgy látom, hogy megjelent és itt lebeg eszményi magasztosságában szemünk előtt. Megérezte, hogy egy új területen új munka és érvényesülés vár reá s oda tőlünk bebocsáttatást kíván mai otthonából: mindnyájunk lelkéből, melyet erre a cselekvésre felbuzdított.

És bátran kimondhatom, hogy ezen az új területen a társadalmi tevékenység sokkal nagyobb és értékesebb eredményeket érhet el, mint elért a régi önkormányzati rendszer és elérhet a modern büntető igazságszolgáltatás. A bírónak szerepe csak a bűncselekmény elkövetése után kezdődik s majd mindig kétséges, vajjon ez a megtorlás a bűnt valamennyi gyökérszálaiban és összes következményeiben érte-e utól és képes volt-e leküzdeni. A bün-

tetés végrehajtása után pedig tehetetlenül kell szemlélnie azt a visszaesést, mely leggyakrabban a büntetését kiállott szabadulónak rettenetes helyzetéből következik. Miért ne álljon tehát a magyar társadalom ismét a saját maga biztonságának szolgálatába azon a téren, a hová semmiféle más hatalomnak keze oly közvetlenséggel, mint az övé, el nem ér; miért ne erősítse meg a saját szervezett erejével a jognak és rendnek uralmát úgy, hogy megmenti az elhagyott, vagy már a bűn útjára tévedt gyermekeket, gyámolítja a letartóztatottak segély nélküli családtagjait, a munka és kereset lehetőségét biztosítja a szabadultak részére, egyszóval: miért ne tömje be annak a pokolnak üregét, melyben ezrenként születnek a gonosztevők, a hol a bűn s nem ritkán a büntetés újabb bűnt teremt s ahonnan a társadalomnak természetszerüleg legádázabb ellenségei kerülnek elő.

Erős a meggyőződésem, hogy ebből a munkából a magyar társadalom ki fogja venni a maga részét emberül, bármily divattá is lett ezt a társadalmat leszólani. Sohasem fogadtam el igaznak azt, hogy a magyar társadalomból kiveszett az erő; nem tud akarni sem, cselekedni pedig képtelen. Hiszen ez a társadalom az emberszeretet nagy segítő missziójában oly nagyarányu tevékenységet fejtett ki eddig is s oly nagy és maradandó alkotásokat teremtett, tisztán a maga kezdeményezéséből, melyekre büszke lehet. De eddig ez a tevékenység úgyszólván magára volt utalva s csak a legutóbbi időben történik az, hogy a kormányzat a maga humanitarius tevékenységének gyámolítására a társadalom erkölcsi erejében keresi a támaszt akkép, hogy ott kéri és ott segít szervezni a hathatós közreműködést. És kell-e Önöknek mondanom, hogy ez a magyar alkotmányosság egyik alapgondolatának megtestesítése: erkölcsi feladatok teljesítésére nevelni, szervezni és egységes öntudatra kelteni ezt a mi társadalmunkat, a minek egyik eszközét ez az egyesülés fogja alkotni.

Es én, ki hiszek a nemzeti lélek halhatatlanságában is, midőn régi magyar tradicziók új életre hívását látom ebben a meginduló társadalmi akczióban, örömmel

veszek részt annak mai felavató ünnepélyén. Mert ez a működés annak egyik buzdító példája lesz, miképpen kell a magyar társadalomnak a jogrend és a közlelkiismeret követelményeinek megvalósításában a maga igazán önkormányzati munkájával és ebből fakadó nagy hatalmával közreműködnie.

Üdv Önöknek; kísérje siker működésüket!

(Lelkes éljenzés, taps).

Dr. RUFFY PÁL, min. tanácsos, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője:

Császári és Királyi Fenség!

Tisztelt Kongresszus!

Gróf Andrássy Gyula belügyminiszter úr nevében és képviseletében üdvözlöm a mélyen tisztelt Kongresszust.

Az a munkakör, melyet Magyarország patronage-egyesületei betöltenek, a magyar állami gyermekvédelemmel benső vonatkozásban van; az állami gyermekvédelem a patronage munkásaiban a saját munkatársait tudja.

A magyar nemzetnek örök dicsősége, hogy az összes nemzetek között *az első volt, mely törvénybe iktatta az elhagyatott gyermek jogát az állami ellátásra*, hogy gróf Andrássy Gyula belügyminiszter úr az állami gyermekvédelem oltalmát a törvényben megnyilatkozó akarat szellemében az erkölcsi romlás veszélyének kitett gyermekekre kiterjesztette.

Az állami gyermekvédelem mély hálaérzettel van a büntetőtörvény Novella rendelkezései iránt, mely törvény az állami gyermekvédelemnek oly széles hatáskört szabott. E rendelkezéseknek meg akar felelni és tud is megfelelni. Mert az állami gyermekvédelem,mely 50,000-nél több gyermeket gondoz immár teljesen kiépített rendszerével, *a magyar szociális államigazgatás legnagyobb alkotása*, melyről a külföld tudósai csak a közelmult napokban mondották ki, hogy ez a legtökéletesebb intézmény melyet kívánatos, hogy minden állam azt a saját talajára átültesse.

A patronage-egyesületeknek fogja képezni feladatát, hogy az érintettem nagy humanus célok érdekében a magyar társadalmat sorakoztassa. Ez a törekvés a magyar társadalom cselekvő képességének és erkölcsi öntudatának nagy erőpróbája lesz.

Ehhez a munkához az országos szövetségnek nemcsak sikert kívánok, de közreműködésünket is lelkesedéssel felajánlom. Mert csakis az államnak és a társadalomnak együttes és összhangzatos munkája által fog megvalósulni *gróf Andrássy Gyula* belügyminiszter úrnak nagy gondolata: *nem szabad megengednünk, hogy Magyarországban elhagyatott gyermek legyen.* (Éljenzés, taps).

ALMÁDY GÉZA budapesti székesfővárosi tanácsos:

Császári és Királyi Fenség!
Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A polgármester úr nem lévén Budapesten, a kapott megbízás alapján helyette a főváros képviseletében van szerencsém a II. Országos Patronage Kongresszust szivem mélyéből a legmelegebben üdvözölni, és a főváros közönsége nevében a patronage szövetség szervezőinek és vezetőinek köszönetet mondani azért, hogy a társadalmat védő és mentő akcióját a bűnrehajló embertársaink gyámolítása iránt oly nagy eréllyel, bölcsességgel és egységesen szervezve megindították.

E nagy munkához nagy szocziális gazdasági nemzeti érdekek fűződnek, és ezért a patronage tevékenység hazafiui és honleányi szocziális kötelesség, mely kötelességet — biztosíthatom a mélyen tisztelt kongresszust — úgy a főváros törvényhatósága, mint e város minden lakója emberbaráti szeretettel, szívvel és lélekkel teljesíteni is fogja.

Kívánom, hogy a nemes munkát minél nagyobb siker koronázza; kívánom, hogy e téren is a magyar rendszer a külföldön dicsőséget arasson; kívánom, hogy hazánkban a patronage mindig kevesebb és kevesebb munkát találjon.

Üdvözlöm ujból a mélyen tisztelt Kongresszust és a Patronage egyesületek minden tagját. (Éljenzés, taps).

Gróf EDELSHEIM GYULAI LIPÓT:

Császári és Királyi Fenség!

Tisztelt Kongresszus!

Indítványozom, hogy a Kongresszus elnökévé bellyei Rickl Gyula miniszteri tanácsos urat, a Patronage Egyesületek Országos Szövetségénzk elnökét válasszuk meg (Lelkes éljenzés), akinek fáradhatlan buzgósága eredményezte, hogy a Kongresszus ily fényesen sikerül (Éljenzés, taps).

BELLYEI RICKL GYULA miniszteri tanácsos a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének és a Kongresszusnak elnöke:

Császári és Királyi Fenség!

Tisztelt Kongresszus!

Az emberi haladásnak a tudomány, művészet és ipar terén elért csodálatraméltó eredményei a végsőkig fokozott testi és szellemi erőkifejtéssel járnak s e mellett az életszükségletek megszerzéséért, az előretörekvésért, de az élvezetek olyannyira kiterjedt vágyának kielégítéséért is vívott küzdelmes harcz nemcsak a testi, hanem az erkölcsi életet is kemény próbára teszi, sőt gyakran elsülyeszti.

A nagy városok összetorlódott népességében a vallás-erkölcsi érzés meglazulása, kinálkozó alkalom, kedvezőtlen munka- és lakásviszonyok, nélkülözések, különösen a léha életmód követésére hajlóknál megkönnyítik a családi kötelék gyengülését, a személy és vagyonbiztonság elleni s egyéb bűncselekmények elkövetését.

A szeszes italok mértéktelen élvezete pedig egymagában is kialakítja az alkalmi, majd a szokásos bűntettest, degenerálja a felnőttet és elzüllő családját, melyet a maguk fegyelmezésére is képtelen alkoholista szülék pusztulásnak engednek.

A nagykorú bűntevőknek állandóan népes tábora fejlődik igy embertársaik romlására, a fiatalkorú elzül-

löttek és bűntettesek száma pedig beigazoltan nagymérvben szaporodik.

E jelenségekkel szemben tétlenül nem maradhatunk.

Teljes erőnkből igyekeznünk kell eloszlatni a mutatkozó nyomort, megakadályozni az elfajulást és lehetőleg megszüntetni, vagy korlátozni ezek egyéni és társadalmi fejlesztő okait.

A társadalom biztonságára irányuló jogrend feltétlen fenntartása megköveteli, hogy bármily behatások eredményezték is a bűncselekményt, gyermeknél, fiatalkorúnál vagy felnőttnél; az a törvény értelmében elbírálás alá vétessék.

Úgyde a törvénynek módot kell nyujtani a bűntettesek elbírálásánál azok kellő osztályozására és ez alapon való megfelelő kezelésére.

Ezen követelménynek felel meg, különösen a fiatalkorúakra nézve szükségesnek mutatkozott s immár hazánkban is elfogadott büntetőjogi reform, mely a fiatalkorúaknak nem elrettentését, hanem megmentését és erkölcsi átalakítását tüzi ki feladatul.

Mivel a fiatalkorú bűntettes sok esetben inkább szerencsétlen áldozat, mint szándékos bűntevő „a fiatalkorú egyénisége, értelmi és erkölcsi fejlettségi foka, életviszonyai és az eset összes többi körülményeinek“ figyelembe vételével a törvényben előirt büntetést pótló eszközök alkalmazása előzheti meg a fogház s államfogház büntetés kirovását.

Annyi esetben szemmelláthatő lévén a romlott környezetnek befolyása a serdülő gyermekre s fiatalkorúra; ily környezetből az mindenekelőtt eltávolítandó, a nem anormalis bűntettes fiatalkorú szükség esetén vagy megfelelő családi elhelyezésben, vagy intézeti javító nevelésben részesítendő s csak ha ezek alkalmasaknak nem mutatkoznak, avagy súlyosabb esetekben sujtandó fogházzal.

A degeneráltak észszerűen nem lévén büntetés alá vonandók; gyógypaedagogiai intézetbe utalandók.

Eltekintve az elitélt vagy vizsgálati fogságban levő nagykorúak és azok szükséget szenvedő családtagjai

részére a jövőben is csorbítatlanul, sőt — főként munkaszerzés útján — fokozottabb mérvben nyujtandó gyámolítástól; a jelzett törvényes rendelkezések keretében, azok végrehajthatása végett mulhatlanul szükséges magának az érdekelt társadalomnak czélba vett hathatós pártfogó közreműködése.

Jelesül a züllésnek kitett gyermek egyéniségére és körülményeire tartozó adatok felderítése és beszolgáltatása, a gyermek életfolyásának, különösen próbára bocsátás alkalmából való figyelemmel kisérése és jóra irányítása, egyéni sajátosságához és a felmerülő esethez képest megkivántató elhelyezése és gondozása, nemkülönben az e végből szükséges intézmények létesítése és azok kifogástalan működésének állandó gondoskodással való fenntartása és fogház misszió által.

A gyermekvédelemnek egyik kiváló irodalmi művelője hangsulyozza, hogy „a gyermekvédelem és fiatalkorúak büntetési rendszere a törvényhozásnak és közigazgatásnak nem külön elhatárolt problemája, hanem kulturfeladatok, a nevelési politikának, a néperkölcsnek és népegészség fejlesztésének feladatai".

Kormányunk és törvényhozásunk bölcsesége s modern büntetőjogi elméletek leszürődött tételeinek e részben is megfelelt, de nemcsak a bíráktól és hatóságoktól, ép úgy a nagyközönség részvételétől is függ, hogy uj törvényünk a jelen és jövő nemzedékre valóban áldásthozó legyen.

Maguk a jogászok voltak azok, kik állást foglaltak a jog mindenható érvényesítése ellen. Lemondanak az érvényesülés területének egy részéről, viszont elvárják a társadalomtól, hogy az eként átvett kötelességet teljesítse.

A jog ugyanis bizonyos esetekben eltekint a büntetéstől, de ez által a kötelesség az egyházra, az iskolára, a közigazgatásra, a közjótékonyságra hárul.

Most tehát már nem egyedül a jogászok többé a büntetőjog fejlődésének irányítói, hanem az Önök kezébe, tisztelt Uraim, kik cselekesznek, oktatnak, nevelnek; van részben letéve a jog jövő fejlődésének biztosítéka.

Ez idő szerint van folyamatban országszerte a

széleskörű mozgalom, hogy kitűzött feladataink intézményekké váljanak.

Azért a mindig áldozatkész főpapi, lelkészi, tanítói, ügyvédi, orvosi diszes karnak, úgyszintén a nemes ügy iránt fogékony birtokosok, kereskedők, iparosok és általában a szóban levő feladatok messze kiható gazdasági, társadalom-politikai jelentőségét átértő magánosok és egyesületek szeretetteljes együttműködését kérjük ki testvéri bizalommal nagy czéljaink elérésére.

Örömeink és gondjainkban mindig hű osztályosaink a nők, kik közül többen máris példás patronage tevékenységet fejtenek ki; első sorban a züllés veszélyének kitett leányok megmentésére vannak hivatva.

Legkegyelmesebb Urunk, Szent István koronájának tündöklő fényével és jóltevő hatalmával volt kegyes országos ügyünket védelmébe fogadni.

A nemzet vezető nagy munkásai megjelenésükkel tanusították, hogy velünk éreznek s buzdítanak.

Ez ünnepélyes napon kétszeresen érzem valóságát az uj porosz gyermekvédelmi törvényre vonatkozólag tett hivatalos nyilatkozatnak, mely a mi ide vonatkozó uj törvényünkre is áll, hogy: „Az egész nemzetnek szive van e törvényben, és a hol a nemzet szive van, ott a siker el nem maradhat".

Bizom az Egek Urában, hogy mindnyájunkat a felebaráti szeretet és hazafias együttérzés szilárd kötelékeivel fog közös nagy feladatunk teljesítésénél állandóan összefűzni. (Lelkes éljenzés).

DR. PROHÁSZKA OTTOKÁR a Magyar Tud. Akadémia tagja, székesfehérvári megyés püspök előadása a „Patronage Etikai Jelentőségéről".

A modern etikai mozgalmak azon dolgoznak, hogy öntudatára hozzák a társadalomnak, hogy az erkölcsiség ignorálása barbárság, hiánya bűn és szerencsétlenség, de áldás csak azokon van, melyeknek tartalma nem papiros és betű, hanem szellem és élet s melyek az erőt tettekben érvényesítve belenyulnak az életbe.

A patronázsok a gyakorlati szeretet e csapásán járnak s lényegükben erkölcsiek; nem teoriák, hanem az etosznek átélése s gyakorlata; mozgalmak, melyeket tudomány is, hatalom is segít, de a társadalom hordoz; mozgalmak, melyeket a törvényhozás s törvénykezés vehet igénybe, de melyeknek ütőere s életidege nem a jog, hanem az erkölcs. Etikai mozgalmaknak mondom méltán, mert erkölcsből indulnak ki, erkölcsre törekszenek, erkölcsi erőkkel dolgoznak, az erkölcsi érzés és tapintat a nyitjuk s áldásuk; sőt jelentős etikai mozgalmaknak tartom, mert indító okaik, metodusuk, czéljaik kiválóan erkölcsiek s ezekre akarnék most rámutatni.

a) A patronázs etikai jelentőségét jellemzi mindenekelőtt e mozgalmak kiindulópontja.

Nehéz az etikai értékek rangfokozatát meghatározni s az érzéseket és cselekvéseket etoszi tartalmukat tekintve megbecsülni, de általános, értékmeghatározó kritériumnak bátran elfogadhatjuk azt a nézetet, hogy az a magasabb erkölcsiség, mely az emberről s az életről való mélyebb s igazabb fölfogás alapján egyest s társadalmat erőre, harmóniára s boldogságra nevel; mely ez irányzatoknak megfelelő érzéseken elindulva erős, következetes akarásra vezet.

Ha már most azt kérdezem, hogy mi az a patronázsban érvényesülő mélyebb s igazabb fölfogás az emberről s az életről, azt kell mondanom, hogy az az élet, az ember s emberség szolidaritásának mélyebb ismerete. Régi, isteni igazság az, s minden morális összefoglalása, hogy szeresd Uradat Istenedet teljes szivedből s felebarátodat mint tenmagadat, de ez az igazság új megvilágítást nyer, új színezést, új érdekességet ölt s újabb tevékenységi ingereket vált ki, mikor a modern tudomány segítségével belelátunk a társadalmi élet összefüggéseibe s fölismerjük a testvériségnek csodálatos alapjait. A szolidaritást a tudomány fejleszti erkölcsi hatalommá, midőn kimutatja a szoros egységet, mely a természetben érvényesül, s mely a bolygót s a porszemet, a lángész életét s a zuzmó lélegzését egybeköti s egymáson fölépíti. Midőn kimutatja, hogy egységes az

emberi társadalom munkája is s a közös munkából él az egész. Ez egység öntudatában, úgy tudjuk, hogy mindnyájan mindnyájunk munkájának kegyelméből élünk s az egész kulturvilág tényleg „Geronnene Arbeit", az egyes az egészből él s az egész az egyeseken épül föl. E szolidaritásból kiindulva, tudom, hogy közöm van sziklához, hegyhez és erdőhöz, szélvészhez és hullámzó tengerhez, ez mind létem hordozója s bele van szőve mint funkczió életembe; ugyanakkor etikai öntudatom biztosít, hogy közöm van az emberhez, lángészhez és és hülyéhez, közöm a teremtő művészhez s az utczák gyermekéhez, közöm ahhoz, ki új utakat nyit s ki az útszélen mint rokkant fekszik, közöm hozzájuk, vagyis közösségem van velük s ha közöm és közösségem, hát kötelességem is van velük szemben. Hozzájuk vagyok kötve fizissel, fiziológiával a természetben s e kötelékek az etikában mint kötelességek jelentkeznek. Jelentkeznek mint szeretet és testvériség, mint a részvét s áldozatkészség, mint odaadás és szolgálat; ez a közösség megteremti azt, a mit szolidaritásnak hívunk s elváltozhatja a társadalom közönyét és apátiáját érdeklődéssé és szimpatiává.

Ez érzékek elől el nem zárkózhatunk. Az igazi modern ember e szellemi légkörben él s tudása, olvasmányai, belátása arra kényszerítik, hogy az egésznek javában saját maga javát lássa; s ha igazán egész ember, akkor e szolidaritás iránt nemcsak szeme, hanem szive s keze is lesz. S hála Istennek e belátás terjed s a belátásból közérzés s nagy társadalmi kötelesség fejlik s a patronázs is e nagy közérzés befolyása alatt áll, ez hozza hiveit közelebb a társadalom szenvedőihez, ezért dolgozik, megszüntetni iparkodik a társadalmi élet kegyetlenségeit, segíti a züllöttet, gyámolítja a szegényeket; Jóbnak szavát váltja ki új társadalmi fokon: szeme valának a vaknak, lába a sántának, a szegények atyjuknak ismerték.

Lesz ez érzések etikai értékében még ezután is nagy különbség, a mennyiben kiindulhatunk a patronázs műveire az egésznek szeretetéből, tehát önfentartási

hajlamból, a mi szintén helyes etikai fölfogásra vall, miután czélja, a társadalom föntartása, helyes s észszerű gondolat. Erre az álláspontra akkor helyezkedünk, ha a bűnösöket és züllötteket közveszélyes embereknek tekintjük, kik mint a fertőző betegségben szenvedők környezetüket veszélyeztetik, s ilyenkor az egész iránt való szeretetből akarnók útját vágni a züllésnek és ez által segíteni a társadalmi bajon. De tekinthetjük mindezt magasabb etikai szempontból is, melyből az embert mint az egész világ legfőbb etikai értékét szemléljük, minden embert mint az étosz hordozóját, az etikai világ központját és értékét nagyrabecsüljük s így megbecsülve az embert, a züllöttben, a bűnözőben is ez értékeket kiemelni s megmenteni kívánjuk.

S ez a helyes, a magas szintájon álló etikai lelkület. A világ etikájának mindig az ember értékelése ad lendületet, az emeli föl magasabb színtájra a világot. Az evangelium etikájának is sarkpontja, a létek végtelen értékébe vetett hit s az ebből kiinduló szocziális érzés a legmélyebben gyökerező természeti különbségeken s társadalmi egyenlőtlenség hideg rétegein is keresztül tör s kivirágzik egy magasabbrendű egyenlőség s testvériség gyakorlati s jobb világot sürgető tudatában. Ennek a fának ága s virága a patronázs, e tudatból fakad szerető, mentő mozgalma. Magasból jön, az etikai kultura, a társadalom nagy kötelességének magaslatairól, s megvan benne a magasról jövő eleven erő impulzusa, s a magasság hivatása: emelni az alacsonyt! Magasból jön s megmozgatja az intelligenczia világát. Megértésre talál azoknál, kik a szocziális érzelmek révén megértik korukat, kik ráérlelődtek arra a hivatásra, hogy fölszabadult s megfeszült fizikai erők harczába belevigyenek lelket, érzést, szeretetet, meleget, s hogy a fizikai s chemiai egyenértékek szürkeségébe beleállítsanak valamit abból, a mi a világ világossága, s megizleltessék az unott, izetlen emberekkel a föld savát. Ennyit a patronázs etikai kiindulásairól.

b) A patronázs etikai jelentőségét jellemzik másodszor a módszer, mely szerint s az erők, melyekkel dol-

gozik. Mindkettőnek jellemzésére egy szót használok: a patronázs lélekkel, etikával dolgozik. E módszerre rászorította a világ haladása. A technika föllendülésével ugyanis megmozdult a régi maradi világ, a megfeszült munkájában erősnek érezte magát arra, hogy gazdagságot s jólétet teremtsen; de úgy indult neki a célnak, hogy egyoldalú lett s más egyebet mint erőket s termékeket, árukat s árakat nem ismert, nem látott, s az embert a maga érzésével s a lelket a maga etikai értékeivel kihagyta a számításból. Ugyanakkor elváltozott az érzés világa is; a patriarkális szellem kiveszett s más értékek emelkedtek érvényre fönt és lent; az individualizmus, az önállóság, a függetlenség, szabadság szeretete nevelte az új embertipust. Ettől természetesen nem tünt el a földről sem a bűn, sem a halál s e két hatalomnak tatárjárásától szenved ezentul is emberiség és kultura. Szenvedő, züllött alak, gyámolításra, segítségre szoruló ember van most is elég; kell tehát itt is, most is segítség; de ki legyen szamaritánusa az elváltozott világnak? Ha valamikor etikailag kellett kezelni az embert, hát akkor most van erre szükség; e szétható, egymást kerülő elemekkel telített világban, csakis etikai erőkkel boldogulhatunk; ez erők pedig a jóindulat, a személyes érintkezés, a szellemi fölény, a közeledés, a befolyás. Ki a modern társadalom szakadékaiba bele akar állni, s ebbe a negativ villamossággal telitett társadalmi zónákba be akar hatolni, annak pozitiv, emelő, embert becsülő és segítő erőkkel kell törtekeznie; mindenekelőtt pedig az egyént kell kezelnie. Nem a demagógia, hanem pedagógia a patronázs programmja; vagyis nem a tömegre, nem az intézményre, hanem a neveletlen emberre, az egyesre irányul figyelme, azzal oglalkozik, annak bajaival bibelődik, bűneivel törődik; így kisegíti benne az önbecsülés érzetét, beleviszi az erkölcsöt a nemesebb érzésekre rá nem nevelt lelkekbe.

Természetes, hogy az intézményeket is meg kell változtatni, meg kell a világot is reformálni; de a patronázsnak dolga sürgős s hivatása folytonos. Az intéz-

ményt egyhamar nem lehet megváltoztatni, de az emberen, egyenesen mindjárt kell, mindjárt lehet is valamikép segíteni s ezt a segítséget nyujtja a patronázs; szenvedélye az a régi szeretete a léleknek, melyet a szent írás Istennek tulajdonít, midőn mondja róla, hogy „amat-animas". Különben is a világmegjavítást az emberen kell kezdeni; az embert kell önzésében, érzékiségében, vadságában megreformálni. Baj van fönt, baj van lent s az etika ki nem fogy a munkából sem a hatalom s jólét magaslatán, sem a társadalmi depressziók lapályainde a felsőbb 10.000-rek könnyebben segíthetnek magu; kon; a mi missziónk a legszegényebbekhez utasít, hogy a legmagasabb kultura áldásait, a tiszta szív s nemes élet Istenországát vigyük le hozzájuk. S mindezt *egyéni szolgálattal*; mert ez az igazi etikai szolgálat s mert tudjuk, hogy szívvel lehet csak szívhez szólni s szív utján lehet csak szívhez férni. Az egyéni szolgálatban ad az ember legtöbbet: lelket ad, önmagát adja. S a züllöttnek erre van szüksége; nincs neki lelke, igaz emberséges lelke, kevés az érzése, a nemes, magához méltó érzése; adjunk hát a mienkből. Csak a mely adomány ezt adja: az ad sokat. Nur was wir teilen, nimmer was wir geben; der Gabe ohne den Geber fehlt das Leben.

Így lesz az egyéni közlekedés az a hatalom, mely szolgál, de ugyanakkor győz is, s győz azért, mert visz és emel, emel fölfelé. A mi győzelmünk ugyanis a mi másokat mentő s emelő szolgálatunk; tudjuk ugyanis, hogy azért, hogy fönt a gálya és lent a víznek árja, mégis a viz az Úr!

c) Jellemzi a patronázs etikai jelentőséget az is, a mit a patronázs temperamentumának hivok s az alatt azt a hangulatot s lendületet értem, mely működését jellemzi s kihatását biztosítja.

A patronázs temperamentuma lelkes és küzdelmes. Reális alapokon áll s nyitva tartja szemét s látja az embert, többnyire a bête humaine-t. Nem naiv; az egyesek kezelésénél nem vezeti az a nézet, hogy az ember jó s csak a rossz miliő miatt rossz; sőt ellenkezőleg tudja, hogy ha az ember jó volna s megtenné kötelességét

lent is, akkor sok baj elmaradna; következőleg meg van győződve arról, hogy nekünk ott lent is jellemet, erőt, nemes érzést s kötelességtudást kell nevelnünk. Ugyan csak nem nézi a mentésmunkáját idillnek. Tudja, hogy folytonos partcsuszamlások közt kell építenie útjait; visszaesések, hálátlanság, megbizhatatlanság, csalódások környékezik; de épp e nyomorusággal állítja szembe az étoszt, a több-lelket, a különb szellemi erőt, a bizalmat, mely ki nem fogy az ember nemesebb természetébe s az embert kiemelő erőkbe vetett hitből, mely dolgozik azzal a meggyőződéssel, hogy fizikai és gazdasági erők játékán, ütközetein és válságain túl, erőszakon és szükségszerüségen fölül van erkölcsi rend, van erő, melynek emberi öntudatban, ha törik-szakad, akkor is győznie kell.

Ez a meggyőződés s ez a lelkület telve van egészséges enthuziasmussal; szárnyai vannak, de csak azért, hogy emeljen s nem azért, hogy elrepüljön, s magamagára hagyja a nyomort; kezei is vannak, hogy a szárnyalást munkában váltsa ki. Más étosz nem imponál neki. Elismerjük, hogy lehetséges oly étosz is, mely fölemelkedik föld s emberiség fölé, s örül, hogy ott hagyhatja a sáros, piszkos világot, farkasvermeivel, hullaházaival, villámhárítóival, mely uszik a magasban s örül, hogy felejthet; lehet étosz az is, mely mint a pacsirta a boldogság egy barázdájába rakja le fészkét, a honnan aztán szintén nem lát farkasvermet, hullaházat, villámhárítót, s gyönyörködik az aranyos kalászon s az égszin buzavirágon; de ez az étosz nem szeret embert igazán: ettől az étosztól nem lesz jobb a világ. A patronázs idealizmusa a lelkeket szerető, az emberi nyomoruság és gyarlóság törésföldjén járó s ki nem fáradó szeretet. Szeretet, mely végig megy a világ nagy hiuság s nyomoruság vásárján, de inkább humorosan mint pesszimista szemmel néz s azért néz így, mert mindig remél s azért remél mindig, mert mindig szeret.

Mélyen tisztelt Kongresszus! Tehát akár a kiindulást, akár a módszert s a temperamentumot nézzem, úgy látom, hogy a patronázsoknak nagy etikai jelentősége van; éledje-

nek föl az etikai jellegek a magyar patronázs lelkületében is, hogy kihatásuk s áldásuk is jelentőséges legyen. (Szünni nem akaró éljenzés és tapsvihar).

ELNÖK:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

A napirend kimerittetvén, a megnyitó ülést ezennel bezárom azzal, hogy ugyanehelyen kezdjük meg délután 3 órakor a napirendre kitüzött első kérdés tárgyalását.

Délutáni ülés.

Bellyei Rickl Gyula elnök délután 3 órakor a Magyar Tud. Akadémiának zsufolásig megtelt dísztermében a következő szavakkal nyitotta meg az ülést:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Mielőtt a Kongresszus érdemleges tanácskozására, a kitüzött kérdések tárgyalására rátérnénk, van szerencsém a Kongresszus Előkészitő Bizottsága nevében a tisztikar megválasztására vonatkozó javaslatot előterjeszteni.

Méltóztatnak tudomással birni ama örvendetes tényről, hogy a Kongresszusnak és a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének legfőbb fővédőségét ő császári és apostoli királyi Felsége (Viharos éljenzés, szünni nem akaró taps) vállalta el s hogy képviseletében legfelsőbb megbizásból József királyi főherczeg Őfensége (Viharos éljenzés, szünni nem akaró taps) nyitotta meg Kongresszusunkat.

Azt hiszem, a közóhajnak adok kifejezést, ha azt inditványozom, hogy a Kongresszus hódoló táviratot küldjön Felséges Urunkhoz, Királyunkhoz. (Viharos éljenzés, szünni nem akaró taps.)

A Kongresszus tisztikarára a következő indítványt terjesztem elő.

Titkár olvassa:

Legfőbb fővédő: *Ő császári és apostoli királyi Felsége.*

Tiszteletbeli elnök: Günther Antal, valóságos belső titkos tanácsos, magyar királyi igazságügyminiszter.

Diszelnökök: Andrássy Gyula gróf, valóságos belső titkos tanácsos, magyar királyi belügyminiszter.
Antal Gábor, ev. ref. püspök.
Apponyi Albert gróf, valóságos belső titkos tanácsos, magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter.
Bernáth Géza dr., valóságos belső titkos tanácsos, a kir. Curia másodelnöke.
Bezerédy Viktor, államtitkár.
Bogdanovich Lucián, görög keleti szerb metropolita.
Ferencz József, unitarius püspök.
Fischer Colbrie Ágost dr., kassai róm. kath. megyés püspök.
Fülep Kálmán, Budapest székes-főváros főpolgármestere.
Giesswein Sándor dr., kanonok, pápai prelátus, országgyülési képviselő.
Hadik János gróf, valóságos belső titkos tanácsos, államtitkár
Imling Konrád, államtitkár.
Kenessey Béla, erdélyi ev. ref. püspök.
Lányi József, nagyváradi kanonok, czimzetes püspök.
Mailáth Gusztáv gróf, erdélyi róm. kath. püspök, valóságos belső titkos tanácsos.
Meskó László dr., államtitkár.
Pálffy Sándor gróf, a Kath. Patronage Egyesület elnöke.
Ráday Gedeon gróf, az Országos Prot. Patronage egylet elnöke.
Rajner Lajos, püspök, érseki általános helynök.
Tőry Gusztáv dr., államtitkár.
Scholtz Gusztáv, ág. ev. püspök.
Széchenyi Miklós gróf, győri róm. kath. püspök.
Széll Kálmán, valóságos belső titkos tanácsos, stb.
Szilassy Aladár, a közigazgatási bíróság másodelnöke.
Városy Gyula, kalocsai érsek, valóságos belső titkos tanácsos.
Walter Gyula, róm. kath. püspök.
Wlassics Gyula, valóságos belső titkos tanácsos, közigazgatási bíróság elnöke.
Zichy Gyula gróf, pécsi róm. kath. megyés püspök.
Zichy János gróf, valóságos belső titkos tanácsos.

Elnök: Bellyei Rickl Gyula, igazságügyminiszteri tanácsos, a Patronage Egyesületek Országos Szövetségének elnöke.

Társelnökök: Edelsheim-Gyulay Lipót gróf, az Országos Gyermekvédő Liga elnöke.
Prohászka Ottokár dr., székesfehérvári róm. kath. megyés püspök.

Alelnökök: Angyal Pál dr., a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi magántanár, pécsi jogakadémiai tanár, a Pécs-Baranyai Gyermekvédelmi Bizottság pártfogó osztályának elnöke.
Bakonyi Kálmán dr., kir. táblai biró.
Baintner Ottó, földbirtokos, a Nógrádmegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.

Alelnökök: Balog Arnold dr., ügyvéd.
Balogh Jenő dr., a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi tanár.
Balla Aladár dr., főispán.
Bárczy István, Budapest székes-főváros polgármestere, a „Gyermekbarát" egyesület alelnöke.
Berczelly Jenő dr., valóságos belső titkos tanácsos, a kassai tábla elnöke, a Kassai Rabsegélyző Egylet elnöke.
Bernáth István, országgyülési képviselő.
Bernolák Nándor dr., kassai királyi jogakadémiai tanár.
Beőthy Károly, a Szegszárd-tolnamegyei Gyermekvédelmi Bizottság elnöke.
Bezerédj István, főispán, a Szombathelyi Fehér-Kereszt Egyesület elnöke.
Boda Dezső, a magyar királyi államrendőrség főkapitánya.
Bolemann Lajos, kuriai biró, beszterczebányai törvényszéki elnök, a Beszterczebányai Rabsegélyző Egylet elnöke.
Borsiczky Géza, királyi itélőtáblai biró, a Trencsénmegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Bosnyák Zoltán, miniszteri tanácsos.
Brüll Ignácz, udvari tanácsos, a budapesti ügyvédi kamara helyettes elnöke.
Chorin Ferencz, főrendiházi tag.
Czárán István, budapesti királyi főügyész.
Daróczy István, curiai biró, királyi törvényszéki elnök, a Székesfehérvári Rabsegélyző Egylet elnöke.
Diószeghy Gábor dr., törvényszéki elnök, a Szilágymegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Farkas Lajos dr., udvari tanácsos, egyetemi tanár, az Erdélyi Pártfogó Egyesület elnöke.
Fábián Lajos dr., törvényszéki elnök, az Aradi Rabsegélyző Egylet elnöke.
Félix Antal dr., törvényszéki elnök, a Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Friedmann Bernát dr., ügyvéd.
Gelléri Mór, az Országos Iparegyesület igazgatója.
Gerdánovits Sándor dr., királyi táblabiró, a Temesvári Rabsegélyző Egylet elnöke.
Glück Frigyes, a VIII. kerületi Általános Közjótékonysági Egyesület elnöke.
Gullner Gyula, Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye főispánja.
Hanvai Sándor, budapesti kerületi elüljáró, az V. kerületi Általános Közjótékonysági Egyesület elnöke.
Hazslinszky Géza, törvényszéki elnök, a Szegszárd-tolnamegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Hegedüs Loránt dr., országgyülési képviselő, egyetemi tanár.
Herczegh Ferencz, iró.

Alelnökök: Hertelendy Béla, a Nagykanizsai Gyermekvédelmi Bizottság elnöke.
Hevesi Simon dr., rabbi.
Jalsoviczky Sándor, miniszteri tanácsos.
Kohn Sámuel dr., budapesti főrabbi.
Kohner Adolf dr., a Magyar Izraelita Kézmü és Földmivelési Egylet elnöke.
Kun Béla dr., miniszteri tanácsos.
Kovácsy Albert, királyi törvényszéki elnök.
Kránitz Kálmán, róm. kath. püspök, a Veszprémi Rabsegélyző Egylet elnöke.
Kulin Imre, királyi törvényszéki elnök, a Debreczeni Rabsegélyző Egylet elnöke.
Kulin Sándor, királyi ügyész, a Somogymegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Létay Gusztáv, nyugalmazott miniszteri tanácsos, a Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetitő Intézet Igazgatója.
Megyery István dr., császári és királyi kamarás, királyi főügyészi helyettes.
Mészáros János, a Kecskeméti Rabsegélyző Egylet elnöke.
Moravcsik Emil dr., udvari tanácsos, egyetemi tanár.
Nagy Dezső dr., ügyvéd, országgyülési képviselő.
Nemes Sámuel, kuriai biró, a Gyulafehérvári Rabsegélyző Egyesület elnöke.
Oberschall Pál dr., nyilvános rendes jogtanár, Pozsony.
Pap Domokos dr., királyi törvényszéki elnök, a Dévai Rabsegélyző Egylet elnöke.
Pap József dr., ügyvéd, a budapesti ügyvédi kamara titkára.
Papp Kálmán, tábornok hadbiró.
Pekáry Ferencz, a székes-fővárosi magyar királyi államrendőrség főkapitányhelyettese.
Popovich Aurél, királyi főügyészi helyettes, a Zomborvidéki Rabsegélyző Egylet elnöke.
Rádl Ödön dr., ügyvéd, a Nagyváradi és Biharmegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Rákosi Jenő, főrendiházi tag.
Rónay Kamill, a pestvidéki törvényszék elnöke.
Rott Nándor, prelátus kanonok.
Ruffy Pál dr., miniszteri tanácsos, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője.
Sándor Géza, királyi törvényszéki elnök, a Nyitramegyei Rabsegélyző Egylet elnöke.
Sándor Pál, országgyülési képviselő.
Babarczi Schwartzer Ottó dr., főrendiházi tag.
Schreiner Károly dr., királyi tanácsos, ügyvéd, a Dunántuli Rabsegélyző Egylet elnöke.
Sipőcz László, udvari tanácsos, Budapest székes-főváros árvaszékének elnöke.

Alelnökök: Stocker Antal, királyi törvényszéki elnök, a Pancsovai Rabsegélyző Egylet elnöke.
Szászy Béla dr., miniszteri tanácsos.
Székely Ferencz dr., koronaügyész.
Szilágyi Arthur Károly dr., ügyvéd.
Szivák Imre dr., a budapesti ügyvédi kamara elnöke.
Szohner Lajos, ügyvéd.
Teleki Ferencz gróf, az Erdélyi Pártfogó Egyesület elnöke.
Vajna Károly, királyi országos gyüjtőfogházi igazgató.
Varga Nagy István, királyi táblai bíró, a Pécsi Rabsegélyző Egylet elnöke.
Vavrik Béla, királyi kuriai tanácselnök, a Magyar Jogász-Egylet elnöke.
Voith Gergely, királyi tanácsos, földbirtokos, a Dési Rabsegélyző Egylet elnöke.
Vojnits Guidó, törvényszéki elnök, a Lugosi Rabsegélyző Egylet elnöke.
Wittich József, törvényszéki elnök, a Brassói Rabsegélyző Egylet elnöke.
Závody Albin, kuriai bíró, törvényszéki elnök, a Nagykanizsai Rabsegélyző Egylet elnöke.
Ziskay Antal dr., a győri ügyvédi kamara elnöke.
Zombori Lippay Géza, főispán, a Győr-mosonvármegyei és Győr városi Rabsegélyző Egylet elnöke.
Zsolnay Miklós, gyáros.

Főtitkár: Rottenbiller Fülöp dr., az igazságügyminiszteriumba berendelt királyi itélőtáblai bíró.

Titkárok: Erődi Tihamér dr., joggyakornok.
Hamar Árpád dr., közalapitványi alügyész.
Horvátth Dániel dr., igazságügyminiszteriumba berendelt birósági jegyző.
Kruck Elemér dr., ügyvéd.
Lengyel Aurél dr., ügyészségi megbizott.
Módly László dr., jogtanár.
Morvay László, lelkész.
Tomcsányi Vilmos Pál dr., miniszteri s. titkár.
Tóth Béla dr., igazságügyminiszteriumba berendelt kir. albiró.

Ügyészek: Lázár Andor dr., ügyvéd.
Micheller István dr., ügyvéd.
Palóczy Horváth Zoltán dr., ügyvéd.
Zerkovitz Zsigmond dr., ügyvéd.

Pénztárosok: Lengyel Sándor, igazságügyminiszteri számvizsgáló.
Pospesch Adolf, igazságügyminiszteri számvizsgáló.

Jegyzők: Boda Gyula, joghallgató.
Bogsch Árpád, ügyvédjelölt.
Boronkay István dr., ügyvédjelölt.
Cziegler István, joghallgató.

Jegyzők: Darányi Kálmán dr., miniszteri segédfogalmazó.
Dévai István dr., ügyvéd.
Egyed István dr., joggyakornok.
Gabrovitz József dr., joggyakornok.
Gabrovitz Ervin, orvostanhallgató.
Gangel Ödön dr., joggyakornok.
Hacker Ervin, joghallgató.
Istvánffy Sándor dr., törvényszéki jegyző.
Kádár László Levente, állami pártfogó tisztviselő.
Kayn Albert, joghallgató.
Kasztell Fernandó, joghallgató.
Kelényi Jenő, joghallgató.
Kerese Tibor dr., min fogalmazó.
Köves Aurél, joghallgató
Lutter János dr., orsz. levéltári fogalmazó.
Lutilszky Jenő, joghallgató.
Margalits Ede dr., törvényszéki jegyző.
Markos Olivér joghallgató.
Mészáros Lajos dr., törvényszéki jegyző.
Papp-Szász Tamás dr., jogtanár.
Staud Gábor, joggyakornok.
Staud Miklós, joggyakornok.
Szabó György, börtönügyi fogalmazó.
Szentiványi Géza dr. ügyvéd.
Szörényi Ferencz, joghallgató.
Tiszti Lajos, joghallgató.
Váczy József, ügyvédjelölt.
Vinkler János dr. ügyvédjelölt.

ELNÖK: Méltóztatnak elfogadni. (Elfogadjuk, elfogadjuk.)

Megkezdjük a napirendre kitüzött *első kérdés*

„Mikép kellene a jelenlegi rabsegélyző-egyesületeknek czimét és alapszabályait megfelelően átalakitani abból a czélból, hogy ezek az egyesületek a patronage munkásság teendőit kiszélesbitett hatáskörben is végezhessék?

Mily eszközökkel volna legczélszerübben kiterjeszthető az ujra szervezendő patronage egyesületek munkássága az erkölcsi romlás veszélyének kitett, vagy züllésnek indult gyermekek és fiatalkoruak megmentésére?“

tárgyalását.

Véleményt adtak: *Angyal Pál dr.* a Magyar Tud. Akadémia tagja, egyetemi m. tanár, pécsi joglyczeumi ny. r. tanár, (Ir. 1. füz.). *Bernólák Nándor dr.* kassai jogakadémiai tanár, (Ir. 3 füz.). *Finkey Ferencz dr.* a Magyar Tud. Akadémia tagja, egyetem m. tanár, sárospataki ny. r. jogtanár (Ir. 2. füz.) és *Varga Nagy István* kir. táblai biró, a pécsi Rabsegélyző-Egylet elnöke. (Ir. 3 füz.).

Előadó: dr. Balogh Jenő a Magyar Tud. Akadémia tagja, a büntető jog és büntető eljárási jog ny. r. tanára a budapesti kir. Magyar Tud. Egyetemen.

Felkérem dr. Balogh Jenő urat, kegyeskedjék az első kérdésre előadását megtartani.

Dr. BALOGH JENŐ egyetemi tanár, a Magyar Tud. Akadémia tagja előadó:

Tisztelt hölgyeim és uraim!

Mindannyian a megnyitó ünnepnek felemelő hatása alatt állunk!

Lelkünk tele van hálával, örömmel és lelkesedéssel. Ugy érezzük, hogy ezentul buzgóbban és munkánk ethikai jelentőségét is jobban átértve fogunk dolgozni.

Bocsássák meg, hogy azt a harmóniát, a mely most lelkeinket egyesíti, két disszonáns akkordnak megütésével megzavarom.

Nem hatásvadászat czéljából teszem.

A lelkesedés ilyen ünnepnapjain különösen szükség van arra, hogy ne feledkezzünk meg az akadályokról, a melyek köznaponként munkánkat bénítják, vagy legalább zavarják.

A megnyitó ünnepen több mint ezer érdeklődő előtt elhangzott szép beszédek, kinyomatva visszhangozni fognak ezrek lelkében. De százezrek arra a munkára, mely ma bennünket egyesített, sokféle változatban ismételt, egymással ellentétben álló, kettős szemrehányás alakjában gondolnak.

Egyrészt szemünkre vetik, hogy dédelgetjük a rom-

lottakat és a bűntetteseket, kedvezményben részesítjük a züllöttet, a becsületes elhanyagolásával.

Másrészt unos-untig halljuk azt a szemrehányást, hogy a magyar társadalom nem eléggé támogatja a gyámoltalanokat és a gyengéket, az állam pedig csak büntet és nem emel fel; hogy nem történik elég a társadalom kitaszítottjaiért és hasonlókat.

Egyik részről metsző gúny, embertelen nembánomság, vagy a mi mindezeknél rosszabb — hideg közöny; a másik oldalról alaptalan szemrehányás, illetőleg az a hit, hogy a magyar társadalom a patronage-munkára nem való s nem kapható.

Ez az a két szirt, a melyek közt, mint a mythos Scyllája és Charibdise közt hányódik a mi zajtalan munkásságunk hajója.

Tudjuk és érezzük, hogy mind a két szemrehányás jogosulatlan.

De éppen a mikor kiterjedtebb szervezkedésünket megindítjuk, midőn annyi kiváló hatóság, buzgó egyesület hivatalos küldötteit és vidékről közénk fáradt érdeklődő elvbarátainkat van szerencsénk üdvözölni, czélszerü szembenézni ezekkel az ellenvetésekkel s ebben a negyedórában, a melyben ma szólhatok, hézagos vázlatot adni jövő programmunkról.

I. A patronage-munkásság lényege.

A fennebb említett kettős szirtet csak akkor fogjuk elkerülhetni, ha a nagy társadalmat, mely csendben végzett munkánkról nem is lehet kellőleg tájékozva, felvilágosítjuk a patronage-munkásság jelentőségéről *nemzeti, gazdasági és közbiztonsági szempontból* és kimutatjuk, hogy a velünk szemben hangoztatott szemrehányások éppen a nem kellő értesültségből származva, alaptalanok.

„*Patronage*“ gyüjtő név alatt foglalom össze mindazt a mentő munkát, a melyet a társadalom elhagyatott, gyenge, támaszra szoruló és egyuttal erkölcsi veszedelemben levő, tudniillik a züllés vagy a bűncselekmények utján járó tagjainak oltalomba vétele czéljából végeznek.

Ennek a munkának főismérvei: atyai, pártfogó gondoskodás, könyörületes, felebaráti oltalom, önzetlen, jótékony szeretet, de egyuttal a *pártfogásbavetteknek állandó, becsületes munkára szorítása.*

A felületes szemlélő ezt a pártfogásbavételt érzelgős dédelgetésnek nézi. A ki azonban a kérdést *alaposan* vizsgálja, annak fel kell ismernie, hogy ez a munka sok száz olyan egyént ment meg, a ki ily támogatás és irányítás nélkül tétlen munkakerülő gyanánt esnék az állam terhére, vagy mint hivatásszerü gonosztevő okozna bűncselekményével egyeseknek és az összességnek helyrehozhatlan károkat.

Külső látszatra e pártfogó tevékenység azok érdekében van, a kik a züllésnek vagy a bűncselekmény veszélyének vannak kitéve.

Valójában azonban *mindez egyuttal a társadalom biztonságának oltalma,* tehát nemcsak az irgalomnak és mentésnek, hanem *a nemzet erősbítésének, művelődésének és gazdasági ereje* növelésének munkája.

Főczélja kettős: közreműködni a pártfogásbavetteknek *lelki átalakítására*, arra az ujjászületésre, a melyet *Dante* a „Vita nuova"-ban oly megkapó közvetlenséggel tár elénk; másrészt előkészíteni a szerencsétlen elhagyatottaknak (pl. a züllésnek kitett árváknak) és azoknak, a kik elbuktak, de felemelkedni óhajtanak, — visszatérését a munkás társadalomba.

II. A pártfogásbavetteknek főcsoportjai.

A büntető igazságszolgáltatás és az államnak annyi más intézménye évszázadokon át a zsarnokság és az elrettentés eszközei voltak.

Nincs okunk kétségbeesni az emberiség folytonos haladása felől, ha arra a védő és mentő munkára gondolunk, melyet korunkban állam és társadalom vállvetve végez az elhagyottak támogatása, az elesettek felemelése végett.

A míg emberek laknak földünkön, sohse fogjuk teljesen kiirthatni a bűncselekményeket, de vannak

eszközök, melyekkel nemcsak az emberiség szenvedéseit és nyomorát, hanem a bűnt és a kriminalitást is hathatóan csökkenteni lehet.

Ide tartozik a bűncselekmények legszélesebb értelemben vett megelőzésének szocziálpolitikai szempontból oly nagyjelentőségü egész munkaköre s különösen, a mi bennünket foglalkoztat, az állandóan erkölcsi veszedelemben levőknek oltalma.

Erről a kérdésről köteteket lehetne irni.

Ma a pártfogásba veendőknek főleg négy csoportját szeretném kiemelni. Ezek a következők:

I. Az erkölcsi romlás veszélyének vagy a bűncselekmény elkövetésének kitett gyermekek.

A közelmultban tartott Nemzetközi Orvoskongresszus alkalmával a belügyi kormány bölcs intézkedéséből egy külön kötet, a mi kongresszusunk iratainak *harmadik* füzetében (91—133. l.) pedig *Ruffy* Pál min. tanácsos úr, az állami gyermekmenhelyek nagyérdemü országos felügyelője, tüzetesen tárgyalta azt a nagyszabásu, nagysikerü hazánkban nem eléggé ismert és nem eléggé méltatott munkát, a melyet az állami gyermekvédelem hatalmas szervezete ez idő szerint már több mint 50,000 elhagyott gyermek javára végez. Ezenfelül a magyar társadalom különböző szervei és egyesületei is sok ezer gyermeket fogadtak oltalmukba.

A gyermekvédelem átmegy a patronage terére akkor, ha nem csupán inségnek kitett, fizikailag elhagyott gyermekekről, hanem erkölcsi veszedelemben levőkről van szó. Ez a kettő pedig az életben nagyon gyakran összefolyik.

Ennek kimutatására csupán néhány példát.

Ha az elhagyott árva, a kit senki sem gondoz, a nyomor hatása alatt *csavarog* és koldul, — a mit az állami gyermekmenhelyekbe szállított gyermekeknél tuczatszámra állapítanak meg, — már rendszerint züllésnek indul. Ha pedig éhségből *lop*, a büntetőbíróság elé kerül és a bíróság által felmentve szorul a patronage-munka mentő kezére.

Általában véve azok, kik e csoportba tartoznak, a

legrokonszenvesebbek. Mentésük a legjelentősebb és legeredményesebb munka, a melyet mindnyájunknak első sorban kell végeznünk.

2. A *második* csoportba tartoznak *az erkölcsi romlásnak kitett, züllésnek indult, vagy bűncselekményt elkövetett fiatalkorúak.*

A hivatalos statisztika ezek számát is évente több mint 10,000 re teszi. Habár a belügyi kormánynak 1907. évi 60,000. számu rendelete a züllött fiatalkorúak előtt is megnyitotta az állami gyermekmenhelyek kapuit, mégis ezen a téren, különösen a menhelyekben való állandó felügyelet, tanítás és munkára nevelés, valamint a kihelyezésnél a foglalkozáshoz juttatás tekintetében még sok a tennivaló. A kihelyezett fiatalkorúak munkához juttatása körül szükség van a társadalom, főleg a munkaadók érdeklődésére és támogatására is.

A büntettes fiatalkorúak problémája 1910 elejétől fogva azért lép a fejlődésnek ujabb szakába, mert az 1908 : XXXVI. t.-cz. (Bn) szabályai uj eszközöket adnak a fiatalkorúak bíróságának kezébe arra, hogy a fiatalkorú bűntettest felemelhessék abból a környezetből, a mely vesztét okozta s lehetővé teszik, hogy a hosszabb tartamu javító nevelés vagy fogházban munkáltatás megismertesse a fiatalkorúval a becsületes dolgos életet; a társadalomnak pártfogó tevékenysége pedig megaczélozza a próbára bocsátott, vagy az intézetekből kihelyezett fiatalkorúak akaraterejét arra, hogy önuralmat gyakorolva, saját elhatározásukból tisztességes munkával alapítsák meg jövőjüket.

3. Pártfogásra szorulnak sokan azok közül, a kiknek *szabadságvesztésbüntetését* a bíróság a Bn. alapján felfüggesztette, illetőleg azok a fiatalkorúak, a kiket a Bn. II. fejezetének 21—23. §-ai alapján próbára bocsátottak.

Közülük különösen azokat a nem annyira romlott, mint inkább szerencsétlen, gyenge akaraterejűeket kell felemlítenem, a kik valamely az övékénél szilárdabb akaratnak szuggesztiv befolyása alá jutva, mihelyt magukra hagyatnak, nagyon könnyen lépnek ismét a

züllés útjára, vagy követnek el ujabb bűncselekményeket, mig ha állandó felügyelet alatt tartják és szükség esetén irányítják, munkára szorítják őket, tisztességesen viselkednek és dolgoznak.

4. *Idetartoznak még a javítóintézetekből kihelyezett* fiatalkorúak és

5. a szabadságvesztésbüntetést kiállottak közül azok, a kik munkát óhajtanának végezni, de ingadozók, rosszra is könnyen csábíthatók, különösen pedig a szabadult fiatalkorúak valamennyien.

Az 5-ik csoport támogatása, melyet eddig „rabsegélyezés“ szóval jelöltünk meg, *nagyon jelentős* és bizonyára szükséges munka, de nem meriti ki azt az egesz, *szélesebb* körü tevékenységet, a melyre eddig jó magyar gyüjtő nevet nem fogadtunk el.

Megragadom itt az első alkalmat arra, hogy eloszlassak egy sajnálatos félreértést, a mely — a mint különösen igen t. barátomnak, *Varga Nagy István* kir. táblai biró úrnak, a Pécsi Rabsegélyző Egyesület érdemes, nagy buzgalmu elnökének véleménye mutatja — közöttünk felmerült.

Mi, a kik a patronage-ügy ujabb szervezését óhajtjuk, (legalább nagy többségünkb n) sem letagadni, sem csökkenteni nem akarjuk és nem fogjuk azokat a bokros és maradandó érdemeket, a melyeket a rabsegélyző egyesületek régi munkásai szűk körben, de az *úttörés* nagy érdemével, teljes odaadással *évtizedeken át* szereztek. Ha szabad személyes mozzanatokat is felemlítenem, különösen nem juthat ez nekem eszembe, a ki — sajnos hosszu idő előtt — 1886-ban mint igénytelen kezdő, (a budapesti főügyészség fogalmazója) a Budapesti Rabsegélyző Egyesület akkori nagyérdemű és buzgó ügyvivő alelnökének, *Székely Ferencz* jelenlegi koronaügyész úrnak ezekben a teendőkben állandóan segédkeztem, sőt azokat távollétében önmagam is intéztem.

Ismételve teljes készséggel és őszinte hálával emelem itt ki, (a mit sokan közvetlen tapasztalatból tudunk), hogy számos rabsegélyző egyesületnek vezető munkásai és választmánya évtizedek óta *a jelenleginél sokkal* kedvezőtlenebb viszonyok közt teljes közönnyel

küzdve, figyelembe nem véve és nem méltányoltatva, zajtalanul dolgoztak és sok jót tettek. Köszönettel hajtjuk meg ezért előttük zászlónkat.

Semmit sem csorbítjuk régi munkásságuk érdemét, ha arra kérjük őket, hogy a törvényhozás által elénk állított uj feladatokkal és a világszerte alkalmazott uj módszerrel is legyenek szivesek megismerkedni s a mit az uj eszmékből helyeseknek fognak találni, azt ők is alkalmazzák.

A mi kérelmünk tisztelt munkatársainkhoz, a Rabsegélyző Egyesületek vezetőihez és működő tagjaihoz csak az és a választott uj jelző a *„patronage-munka“* is csupán ezt kivánja kifejezni, hogy a szabadult rabok *mellett*, ezeken felül *másokra is* terjesszék ki pártfogó tevékenységüket. Igy az elitéltek családtagjain felül, kiknek támogatását szintén nem lehet a szükebb értelemben vett rabsegélyezés fogalma alá venni, különösen a *züllött és büntettes*, de fogházbüntetésre nem itélt *fiatalkorúakra*, a kiknek megmentésére legnagyobb sulyt helyezünk, a kiknek a munkára alkalmazását leginkább reméljük.

A mint pécsi első congressusunkon is mondottam: az elvekért és a jobb módszerért tudományos küzdelmet bizonyára folytatnunk *kell*, de a személyes harcznak és a nyilvánított vélemény után visszamaradó neheztelésnek távol kell tőlünk maradnia.

Ne azokat a mozzanatokat keressük, a melyek bennünket szétválasztanak; nézzük a közös ügyet, együttes érdekeinket, melyek bennünket *összekapcsolnak*. A személyi küzdelmet elvégezhetjük az életnek más terén. Itt a congressuson ne egymás ellen küzdjünk, hanem tömörüljünk a *közös ellenség* meggyengítésére.

Közös ellenségeink pedig: a kicsinylő guny, a fagyos közöny, a tétlen nembánomság és az emberszeretet és társadalmi önvédelem eme munkájának semmibe vevése.

Ezekkel is elég dolgunk akad, ha együttesen vonulunk is fel velük szemben.

Már itt hangsúlyozom tehát, hogy a rabsegélyezés nagy jelentőségét mi, a patronage szervezésnek sürgetői is teljesen átérezzük.

Mi is jól tudjuk, hogy ugyanakkor, midőn a börtönök kapuja felnyílott, a szabadult rab elől a társadalom bizalmatlansága folytán elzáródik minden ajtó.

Csak két út marad előtte nyitva: az egyik a hivatásszerü gonosztevők buvóhelyeire és lakásaiba vezet, hol az uj czinkostársat mindig szivesen és kész örömmel fogadják; a másik visszavezet a fogházakba, melyeknek ajtaján oly könnyű a visszatérés.

Mi azt óhajtjuk, hogy a büntetésöket kitöltött egyének előtt megnyiljék sok-sok ajtó, számos munkaterem kapuja és ezenfelül egy hatalmas tér: a hazának áldott földje, a csendes falvakban és egyszerű tanyákon, a hol nincsenek meg azok a tényezők, melyek olyan sokakat visznek a züllés és a bűncselekmények útjára, a hol az Isten szabad ege alatt a börtönnek sápadt lakója napsugarat, friss levegőt és két keze erős munkájával a tisztességes megélhetésre biztos alapot találhat.

Szóval a visszaesés ellen nem az elrettentéssel, nem a büntetések súlyosbításával s nem is kizárólag a pénzbeli segélyezéssel, hanem a pártfogásbavétel, az átalakítás s a munkaszerzés eszközeivel akarunk küzdeni.

Minden elbukottnak és kitaszitottnak a kit saját bűncselekménye, vagy egyéni szerencsétlensége juttatott a börtönbe vagy a züllés útjára, ha a munkás társadalomba visszatérni óhajt, megadni szeretnénk ennek lehetőségét és megnyitni óhajtanánk a munkára való teret.

De tesszük ezt kellő óvatossággal és abban a tudatban, hogy majd egyes csalódások várnak bennünket s nagy eredmény lesz az is, ha minden tizedik kisérletnél kedvező sikert értünk el s egy-egy munkáskezet tudtunk a társadalom részére megmenteni.

III. A beérkezett vélemények és inditványok.

A napirendünkre tűzött I. kérdésre nézve az előkészítő bizottság felkérése folytán véleményt adtak dr. *Angyal* Pál (a II. Orsz. Patronage Kongresszus Iratai I. füzet 35—54. l.), dr. *Finkey* Ferencz (Iratok II. 11—17. l.) és dr. *Bernolák* Nándor (Iratok III. 5—18. l.)

kartársaim és barátaim, valamint Varga Nagy István kir. táblai biró úr, t. barátom, a Pécsi Rabsegélyző-Egyesület elnöke (Iratok III. 21—43).

Ezenfelül tárgyalásunk napja előtt a Patronage-Egyesületek Orsz. Szövetségéhez (P. E. O. Sz.) indítványokat mutattak be *Aczél* Gyula, dr. *Baksa* Lajos, *Bochkor* Mihály és *Rozsnay* Dávid urak. A vita folyamán bizonyára ujabb előterjesztéseket és indítványokat is fogunk hallani.

Az első kérdéshez már ezideig több mint harminczan jelentkeztek a felszólalásra.

Ilyen körülmények közt természetes, hogy a nyilvánított vélemények egyes részleteire nem terjeszkedhetem ki, mert az első kérdés tárgyalásának ma véget kell érnie és a vélemények, illetőleg indítványok részleteinek vagy csak konkluzióinak összefoglalása több órára terjedne.

Az idő hiányán felül érintenem kell azt is, hogy *a kongresszuson általában csak nagy elvi kérdésekre nyilatkozhatunk*, a szervezésnek csupán elvi jelentőségü vonatkozásaival foglalkozhatunk, a keresztülvitel módozatainak megállapítását a P. E. O. Sz.-re kell biznunk.

Indítványomat iparkodtam olyan alakban szövegezni, hogy azokat a pontokat emeljem ki, melyek bennünket egybekapcsolnak, a melyekben — ugy vélem — mindannyian egyet fogunk érteni.

Egyebekben utalok a vélemények kinyomatott szövegére, hangsúlyozván, hogy nem mindegyik véleménynyel értek egyet.

IV. Az uj szervezés irányelvei.

Áttérek azon vezető szempontok kiemelésére, melyeket határozatunk hozásánál alapul óhajtanék venni.

1. Mindenekelőtt nyomatékosan kell hangsúlyoznom, hogy *nem tartok elfogadhatónak semmiféle exkluziv álláspontot*, mely a patronage-egyesületek szervezését kizárólagosan csak ilyen, vagy csupán amolyan alapon tartja lehetségesnek.

Ki kell emelnem, hogy mindenben nem érthetek egyet dr. *Angyal* Pál és dr. *Bernolák* Nándor tisztelt barátaim-

mal és kartársaimmal sem, a kik véleményüket teljesen önállóan, *saját* legjobb meggyőződésük szerint, minden megkérdezésem *nélkül* dolgozták ki.

Véleményeiket magam is csak nyomtatott szövegben olvastam.

Különösen nem járulhatnék sem ahhoz a felfogáshoz, hogy a szervezést kizárólagosan társadalmi alapon kell megkisérelni az állami hatóságok mellőzésével; sem ahhoz az állásponthoz, hogy nagyobb városokban egyedül a felekezeti alapokon való szervezkedés volna a helyes. (*Bernolák* kartársam véleménye. Kongresszusi Iratok III. 15—16. l.)

A főczél, melynek bennünket irányítani kell: az, hogy mindazokon a helyeken, a hol a patronage-egyesületek működésére a hivatalos adatok és a szerzett tapasztalatok szerint valóban szükség van, (mert minden kis birósági székhelyen erre nem is lesz szükség), a szervezkedés csakugyan megtörténjék. *Csak a helyi viszonyok figyelembevételével és a személyi nehézségek gondos mérlegelése után*, azok lehető tapintatos elhárításával, esetről-esetre lehet eldönteni, mikép lesz ez a szervezkedés a legkönnyebben és legbiztosabban végezhető.

Fel kell használni minden hatóságot, a melynek hivatali működése idevág, minden szervezetet, ki kell kérni mindegyik társadalmi réteg és valamennyi *érdeklődő* magánegyén munkáját. Igen nagy súly fekszik a tanítók, *munkaadók* és a különböző felekezetü lelkészek érdeklődésén.

Kikkel kell kezdeni? mily alapon kiséreljük meg a szervezést? mindez a helyi viszonyok teljes ismeretét, sok tapintatot, figyelmet, helyes érzéket kiván.

Az utóbbi hónapokban a P. E. O. Sz. több buzgó tagtársunkat a szervezés előkészítése czéljából számos vidéki városba küldte ki; ezenfelül egyes lelkes barátaim, a kiknek szerénységét nem akarom megsérteni azzal, hogy őket itt névszerint felsoroljam, több elvtársaikkal együtt önkéntesen is a vidéknek több városában végeztek ilyen szervező munkát.

2. A jövőre nézve azt tartanám kivánatosnak, hogy

a további szervezést a P. E. O. Sz. irányítsa azoknak az alapelveknek figyelembevételével, a melyeket alábbi indítványaimban; a—e pontok alatt sorolok fel.

Ugy gondolom, czélravezető lesz a szervezés munkáját előkészíteni.

Evégből a szervezéssel megbizott elvbarátunk, mielőtt az illető vidéki helyen megjelenne, irásban tárgyalna a már létező patronage-, gyermekvédelmi, vagy rabsegélyző-egyesülettel, az igazságügyi és a rendőri hatóságokkal és az ügyvédi kar vezetőivel, az állami gyermekvédelem *organumaival*, (ilyenek a menhelyek igazgatói, az állami gyermektelepek orvosai, a menhely és telepbizottságok, stb.) továbbá többekkel azok közül, a kik tanítással és neveléssel foglalkoznak, valamint néhány tekintélyesebb munkaadóval stb. és óvatosan előkészítené azt is, hogy az alakuló közgyülésre *a társadalom minden érdeklődő rétegéből többen*, különösen a jótékonysággal foglalkozó, vagy a társadalmi munka iránt érdeklődő *hölgyek is* meghivassanak.

3. A szervezést meg fogja könnyíteni egy általános tájékoztató ismertetés, olyan rövid útmutató, a melyet még mielőtt az illető tagtárs a helyszinén megjelent s az alakuló ülés összehivatnék, megfelelő számú példányban az érdeklődők közt szét kellene osztani.

Azért összeállítottam ilyen vázlatos ismertetést és indítványaim 7. pontjában kérni fogom a tisztelt Kongresszust, hogy fogalmazványomat további tárgyalás és esetleges kinyomatás végett a Patronage Egyesületek Országos Szövetségéhez áttenni méltóztassék.

4. A kongresszusnak nagyon buzgó, és sok érdemet szerzett titkára, dr. *Horvátth* Dániel és más tisztelt barátaim a már működő patronage-egyesületek alapszabályainak felhasználásával s az ujabban szerzett tapasztalatokat is figyelembe véve, alapszabály mintát szerkesztettek, a melynek esetlegesen módosított vagy kiegészített alakban való felhasználását az új egyesületek vezetésére vállalkozó munkatársainknak figyelmébe lehetne ajánlani.

Mindezeknek alapulvételével mielőbb meg kell inditani az ország különböző városaiban a szervezést.

A legtöbb első sorban a helyi viszonyoktól, másrészt a jól kiválasztandó vezető munkások buzgalmától és nagy tapintatától függ.

V. A patronage-munka irányelvei általában.

A bűnügyi kóroktan tudománya bizonyítja, hogy a züllésnek és bűncselekménynek különböző tényezői vannak; a hatóság elé került, züllött fiatalkorúak, valamint a büntettesek pedig *nem egyformák. Osztályozásukra* s a különböző csoportokon belül a megfelelő egyénies elbánásra a legnagyobb súlyt kell helyezni.

A züllöttek és a büntettesek közt — sajnos — *nagy számmal* vannak olyanok, a kik sokkal mélyebbre sülyedtek, vagy megátalkodottabbak, rakonczátlanabbak és féktelenebbek, hogysem a patronage tevékenység szelid munkája, (legalább azonnal) sikerre vezetne náluk.

Velük szemben — legalább rövid idő alatt, — nem a társadalmi munka segít, hanem *a hivatásának magaslatán álló rendőrség és a büntető hatóságok által* alkalmazott intézkedések.

Általában legnagyobb fontosságu: *a még nem züllöttek*nek a veszélyeztető környezetből való kivétele. A *megelőzés* jobb és sikeresebb, mint a rövid tartamu fogházbüntetés.

Tájékozatlan laikusok; sokszor azok az előkelő idegenek is, kik a büntető törvénykezésre és segédtudományaira nézve véleményüket gyakran, de nem mindig hivatottan nyilvánítják, abban tévednek, hogy a hatóságok elé kerülő vagy bűncselekményt elkövetett egyéneket egy kalap alá veszik.

Nem lehet elégszer hangsulyozni, a mit évezredek előtt az emberi szellemnek egyik legfényesebb megtestesülése, *Aristoteles* a Nikomachosi ethikában mondott: „a nem egyenlőkkel egyenlően elbánni legnagyobb igazságtalanság". Ez örök igazság.

Ne gondoljuk tehát azt, hogy a hatóság elé kerülő minden egyén patronage-munka által átalakítható. *Azokat az eseteket kell kiválasztani, a melyekben a patronage-munka sikerére legtöbb kilátás van.*

De viszont a társadalomnak nem szabad ama feltevésből sem kiindulni, hogy mindegyik fiatalkorú, a ki az állami gyermekmenhelyre, a fiatalkorúak rendőri vagy kir. bírósági elé került, már erkölcsileg romlott vagy valósággal züllött volna.

„Fiatalkorúak és Büntetőjog" cz. munkámban (39—41. l.) saját tapasztalataim alapján, főleg a budapesti állami gyermekmenhely adataiból, *három* havi vizsgálódás köréből tuczatszámra hoztam fel olyan eseteket, melyekben az illető fiatalkorúak maguk folyamodtak oltalomért a hatósághoz, maguk óhajtottak a romlott vagy veszedelmes környezetből szabadulni.

Ha vizsgálódásainkat az egész országra és több évre ki fogjuk terjeszteni, az ily szerencsétlenek száma több mint megtizszereződik.

Ott vannak a 12 éven aluli kis koldusok, kiket saját anyjuk, vagy ha teljesen árvák, az, a kinek hatalmában voltak, hivatásos, csavargó koldusoknak adott át. Evvel jártak télen is faluról-falura, gyalog, dideregve, éhezve és a mit összekoldultak, azt a vezető koldusnak kellett átadniok. Megjelenik lelki szemeink előtt a 12 éves martirgyermek képe, kit *saját atyja késsel szurkál* majd kötéllel megkötözve, anyja jelenlétében *tüzes-vassal sütöget.*

Ezek hatóságilag megállapított *tények.*

Ily esetekről régen azt hittük, hogy a halhatatlan *Dickens*nek, a *Twist Olivér* írójának, vagy más nagy költőnek a képzelőtehetsége teremtette csak őket. Ma sajnosan tudjuk, hogy minden költőnél nagyobb realista, *a zord, való élet* hozza elő ezeket az eseteket.

Ha orvoslásukra örvendetesen sokat tesznek is az *állami gyermekvédelem nagyérdemü* szervezői, vezetői, buzgó munkásai és a tevékeny egyesületek, ezek csak a tudomásukra jutott ily esetekben és *rendszerint* csak a 15 éven *aluli* fiatalkorúakon segíthetnek.

A társadalomnak a maga *szervezett* patronage munkájával készen kell lennie mindenütt, a hol ily segítségre szükség merül fel. — Valamint a mythos szerint a hydra feje nyomban ujra kinőtt, akárhányszor csapta is azt le Heraklesz, ugy a nyomor és bűn akár-

hányan és akármily buzgón küzdünk is ellenük, naprólnapra uj eseteket hoznak elénk.

A fiatalkorúak birósági elé kerülő esetek közül elég sok a *méltánylást érdemlő.*

Ott van az árva fiú, kinek sem hozzátartozója, sem rendes keresete nincs, a kit semmire sem tanítottak és semmi munkára nem alkalmaztak. Abból él, hogy belopódzik a vasuti pályaudvar raktárába és a vasuti rakományból néhány tojást lop, hogy éhségét csillapítsa. A raktárőr kérdőre vonja. Őszintén beismeri, hogy hány tojást lopott. Mikor felszólítják, hogy jelentkezzék a biróságnál megbüntetése végett, feljelenti önönmagát. Mindent őszintén elmond és kiállja a néhány napi fogházbüntetést.

Igazán nem tehet róla, hogy nem tanították dolgozni és hogy ő is éhes, mint minden ember. Ha pedig a társadalom nem támogatja, a büntetés kiállása után züllik tovább.

A hatóság elé került, valamint a bűncselekményt elkövetett gyermekeket és fiatalkorúakat tehát *több csoportba kell sorolni* s megfelelő *osztályozásban és egyéniesítő elbánásban kell* részesíteni.

A bűnügyi kóroktan fogja megmutatni, hogy mennyiben és mily eszközökkel lehet a züllés és bűncselekmények okait csökkenteni vagy elhárítani?

Igaz, nem minden fiatalkorú tartozik a társadalom pártfogó tevékenysége körébe. A párisi apache-ok és budapesti jasszok rakonczátlanságai ellen első sorban a hivatásának magaslatán álló és feladatát erélylyel betöltő rendőrséghez kell fordulnunk.

De a tapasztalat világosan bizonyítja azt is, hogy a züllésben mélyre sülyedt vagy sulyos bűncselekményt elkövetett fiatalkorú is gyakran átalakítható, nem teljesen romlott.

Még a fogházba került fiatalkorúak lelkében is a jóérzésnek mennyi csirája szunnyad.

Egyik, de nem egyetlen megkapó példáját láttam ennek a Kassai Kath. Patronage Egyesület jelentésében. (12. l. utolsó bek.)

A hazai patronage ügynek egyik legbuzgóbb munkása egyik előadásában, melyet a kassai fogházban

büntetésüket töltő fiatalkorúak előtt tartott, felemlítette a messinai földrengés, továbbá az ajkai és resiczai bányaszerencsétlenségek áldozatait. Azok a vagyontalan fiatalkorú foglyok, kik az előadást hallgatták, a maguk néhány fillérnyi keresményéből nyomban nyolczvanhat koronát ajánlottak fel és adtak át a szerencsétlenek hátramaradt hozzátartozói segítségére. Abból a néhány fillérből, melyet ezek a fiatalkorúak élelmük javitására, saját élvezetükre fordíthattak volna, nyolczvanhat korona olyan tekintélyes összeg, a mely soha nem látott idegenek részére adományozva meghatóan mutatja, mennyi részvét, szánalom, felebaráti szolidaritás érzése lappang a fogházi daróczruha alatt is. Csak meg kell keresni, fel kell ébreszteni.

Ezt a lappangó jóérzést rendszerint nem találhatja meg a fogházőr, vagy az adminisztrativ munkával túlhalmozott fogházi hivatalnok. Sok tennivalója akad a társadalom ama buzgó tagjának, a ki a börtönbe fárad, hogy felfedezze börtönben levő embertársában is *az embert,* felébressze azt az isteni szikrát, mely inkább felemel, mint a deres, a bilincs, vagy a testcsonkitó büntetések elrettentő hatása.

Nehogy azt vessék szemünkre, hogy a hivatásszerű gonosztevőkre pazaroltuk gondoskodásunkat, óvakodnunk kell a tulzásoktól. Nagyobb sulyt kell helyeznünk *a megelőzésre*, mint a sokszoros visszaesőknek jó útra térítésére.

A mint saját tapasztalataink mutatták a patronagemunka a többszörös visszaesők közt is sokszor sikerre vezetett ugyan, de mégis *nem* ez a legelső és legfontosabb munkakörünk. Az orvos sem kizárólag azokra a betegekre fordít gondot, a kik a tüdővésznek utolsó, az orvostudomány mai állása szerint gyógyíthatatlan szakában vannak, hanem első sorban a legjobban menthetőkkel foglalkozik és elejét iparkodik venni a nagyobb bajnak.

A mi pártfogó tevékenységünk közben is első sorban azokkal kell foglalkoznunk, a kiknél a mentés, a felemelés, a jó útra térítés *a legtöbb kilátással kecsegtet.*

Ezek pedig a világszerte szerzett tapasztalatok szerint a gyermekek és fiatalkorúak.

Engedjék meg, hogy (különösen vidéki elvtársaink tájékozása végett) még néhány perczig azt vázolhassam, mi történt különösen a fiatalkorúak bíróságai mellett és a Bn. hatálybaléptének előkészítése érdekében a székes fővárosban működő egyesületeknél s mit volna kívánatos végezni a jövő év elejétől fogva a vidéknek egyes városaiban is.

VI. A patronage-munkásság irányelvei a fiatalkorúak érdekében.

A fiatalkorúak bíróságai előtt 1910 jan. 1 jével hatályba lépő jogszabályok alkalmazhatósága attól függ, hogy *a bíró felismerhesse az elébe került fiatalkorú egyéniségét* és az adott esetben azt az intézkedést tehesse meg, a mely leginkább czélravezető.

Ma nem a jogi részletekkel kívánok foglalkozni, csak a társadalomnak a bíróságot támogató munkájával. (A részletekre nézve utalok „Fiatalkorúak és Büntetőjog“ cz. monografiám 266—271. lapjaira.)

Mihelyt a fiatalkorú ellen nyomozást rendeltek el, a patronage-egyesület működő tagja beszerzi azokat az adatokat, melyek a fiatalkorú egyéniségének kiismerése, környezetének és életviszonyainak megfigyelése és a bíróság által teendő intézkedés czéljából szükségesek.

Ezeket az adatokat a patronage egyesület működő tagja vagy e czélra kiállított nyomtatott blankettán, vagy a tárgyaláson élő szóval terjeszti elő.

A züllés és bűncselekmények *legfőbb oka a nevelés* és felügyelet hiánya. A patronage egyesület tagjai részéről *hathatósabb felügyelet* alkalmazása tehát különösen a próbaidő tartama alatt és a szabadult fiatalkorú kihelyezése alkalmával legnagyobb biztosítéka a fiatalkorú tisztességes viselkedésének és munkálkodásának.

A javító nevelés, illetőleg a fogházbüntetés kiállása után igen nagyjelentőségű *a fiatalkorúak munkához juttatása, elhelyezése és ellenőrzése*, hogy később miként végzi munkáját. A munkaközvetítés részleteit a napirenden levő harmadik kérdésnél holnap fogjuk megvitatni.

Pesszimisták kételkedve fogják majd kérdezni, sikerül-e országos szervezkedésünk kisérlete?

Nekem ujból eszembe ötlik Zrinyi Miklósnak a költőnek öntudatos, de nem öntelt mondása: *„egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók“*.

A patronage munkát a székesfővárosban és — több buzgó elvtársunk érdeméből — számos vidéki városunkban, igy különösen Kassán, Kolozsvárott, Pécsett és más helyeken eddig is többen sikerrel és nagy eredményekkel végezték.

Biztosan hiszem, hogy Magyarország számos egyéb vidéki városában ép úgy találhatók jószivű, társadalmi kötelességük jelentőségét átérző és egyuttal mély belátással rendelkező hölgyek és férfiak, a kik az irgalomnak, a könyörületességnek, a lélekmentésnek és a társadalmi érdekek helyes felismerésének ezt a munkáját ép ugy alkalmasak lesznek végezni, mint a székesfővárosban és több vidéki városban már eddig történt. Különösen „az elhagyott gyermekek megmentésének és a bukott fiatalkorúak felemelésének munkáját — legyen az bár megvalósíthatatlan eszmény — csüggedés nélkül végeznünk kell, mint az emberszeretet parancsolta kötelességet.“ (*Puibaraud*, Bulletin de la comm. pénit. internat. 1897. II. 428. és köv.)

Szükség van azonban a társadalom tájékozatlan rétegeinek megfelelő felvilágosítására és a lappangó erők megtalálására.

Az előbbi czélból a társadalom előtt szünet nélkül hangoztatni kell két igazságot.

Minél többet fáradsz és áldozol ezekre a czélokra, *annál több jót* teszel nemcsak másokkal: a gyengékkel és erkölcsi veszedelemben levőkkel, hanem első sorban *önönmagaddal is*. Ellenben minél közönyösebb, hanyagabb, elzárkózottabb vagy ezen munka iránt, annál több kárt szenvedsz a bűncselekmények útján, annál többet fogsz veszteni nemzetednek életerejéből és gazdasági javaiból.

E két lehetőség közt nem nehéz választani.

Hasonlóképen ki kell fejteni, mikép a patronage-munka sikere azt jelenti, hogy a munka és a szorga om, az emelkedettebb világfelfogás és a társadalomnak bölcsen felismert, önmagát mentő munkája *győzelmet arat* a tunyaság és a munkakerülés, az erkölcstelenség és a züllés, a bűn és a kriminalitás felett. E munkásság eredménye egyértelmű azzal, hogy olyan egyéneket, a kik a társadalom veszedelmei és ellenségei lettek volna, *a nemzet erősségeivé és munkás támaszaivá sikerü* átalakítani.

Ez a tevékenység egyidejüleg *megváltás*, mert veszendő lelkeket ragad ki a bűnnek és a kriminalitásnak Moloch-karjai közül; és *a nemzet erősbí ése*, *gazdasági erejének fokozása*, művelődésének emelése.

A mikor a szervezés munkáját végezzük, ugy gondolom, olyan lesz a szerepünk, mint a kutatóé, a ki gyémántmezőkön bányászik és bizton reméli, hogy azon a földön, melyen munkáját végzi, sok drágakövet fog találni. Épugy akadni fog a mi szervezkedésünk közben is sok helyütt nemesen gondolkozó, emelkedett szív, mélyen belátó értelem, gyakorlatias felfogás, mert mindezekre szükség van. A lényeg csak az, hogy a rendelkezésre álló erőket megtaláljuk és helyesen tudjuk egyesíteni.

Ehhez kell éppen a szervezőknek helyes emberismerete, nagy buzgalma és szerencsés tapintata!

Nekem erős a reményem, szilárd a bizalmam abban, hogy a magyar társadalom, a mely *munkaerejének növelésére sokszorosan rá van utalva*, ezen emberbaráti, művelődési és *gazdasági* feladatok átértesére bizonyára a kellő érdeklődést fogja fordítani.

Van szerencsém a tisztelt Kongresszus elé terjeszteni a következő

határozati javaslatot:

1. A Kongresszus teljes elismeréssel emlékezik meg az eddigi rabsegélyző-egyesületeknek hosszu időn át kifejtett buzgó munkásságáról,

de tekintettel a változott viszonyokra, főleg a fiatalkorúak bíróságainak szervezésére és törvényhozásunknak ujabb alkotásaira, kívánatosnak tartja, hogy ezen egyesületek czime és alapszabályai a kiszélesbített patronage-tevékenységhez mérten megfelelően átalakíttassanak.

2. Különösen óhajtandó, hogy az említett egyesületek a patronage-munkásságot az erkölcsi romlásnak kitett, züllésnek indult, vagy büncselekményt elkövetett gyermekek és fiatalkorúak pártfogásbavétele körül, továbbá a próbára bocsátott, végre a javitóintézetekből és a fiatalkorúak fogházaiból szabadult fiatalkorúak elhelyezésénél és munkához juttatásánál is teljesítsék.

3. A Kongresszus helyeslően tudomásul veszi a Patronage-Egyesületek Orsz. Szövetségének (P. E. O. Sz.) azt az intézkedését, hogy több vidéki városban patronage-egyesületek alakítását kezdeményezte és hálásan ismeri el több egyesületnek, szervezetnek elméleti és gyakorlati szakférfiaknak a szervezés körül eddig végzett buzgó tevékenységét. Egyuttal a Kongresszus felkéri a P. E. O. Sz.-t, hogy a szervezés munkáját az alábbi alapelvek figyelembevételével továbbra is irányítsa.

a) Különösen kivánatos patronage-egyesületek alakítása vagy a már létező szervezetek és egyesületek felhasználásával ujra szervezése azon vidéki városokban, a hol züllött fiatalkorúak nagyobb számban találhatók, illetőleg a fiatalkorú terheltek bünügyei a hivatalos adatok szerint nagyobb számban merülnek fel.

b) A patronage-egyesületek szervezésénél mindenütt meg kell találni az összeköttetést az állami gyermekvédelem intézményeivel; fel kell használni a már létező szervezeteket, kérni kell a hölgyek, a tanítással és neveléssel foglalkozók, az igazságügyi és a rendőri hatóságok, az ügyvédi kar és a munkaadók közreműködését.

c) A vidéken működő gyermekvédő és rabsegélyző-egyesületeket, valamint a gyermekvédelmi bizottságokat fel kell kérni arra, hogy alapszabályaik megfelelő módosításával, illetőleg kiegészítésével a patronage tevékenységét az erkölcsi romlásnak kitett, züllésnek indult vagy büntettes fiatalkorúak érdekében is végezzék.

d) A patronage-egyesületek működését kapcsolatba kell hozni a fiatalkorúak bíróságával. Különösen ez egyesületek figyelmét fel kell hívni arra, hogy a fiatalkorú terheltek egyéniségének, életviszonyainak és környezetének kipuhatolása s a bírósággal közlése körül a Budapesten működő egyesületek több mint félév óta teljesen kipróbált és helyesnek bizonyult munkásságot fejtettek ki.

e) A patronage-egyesületek fektessenek nagy súlyt a próbára bocsátott, kisérletileg kihelyezett vagy feltételes szabadságra bocsátott fiatalkorú büntettesek munkához juttatására, megfelelő elhelyezésére és a felettük gyakorlandó felügyeletre.

4. A Kongresszus örömmel üdvözli az igazságügyi kormánynak azt a szándékát, hogy a büntető novella alapján alakítandó „felügyelő hatóságok“ kinevezésénél tekintettel lesz a patronage-egyesületek legbuzgóbb tagjaira is.

5. Egyes vidéki központokon, a hol a patronage-munkát több egyesület párhuzamosan végzi, a kongresszus kívánatosnak tartja a patronage-egyesületek *helyi szövetségének* megalakítását.

6 Az igazságügyi és belügyi kormányok, valamint az Országos Patronage Tanács (O. P. T.) a melynek megalkotása iránt már a megfelelő intézkedések megtétettek, lesz hivatva a helyi viszonyok figyelembevételével s az e munkára legalkalmasabb egyének kiválasztásánál a patronage-egyesületek további szervezése iránt a megfelelő intézkedéseket megtenni.

7. *Aczél* Gyula, dr. *Baksa* Lajos, *Bochkor* Mihály és *Rozsnyay* Dávid urak előterjesztéseit, illetőleg indítványait; valamint a patronage-egyesületek alapszabályainak mintáját és az előadó által kidolgozott vázlatos ismertetést és útmutatót a kongresszus további tárgyalás és intézkedés végett a P. E. O. Sz.-nek Elnökségéhez teszi át. (Éljenzés, taps.)

ELNÖK: Felkérem a Titkár urat, hogy a felszólalásra jelentkezetteket jelentkezésük sorrendjében felhivni sziveskedjék.

Dr. BIRÓ BALÁZS ügyvéd, az Erdélyi Pártfogó-Egyesület és a Kolozsvári Ügyvédi Kamara kiküldöttje. (Kolozsvár.)

Minden kongresszus megmunkálja tagjainak lelkét, és Balogh tanár úr szavai alkalmasok voltak arra, hogy a mindnyájunk lelkében rejtőző aranyszemet megtalálja. Két általános szempontot kell hangsulyozni.

A patronage-tevékenységnek nem kell ugyan közvetlen czélját elfelejteni, mindazonáltal nem szabad privilegizálni a büntetteseket, mert számos olyan ember is rászorul támogatásunkra, a kik még nem követtek el

bünt. Röviden: az egész társadalmat kell szem előtt tartani.

Másrészt a milyen nagy hiba a közöny, épp olyan kárhoztatandó a túlbuzgóság is. Nem szabad minden gyermeket elvinni családjából.

Kolozsvár azelőtti rabsegélyző egyesületét átalakította pártfogó egyesületté. Nem szabad elfelejteni azt, a mit Varga Nagy István is hangsulyozott, hogy sok kisebb helyen nincs elég erő minden czélra külön, azért egyesiteni kell a teendőket.

Ne dolgozzanak az egyesületek formalisztikusan, minden eset a maga természetével fogja megjelölni elintézésének a mikéntjét.

Az egyesület feladata ellenőrizni az életet, és bizonyos tekintetben mozgásba hozni az állami szerveket. Ezeket támogatni, de bizony sokszor ellenőrizni is kell.

Minden esetben azonnal kell intézkedni, nem lehet sokat gondolkozni.

Még egyszer összegezve, elfogadja teljes egészében az előadói tervezetet, és azt ajánlja, hogy a hol, vidéken nem áll elegendő erő a czél rendelkezésére, egyesíteni kell a rabsegélyző-egyesületeket a pártfogó-egyesületekkel. (Éljenzés.)

Gróf VAY PÉTER, apostoli proto notarius:

Tisztelt Kongresszus!

Tekintve, hogy évenként tizezrével veszítjük el a gyermekeket, azt hiszem, hogy alkalmasabb pillanat, mint ma, nem is lehet arra, hogy az ország figyelmét felhívjuk a hazát elhagyó kivándorló gyermekek sorsára.

Magyarország koránt sincs abban a helyzetben, hogy százezrivel veszítse el a gyermekeket. Pedig őszintén mondhatom, hogy nem voltam hajón, melyen legalább száz, sőt gyakran öt-hatszáz gyermek ne távozott volna el a hazából. 24 hajó hagyja el évente Fiumét, tessék csak ezt figyelembe venni, hozzá ez csak egy kisebb rész, mert mind mai napig legnagyobb számmal Brémából, Hamburgból vagy Antwerpenből távoznak a munkásaink.

A mely gyermek egyszer kimegy, természetes hogy szülőföldjétől elidegenedik és végre odajut, hogy kezdi szégyelni, hogy Magyarországon született. Hallottam például nem egy kis gyermeket, ki mindössze 1—1½ évvel előbb érkezett Amerikába és már is megkérte szülőjét, hogy „anyám, azután az utczán ne szólj hozzám magyarul!“ Az Egyesült-Államokban növekedve, ottani iskolákban képződve, Amerika légkörét szíva, végre is természetes, hogy amerikaiak lesznek.

Az a pár visszavándorlási eset csak látszat, visszajönnek, hogy mindent eladjanak és azután, hogy rokonaikat is kihívják magukhoz. De jegyezzük meg, hogy a gyermek, ki Magyarországot elhagyta, az ránk nézve elveszett. Tehát én épen azért vagyok bátor a Kongresszus figyelmét felhivni, miután hatásköre oly rendkivül nagy arányokat öltött és tevékenysége eddig is méltán az egész nemzetben őszinte rokonszenvre talált és a kormány legmagasabb pártfogását teljes mértékben birja, terjessze ki figyelmét a gyermekvédelemnek erre az ágára is. Így lehet a kivándorló gyermekkérdés még új eredetű és mindekkoráig annak teljes arányait nem ismerik, egygyel több ok, hogy annak rendezését és kellő védelmét a patronage vegye kezébe.

A gyermekvédelemnek ezen ágát első sorban úgy vélném szervezni, hogy azon vidékeken, a hol a legnagyobb számmal hagyják el munkásaink az országot, ott létesíttetnének gyermek-otthonok, földmívelési iskolák, háziipari telepek, szóval intézmények, melyekben a szülők gyermekeiket olcsón biztosságban hagyhatnák kivándorlásuk alkalmával hátra. Mert biztosíthatom arról tisztelt hallgatóimat, hogy első ízben egy munkás sem viszi ki gyermekeit szivesen, hanem itthon hagyják gondozásban rokonaiknál. Később azonban, mintsem hogy az értük járó költségeket fizetnék, mikor az idegen földön jobban megotthonosodnak, inkább kiviszik magukhoz és ott a viszonyoknak megfelelőleg neveltetik és később alkalmazzák.

Ha a kivándorlási vidékeken nagyobb számmal birnánk házilag vezetett gyermek-otthonokkal és azokkal

kapcsolatosan földművelési-, vinczellér-, kertész- és ipariskolákkal, a szülők e telepeket ösmerve, szívesen hagynák gyermekeiket ottan. E téren olyan nagyfontosságú a Banjaluka mellett terülő *Maria-Stern*, mely több mint 600 kéznek ad foglalkozást.

Azon gyermekek, kik ilyen hazai telepeken lennének nevelve, nem csak megmentve lennének a haza részére, de a legjobb kapcsot képeznék a távolban kereső szülőkkel is. Ha annyi gyermek közül csak pár ezret tudnánk e módon megmenteni, fáradtságaink bő jutalmat nyerne. (Éljenzés).

Dr. HAGARA VIKTOR ny. főispán:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

A Kongresszus előkészítő bizottsága kegyes volt a Kisdednevelők Orsz. Egyesületét is megtisztelni meghívásával, van szerencsém e küldöttséggel megjelenve részt venni a Kongresszuson.

A kisdednevelésről szóló törvény megkülönbözteti a gondozott és gondozatlan gyermekeket A gondozatlan gyermekekkel szemben a kisdednevelés, illetve óvodába járatás teljesen kötelező és így ha sikerül az, hogy a gondozatlan gyermekeknek egész száma bejárhatna az óvodába, akkor bizonyosak vagyunk benne, hogy oly erkölcsileg vértezett gyermekek lépnének ki az óvodából és így járnának be az iskolákba, hogy azután nagyon kevés dolga lenne a patronagenak. De ezenkívül tudjuk nagyon jól, hogy a kisded gyermekeknél az első három év. illetve 3—6 évig kell bennök azokat a lelki erőket felébreszteni, a mely később őket a lelki életre, a küzdelemre felserkentik. Az óvónő szeretetteljes bánásmódja kell, hogy a gyermekbe a szeretetet beoltsa és állandóan ezt képezve, adja neki a lelki erőt. a mely később védelmezi mindazon bűnöktől, a melyek valamennyien egy nagy csúcspontban jönnek össze: a szeretetlenségben. Minden bűn oka a szeretetlenségnek legszélesebb formáját képviseli. Ha már most a kisdedóvódáknak sikerül a gyermekek lelkébe beoltani az emberi szeretetet, a

mely megnyilvánul, a midőn ma a magasabb társadalmi körök a szegényebb elhagyottakért síkra szállanak, hogy felhasználják emberszeretetüket erre a czélra, akkor kell ő beléjük is beoltani az emberszeretetet, hogy hálásan gondoljanak vissza azokra, a kik értük ennyit tesznek. Nem szükséges e kérdést tovább fejtegetni, mindnyájunk előtt tisztában van az, hogy egy pár szóval elmondjam, egyesületem be óhajt lépni a Patronage-Egyesületek Országos Szövetségébe, a melyben egyesületem minden tagja mint harczos fog küzdeni a czélért. Negyven év óta fennálló lapunkat szivesen bocsátjuk a patronage czéljaira.

Magyarország első ma Európában a kisdednevelés terén, abból a szempontból, hogy a kisdednevelés ügye egyedül nálunk van törvény által szabályozva és biztosítva s daczára annak hogy 20 év óta életbelépett a törvény, Európában nincs követője ennek. Sajnos, ha visszapillantunk 20 éves multunkra, azt találjuk, hogy e hosszú időhöz viszonyítva a haladás vajmi kevés. Hogy most már e haladás nagyobb legyen, de főképen azért, hogy az összes gondozatlan gyermekek óriási tábora a kisdedóvódák táborába jutha-son be, kérjük a Kongresszust, írjon fel a m. kir. vallásügyi miniszterhez, legyen kegyes mindent elkövetni, hogy tekintve azt, hogy a 20 év leforgása alatt a kisdednevelésről szóló törvény végrehajtása csak a legelső stádiumban áll, hogy e törvény a legrövidebb idő alatt a maga egészében teljesen végrehajtassék. Tudom, hogy nagy küzdelem ez, esetleg sok milliót fog igénybe venni, de a nemzet a nemzetér van és az áldozat meghozza a gyümölcsét. És ha a nemzet képes a produktiv áldozatokért sokat tenni, mennyivel inkább a lelkiekért kell munkálkodnia annak, a ki abban a véleményben van, hogy a nemzet a maga lelkében él. Minden tényünk ide csúcsosodik ki. Ez a végczél. Ez intézmény ép a kisdedóvás, a hol a kis gyermekek közt nincs felekezeti különbség, hanem csak szeretet, a hol az óvónő édesanyja valamennyiüknek. A kisdedóvónő sehol sem pótolja annyira az anyai szeretetet, mint épen nálunk Magyarországon. Hallottam

a mult évben a bécsi kisdedóvó tanfolyam kiküldöttének szájából, hogy e tekintetben is megelőztünk m ndenkit. Tekintettel arra, hogy a kisdedóvás nagy figyelmet érdemel és így nem értéktelen dologért veti a munkáját latba, kérem a Kongresszust, hogy mielőbb irjon fel a kormányhoz a kisdednevelési törvénynek a maga egészében való végrehajtása végett. (Éljenzés).

ELNÖK: Tekintettel a kisdednevelés fontosságára, nem fogja elmulasztani a Szövetség, hogy annak idején a vallásügyi minisztert a szükséges intézkedések megtétele végett felkérje.

Dr. GIESSWEIN SÁNDOR orsz. képviselő, pápai praelátus, kanonok.

Tisztelt Kongresszus!

Jótékonysági működésről mondják azt, hogy az a leghelyesebb, a mely az alamizsnákodást feleslegessé teszi. Oly értelemben teljesen igaza van a mondásnak, hogy az igazi jótékonyság a karitativ szellem nemcsak arra törekszik, hogy a nyomort csillapítsa kegyadományokkal, hanem oda törekszik, hogy az általános jólét mellett minél kevesebb adományokra legyen szükség. És ezt bizonyos tekintetben a patronage-egyesületeknél, a rabsegélyző stb. egyesületeknél is kell alkalmazni. Hogy az a leghelyesebb módja a rabsegélyezésnek, hogy arra ne is legyen szükség. Hogy azt a mi által sokan rabokká lesznek, azt a milieut elhárítsuk, hogy rabokká tovább és többet ne legyenek. Sokan azt mondják, hogy ez egy oly idealizmus, a melyet soha sem fogunk elérni. Én nem kutatom, hogy elérjük-e vagy sem, de az bizonyos, hogy vannak bizonyos ideálok, a melyek felé törekednünk kell, ha egészen soha el nem is érhetjük. Minél többek számára hárítjuk el azokat az okokat, a melyek őket a bűnözésre indítják, annál több fogházzárkát tettünk üressé a jövőre. Azért én igen melegen pártolom, a mit a tisztelt előadó úr indítványoz, t. i. hogy a rabsegélyezésnek egy kissé csunya hangzása van, s ezért a rabsegélyezésnek bővebb teret kell nyitni és bele kell foglalni a

rabsegélyző-egyletek tevékenységébe azt is, hogy a jövőben a züllés veszélyének kitett gyermekeket vegye pártfogásába. Ez kétségkívül kiegészítő része lesz a rabsegélyezésnek, mégis azt gondolom, nem szabad a különböző irányzatokat ezen a téren összekeverni. Bár az egységet köztük meg kell teremteni. Sajnos, igen sokszor az államot és a társadalmat mintegy különböző táborba helyezik; mintha e két dolog egymással ellentétes viszonyban állana. Pedig az állam mindig olyan lesz, a milyen a társadalom; mert az állam rendezője a társadalomnak s a milyen a rendező közeg, olyan lesz a társadalom. Ennélfogva ezen a téren is nem szabad arra szorítkozni, hogy mindent az állam tegyen. Magyarországon az állam részéről a gyermekvédelem tekintetében oly lépések történtek már, a melyeknél fogva Magyarország jelenleg a művelt európai államok között úgyszólván az első helyet foglalja el. Tehát hátra van, hogy e téren az egész társadalmat megmozgassuk, hogy a munkában részt vegyen az egész társadalom. És azért én örömmel elfogadom e tekintetben az előadó indítványát, hogy a társadalom minden ereje vétessék fel e mentő munkában, de úgy, hogy bár megadjuk az autonómiát az egyes egyesületeknek, mégis arra törekedjünk, hogy az egyes egyesületek között meglegyen az összekötő kapocs s ilyformán a vezetésben meglegyen a kellő egység, a működésben pedig az egyesületek autonómiája megőriztessék. (Éljenzés).

Dr. SZIVÁK IMRE, országgyülési képviselő, udvari tanácsos, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnöke:

Azon valódi conciliáns, philantrop szellemtől áthatott indítvány után, a melyet Dr. Balogh Jenő előterjesztett, a budapesti ügyvédi kamara választmánya és több más ilyen rokonszervezet nevében elmondom véleményemet.

Bernolák Nándor olyan alapokon akarta az egész ügyet elintézni, a mely nemcsak nem felel meg az ügy természetének, de elvi szempontból is ellenzendő. Szükséges reflektálni erre a véleményre, mert nyomtatásban is megjelent.

Ez a patronage is egyike azoknak a határfeladatoknak, a melyet egymagában sem az állam, sem a felekezet nem tud megoldani. Együtt kell munkálkodni.

A társadalom mindenekelőtt népszerűsíti az eszmét, aztán rátérhet a gyakorlati megoldásra. Itt már szerepel a felekezet gyengesége. Azért itt már belép az állam és ő veszi kezébe a teendőket. Így volt a sikeknémáknál és az elhagyott gyermekek védelménél is. Ha a társadalom gyenge valamely czél elérésére, akkor belép a legszervezettebb társadalom, az állam. De a mikor az állam kezd vele törődni, az az állam, a mely egyformán magában foglal minden nemzetiséget, minden társadalmi osztályt, minden felekezetet, akkor nem szabad különbséget tenni a pártfogoltak közt semmiféle tekintetben.

Nem azért támogatjuk a nyomorultat, mert az katholikus vagy protestáns vagy zsidó, hanem mert nyomorult. A nyomor semmi egyéb, csak nyomor. A legfelekezetközibb dolog a világon.

Az eddigi gyakorlat becses lánczszem az egészhez, de ha ez hibátlan, tökéletes volna, nem volna szükség erre a kongresszusra, nem volna szükség állami beavatkozásra.

Az egyesületek közt lehet nemes versengés, de ne legyen hajsza az állami segély iránt.

Helytelen és jogilag is tarthatatlan, hogy az a segély, a melyet egy közület: az állam ad, elosztásában partikuláris, felekezeti czélokra szolgáljon. Az állam pénzét, a közerőből vett anyagi segélyt kapott egyesületeket folyton ellenőrizni kell. A mint a kormány felelős, úgy ezen egyesületek tevékenységét is folyton számon kell tartani. A felekezeteknek meg vannak a maga történeti érdemei a multban, a tanítás terén, de ez már a multé. A mai fejlődés az állam előtérbe nyomulása. Nem lehet retrogad irányban haladni.

Balogh is főleg az államra akarja bizni a nagy munkát. Legalább én így vettem ki szavaiból. A pártfogó hatóságok, a megalkotandó tanács és a resszortminiszter, vagyis állami közegek lesznek, miért biznánk a segítés közvetlen munkáját felekezetekre, a melyek

elszakítják egymástól az embereket, sőt szembeállítják őket egymással.

Határozati javaslatot terjesztek elő, a melyet az ügyvédi kamara kiküldöttei és számos budapesti philantrop-egyesület hivatalos kiküldöttjei irtak alá.

Olvassa:

Határozati javaslat.

A budapesti ügyvédi kamara választmányának kiküldött tagjai azt a meggyőződést vallják, hogy közhatalmi feladatoknak merőben társadalmi uton való ellátása és szocziális elsőrangu kérdéseknek merőben felekezeti tagolás alapján megkisérelt megoldása nemcsak az egységes magyar nemzeti államnak eszméjével össze nem fér, hanem a kitüzött czélnak elérésére sem alkalmas, mert az állam le nem mondhat a maga e téreni feladatáról s ezért az ő támogató erejét sem ruházhatja egyoldalú társadalmi szervezetekre. Ehhez képest kivánja:

mondja ki a kongresszus, hogy a büntető igazságszolgáltatásnak szerves, kiegészítő részét képező patronage feladatok ellátása közhatalmi: állami, törvényhatósági és községi feladat, melyet a hatóságok a már létező és még létesítendő társadalmi szervezetek bevonásával végeznek. Kivánatosnak tartja a kongresszus, hogy a társadalmi patronagenak szervezkedése felekezeti tagozódás nélkül s mindenesetre az államhatalom kezében összpontosított vezetés mellett történjék. A részletek kidolgozása bizassék a kongresszus végrehajtó bizottságára. Vezérelvül szolgáljon az, hogy az igazságügyminiszter alkossa meg kinevezés utján az országos patronage-tanácsot, de úgy, hogy abban a társadalmi szervezetek kötelezőleg képviselve legyenek legalább egy-egy taggal. S addig is, mig ily irányban az ügy odafejlődik, hogy törvényhozási szabályozás tárgya vagyis állami feladat legyen: a kormány tegye minden részletében tanulmányozás tárgyává. A kongresszus ily értelmű feliratot intéz a kormányhoz és az országgyüléshez.

Budapest, 1909 szept. 10-én.

Beadják:

Dr. Mihalovics Béla s. k.
Dr. Pap József s. k.
Dr. Burián s. k.
Totth Béla s. k.
Dr. Lovrich István s. k.

Hozzájárulok:

Almady Géza s. k.
főv. tanácsnok,
a főváros képviseletében.
Dr. Stern Sámuel s. k.

Dr. Szivák Imre s. k.
Dr. Baracs Marczel s. k.
Dr. Feleki Béla s. k.
Dr. Teller Miksa s. k.
Lovrich István s. k.
Dr. Messinger Simon s. k.
Dr. Radó Lajos s. k.
Dr. Rózsavölgyi s. k.
Dr. Ságody Gyula s. k.
Dr. Popper Tódor s. k.
Dr. Glasner Samu s. k.
Olvashatlan aláírás.
Olvashatlan aláírás.
Dr. Kövér Soma s. k.
Thék E. s. k.
Olvashatlan aláírás.
Kriszháber Leó s. k.
Dr. Rósa Izor s. k.
Dr. Graber Károly s. k.

(Éljenzés.)

Dr. OBERSCHALL PÁL, pozsonyi jogakadémiai tanár:

Tisztelt Kongresszus!

Szivák Imre őméltósága nagyhatásu beszédében, valamint az általa beterjesztett indítványban az ő kiváló szónoki egyéniségét jellemző briliáns formában a modern patronage feladatai megoldásánál, ha nem is kifejezetten, azonban lényegben mégis egy „hands off“ ot kiált oda a felekezeti alapon működő patronage egyesületek velünk egyöntetüen haladni akaró nemes törekvésének.

És e ténnyel közénkbe lett dobva az Eris almája, mely egész törekvésünket veszélyezteti. Veszélyezteti azt a törekvést, mely a szeretet jegyében indult meg, a mely az államnak valamint minden társadalmi alakulatnak, körnek, felekezetnek biztosítani akarja a megfelelő részt a szeretet, a humanizmus nagy munkájában, anélkül,

hogy érinteni, még kevésbbé kiemelni akarta volna az elválasztó szempontokat, a melyek előtérbe helyezése végzetesen veszélyezteti a nagy czél elérésére szükséges harmonikus munkát.

A humanizmus és a szeretet nagy munkájában óvakodnunk kell az egyoldalu szempontoktól, és ezért a mi nemes törekvésünk megvalósításánál épp úgy tartózkodnunk kell a felekezeti türelmetlenségtől, mint a hogy tartózkodnunk kell a felekezetekkel szemben való türelmetlenségtől.

Ezért bár a tisztelt előttem szóló beszéde első részében számos általam is helyeselt megjegyzést tett, még sem oszthatom véleményét a maga egészében és nem fogadhatom el indítványát, mert az állami omnipotentia által a társadalmi működést megbénítva látom, és mert érző szívvel nézve az összes felekezetek caritativ tevékenységét, ezekben az emberszeretet nemes megnyilvánulását látom, nem pedig oly momentumokat, melyek, s itt előttem szóló beszédéből idézek, elszakítják sőt szembeállítják egymással az embereket.

Az államhatalom adhat anyagi támogatást, erőt, de az igaz emberszeretet munkájához szükséges szivet mindig a társadalom és annak alakulatai fogják adni, és bármely körben érvényesüljön annak áldásthozó melege, végeredményben az összeség javára fog szolgálni az.

Felszólalásom czélja nem az ellentétek kiélesítése, hanem azok áthidalása. Ki szeretném venni az ügy érdekében a tüskét, mely sebet ütött az érzékeny lelkekben az ellentét felidézése által, s ezért a minden igaz ember lelkében mint nemes alkatrész ott levő emberszeretetthez és társadalmi kötelességérzethez fordulok. S félretéve minden ellentétet, ezeket a nagy egységes érzelmeket hivom fel közös, harmonikus munkára nemes emberi czélunk megvalósításánál.

Kitartó, czéltudatos munkára van szükség, mert az annyira kivánt eredményhez nem elég a lelkesedés, ahhoz következetes mindennapi munka kell, folyton ébren kell tartani a társadalmi kötelességérzetet, és hozzá

kell nevelni a társadalmat, hogy alkalmas legyen a nagy feladat megoldására. Uj intézményeket kell létrehozni, de egyszersmind körültekintő gondossággal kell felkarolni és megerősíteni a meglevőket, melyek már eddig is önfeláldozó szeretettel szolgálták a patronage nemes ügyét. És a midőn figyelembe vesszük ezeket, igaz elismeréssel és hálával kell megemlékeznünk az összes felekezetek e téren való érdemes munkájáról. Nem lazitani kell ez intézményeknek velünk való érzelmi közösségét, hanem fel kell használnunk azokat, mint értékes lánczszemeket a jövő nagy munkájának kiépítésénél. Nem ellentéteket kell keresni, hanem szeretettel és munkával össze kell egyeztetni törekvéseiket a mi nagy czélunkkal, a nélkül, hogy individualitásuktól meg akarnók fosztani őket.

Tisztelt Kongresszus! Ezek a nagy általános szempontok, amelyekkel eddig foglalkoztam, tulajdonképen nem tartoznak a most tárgyalt kérdések szoros keretébe, de az előttem felszólaló kiváló egyénisége és az általa elmondott beszéd szükségessé tették ez elveknek hangoztatását.

A vita tárgyát tulajdonképpen képező kérdésekre nézve engedelmet kérek, hogy néhány szóval véleményemnek kifejezést adjak.

Az első kérdés, hogy minő czimet adjunk a patronageval foglalkozó egyesületnek? Bár az a hitem, hogy mozgalmunk sikerét nem a czimkérdés dönti el, mégis határozott ellenzője vagyok a „Rabsegélyző Egyesület“ czimnek. E czim részben kiméletlen, részben valótlan. Kiméletlen a „rab“ szó pointirozott alkalmazása miatt, valótlan pedig azért, mert legtöbb esetben már nem rab az, a kire kiterjeszti a patronage az ő áldásos tevékenységét. Én a patronage tevékenységének a súlypontját a pártfogásban és a javításban látom, s így szerény nézetem szerint leghelyesebb volna a „Pártfogó és javító egyesület“ czím alkalmazása.

A második felvetett kérdésre nézve azt indítványozom, hogy minél előbb meg kell indítani a szervezkedést azon alapelvek alapján, melyek Balogh Jenő

előadó úr javaslatában nemes érzéssel és mély tudással vannak lefektetve, és a mely javaslatot magam részéről is elfogadásra ajánlok.

A munkát kell minél hamarább megkezdeni. Munkánk igazi értékét a mennél hamarább megmentett veszendőnek indult lelkek száma fogja megadni. Igazi eredményt azonban csak akkor érhetünk el, hogyha, a mint összejöttünk a szeretet jelében, annak jelében munkálkodunk tovább is, és egymásban csak azt keressük, a mi igaz emberbaráti munkánkban mindnyájunkat összehoz, és nem azt, a mi elválaszt. (Élénk tapsvihar.)

Dr. OZORY ISTVÁN, jogakadémiai tanár. (Debreczen.)

Méltóságos Elnök Úr!

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Nem tartom a czím kérdését egészen haszontalannak. Sőt nagyon fontosnak találom azért, mert a czím vet fényt, világosságot az egyletek munkásságára, különösen pedig a laikus közönség ezt a munkásságot a czímből ismeri meg. A laikus közönség belevonása pedig a munkásságba nagyon kivánatos.

Egyike másika az ajánlott czímeknek igen alkalmas arra, hogy azt a hitet ébressze, miszerint itt arról van szó, hogy gyermekkorban levő fiatalkoruak és azután elbocsátott letartóztatottak megvédése a czél mások büncselekményeivel szemben.

Nézetem szerint pedig ez a hit nagyon nagy baj, mert ez itt nem czél, sőt ellenkezőleg a czél az, hogy a társadalom megvédessék a gyermekkorban levők, azután a fiatalkoruak és elbocsátott letartóztatottak netáni büncselekményeitől.

A czímnek tehát meg kell felelnie a czélnak. Ezért is ajánlom, hogy ezen egyletek czíme „Bűncselekmények Elkövetésétől Óvó Egyesület“. Nem ezen személyek óvandók mások büncselekményeitől hanem ezek büncselekményeitől óvandó meg a társadalom.

Hanem minden esetre a munkásság kérdését, miről az első kérdésben szó van én is fontosabbnak tartom a czím kérdésénél.

E munkásság kérdésének megoldása azonban rettenetesen sok nehézséggel jár. Erre megint feleletet csak az egyletek működésének a czélja ad, mely czéltól kell megkérdeznünk, hogy mi itt a teendő.

Szivák ügyvédi kamarai elnök úr őméltósága azt mondotta, hogy ő és a budapesti ügyvédi kamara ezt a munkásságot állami feladatnak tartják.

Nézetem szerint a kérdés így meg nem oldható. Nem azt kell előzetesen eldönteni, hogy ezen munkásság az álladalom, vagy pedig a társadalom feladata-e, hanem első sorban el kell dönteni azt, hogy miben álljon ez a munkásság. Akkor aztán könnyü megtudni, hogy ezt a munkásságot az államnak, vagy a társadalomnak kell-e végezni.

Nem dicsekszem azzal, hogy e kérdéssel tisztában volnék, nem is volt kellő időm arra, hogy e felett gondolkozzam, de tisztában vagyok e kérdéssel annyira mégis, hogy egy pár munkásságot tudok, melyet az államnak kell végezni, de viszont tudok olyan munkásságot is, melyet a társadalomnak kell végezni.

Igy pl. azok között, a kik óvandók attól, hogy bűncselekményt elkövessenek, minden esetre vannak terheltek is és vannak olyanok is kik vagy egyáltalában nem terhelték, vagy pedig nem régi dátuma a terheltségük. Az ő terheltségük nem nyúlik messze vissza az elődökbe. Hogyha egy óvandó egyéniségnek a terheltsége visszanyúlik messze az elődökbe, akkor a munkásság minden esetre állami feladat. Azt a feladatot, hogy a generácziókból a terheltség eltüntettessék, más mint az állam megoldani nem képes. A társadalom erre a feladatra képtelen. Mondok azonban olyan munkásságot is, a mely nem az államnak, hanem a társadalomnak feladata.

Nem minden óvandó személy terhelt, vagy legalább nem régi dátumu terhelt és itt a társadalomnak kell előtérbe nyomulnia.

Teszem azt nincs egyéb baj, mint az, hogy pl. némely gyermekkorban levő egyéniség rossz környezetbe jutott. Ki kell ebből a környezetből ragadni és megfelelőbe helyezni. Ily esetben a munkásság semmi esetre sem állami feladat, mert hiszen az erre szolgáló eszközök az államnak nem is állanak rendelkezésére, hanem ez társadalmi feladat.

Nem kívánok ezen példákkal sokáig foglalkozni. Csak azt az egyet kívántam megvilágítani, hogy a szóban forgó munkásságnak vannak olyan elemei, melyek állami feladatot képeznek, de vannak olyanok is, melyek társadalmit.

Hogy e munkásság miből álljon, ezt meghatározni teljesen pontosan képtelenség. Erre nem lehet megfelelni. Nem pedig azért, mert ahány a megóvandó személy, annyiféle az individuum, tehát körülbelül annyiféle az eljárás. Ha nem is lehet azonban minden részletével foglalkozni, hogy mit tegyen az állam, vagy a társadalom az óvás czéljából, nagyban és egészben mégis meglehet határozni, hogy mit netegyen és hogy mit tegyen. Fontosabb is, hogy mit netegyen. Pl. a rabsegélyző-egyesületek munkássága iránt igen nagy elismeréssel vagyok, de azt mégsem tartom helyesnek, hogy elbocsátott letartóztatottaknak pénzsegélyt nyújtottak; hogy ez volt működésük úgyszólván kizárólag, vagy legalább is főleg.

Utalok arra, hogy télen sokkal több a letartóztatottak száma, mint pl. nyáron. Eszem-ágában sincs ezen eredményt tisztán arra a körülményre visszavezetni, hogy a mi büntetési rendszerünk nagyban és egészben véve olyan, hogy nagyon sok ember vágyik abba a letartóztató intézetbe, mert az neki ingyenes ellátást nyújt. Ha ez így van — pedig hogy így van tapasztalatok igazolják — s mi ezeket az elbocsátott letartóztatottakat és családjuk tagjait pénzben is segélyezzük, akkor kifizeti magát büncselekményt elkövetni, akkor ezen eljárással a büncselekmények számát nem apasztjuk, hanem növesztjük.

Ehez hasonló eljárásokat ezen egyletektől nem várnék.

Az oktatás mellőzhetetlen, de az igen veszedelmes dolog. Igen kétélü fegyver. Az oktatással esetleg csökkenthetjük a büncselekmények számát, de esetleg szaporíthatjuk. Igen veszélyes dolog azon embereket a kik bünözésre hajlandók ismeretekkel látni el, mert ezen ismereteket esetleg rosszra fogják felhasználni.

Abban a nézetben vagyok, hogy ezen a téren a fődolog volna a munkához való szoktatás. A dolog adja a kenyeret, tehát a tisztességet is. (Éljenzés.)

MISKOLCZY LÁSZLÓ m. kir. államrendőrségi kerületi kapitány:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Az országos patronage kongresszus napirendjére kitűzött kérdések elsejére vonatkozólag — a mennyiben ez az általam képviselt nézőpontról a másik két kérdéstől elkülöníthető — a kéznéllevő hivatalos vélemény és a már hallott felszólalások figyelembevételével, a következőket vagyok bátor a mélyen tisztelt Kongresszus bölcsességébe ajánlani.

A czím kérdésében, miután nyelvész nem vagyok, igen rövid lehetek.

Úgy gondolom, hogy a patronagenak megfelelő rövid, összefoglaló, szabatos és jó magyar kifejezést találni azért nem sikerül, mivel eredetileg a patronage kifejezés sem jelenthette azt a sok irányú társadalmi tevékenységet, a mely eredeti hazájában is kétségtelenül csak az idők folyamán duzzasztotta azzá e fogalmat, a mi ma. S miután az egész tartalomnak megfelelő kifejezést én sem találtam — jóllehet az eredeti patronage kifejezés átvétele ellen sem tennék észrevételt — mégis, minthogy a közmegértés megkönnyítése és a magyar nemzeti nyelvérdek a magyar czím mellett szól, magam részéről a dr. Finkey tanár úr által ajánlott „Pártfogó és védőegylet“ czímet fogadom el.

A kérdés többi részében az új patronage-egyesületek munkásságának czélszerű kiterjesztéséről és az alapszabályoknak ehhez idomítandó átalakításáról lévén szó, miután ezekben a feladatokban tulajdonképen a

sikeres munkásság feltételeit kutatjuk, e részben a mindennapi életből merített tapasztalataim arra intenek, hogy egyelőre úgy a konkrét javaslattételtől, valamint bármely irányú állásfoglalástól mindaddig tartózkodjam, a míg a mélyen tisztelt kongresszus figyelmét azokra a közéleti dolgokra, a melyek nézetem szerint eléggé alkalmasak arra, hogy a kívánatos sikerre való kilátást a legtökéletesebb alapszabály és a leglelkesebb tevékenység mellett is minden pillanatban meghiusíthatják — fel nem kérem.

Ilyen fenyegető, valóban vészterhes felleg a patronage munkásság zsendülő terméskilátása felett a ma érvényben levő tolonczozás ügye és az ezt szabályozó rendelet, kapcsolatosan a csavargás és koldulás ügyével. Ebben az illusztris társaságban nem érzem szükségét annak, hogy bizonyítsam és talán mentegessem azt a közismert, sajnálatos tényt, mely szerint szép fővárosunkban a patronage munkásságot legközvetlenebbül érdeklő csavargók és más megbizhatatlanok számát a legkörültekintőbb rendőrségi működéssel sem lehetett eddig leapasztani és a társadalom biztonságát fenyegető ezen anyagnak az egész országot mérgező hatását csökkenteni. Nem, mert Budapest nemcsak kulturális, gazdasági és kereskedelmi központ, hanem gazdasági életünk jólismert válságai és korunk könnyű életmódot kereső irányzata mellett egyszersmind a léha gondolkozás igéretföldje s a be nem vált reményeknek, csalódásoknak az a helye, hol egész családok csakhamar züllőkké, csavargókká, koldulókká és prostituáltakká lesznek.

És a kedvezőtlen helyzetnek még sem ez a legfőbb oka. Mert ha a népesség ilyen irányú forgalmát egy szép napon valami emberfeletti erővel meg is lehetne változtatni — a baj gyökerestől kiirtva akkor sem lenne. Nem, mert mi valósággal tenyésztjük a magunk számára a társadalmi veszedelmet. S ennek magyarázata a következő.

Csavargók ügyében a kih. bünt. törv. úgy intézkedik, hogy a hatóság az első ízben elébe kerülő csavargót intse, záros határidő alatti lakás és munka

szerzésére utasítsa s a mennyiben ennek foganatja nem lenne, elzárással büntesse.

Minthogy a budapesti rendőrség illetékességi körében ez idő szerint 11 kihágási bíróság működik, mindegyik igen tekintélyes kiterjedésű területtel és lakossággal, ugyanaz a csavargó — ez ugyan paradoxon — reánézve kedvező körülmények közt, akár egy évig is elcsavaroghat más-más kerületben, a nélkül, hogy a hatóság részéről valamely komolyabb elbánásban részesülne, míg ellenben egy másik esetben, egy kevésbbé szerencsés és talán kevésbbé veszélyes halandó, kit rossz sorsa az első intés után ugyanabba a kerületbe, ugyanazon bíróság elé kerget, ugyanannyi idő alatt, szigorú fokozatossággal gyorsan emelkedő, tekintélyes elzárásokkal lett büntetve.

Méltóztatnak ennek a sok részben puszta esetlegességeken épülő eljárásnak kimondhatatlan zavarát és hátrányát megérezni? Tetézi a visszás helyzetet a kih. btk. 18. §-a is, midőn egyenesen megtiltja a hatóságoknak, hogy a kihágás miatt (tehát a csavargás miatt is) elzárásra ítélteket munkára kényszeríthesse, s ezen a réven talán a jó útra visszavezethesse. A társadalomra s magára a szenvedő alakra egyaránt hasznossá tehető figyelmes körültekintésnek, az egyéniesítésnek sehol semmi nyoma, csak a puszta, vak eset.

Mi, a kik ez eljárás pusztító hatását ismerjük, sokat gondolkoztunk a felett, hogy miképen lehetne e bajokon segíteni addig is, a míg a törvényhozástól mélyebbre ható intézkedéseket várhatnánk és arra a meggyőződésre jutottunk, hogy tekintettel Budapest különleges viszonyaira, sokat javítana a helyzeten egy olyan intézkedés, a mely a csavargók és koldulók ügyét az egész főváros területére nézve egy e czélra szervezendő külön központi rendőrhatóságra bizná.

A mily jelentéktelennek látszik ez az inkább adminisztrativ intézkedés, éppen oly nagy jelentőségű az a jótékony hatás, melyet attól várunk, s melyet a magam részéről kiszámíthatatlannak tartok. Abban foglalható ez

össze, hogy az ilyen központosított eljárás mellett a könnyelmű, munkakerülő személye és életviszonyai a reá nézve illetékes ugyanazon rendőrbíróság előtt hamar felderítetté és ismertté válván, a mai czéltalan büntetésfokozás és az ezt követő örökös tömeges fogvatartással járó veszély felidézése helyett, a hatóságnak módjában lehet, a viszonyok mérlegelése, az egyéniesítés és ezen az alapon valamely javító intézkedés útjának a megtalálása, vagy ha kell, a helyén való szigor alkalmazása.

De visszatérve a mai állapotokra, a meglevő viszásságokból és zavarokból, az, a mit elmondottam, még nem minden, mert ezekre a szerencsétlenekre egy vagy más czímen, de biztosan vár a tolonczház is. A tolonczügy, ez a társadalmi veszélyek bakteriumát tenyésztő és — jól jegyezzük meg — szállító, országos intézet.

Végtelen sajnálatomra nincs idő arra, hogy e lehetetlen intézmény bajait nyiltan feltárhassam, de talán elég is, ha mint szakember konstatálom, hogy a míg a jelenleg érvényes tolonczszabályt korszerüleg át nem dolgozzuk, a hosszas, mételyezésre alkalmat adó illetőségi eljárást ki nem küszöböljük s magát az intézményt nélkülözhetetlen dolog- és szeretetházakkal intézményesen össze nem forrasszuk s romboló hatását ekként csökkenteni nem fogjuk, addig a társadalmi patronage hatása viszonylag mindig abban a helyzetben lesz, hogy a mit fáradsággal, áldozatokkal nappal felépít, azt a csavargás és tolonczház káros hatása éjjel lerombolja.

Ez a tudat volt már az indító ok arra, hogy most, midőn a mélyen tisztelt kongresszus a tárgyalás alatt levő kérdésben kutatja azokat az eszközöket és módokat, melyekkel az ujjászervezendő patronage-egyesületek munkásságát legczélszerübben kiterjeszthetné és szervezetének hasznos összeállítását biztosíthatná, rámutassak a törekvéseit legközvetlenebbül fenyegető veszélyekre. Mert mind ez a most folyó szervezés kérdésében is hasznos útmutató lehet arra nézve, hogy a társadalmi patronage, hol keresse a legérdekeltebb, a legönzetlenebb és bizonyos irányban talán a leghasznosabb munkástársakat.

Azt bölcsen méltóztatnak tudni, hogy a rendőrség tevékenységének, hivatásának legeminensebb része a bűncselekmények megelőzése, mi — szerintem — a társadalmi veszélyek elleni küzdelemmel csaknem egyet jelent. S miután a patronage-egyesület hivatását szintén ebbe ismerte fel, az érdekeknek ez a találkozása, a czél közösségének felismerése, többféle következményt vonhat maga után.

Ilyen lenne például első sorban, hogy a kongresszus már a szervezkedés előkészítése alkalmából elismerné és alkalmas helyen hangsúlyozná annak szükségét, hogy Budapesten a csavargók, koldusok ügyeinek az ellátására egy megfelelő központi rendőrhatóság állíttassék, s ezek az ügyek a ker. kapitányságok hatásköréből kivétessenek. Továbbá, hogy az inficziálás csökkentése érdekéből a magas kormányt a tolonczszabályzat sürgős átdolgozására kérné, s a mennyiben a tolonczközpontok fentartását mellőzni egyelőre nem igen lehet, ezeknek szeretetházakkal és dologházakkal való intézményes összeköttetését s átszervezését sürgetné s e tekintetben a patronage segítségét is felajánlaná.

De figyelmet érdemelnek e dolgok abból a szempontból is, mivel a patronage-szervezkedést, bizonyos irányok kijelölésével és képviseletével megkönnyítik.

El kell ugyan ismernem azt, hogy a patronage a maga emberszeretetből, tehát a lelkiélet legönállóbb és legtiszteletreméltóbb világából fakadó tevékenységével a közhatalmi kényszer kifejezésére és kisajátítására sehogy sem alkalmas s ezért autonómiája kell hogy a legnemesebb legyen, melyet elképzelni tudok; e körülmény azonban nem zárja ki azt, a sikeres működés érdeke pedig határozottan megköveteli, hogy szervezetébe az érintkezés közvetlenségének, a végrehajtás gyorsításának biztosítására s különösen a rendesen lappangó veszélyek felderítésére mellőzhetetlen hivatalos erő képviselete, kellő mértékben bevonuljon s ezt az egyesület központi szervében a budapesti államrendőrség is képviselje. (Éljenzés.)

Dr. AUSZTERVEIL LÁSZLÓ: Kir. törvényszéki és fogházorvos: (Arad).

Igen tisztelt Kongresszus!

Miskolczy László, bpesti ker. rendőrkapitány úr felszólalásához óhajtok néhány szót orvostani tapasztalatok szem előtt tartása mellett hozzászólni.

Magam is azon a nézeten vagyok, hogy a csavargásügy hathatósabb, czélszerübb, modernebb kezelését más alapokra kell fektetni, mint a hogy az eddig szokásban volt; az eddigi eljárás nem vezetett czélhoz, a csavargók, koldusok száma folytonosan növekedőben van és ennek nem fővárosunk gyors fejlődése a legfontosabb oka, bár tapasztalati tény, hogy nagy városokban, különösen gyorsan fejlődő világvárosokban a züllött exisztenciák felgyülemlenek; nem számottevő oka továbbá a csavargási ügy mizériáinak kihágási büntetőtörvénykönyvünk idevágó paragrafusainak elavult volta és az, hogy azok úgy vannak megszerkesztve, hogy legtöbbnyire végre nem hajthatók, hanem a fundamentális oka a csavargásügy kérdése tarthatatlan állapotának az, hogy ezen kérdés egészen más oldalról világítandó meg és az ellene való rendőri, közigazgatási s büntetőtörvénykezési intézkedéseket egészen más alapokra kell fektetni; t. i. a csavargásügy elbirálásánál és az az ellen való védekezésnél többé nem elégségesek az egyszerüen megtorló intézkedések, mert látjuk s mindennap tapasztaljuk, hogy a legnagyobb büntetések sem rettentik vissza a bűnösöket; a megtorlásnál és a nagy büntetések kiszabásánál sokkal fontosabb a megelőzés (prophylaxis) és a csavargásügy psychologiájának kutatása; szóval ezen kérdést, mint általában a bűnözés és büntetés kérdését nem lehet kizárólag s egyesegyedül jogi alapon elbirálni, hanem ezen kérdésnek is jobb elintézéséhez szükséges a természettudományi megfigyeléseket és tapasztalatokat figyelembe venni. A XVI. nemzetközi budapesti orvosi kongresszus törvényszék-orvosi szakosztályán részletesen foglalkoztam a csavargók és koldusok elmeállapotával criminalítas szempontjából és az idevágó külföldi irodalom ismer-

tetésével és részben az aradi fogházban szerzett tapasztalatokkal kimutathattam, hogy a csavargók és koldusok nagy része elmebeteg; ezek a csavargásra és koldulásra nem rossz hajlamból, gonosz szándékból vagy szándékolt munkakerülésből vetemednek, hanem a csavargás és koldulás elmebetegségök folyománya s következménye, okozati összefüggés van elmebetegségök s a csavargás között, elmebetegségök okozza a csavargást. Ezek, midőn még rajtok az elmebetegség ki nem tört, illetve nem kezdődött meg, szorgalmas munkások voltak, teljesítették kötelességeiket a legkülönbözőbb életpályákon családjuk és a társadalom iránt, csak a midőn az elmebetegség megkezdődik, áll be egyidejüleg az erkölcsi züllés; kötelességöket, munkafeladatokat elhanyagolják, indolensek, nyughatatlanok lesznek és különösen azok, a kik szükös viszonyok között élnek, családi ápolásuk és gondozásuk el van hanyagolva, hamarosan koldusokká és csavargókká válnak, mert elmebetegségükből kifolyólag őket gyakran félelmi rohamok lepik meg, melyek elől elmenekülléssel, csavargással vélnek megszabadulhatni; máskor meg főleg azok, a kik hallutinatióban, vagy üldöztetési téveszmékben szenvednek, direkt hangokat hallanak, a mik őket egyenesen felszólítják kóborolni, csavarogni, vagy a csavargással vélt üldözőik és megrontóik elől akarnak elmenekülni; ilyen s számos más okból keresztül-kasul vándorolják az országot, sőt tengeren túlra is mennek; ismét mások hypochondriában szenvednek, a legkülönbözőbb betegségeket képzelik maguknak be, vagy ha még oly jó munkások is, azt mondják, ők nem tudják feladatukat teljesíteni, ehhez gyengék, nem érdemlik meg ezt a fizetést, és bár gazdájuk munkájukkal meg volt elégedve, jó munkások, a legőszintébb marasztalásra sem maradnak, hanem vándorlásnak, kóborlásnak adják magukat; e közben betegségük előrehalad, elmegyengeségük fokozódik s ezzel egyszersmind értelmi és kedélybeli indolentiájuk is nő és hovatovább teljesen munkaképtelenekké lesznek és a csavargásra és koldulásra teljesen megérnek. Ilyen csavargó és kolduló állapotukban gyakran épeszüek által

eszközül felhasználtatnak súlyosabb bűntettekhez is, csaláshoz, rabláshoz, stb. mert ők általában elmegyengeségük, nagyfokú indolentiájuk és kezdeményezési képtelenségük folytán általában súlyósabb s nagyobb körültekintést és tervszerű végrehajtást igénylő bűntettekre képtelenek és ha ezt mégis elkövetik, ily esetekben rendesen épeszüek beszélték őket rá, épeszüek eszközül őket kihasználták.

A csavargók és koldusok között a leggyakrabban előjövő elmebetegségi kategoriák a következők: dementia praecox, elmegyengeség (imbecillitas), alkoholismus, epilepsia, stb.

Dr. Willmann Károly, a heidelbergi idegklinika vezetőjének s dr. Bonhoeffer Károly, a boroszlói elmebeteg foglyok megfigyelője igazgatójának vizsgálatai szerint a csavargók és koldusok nagyobb része elmebetegségben szenved, és így tekintettel ezen körülményre szerintem is helyes *Miskolczy László* úr azon nézete, hogy a csavargók és koldusok ügye az egész főváros területére nézve egy e czélra szervezendő külön központi rendőrhatóságra, a vidékeken pedig a megye egész területére nézve a megye székhelyén levő rendőrhatóságra bizassék és pediglen nemcsak közigazgatási okokból, hanem főleg azért is, mivel ily nagy központokban alkalmazható volna és alkalmazandó lenne egy psychiatriailag képzett orvos, kinek minden a rendőrhatóság ügykörébe eső csavargót vagy koldust, mielőtt még a rendőri nyomozás lefolytattatnék, avagy büntetőtörvénykezési eljárásra utasíttatnék, elmebeli állapotára megvizsgálná s ily módon azok ellen, a kiknél elmebetegség állapíttatnék meg, a további törvénykezési avagy büntetési eljárás megszüntetendő volna.

És most felmerül azon kérdés, hogy ezen elmebeteg csavargókkal és koldusokkal mit kellene tenni? Legczélszerűbb lenne ezek számára egy külön intézetet létesíteni, olyan formát, mint a milyet az idevágó irodalom nálunk is, külföldön is már bőven tárgyalt elmebeteg bűntevők számára a büntető törvénykezési, avagy a büntetés végrehajtási eljárásban, és a milyen intéze-

tekről már egyes országokban, a hol újabb vagy módosított büntető törvénykönyvet hoztak be, már megteremtették. Ezen intézetek zárt intézetek volnának, a melynek vezetésében psychiatriailag képzett orvosnak nagy része legyen, a hol a betegek megfelelő gyógykezelésben részesülnek, a gyógykezelésre nem szorulók meg megfelelő vezetés mellett munkára foghatók lennének; egyszerü ipari vagy földmüvelő munkát végeznének, mert ezen elmebeteg csavargók és koldusok kellő vezetés s felügyelet alatt még egyszerü munkára képesek és így ők magukat eltarthatnák, nem szorulnának a kincstárra, a kincstár így nagy költekezéstől szabadulna meg. Nagy előnye volna még ezen specziális intézeti eljárásnak, hogy ezen elmebeteg csavargók- és koldusokkal nem gyülne meg többször a baja sem a rendőrségnek, sem a bíróságnak, míg a jelenlegi eljárásnál egyesekkel 10, sőt 20 vagy még sokkal többször kell foglalkozni a minduntalani visszaesés miatt úgy, hogy Bonhoeffer felemlít egy elmebeteg csavargót, a kivel a bíróságnak folytonos újabb bűntevései miatt 116-szor kellett foglalkoznia. Tessék elképzelni mennyi idejébe s fáradságába került ezen egy csavargó a rendőrségnek és bíróságnak? Hány rendőrt s bírót foglalkoztatott egy ember? s a czél még nincs elérve, ő még sem javul meg, mert hiszen elmebeteg a büntetés czélját nem érti meg.

A midőn ilyen elmebeteg csavargók s koldusok számára külön speczialis zárt intézetek állíttatnának fel, akkor egyszersmind a fennebbi gyakorlati czélon felül, elérendő volna az is, hogy ezen szerencsétlen elmebeteg csavargók a fogházak szigorú fegyelme helyett humanus elbánásban részesülnének s ilyen szerencsétlenekre a humanismus kiterjesztése, patronage kongresszusunknak ugyancsak a feladatai közé tartozik.

Dr. BAKONYI KÁLMÁN, kir. táblabíró:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Mindenek előtt kijelentem, hogy az előadó úrnak, Balogh Jenő kedves barátomnak tervezetéhez hozzájárulok. Hozzájárulok pedig azért, mert 15 év óta munkatársa lévén a gyermekvédelmi munkában, tudom, hogy az ő törekvését csak a gyermekvédelem eszméjének minél nagyobb mérvben való előmozdíthatása irányítja. A mióta a gyermekvédelmet felkaroltuk, mindig egy nézeten voltam vele ebben a tekintetben és most is egy nézeten vagyok vele.

Ha ezt a tervezetet elfogadom és az előadói véleményhez hozzájárulok, talán szükségtelen is volna felszólalnom, de mégis teszem azért, mert nem elméleti szempontokról, hanem gyakorlati tapasztalatokról, melyeket a gyermekvédelem terén teljesített 15 évi működésem alatt és a melyeket mint a gyermekbíróság vezetője a budapesti kir. büntető törvényszéknél 9 hónap alatt szereztem, adhatok számot és szükségesnek tartom azt a mélyen tisztelt Kongresszus előtt itt elmondani. (Halljuk! halljuk!)

A kérdés az, hogy a rabsegélyző-egyesületek czímét és alapszabályait mikép kell átalakítani. Ez a kérdés, a mint általában az egész kérdés igen nehéz. Nehéz azért, mert még ma nem tudjuk, hogy holnap mit kell tenni. Csak a holnap mutatja meg, hogy mit cselekedjünk és micsoda czímet adjunk annak az egyesületnek, amely ezt a működést kifejteni hivatva van és lesz.

Azoknak az egyesületeknek, akár patronagenak, akár pártfogónak nevezzük, háromféle működést kell kifejteniök.

Első sorban arra kell törekedniök, hogy úgy felnőtt embertársainkat, mint a gyermekeket a bünbeeséstől, elzülléstől megmentsék.

A másik tevékenység az, hogyha már valaki, különösen fiatalkorú bűnbe esett, a büntető bíró rendelkezésére jussanak mindazok az adatok, a melyek a terheltek személyi és családi körülményeinek, szellemi

és erkölcsi fejlettségüknek, előző magaviseletüknek, hajlamaiknak stb. felismeréséhez szükségesek, mikép járjon el ügyében, miképen bírálja el ténykedését.

A harmadik tevékenység pedig a büntető bíró kezéből kiszabadult vagy a szabadságvesztés büntetésüket elszenvedett egyének megfelelő támogatása.

Ha e három kérdést meg tudjuk oldani, akkor meg tudjuk állapítani a czímet s az alapszabályokat is.

Az első kérdés az, hogy mikép mentsük meg a felnőtteket és gyermekeket az elzülléstől.

E tevékenységet csak úgy tudjuk végrehajtani, ha szivünkön keresztül nézzük szánalmas állapotba jutott embertársainkat s különösen a gyermekeket.

Erre az eljárásra példát mutatnak nekünk az északamerikai Egyesült-Államok.

A felnőttekkel szemben ott úgy járnak el: ha beteg, viszik kórházba, ha nem beteg, hanem csavargó, akkor a munkaházba, hogy dolgozzék, mig maga nem tud magának rendes munkát szerezni.

A gyermekekkel szemben pedig az az eljárás, hogyha a gyermekvédő-egyesület megbizottjai és alkalmazottjai egy gyermeket gyanus körülmények között vagy rossz kezekben találnak, oltalomba veszik, intézetükben elhelyezik s addig nem veszik le róluk gondjukat, mig megfelelő gondozásba nem adhatják.

Erre vonatkozólag igen érdekes példát vagyok bátor a jövő munkásság szempontjából elmondani.

Ezelőtt körülbelül 7—8 évvel egy pénzügyminiszteri tanácsos jött hozzám és egy levelet adott át nekem. E levelet a New-Yorkban működő gyermekvédő-egyesület főfelügyelője intézte egy magyar fiú érdekében egy lengyelországi hölgyhöz, ki 1899-ben résztvett a gyermekvédelmi kongresszuson. A nő a levelet átadta az osztrák pénzügyminiszternek, az pedig áttétette a magyarhoz.

A gyermek egy előkelő állású ember 11—12 éves fia volt, ki Amerikában művészi körutra indult. Az amerikai gyermekvédő-egyesület főfelügyelője a gyermek helyzetét nem látván megfelelőnek, azt gondozásba akarta

venni. Ebből az esetből kifolyólag hosszabb levélváltás folyt köztünk és az illető főfelügyelő közt a gyermek születési helyének és szülei viszonyainak kikutatása czéljából.

New-Yorkban ez az egyesület úgy működik, hogy minden tisztviselője rendőri jogkörrel van felruházva. Ott mindenki, még az Egyesült-Államok elnöke is beleavatkozik a gyermekvédelmi dolgokba s a gyermeket oltalom nélkül nem hagyják.

Felhozok erre egy bennünket közelről érdeklő példát.

Néhány évvel ezelőtt itt Magyarországon egy 15 éves leány egy vidéki városban erkölcsileg elesett. A nagynénje, ki addig gondozta, e miatt elkergette. A leány feljött Budapestre, hol egy lélekkufár házaspár körmei közé került. Azok kivitték New-Yorkba. Ott a gyermekvédő-egyesület emberei erről tudomást szereztek, a leányt bevitték intézetükbe és irtak nekem, tudakoljam meg, hogy ki az a leány s van-e itthon valaki, a ki gondozhatja. Kikutattam és írtam, hogy küldjék haza, majd az Országos Gyermekvédő-Egyesület gondozni fogja. Erre értesítettek, hogy a leányt küldik már hajón haza s Antwerpenben átvehető. Intézkedtem, hogy átvegyük, de nem volt szükség rá, mert az állam megbizottja bennünket megelőzött, t. i. a dolog úgy áll, hogy az Egyesült-Államok elnöke megtudta az esetet, diplomácziai eljárást indíttatott s a magyar kormány kénytelen volt a gyermeket átvenni és elhelyezni a rákospalotai javítóintézetbe. Tehát ha nálunk is, úgy mnit Amerikában, nemcsak egyes emberbarátok, hanem a kormányhatóság is teljesítené közegei útján kötelességét a gyermekmentés terén, akkor a gyermekek sok esetben meg lennének mentve attól, hogy a bíróság elé kerüljenek elkövetett büncselekményeik következményeképen.

A gyermekmentéshez nem elég az, hogyha látunk egy gyermeket az utczán, adunk neki egy krajczárt és összeszidjuk, hogy többet ne kolduljon és csavarogjon; hanem vegyük gondozásba és intézkedjünk kellő módon sorsa iránt. Ha mindnyájan egy-egy ilyen gyermeknek

utánjárunk és látjuk, hogy nincs gondozója, vagy veszélyes környezetben van, akkor intézkedjünk, hogy megfelelő módon elhelyeztessék és nevelésben részesüljön. Ily módon érhetünk el csak jó eredményt. Ellenben ha úgy járunk el vele szemben mikor segélyben részesítjük, hogy azt mondjuk neki — mint általában szokás — hogy „megver az Isten, ha csavarogsz", vagy hogy „bevisz a rendőr", akkor a büntetéssel való ijesztéssel csak még jobban elvadítjuk.

Végül, ha olyan egyén kerül elénk, a ki a büncselekményt már elkövette, akkor is meg van a patronage-egyesületeknek a maguk missziója. Ilyenkor az egyesületek megbizottjának az a feladata, hogy kikutassa, hogy ez a gyermek miért követte el a büncselekményt, kik a szülei, részesült-e jó nevelésben, járt-e iskolába, milyen volt előző magaviselete, milyen a környezete, milyen a hajlama, mi által lehet rá hatni, hogy megjavuljon, van-e a ki rá felügyel, gondozza és eltartja stb., mert a büntető bírónak nem elég az, hogy odahozzák az embert és azt mondják, hogy ez lopott, csalt, embert ölt stb. most itélj felette, mire a Btk. neked hatalmat ad, s büntesd meg. Ez nem czélja az igazságszolgáltatásnak, különösen nem a gyermekvédelemnek.

A harmadik tevékenység az, hogy a kiszabadultakkal mi történjék. Ez a holnapi kérdéssel lesz megbeszélendő és azért erről most nem szólok.

Az azonban mód felett szükséges, hogy ezek az egyesületek egy központi kapcsolatba foglaltassanak össze. Szükséges ez pedig azért, mert ha az egyesületek külön-külön minden ellenőrzés és kapcsolat nélkül működnek, akkor esetleg egész csoportjai a gyermekeknek és felnőtteknek kieshetnek az oltalombafogadás alól. Az egyesületek működésének egyik főrugója az egyéni munkálkodás. Ha minden egyes híven teljesíti kötelességét védencze felett, akkor bizton sikert várhatunk működésük nyomán.

Működésem körében a legnehezebb kérdés a pénzszerzés kérdése volt, még pedig azért, mert azokat, kik önként vállalkoztak egyesületi munkára, többnyire

minden egyesület megfogta, tőlük kért pénzt, tevékenységet. A kongresszusnak illetőleg a tovább működő bizottságnak az legyen egyik feladata, hogy lehetőleg a társadalom azon tagjait, kik részt vesznek a működésben, a pénzáldozatoktól megszabadítsa. Nem tudom, hogy ez országos gyűjtés vagy pedig jótékonysági adó kivetése útján történjék-e, ez további megbeszélés dolga. Mindenesetre azonban, a mikor megtaláljuk a módját, hogy hogyan kell eljárni és megtaláljuk a lelkes egyéneket arra, hogy tevékenységet fejtsenek ki, akkor végleg tudhatjuk e kérdést szervezni és csak arra kérem a Kongresszus mélyen tisztelt tagjait, hogy mindig a szeretet vezesse munkájukban. (Éljenzés.)

Dr. BERNOLÁK NÁNDOR kassai kir. jogakadémiai tanár: (Kassa).

Tisztelt Kongresszus!

Nem óhajtottam részt venni a Kongresszusnak amugy is hosszura nyult tanácskozásain, de kötelességemmé vált ez dr. Szivák Imre úrnak sok vonatkozásban felette becses felszólalása után, a mely az én szerény előterjesztésemmel foglalkozott. E felszólalás lényegét — a mennyiben az államnak patronage terén fennálló kötelességeit érinti — a magam részéről szivvel-lélekkel osztom; de kötelességem rámutatni arra is, hogy további következtetéseiben félreértésen alapul.

Mikor e tárgyban szót emelek, elég volna rámutatnom arra a dicsőséges eredményekkel teljes munkásságra, a melyet a vallásos alapokon nyugvó patronage-egyesületek már eddig kifejtettek. A ki csak rövid bepillantást nyert pl. a Katholikus Nővédő-Egyesületnek vagy a protestáns Lorántffy Zsuzsanna-Egyesületnek működésébe s látja azt az önzetlen, mondhatnám apostoli tevékenységet, a mellyel tagjaik az anyagi és erkölcsi nyomort enyhítik, az nem tarthatja anachronismusnak és felekezeti viszályok szitásának, ha az egyházak a maguk hatalmas erkölcsi és vagyoni erejével a patronage szolgálatába állnak.

Ezt megakadályozni egyébként nem is képes senki.

A keresztény szeretetet a szocziális élet teréről kizárni nemcsak az erkölcsök pusztulását jelentené, hanem lehetetlen is, mert a kereszténység az elhagyottakat mindig szeretettel fogja gondozni; ha nem végezné e munkát, létjogát vesztené, mert lényege a szeretet s ez kötelezi és jogosítja egyaránt, hogy a patronage munkában részt vegyen.

Kétségtelen: e kötelessége az államnak is megvan; de az állam magára hagyva nem rendelkezik a szeretetteljes pártfogás minden előfeltételével. Szüksége van tehát arra, hogy a társadalmi szervezeteknek s különösen az egyházaknak aktiv részvételét kikérje; e nélkül sikereket nem érhet el. Szivák Imre őméltósága már megértett engem s elismerte előttem e szavak igazságát; a tisztelt Kongresszus előtt is kifejezésre juttathatom tehát, hogy e kérdésben nem valóságos ellentétről, hanem csak félreértésről van szó.

Nem kívánja azt senki közülünk, hogy a patronaget kizárólag és minden ellenőrzés nélkül az egyházak és felekezetek hatáskörébe utaljuk. Mi csak arra törekszünk, hogy e munkásságot az egyházak segítségével és kétségbevonhatatlan nagy ható erejével végezzük, mert így könnyebben és jobban érjük el a nagy czélt: a gyöngék és elbukottak felemelését. Így tettek Angliában és Amerikában is, a hol a patronage tevékenység eddig a legfényesebb eredményekkel járt.

A mi a vallásos jellegű szervezeteknek a javító nevelésben való részesedését illeti, hangsúlyozni kell, hogy nem ezek keresték a részesedést, hanem az államhatalom látta előnyösnek és kereste a közreműködésüket. A büntető novella megalkotásánál ugyanis nyilvánvaló volt, hogy azt az egyébként felette becses munkásságot, a melyet az állami javítóintézetek kifejtenek, a nagyobb számban javító nevelésben részesítendő fiatalkorúakra már azért sem lehet kiterjeszteni, mert új intézetek állításának és fenntartásának költségét az államháztartás nem győzi meg, míg a társadalmi szervezetek intézeteiben az államkincstár beruházásokkal terhelve nincs s a nevelési költség is jelentékenyen csökken. Ezért rendel-

kezett úgy a törvényhozás, hogy a javító nevelést társadalmi intézetekben is lehet végezni. Hogy e téren mily szerepet visznek a vallásos jellegű egyesületek, azt fényesen mutatja az az egyetlen tény, hogy a míg a kir. javítóintézetekben s az Országos Gyermekvédő Liga intézeteiben egy-egy fiatalkorú évi nevelése az államnak 700—1000 koronába kerül, addig a vallásos jellegű intézeteknek az állam egy-egy fiatalkorú neveléséért évenként csak 400 koronát térít meg.

A mi az így felhasznált közpénzek elszámolását illeti, — minden más patronage tevékenységet merőben áldozatkészségből és felebaráti szeretetből, ellenszolgáltatás nélkül végeznek egyesületeink, — megnyugtathatom őméltóságát és a tisztelt Kongresszus tagjait, hogy egyesületeink a legnyiltabban vezetik könyveiket s minden fillérről, a melyet az állam és a társadalom reájuk bízott, úgy mint eddig, ezentúl is nyiltan számolnak el.

Egyesületeink ehhez képest nem szolgálnak felekezeti célokat, hanem tisztán a közjó érdekét. Működésüket még partikulárisnak sem lehet tekinteni, mert az összes nagyobb egyházakat és felekezeteket egyaránt felölelik.

Létjogukhoz tehát kétség nem fér s működésüket a közhatalom nem nélkülözheti. Hogy a társadalmi szeretet más jellegű intézményeinek szintén van ilyen létjoga, az önként érthető s ezek működését az én előterjesztésem nem zárja ki. Meggyőződésem, hogy a patronage munkásság annál sikeresebb lesz, minél több tényezőnek szeretetteljes működését tudja a maga részére biztosítani.

A dr. Balogh Jenő előadó úr javaslatához örömmel csatlakozom. (Éljenzés.)

Dr. HELLER FARKAS, műegyetemi m. tanár, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének titkára:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Köszönettel vettük a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete részéről a Kongresszusra szóló meghivást, melyet, sajnos, az idő rövidsége folytán nem állott módomban választmányunk elé terjeszteni. Ennélfogva kérnem kell, alábbi szavaimat úgy tekinteni, mint a melyek, bár egyesületünk szellemében, de még sem egyenesen annak megbizásából mondatnak el.

Ezeket előrebocsátva, arra a szempontra szeretnék rámutatni, hogy a társadalmi téren tevékeny egyesületek anyaguk, a társadalom egysége folytán, ha különböző czélra is alakultak, sok érintkezési ponttal bírnak, melyeken véleményem szerint az együttes munkálkodás elkerülése az egyes külön czélok elérésének a lehetőségeit csökkenti. A társadalmi téren tevékeny egyesületeket oly szövetséges hadseregnek szeretném tekinteni, melynek egyes csapatai ugyan külön feladatokat nyertek, egyes pontokon azonban, hol az ellenség az egyes csapatoknak védelemre vagy támadásra kijelölt területet egyaránt veszélyezteti, közös fellépésre és együttes eljárásra van szükség.

Ily területnek tartom a patronage-egyesületekre és a részemről képviselt egyesületre nézve a gyermekmunkát. A társadalom ellen ezen a ponton intézett támadás oly heves, oly fenyegető és oly szívós, hogy itt csak együttes eljárás igérhet sikert. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete, mint a Baselban székelő nemzetközi hasonczélú egyesület magyar osztálya, e küzdelem törvényhozási részének a tanulmányozására és szocziálpolitikai irányban való befolyásolására van alapszabályai és a vonatkozó nemzetközi nagygyülések határozatai folytán hivatva. Végső czélja e kérdésben egy nemzetközi egyezménynek az előkészítése, mely éppen úgy fogja korlátolni a gyermekek munkáltatását, mint a hogy az 1906-ban Bernben kötött egyezmény, melyet Magyarország az 1908. évben törvényei

közé iktatott, korlátolja a nők éjjeli munkáját.* De egyesületünk tevékenysége kellő gyakorlati eredményt csak úgy érhet el, ha társadalmi szerveink a gyermekek munkáltatásának a szemmel tartása, a tiltott gyermekkizsákmányolási eseteknek a hatóság tudomására hozása és a túlzott munka által testi és erkölcsi züllésnek kitett gyermekek egyéni pártfogásolása által segítségére vannak. Ezt a segítséget a mélyen tisztelt Kongresszusnak nem kell hosszasabban magyaráznom — a patronage egyesületek nyújthatják a legsikeresebben. Hiszen ezek az egyesületek széleskörű praeventiv tevékenységet fejtenek ki és hol találhatnának erre hálásabb területet, mint ott, a hol a jövendő nemzedék oly tagjairól van szó, a kik a lelketlen dolgoztatás által testök túlcsigázása és lelkök megmételyezése folytán egyenesen a bűn karjaiba kergettetnek. Ha egy a gyermekmunkára vonatkozólag most megjelent munkában** azt olvassuk, hogy már 9—10 éves gyermekeket naphosszat, sőt éjjel is dolgoztatnak, hogy a gyermekeket éjjel dohánynyal, szeszszel vagy pedig kegyetlen testi fenyítékkel tartják ébren, hogy az ily gyermeknek még vasárnapja sincsen, melyet testi és lelki épülésre használhatna, akkor alig hiszem, hogy az oly nemes czélzattal keletkezett patronage-egyesületek e mellett közömbösen haladhatnának el.

Ez irányban szeretne a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete a patronage-egyesületekkel együtt működni, ez irányban kérné azok hathatós támogatását, mert az egyesületünk részére kitüzött szocziálpolitikai tevékenység sikeres csak úgy lehet, ha az a dolgozó gyermekek egyéni pártfogolásával kapcsolatos, melyre azonban egyesületünknek sem alapszabályszerü hivatása, sem pedig szerve nincsen.

* V. ö. Jelentés a Nemzetközi Törvényes Munkásvédelmi Egyesületnek 1908. évi szeptember 28—30-ik napjain Luzernban tartott nagygyűléséről. Kossuth Ferencz m. kir. kereskedelemügyi miniszter úrhoz beterjesztette Gaal Jenő, főrendiházi tag, műegyetemi ny. r. tanár, Budapest, 1908.

** *Dr. Chyzer Béla:* A gyermek-munka Magyarországon. Budapest, 1909.

Ezért részemről is bátor vagyok a rabsegélyző egyesületek czímének és alapszabályainak oly irányú kiszélesbítése mellett állástfoglalni, hogy azok a praeventiv tevékenységet a bűnözés veszélyének kitett egyénekkel szemben minél szélesebb körben gyakorolhassák és kérem ezen egyesületek segítségét a gyermekmunka túlzásai iránti küzdelemben.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete egyébként írásban lesz bátor konkrét kérelmeit annakidején előadni. (Éljenzés.)

VÁRADI ZSIGMOND, a siketnémák körmöczbányai intézetének igazgatója:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Az előrehaladott időre való tekintettel csak igen rövid időre bátorkodom a mélyen tisztelt Kongresszus figyelmét kérni.

A legutóbbi népszámlálás alkalmával megállapították, hogy Magyarországon körülbelül 25,555 siketnéma van. Ezek közül tanköteles koru: 7—16 éves mintegy 5000. Ezeknek alig 25%-a részesül jelenleg oktatásban. A többi, nevelés hiján, vadon nő fel. Ily óriási embertömegnek produktiv munkától való elvonása nemzetgazdasági szempontból kárára van az országnak. A közoktatási kormány kellő anyagi eszközök hiánya folytán, nem képes egyedül a visszás állapotokat megszüntetni. Nincs elegendő fedezete a siketnémák oktatása és ellátása számára szükséges tetemes költségekre. Kellő számu siketnéma-intézet létesitését lehetővé teszi azáltal, hogy a tanárok dijazását az állami költségvetésben biztosítja; de a növendékek ellátásából származó összegek előteremtését felügyelő-bizottságokra bizta, mely bizottságok a társadalom különböző rétegeinek képviselőiből alakulnak. A mig két-három intézet volt az országban, addig a felügyelő-bizottságok megtudtak feladatuknak felelni. A mióta azonban az intézetek száma 16-ra emelkedett és számos más humánus és kulturintézmények is igénybe veszik a társadalom áldozatkészségét,

azóta a felügyelő-bizottságok nem képesek a siketnémák ellátására szükséges összegeket előteremteni. Azon intézetek tehát, a melyek a társadalom támogatására vannak utalva, ma-holnap nem lesznek képesek nemes feladatuknak megfelelni.

Hogy elkerülhető legyen a siketnémák-intézeteinek máról-holnapra való tengődése és a társadalomnak tulságos további megterhelése, a róluk való gondoskodás más módját kell keresnünk.

A siketnémák ép úgy polgárai lévén hazánknak, mint épérzékü embertársaink, ép úgy kell, hogy nevelésükről és jövőjükre való előkészítésükről az állam gondoskodjék. A siketnémák kiképzése tehát kizárólag az állam feladata, mint a hogy állami feladat a tanköteles épérzékü gyermekek oktatása. Azon tiszteletteljes kérelemmel fordulok ennek folytán a m. t. Kongresszushoz, méltóztassék:

kimondani, hogy munkakörét kiterjeszti a siketnémákra olyképen, hogy a gyermekvédelmi törvények alkalmazását a siketnémákra vonatkozólag is szorgalmazza. (Éljenzés.)

NAGY LÁSZLÓ tanítóképzőintézeti igazgató, a Magyar Gyermektanulmányozási Társaság ügyvezető alelnöke:

Tisztelt Kongresszus!

Egy indítvánnyal bátorkodom a Kongresszus elé járulni. Indítványom megtételében azon czél lebeg szemem előtt, hogy akár a menhelyekre, a patronázsokba, akár a bíróságok elé került gyermekekről való gondoskodásban a helyes irány és mérték eltalálását minél inkább biztosítsuk. Ebből a czélból a gyermekbíróságok működésének s a gyermekvédelemnek pedagógiai oldalára hívom fel szives figyelmöket.

Tisztelt Kongresszus! Mindazok, a kik a menhelyeken, az elzüllött gyermekek internatusaiban, a patronázsokban a gyermekekre nevelőleg hatni hivatva vannak, vagy a gyermekbírók, a mikor a gyermekekről ítélkeznek, a lehető legnagyobb pedagógiai feladat elé

vannak állítva. Hiszen tudjuk azt, hogy mennyi körültekintéssel, pedagógiai belátással kell eljárniok még azon nevelőknek, szülőknek és tanítóknak is, a kik kezei alatt a természetes viszonyok között élő, normális testalkotású és szellemi fejlődésű gyermekek nevelődnek; mennyire aprójára kell azon egészséges gyermekek egyéniségét, testi és lelki funkcióiknak minőségét ismerniök, ha eljárásaikat a súlyos tévedésektől, sokszor a gyermekek jövőjének koczkáztatásától meg akarják óvni. Mennyivel több vigyázatra, belátásra és különösen tudásra van szükségök a patronusoknak, menhelynevelőknek s a biráknak az ő működésük közben, mert nekik abnormis alkotású, legalább is abnormis viszonyok között növekedő gyermekegyénekkel van dolguk. Az ő sikeres működésükhöz nem elegengő a szeretet melege. Nekik a mély és exakt pszihológiai tudás erejével fel kell ruházva lenniök, hogy egy egy gyermekegyén lelkének szövevényében eligazodhassanak. Nekik, mielőtt munkájukhoz fognának, ismerniök kell a rendes fejlődés törvényeit, a fellépő abnormitások eredetét, természetét s kialakulásuk fázisait, a különböző egyéniségek tipusait, e tipusok változatait, ha működésük nem akar a sötétben tapogatódzás, a tudatosságot nélkülöző bizonytalan mérlegelés maradni.

Tisztelt Kongresszus! Ma már a normális gyermekek nevelésére hivatott szülőkre és tanítókra nézve is elengedhetetlen kelléknek tartjuk, hogy a gyermeklélek bizonyos fokú ismeretével fel legyenek ruházva. Még inkább meg kellene ezt kivánnunk azon egyénektől, a kik többé-kevésbbé abnormis gyermekekről gondoskodnak s ítélkeznek. Hiszen tudjuk, hogy a gyógypedagógusok képzőintézeteiben behatóan tanítják az ú. n. gyermektanulmányt. És itt fölvetem azt az eszmét, hogy *a gyermekvédelmi nevelőintézetekben s a menhelyeken nevelők gyanánt csak gyógypedagógusokat volna szabad alkalmazni*, a kik tudniillik a gyermektanulmányban s a pedagógiai pathologiában elméletileg és gyakorlatilag járatosak. Mi történjék azonban a jelenleg alkalmazott nevelőkkel s patrónusokkal? Nézetem szerint ezek

gyermektanulmányi tanfolyamra volnának összegyűjtendők, a mely az általános és az egyéni gyermekfejlődéstant, a gyermekek pszychopathologiáját s magát a gyermekvédelmet ölelné fel. Ez a gyermektanulmányi tanfolyam kiterjesztetnék a patrónusukra és a gyermekbírákra is. A tanfolyam rendezésére a Magyar Gyermektanulmányozási Társaság kérendő fel, a mely erre leginkább hivatott, s a melynek ezek rendezésében elég gazdag tapasztalatai vannak. Tisztelettel ajánlom a következő indítványom elfogadását:

Inditvány.

A II. Országos Patronázskongresszus kivánatosnak tartja, hogy a gyermekmenhelyeken, otthonokban alkalmazott nevelők s a gyermekbíróságok keretében működő bírák, patrónusok a hivatásuk teljesítéséhez szükséges pedagógiai-pathológiai és gyermeklélektani ismereteket megszerezzék. E végből helyesnek véli, hogy az említett helyeken jelenleg működő egyének számára gyermektanulmányi és gyógypedagógiai tanfolyam rendeztessék. A tanfolyam rendezésére az igazságügyminiszter, a tanfolyam tárgyaira, előadóira s időtartamára nézve részletes javaslattételre a Magyar Gyermektanulmányi Társaság kéretik fel.

Budapest, 1909 szeptember 10.

Nagy László s. k.
tanítóképzőintézeti igazgató,
a vallás- és közoktatásügyi miniszter
kiküldöttje.

RÉPAY DÁNIEL tanítóképző-intézeti tanár:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

A kolozsvári kir. javítóintézetben éveken át tett gyakori látogatások alkalmával szerzett értesüléseim, továbbá ugyancsak Kolozsvárott az állami gyermekmenhelybe utalt ú. n. 60-ezres fiatalkorúaknak 1908. évben

3 hónapon át, hetenkint 6—12 órában önkényt vállalt és végzett tanítása és nevelése közben tett megfigyeléseim s végül a budapesti csalogány-utczai állami tanítónőképzővel kapcsolatosan szervezett ifjusági leányegyesületben a 15—22 éves gyári-, munkás-, varró- és gépirónőknek vasárnaponkint délután 2—4 órán át folytatott tanítása közben szerzett tapasztalataim azt a meggyőződést érlelték meg bennem, hogy *a gyermekvédelem általában, főleg pedig az erkölcsi züllés- és romlás veszélyének kitett fiatalkoruak védelme s az őket veszélyeztető bajok megelőzése, ha nem is kizárólag, de mindenesetre első sorban nevelésügyi probléma.*

A mikor tehát arról folyik a tanácskozás, hogy a gyermekeket és fiatalkoruakat veszélyeztető bajok miképpen volnának megelőzhetők: akkor — igénytelen nézetem szerint — semmiesetre sem hagyhatók figyelmen kivül az iskolák és a tanítók, mint a szóban forgó megelőzésnek és gyermekvédelemnek leghivatottabb és leghathatósabb tényezői és föltételei.

Meggyőződésem szerint a patronage-egyesületeknek a kiskoruak és gyermekek érdekében kifejteni szándékolt munkássága akkor lehet csak valóban tervszerű és igazán sikeres, hogyha minden lehetőt megtesznek arra nézve, hogy az iskolákkal és tanítóikkal mínél szorosabb viszonyba kerüljenek s e hathatós gyermekvédelmi tényezőket is a maguk számára megnyerjék.

E meggyőződésemből kifolyólag azt volnék bátor javasolni a mélyen tisztelt Kongresszusnak, mondja ki határozatként, hogy a patronage-egyesületek és az iskola (értem itt az elemi- és ismétlő-iskolát) között minél szorosabb kapcsolat létesíthetése czéljából:

1. kérést intéz a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr Őnagyméltóságához aziránt, hogy:

a) a tanító- és tanítónőképző-intézetek revizió alatt lévő tanítástervében a szocziálpolitikai ismeretek között a patronage-ügy ismertetésének is helyet adni,

b) a tanítók- és tanítónők szünidei továbbképző tanfolyamainak tárgykörébe a patronage-ügy ismertetését is felölelni,

c) az ország tanító-egyesületeit is a patronage-ügy támogatására és gyűléseiken való megvitatására felhivni — méltóztassék.

2. Minthogy a züllés veszélyének főleg a 12—15 életév közötti gyermekek vannak leginkább kitéve s mert a kapzsi lelketlenség is nagyobbára ilyenkorú gyermekekből szedi áldozatait: ezért mondja ki a Konresszus, hogy lépéseket tesz az iránt is, hogy az 1868. évi XXXVIII. t.-czikkben kimondott általános, mindennapi iskolakötelezettség ideje az eddigi 12. életév helyett a 15-ik életév betöltéséig terjesztessék ki.

Határozatilag mondja ki továbbá a mélyen tisztelt Kongresszus azt:

3. hogy a jövőben tartandó Országos Patronage-Kongresszusokra a tanítók országos egyesületeit s a tanító- és tanítónőképző-intézeteket is meghivja, illetőleg képviselők küldésére felszólítja;

4. hogy az Országos Patronage Tanácsba pedagogusok bevonását is óhajtja;

5. hogy a jelen Kongresszusnak, a Patronage-Egyesületek Országos Szövetségének s az Országos Patronage Tanácsnak munkálatait és kiadványait a tanítónövendékekkel leendő megismertetés czéljából az összes hazai tanító- és tanítónőképző-intézetek könyvtárainak is megküldi.

Dr. GANGEL ÖDÖN, törvényszéki jegyző:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

A humanizmus már az egész vonalon védelmébe, oltalmába vette a gyengéket, a kik máskülönben ki volnának szolgáltatva az erősebbek, a társadalom hatalmasai önkényének.

De a társadalomnak azon elemeiről, a melyek a bűn csábításaival szemben nem birnak kellő ellentálló erővel, azokról, a kik részben physikai okokból, részben a környezetük és életviszonyaik folytán ki vannak szolgáltatva az élet legnagyobb zsarnokainak, az aljas és gonosz szenvedelmeknek, eddigelé — úgy látszik — megfeledkezett a humanizmus is.

Ennek okát pedig abban kell keresnünk, hogy a társadalomnak ez elemeivel szemben, a melyeket bünözésre hajlóknak, illetve véghezvitt bűncselekmény után bűntetteseknek nevezünk — egy, az ember egoistikus hajlamaiból eredő érzelem, t. i. a bosszúvágy érvényesül.

Ezen az alapon fejlődött ki a „szemet szemért", vagyis a talio elve.

Kétségtelenül benfoglaltatott ezen elv alkalmazásában is azon czélszerűségi elv, hogy a megtámadottak, illetve veszélyeztetettek megvédjék magukat az antisocialis elemekkel szemben, de kezdetben, sőt mondhatjuk az egész középkoron át a bosszúérzet a bűntettesek megbüntetésénél annyira praedominált, hogy a czélszerűségi elv úgyszólván csak öntudatlanul érvényesült.

Nagy átalakulásokon kellett az emberiségnek keresztülmennie, a míg a most vázolt rideg, minden emberbaráti szeretettől ment büntetési rendszertől átment a modern büntetési rendszerre, a melynek főelvei:

Megelőzni a bűncselekmény elkövetését és elkövetett bűncselekmény után a bűntettes megjavításán fáradozni.

Ezeket a modern elveket pedig a gondolat és a szív harmóniája teremtette meg. A modern ember *átlátta*, hogy csak egy oly büntetési rendszer lehet megfelelő, a mely az ő érdekeit szolgálja, a mely megvédi és megoltalmazza őt a bűncselekményekkel szemben, de viszont *át is érezte* azt, hogy a bűnbe jutott embert nem megsemmisíteni, hanem felemelni kell.

És az isteni Gondviselés, a mely ezt az egész világegyetemet oly bámulatos harmóniával rendezte be, úgy akarta, hogy mindkét czélt egy és ugyanazon eszközökkel lehessen elérni: a megelőzés és a megjavítás által.

De már most ki kell jelentenem, hogy a javítás problémája képezi a modern kriminológia legfontosabb részét, mert a javítás a tulajdonképeni eszköz a társadalom úgynevezett antisocialis elemeinek az assimilálására és a bűncselekményeknek a megelőzése is egyesegyedül csak az erkölcsileg gyengéknek megjavítása által érhető el.

Indokolt tehát, hogy mindenekelőtt a megjavításról, illetve az arra szolgáló eszközökről beszéljek.

Kérdem, vajjon képes-e erre a mindenható állam? Alig hiszem.

Működésbe kell itt lépnie az óriási állami organizmus szivének, a társadalomnak!

Ennek feladata az, hogy kiegészítse, sőt egyáltalán lehetővé tegye az állam működését. Szeretet nélkül embert megjavítani nem lehet. Ehhez pedig emberek, érző emberek kellenek! Nem egy, nem kettő, hanem számtalanok! Önzetlenül kell itt a közös lobogó alá lépnie mindenkinek, foglalkozásra való tekintet nélkül, a ki csak hivatást érez magában arra, hogy apostolkodása által embertársait felemelje. Valamennyiüknek tömörülniök kell és egy közös szervezetben egyesülvén, közösen megállapított irányelvek szerint kell tevékenységüket berendezni.

És vajjon miben áll ezen tevékenység?

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk azt, hogy kevésbbé anyagi támogatást kell kifejteni, mint inkább szívbeli müködést. Lelkes emberekre van szükségünk, a kik eltöltik a fogházaknak még mindig rideg falait a keresztény felebaráti szeretet melegével. Rendszeres paedagógiával, apostoli ihlettel hatni a szerencsétlen bűntettes lelkületére és általa felismerhetővé tenni Istennek parancsait, a melyeknek halvány emlékei ott szunnyadnak halhatatlan lelkében és ezt megtenni sokszor, ismételten mindaddig, míg a működő lelkes tag hatást nem észlel, vissza nem riadni attól, hogy a rablógyilkos szükös czelláját talán órákra is megosszuk, ezt nevezem *fogházmissiónak* és ezt jelölöm ki egyuttal a már bűnbeesettekkel szemben, mint a javítás felé vezető eszközöknek legfontosabbikát.

A kiszabadult rabnak elhelyezése már csak járulékos, kisegítő eszköz, ép úgy anyagi felsegélyezése is!

Ezek már csak arra valók, hogy a fogházmissióban már gyökeresen megjavított lelkektől elvonjunk minden kisértést és hogy így megóvjuk a kiszabadultakat attól, hogy számkivetve az emberi társadalomból, kenyér és

minden anyagi támasz nélkül ki legyenek szolgáltatva a legnagyobb kétségbeesésnek és így újabb bünözés veszélyének.

Ámily fontosaknak ezeket az eszközöket a már bűnbeesett személyekkel szemben tartom, ép oly nagy horderejűeknek jelentem ki a tulajdonképeni megelőzésre szolgáló eszközöket is, azokat az eljárásokat, a melyek szükségesek a bűnözés veszélyének kitett egyéneknek a bűn elkövetésétől való visszatartására.

A már nagykorúakkal szemben e téren általános társadalmi tevékenységre van szükségünk. Fontos e téren mindennemű oly tevékenység, a mely erősebb vallási és erkölcsi érzület ébresztésére alkalmas. Ha sikerül minél több embert megnyerni a különböző oly nagy számban fennálló vallási egyesületeknek, ha elérjük azt, hogy minden hívő vasárnaponkint elmegy az Istentiszteletre és meghallgatja a szent beszédet, akkor biztosan fog csökkenni a criminalitás is: több lesz majd a jó és kevesebb a rossz ember! Az alsó néposztályokhoz tartozó számtalan egyén, a ki most minden erkölcsi érzülettől menten mindig mélyebbre sülyed a bűn lejtőjén, be fogja majd látni életének esztelenségét és vissza fog térni a jó útra, az emberhez, mint Isten képmásához illő élethez!

A fiatalkorúakkal ellenben másként kell elbánni. Ezeket közvetlenül bele kell vonnunk a mi speciális tevékenységi körünkbe. Őket csak akkor tudjuk egy jó életre nevelni, ha kirántjuk eddigi környezetükből, ha szemük elé példaként más autoritásokat tudunk állítani, mint a bűn fertőjében elmerülő szüleit, rokonait vagy egyéb hozzátartozóit.

Ezeket a fiatalkorúakat javító-intézetbe kell juttatnunk, vagy ki kell helyeznünk jó, tisztességes és vallásos családokhoz, ha pedig már bűnbe keveredtek, őket nem büntetni, hanem szintén javító nevelésre kell adnunk, mert ők nem birnak kifejlett akarattal, ők erkölcsileg betegek s így nem bírnak objektiv felelősségérzettel sem s így őket meg kell gyógyítani, akaratot és egyéni felelősségérzetet kell beléjük nevelni.

Fogházmissio, a bűnösöknek elhelyezése a szabadulásuk után, anyagi felsegélyezésük, a vallási és erkölcsi érzületnek felébresztése és végül a fiatalkorúaknak gyámolítása: ezek azon eszközök, a melyekkel a bűnre hajlammal bírókat meg lehet javítani.

Ezen az alapon kell tágítanunk az eddigi rabsegélyző egyesületeinknek müködési körét, őket a minden téren patronizáló tevékenységükhöz képest „patronage-egyesületeknek" kell elneveznünk, végül azokat, minthogy összes működésüknél a valláserkölcsi momentumok a legnagyobb szerepet játszák, vallási alapokra kell fektetnünk. Czélszerűnek mutatkozik tehát, hogy e téren vallások, felekezetek szerint deczentralizáljunk! Másrészt pedig egy-egy vallás, illetve felekezet kebelén belül centralizálni kell a működést, megalapítván pl. egy Országos Katholikus, egy Országos Protestáns stb. patronage-egyesületet. Nem kifogásolnám azontúl azt sem, ha ezek az orsz, egyesületek egy közös központi szervet, szövetséget alkotnának, a melynek czélja azután az volna, hogy tapasztalatait kölcsönösen közölnék az egyes abban helyet foglaló egyesületek és a vallási szempontoktól eltekintve közös irányelveket állapítanának meg.

Ezek volnának röviden előadva azon princzipiumok, a melyek szerint a patronage-ügynek berendezkednie, fejlődnie kell!

Egyhamar nem várhatunk ugyan nagy eredményeket, de bizton remélhetjük, hogy a hány lelkes munkást nyerünk az emberiség e nagy ügyének, annyival kevesebb bűnöst fog társadalmunk számolni és ezzel fogjuk saját személy- és vagyonbiztonságunkat legjobban megvédeni.

EISERTH ISTVÁN kir. főügyészi helyettes (Sátoraljaujhely):

1. Nem tartom helyesnek, hogy a patronage-egyesületek confessiók szerint szervezkednek, ezzel a vallási jelleg felesleges előtérbe szorításával nem nyerünk semmit. Felekezeti surlódások, sajnos, mindig vannak és ha nem is kell félnünk a felekezeti harcztól, feltétlenül modernebb volna és csak használhatna a patronage

ügyének ha ez, miután a felebaráti szeretet szent nevében van hivatva működni, felekezeti tagozódás nélkül szervezkednék.

Ezt 10 hónappal ezelőtt nyiltan hirdettem zemplénvármegyei rabsegélyző-egyesület közgyülésén és véleményemet az egyesület tagjai helyeselték.

2. Nem osztom azt a véleményt sem, hogy az azonos területen működő rabsegélyző- és gyermekvédő, esetleg egyéb charitativ egyletek egyesüljenek. Azt, hogy a rabsegélyző-egyletek jelenlegi működési köre lehetőleg kitágíttassék, kivánatosnak tartom, de túl sokat ne akarjunk egyszerre markolni, mert ezzel czélt nem érünk. Nem szabad a rabsegélyző-egyletek autonómiáját érinteni, működésük körét illetően pedig elegendő: ha az a rabok, családjuk és a bünöző, züllésnek indult gyermekek, illetve fiatalkorúak erkölcsi és anyagi támogatására szorítkozik. Ha e mellett a rabsegélyző-egyesület lehetőleg még arra is iparkodik, hogy a szabaduló s erre szoruló rabok tisztességes kenyérkereső munkához jussanak; akkor ez a rabsegélyző-egylet sokat fog produkálni. És itt megint az a véleményem, hogy az emberek nem azért huzódoznak a szabadult raboktól, mintha rosszul dolgoznának, de azért, mert rabok voltak, mert a reájok rótt szabadságvesztés büntetés, izoláló, meggyalázó hatással van.

E helyen csak pár szóval térek ki az 560 egyén kényelmes befogadására alkalmas sátoraljaujhelyi törvényszéki fogházra, a melyből állandóan 300—350 műveli Tokajhegyalját. Hogy nemzetgazdászati szempontból ez mit jelent, ennek taglalása nem ide való, itt csupán annak konstatálására szorítkozom, hogy ezek a külmunkás rabok például 1908-ban 71,100 napon át dolgozva pótélelmezésükre 19,582 K 74 fillért, családjaiknak 14,220 koronát, a rabsegélyző-egyesület részére 4128 koronát, az államkincstárnak pedig tisztán 26,698 K 14 fillért szereztek. A munka nemesítőleg, áldólag hatott.

3. Én az átalakítandó rabsegélyző egyleteket „társadalom védelmi egyesület"-eknek nevezném el.

4. Tévesnek tartom azt a véleményt is, mely állítja, hogy a szabadulóknak pénzbeli segélyezés többet ártott, mint használt. Az a rab, a ki letartóztatásának ideje alatt dolgozik, szorgalmas, példás magaviseletű s erkölcsi javulásnak jelét adja, keresményén kivül, ha rászorul, kapjon a rabsegélyző-egyletből pénzbeli segélyt is, a mellyel a kezdet nehézségeit leküzdeni s elhagyott családján segíteni képes.

Az, hogy a szabadulók némelyike utóbb érdemetlennek bizonyult a segélyezésre, gyenge ellenérv, mert ha a segélyezetteknél ötvenből csak huszat menthetünk meg, az is számottevő eredmény.

PERJÉSSY MIHÁLY kir. itélő táblai biró (Szeged):

Tisztelt Kongresszus!

A tárgyalás alatt levő kérdéshez kegyes engedelmükkel én is óhajtok egy pár megjegyzést fűzni:

Arra a kérdésre: mikép kellene a jelenlegi rabsegélyző egyesületnek *czímét* átalakítani, a véleményem az, hogy erre a czímátalakításra nincs is okvetlenül szükség és a czím nem is lényeges. Tudom, hogy a kérdés felvetésnek oka az, hogy egyrészt az elnevezés nem merítené ki a „Patronage“ tevékenység fogalmát, másrészt kissé népszerűtlenné lett. Ámde ez a népszerűtlenség nem indokolt, mert a rabsegélyző-egyesületek eddig is áldásos s eléggé nem méltányolható tevékenységet fejtettek ki és csak a fejlődés és viszonyok változata folytán kell immár tevékenységüket kiszélesbbíteni. Én tehát megnyugodnám abba is, ha a meglevő rabsegélyző-egyesületek czíme megmaradna. Ha mégis a czím átalakítása mellett foglalna a Kongresszus többsége állást, úgy én a „Patronge“ elnevezést vélem a leghelyesebbnek, a mely e tevékenység összeségének magának a fogalomnak leginkább megfelel és már is népszerűvé lett. Nem idegenkednék attól, hogy ez nem magyar szó. Hiszen az „Akadémia“, „Múzeum“ és „Gymnasium“ sem magyar szók, mégis átmentek a közhasználatba.

A kérdésnek arra a részére, miként kellene a

jelenlegi rabsegélyző-egyesületek alapszabályait átalakítani, úgy vélem, hogy ez a kérdés egy jelentőségű azzal a kérdéssel, hogy melyek volnának azok a feladatok, a melyeket a jelenlegi rabsegélyző-egyesületek a változott és fejlődött viszonyok között maguk elé tűzzenek, de összefügg azzal a kérdéssel is, hogy ott, hol rabsegélyző-egyesületek nincsenek, miként kellene a Patronage tevékenység végzésére szerveket (egyleteket) felállítani.

A jelenlegi rabsegélyző-egyesületek tevékenységi körét s feladatait megjelöli a mélyen tisztelt előadó úr határozati javaslata s ehez teljes mértékben csatlakozom; hangsulyozván, hogy a „Patronage“ teendőit, ott, hol ily egyesületek létesülnek első sorban ezekre biznám, mert ez egyletekben találjuk meg azokat a kipróbált lelkes egyéneket, a kik ideáljaink megvalósítására leginkább hivatvák. A hol azonban ily rabsegélyző-egyesületek nincsenek, azt tartanám kivánatosnak, hogy a ma már majdnem minden városban működő és a Patronage tevékenységnek valamely részével foglalkozó egyesületek valamelyikét alakitsuk át a megállapított irányelvek szerint. Uj egyletet csak ott alakítsunk, a hol ilyen egyletek nincsenek; méltóztatnak tudni, hogy a gomba módra szaporodó egyletek miatt az új egyletalakítás iránt általában nagy az idegenkedés. Én, a ki határozottan károsnak tartom a „Patronage“ de általában a társadalmi feladatoknak egy ugyanazon helyen több egyletek közötti széttagolását, azt óhajtanám, ha az egy helyen fennálló és Patronage tevékenységgel foglalkozó egyesületek egy erős hatalmas egyesületté alakulnának, hogy a feladatokat a nagyobb anyagi és összesített munkaerővel annál hathatósabban és eredményesebben megvalósítsák. Így érnők el azt, hogy az erők nem forgácsoltatnának szét és nem támadnának ellentétek. A hol ez nem volna a helyi viszonyok mellett kivihető, ott legalább egy *központi-bizottság* volna az egyletek vezetőiből szervezendő, a mely az egységes munkát, a kölcsönös támogatást biztosítaná.

Itt engedjék meg, hogy egy pár szóval rátérjek a

Dr. Szivák ügyvédi kamarai elnök úr által előterjesztett határozati javaslatra és indokaira Én elismerem, s azt hiszem ő is elismeri a meglevő s felekezeti alapon szervezett Patronage-egyesületek érdemeit e téren, sőt kiemelem, hogy kezdeményező, példaadó tevékenységükkel ügyünk előmozdításában őket illeti az oroszlánrész. Elismerem azt is, hogy a javítás legerősebb s leghathatósabb eszköze a valláserkölcsi alap és hogy ennek az alapnak megvetésében és megerősítésében a vallás embereinek előkelő helyet kell biztosítani. Én tehát nem félek attól, hogy a Patronage tevékenység ily irányban is működik. Veszélyesnek tartanám, ha az ily alapon működő egyesület a segélyben részesítést is felekezeti alapon gyakorolnák.

A szegény segélyre szoruló gyermektől, ifjutól keresztlevelet kivánnának. Én azonban nem hiszem, hogy ezt tennék, hisz a krisztusi szeretet nevében dolgoznak, a ki nem különbözteti meg abban a parancsában „szeresd felebarátodat" a felebarátot. Minthogy én arról vagyok meggyőződve, hogy ezt a parancsot a felekezeti alapon álló Patronage-egyesületek figyelembe tartják, nem perhorreskálom a felekezeti alapon álló szervezkedést sem. Ha mégis a *Dr. Szivák* határozati javaslatához csatlakozom, teszem ezt a már előbb jelzett azon megtántoríthatlan meggyőződésem alapján, hogy a széttagozódás, legyen annak alapja felekezeti vagy foglalkozás szerinti, ártalmára van az ügynek.

A kérdésnek az ifjukori bűnösökre vonatkozó részéhez csak azt nyilatkoztatom ki, hogy e részben az előadó úr javaslatához teljes mértékben hozzájárulok. (Éljenzés.)

Dr. BAKSA LAJOS a ref. egyetemes Konvent előadója:

Hosszabban foglalkozott a szóban levő kérdéssel; élfogadja dr. Balogh Jenő előadó ur határozati javaslatát, de a mellett a következő határozati javaslatot nyujtotta be:

Határozati javaslat.

A Kongresszus a patronage tevékenység feladatai közé sorozza az összes elhagyott árvák, betegek, szegények valamint a káros környezetben élők az elitéltek, a szabadságvesztés büntetésből kiszabadultak és a bárminemü segélyre vagy támogatásra szorulók gondozását.

Beadja: *Baksa Lajos.*

Dr. PERL SOMA, ügyvéd:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Az idő előrehaladottsága folytán lehető rövidséggel szólok különösen az első kérdéshez, a gyermekvédelem kérdéséhez.

Á magyar társadalom megértette a kor intő szavát, patranoge kongresszusban ülésezik, hogy a társadalom baját orvosolja. Az emberiség javitásán fáradozni kétségtelenül a legmagasabb feladat, a czélhoz vezető eszközök megtalálása és megszerzése a legeszményibb kötelesség teljesítése.

A munkás társadalom szegény gyermekeik nevelésére nagyobbrészt elfoglaltságuknál fogva nem fordíthatnak sem időt, sem költséget, ezek egy része züllésnek indul.

Megmenteni a gyermekeket! Ez mindinkább hangos jelszóvá vált. Iskolaszékek ülésein tanítók és igazgatók tele vannak panaszszal az elzüllött és iskolakerülő gyermekek szaporodása miatt. A sajtó, a társadalom mindinkább hangosan kiáltanak a gyermekek megmentése végett; ezek a feljajdulások nem maradtak eredménytelenül, mert már azóta is nagy és jelentékeny anyagi és erkölcsi intézkedések mutatják a kikeletet.

Másként áll ez a törvényes intézkedésekkel: az 1876. évi XXXVIII. t.-cz., valamint az 1868. évi XXXVII. t.-cz. adnak ugyan bizonyos jogokat, sőt kötelezik az iskolaszékeket a tanköteles gyermekek nyilvántartására, de az ezen törvényekben foglalt intézkedések pium desideriumot képeznek és elévültek. Sem az iskolaszékek,

sem az előljáróság nem volt képes intézkedni kellő kihatással a züllésnek induló gyermekek megmentésére.

A mi pedig a kihágási büntető törvényt illeti, ez oly túl szigorú, hogy ezt a fennforgó esetekre alkalmazni nem lehetett. A javító-intézetek, a hova ezen utóbbi törvény értelmében kellett volna az elzüllő gyermeket küldeni, nem feleltek meg annak a niveauxnak, a mi a gyermekek javításának eszméjével karöltve jár.

A fennálló javító-intézetek *bűnös gyermekek menedékhelye*, a züllésnek induló, iskolakerülő gyermek az erkölcsi sülyedésnek ekkora fokát még nem jelenti, már pedig egy ilyen iskolakerülő gyermek lelki állapotának az a levegő, a mely a javító-intézeteket megtelíti, nem felel meg teljesen.

Mi a társadalomnak iskolakerülő és züllésnek induló gyermekeiből írni, olvasni tudó, legalább is elemi képzettséggel és erkölcsi neveléssel bíró gyermeket akarunk visszaadni; a javító-intézetből kikerült gyermekek nagyobbrészt megjavított, elitélt bűnösök. Sokan ezek közül a jó útra térnek, egyrésze visszaesésben leledzik. A bűnös gyermek és a züllésnek induló között *nagy különbség van*. A bűnös gyermek részére a Büntető Novellának (1908: XXXVI. t.-cz.) intézkedései helyénvalók, de hiányzik ebből a törvényből a *preventiv intézkedésekről szóló szakasz*.

Disztingválnunk kell a bünös gyermek és a züllött társaságban élő gyermek között. A bűnös gyermekek a büntető birróság itélete útján jutnak javító-intézetbe, ezek erősebb rendszabályokat igényelnek, a még el nem züllött gyermek lelke még nem sülyedt, ez enyhébb asilumra szorul, enyhébb feltételek mellett.

A *preventiv intézkedés* elmulasztása abban áll, hogy a törvényhozásnak gondoskodnia kellett volna arról, hogy egy külön *gyermekbiróság létesíttessék*, a mely a züllésnek induló gyermeket a szülőktől, rokonoktól, vagy bárkitől is a bizonyítékok és körülmények egybevetése után itéletével szükség esetén karhatalommal elvehesse és az ilyen elzüllött erkölcstelen társaságban élő gyermeket, gyermek-asilumba helyezze el. Ez lett

volna szükséges, ez illett volna a törvény keretébe, ez felelt volna meg viszonyainknak, e nélkül a Büntető Novellának a gyermekvédelemre vonatkozó része hézagos. Ezt a törvényszakaszt nem pótolhatja miniszteri rendelet, a gyermek elvételére vonatkozólag csak művelt, nagyképzettségű birák által hozott birói itélet intézkedhetik, a közigazgatás erre nem alkalmas, ő csak végrehajtó közeg lehet ilyen ügyekben.

Ilyen törvényszakasz létezik a New-York állam büntető törvényében és ez akkora erkölcsi hatással van a gyermekek megmentésére, mint semmi más intézkedés.

Én csak egy nagy kérdést hozok fel: itt van például a *cigány*-kérdés. Van-e ezen kérdés megoldására hatalmasabb, czélhoz vezetőbb intézmény, mint a gyermekbiróság intézménye. Ha egyéb nem lebegne szemeink előtt mint ez, már e miatt is meg kellene hozni ezt a szakaszt. Eddig az elzüllő czigány gyermekeket nem lehetett törvény erejénél fogva kultura és erkölcsi nevelés alá fogni, mig ezzel a szakaszszal birói itélet alapján czélt érhetünk.

Hogy ezen törvényszakasz hiányát és szükséges voltát továbbá megvilágítsam, elmondok egy esetet:

Bácskából egy özvegy nő Amerikába, New-York városába költözött, magával vivén 12 éves kis leányát. Az anya két évi ott tartózkodás után meghalt és a most már 14 éves kis leány egyedül maradt a világon idegenben. Egy 27 éves fiatal ember, ki a kis leány anyját még életében jól ismerte és a ki magyar ember volt, ezt a gyermeket gondjaiba vette. A gyermekbiróság tudomására jutott ez az eset, *itéletileg* sürgősen elvette a gyermeket a fiatal embertől, egy ideig asilumba helyezte és értesítette az amerikai konzulátus útján Magyarország illetékes hatóságát, a bácskai árvaszéket és New-Yorkból az állam saját költségén és saját közegével Triesztig hajón hazaszállította a serdülő leánykát és ott csakis a rieszti rendőrség igazolása után adta ki a gyermekett az árvaszék kiküldöttjének. Ilyen nagyfokú gondosságot fejt ki Amerika a gyermekvédelem érdekében, legyen

az a gyermek saját, vagy idegen ember szülöttje. Ezzel megmentette a gyermeket a társadalomnak.

Meg kell hajolnunk ezen követésre méltó intézmény előtt.

Ez a preventiv intézkedés, ez a törvényszakasz szülte az emberszeretet a demokrata Amerikában. Erre szükség van és ezt meg kell alkotnunk.

Indítványozom, hogy a preventív intézkedésekre vonatkozólag tétessék felterjesztés a kormány és törvényhozás elé, hogy megfelelő törvényjavaslatot készítsen elő. A mennyiben szükséges, hajlandónak nyilatkozom és felajánlom ezen törvényjavaslat megalkotásánál közreműködésemet. Köszönöm a kegyes meghallgatásukat. (Éljenzés.)

Dr. RUFFY PÁL, miniszteri tanácsos, az állami gyermek menhelyek országos felügyelője:

Méltóztassanak megengedni, hogy szives türelmüket csak rövid időre igénybe vehessem. Nem a tárgyhoz kivánok hozzászólni, csak azért veszem igénybe szives figyelmüket, mert Perl Soma ügyvéd úr az előbb azt méltóztatott mondani, hogy Magyarországon a praeventiv gyermekvédelem érdekében intézkedés eddig nem történt.

Nem kivánok evvel a bácskai esettel foglalkozni, melyről nekem is tudomásom van és magam is közreműködtem a kérdésnek szerencsés megoldása érdekében.

Bátor vagyok az igen tisztelt ügyvéd úrnak szives figyelmébe ajánlani a magyar kir. belügyminiszter úrnak 1907-ben kiadott rendeletét, melyet 60,000-nek nevezünk, mely világosan oly irányban intézkedik, hogy a züllés veszélyének kitett, vagy az erkölcsi felügyelet szempontjából elhagyottnak nyilvánított gyermekek az állami gyermekvédelem oltalma alá kerüljenek és ha előjönnek oly esetek, a milyen az ügyvéd úr által említett amerikai eset, én el tudok mondani 100-at Magyarországból, hol az állami gyermekvédelmi közegek az illető árvaszékek, vagy sürgős esetekben a közigazgatási hatóságok eljár-

tak abban, hogy a gyermek, kinek testi vagy erkölcsi épsége veszélyben forgott, haladéktalanul az állami gyermekvédelem oltalmának átadassék.

Ezeket voltam bátor csak megjegyezni.

Én meg vagyok arról győződve, hogy az állami gyermekvédelem mintegy 7 éve fennálló intézménye nem lehet tökéletes. Ez kifejlődőben van.

Ez olyan, mint egy nagy építkezés, melynek még egyes részei teljesen befejezve nincsenek, hanem azért merem állítani, hogy a magyar állami gyermekvédelem intézménye ma az egész világon páratlanul áll, hogy az a nagy gondolat, a melyet a törvényhozás kifejezett akkor, mikor a gyermeknek megvette a jogot az állami ellátásra, ez semmiféle törvényhozásban eddig oly mély tartalommal kifejezést nem talált. Köszönöm szives figyelmüket. (Lelkes éljenzés és taps.)

ELNÖK:

Tisztelt Kongresszus!

A kik az első kérdéshez szólni kivántak, mind felszólaltak. Most következik a határozathozatal.

Abból a hangulatból, mely *Balogh Jenő* indítványa után felhangzott, azt következtetem, hogy a Kongresszus azt magáévá teszi. (Éljenzés. Elfogadjuk.)

Mindazonáltal felteszem a kérdést, hogy méltóztatnak-e úgy határozni, hogy Balogh Jenő indítványa elfogadtatik, vagy pedig Baloghé és a többi a szövetségi bizottsághoz utasíttatik.

Dr. BALOGH JENŐ, a Magyar Tud. Akadémia tagja, egyetemi tanár, előadó:

Tisztelt Kongresszus!

Engedjék meg, hogy a kérdés feltevéséhez kérjek szót és a határozat hozására új indítványt terjeszthessek elő.

Dr. *Szivák Imre* úr őméltósága, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, valamint az említett kamara választmányának egyes kiküldött tagjai, végre azok, a kik ezen indítványt aláirták, annak elvi kimondását kivánják,

hogy: a patronage tevékenység ellátása *állami, törvényhatósági és községi* feladat.

Ez a kijelentés épúgy *exclusiv*, mint az ellenkező álláspont, a melyet már előadói beszédemben czáfolni igyekeztem, tudniillik hogy a patronage-egyesületek kizárólagosan *társadalmi* alapon, vagy kizárólag vallásfelekezeti alapon szerveztessenek.

Részemről egyik álláspontot sem fogadhatom el.

Szerintem a patronage tevékenységnél (a mint az a gyermekvédelemnél, vagy a züllés veszélyének kitett fiatalkorúak pártfogásbavételénél ma is országszerte így történik), mind az állami, illetőleg törvényhatósági és községi, mind pedig a *társadalmi* szervezeteknek *vállvetve egymást támogatva* együttesen és a különböző társadalmi szervezeteknek, a mennyiben egy egyesületben nem kívánnának együtt működni, akkor legalább egymás mellett, békés egyetértésben kell dolgozniok.

Részemről a *legnagyobb hibának*, a patronage-ügy előbbrevitelére *végzetes tévedésnek* tartanám olyan óhaj kifejezését, mely vissza akarná utasítani azt a nagy intellektuális, erkölcsi és anyagi erőt, a mely a különböző vallásfelekezetek részéről a patronage munkában eddig is önként résztvett és mely bizonyára ezentúl is igen nagy szolgálatokat fog tenni.

Különösen hangsúlyoznom kell, hogy ez a felekezeti megoszlás a patronage tevékenység terén nem újabb keletű és semmi összefüggésben nem áll *Bernolák* kartársamnak Szivák kamarai elnök úr őméltósága által kifogásolt véleményével, melyhez különben én sem járultam hozzá.

Hogy a felekezeti alapon működő buzgó egyesületek közül *csak egynek* szép példáját említsem, a Kongresszus irataiban (III. k. 174—178. l.) mindenki olvashatja, hogy 1842-től, tehát 67 év óta, a mikor még sem én, sem Bernolák barátom életben sem voltunk, folytonosan, nagy buzgalommal működik a „*Magyar Izr. Kézmű- és Földmívelési-Egylet*“, mely azóta 4306 elhagyott gyermeket nevelt fel tisztességes munkássá és ez idő szerint már 670,000 korona vagyonnal ren-

delkezik. Ennek az egyesületnek, a mint sok érdemet szerzett, buzgó titkára *Kemény Dávid* úr, a koronaügyészség irodaigazgatója bizonyíthatja, *évtizedek óta* magam is tagja vagyok és eredményes munkásságát folytonos figyelemmel kisérem. Az egyesület jelentése helyesen emeli ki, hogy az egyesület a mult század közepén a gyermekvédelem terén valósággal missziót és példát adó tevékenységet teljesített. (Kongr. Iratok III. k. 175—178. l.)

Nem hiszem, hogy akadnának közöttünk, a kik azt mondanák: helyesebb lett volna, ha a felekezeti alapon eredményesen végzett mentő munka helyett inkább elveszett volna nemzetünk gazdasági ereje számára annak a 4306 izraelita gyermeknek munkaereje és azok nem tisztességes munkásokká, hanem züllött csavargók és szokásos gonosztevők gyanánt növekedtek volna fel.

Épúgy meleg köszönettel és teljes méltánylással kellene felemlítenem a felekezeti alapon működő, számos más egyesületek munkáját is. Hogy csak a leginkább idetartozókat említsem, évtizedek óta a *Lorántffy Zsuzsánna-Egyesületben,* valamint évek óta különösen a *Katholikus Nővédő-Egyesületben* és a *Kath. Női Patronage-Egyesületben* buzgó és szakavatott hölgyek, a *Kath.* és *Protestáns Patronage-Egyesületekben* pedig, a melyek egymással a *tegteljesebb összhangban és békés egyetértésben* párhuzamosan dolgoznak, több mint 40 férfi elvbarátunk végzi a patronage tevékenységet. Ezek az egyesületek több intézetet is tartanak fenn és a Kongresszus iratai között kinyomatott jelentéseik tevékenységük körét és érdemeiket teljesen feltárják.

Bizonyára valamely még fel nem derített félreértés, vagy félrevezetés lappang a mögött, hogy egyes tisztelt tagtársaink ezen egyesületek munkásságát kifogásolták.

Bizonyára nagyon kedvező és örvendetes jelenség lesz, ha az egyes vidéki városokban mindazokat, kik a patronage ügye iránt érdeklődnek, egyetlen egyesületben lehet majd egyesíteni.

El kell készülnünk azonban arra is, hogy ily egyesítés akár személyi, akár helyi okokból, legkülönbözőbb féltékenység vagy különválás miatt nem mindenütt lesz lehetséges.

Meg fog történhetni, hogy azt a hatalmas erőt és azt az élénk érdeklődést, mely a társadalom egyes tagjainál, különösen a nagyérdemű és pártfogó munkánál nem nélkülözhető lelkészeknél található, csak olyan egyesület részére lehet majd megnyerni, a melynek vallásos szinezete van.

Mindig fognak akadni olyan munkásaink (magam szintén ezek közé tartozom), a kik ha arra nekik módot nyujtanak, minden felekezetnek párhuzamosan, békés egyetértésben folytatott patronage munkájában köszönettel és buzgón vesznek részt, valamint részt kérnek az interconfessionalis alapon szervezett egyesületek munkájából is.

Nézetem szerint ezt örömmel kell fogadni, de a tisztán felekezeti alapon folytatott munkálkodást sem szabad sem ellenezni, sem kicsinyelni.

Különösen *nem nélkülözhető a felekezeti alapon végzett munka az erkölcsi romlás veszélyének kitett, vagy züllésnek indult gyermekek és fiatalkorúak átalakításánál. A vallás-erkölcsi* nevelést a fiatalkorúaknál nem lehet a görög bölcselők etikai elvei alapján végezni. Épen az átalakító nevelésnél világszerte felhasználják a vallásnak hatalmas erkölcsi erejét és ennélfogva ez a nevelés csak *a felekezetek lelkészeinek* közreműködésével történhet.

Azt pedig nem mi idéztük elő, de nem is áll módunkban megszüntetni, hogy ma, legalább némely vidéki helyen, a különböző felekezetek lelkészei egy egyesületben nem működnek oly szivesen, mint a különvált egyesületekben, sőt arra is volt példa, hogy valamely felekezet lelkésze, a ki különben buzgó patronage munkásságot végzett, azért vált ki az egyik egyesület kötelékéből, mert nem volt hajlandó a másik felekezet lelkészének elnöklete alatt dolgozni. Ezen mi nem birunk segíteni; ezek tények, a melyekkel el kell számolni.

A hol ilyen viszonyok vannak, ott sokkal helyesebbnek tartom, ha a felekezeti alapon való különválás már előre megtörténik, mintha a patronage munkát teljesen abbahagyjuk.

Egyébként talán közre fog hatni a felmerült félreértés enyhítésére annak kiemelése, hogy igen sok külföldi államban (pl. Egyesült-Államok, Anglia, Franczia-ország, Német birodalom stb.) évtizedek hosszú sora óta felekezeti alapon folyik pártfogó tevékenység. Megvan ez még olyan államban is, hol a felekezeti különválás egyébként nem található, pl. az Egyesült-Államokban félszázad óta működnek hasonló felekezeti egyesületek a nélkül, hogy ez megütközést keltett volna. Példa gyanánt hivatkozom a *New-York* Chatholic Proteetory *46-ik* évi jelentésére, vagy „*The American Society for visiting Catholic Prisopers*“ működésére.

A külföldi felekezeti patronage-egyesületeknek egész sorát lehetne felemlíteni.

Közös érdekű ügyekben, pl. a munkaközvetítés terén a különböző felekezeti egyesületek együttműködését — a mint ez nálunk is történik — a Patronage Egyesületek Országos Szövetsége egyesíti és irányítja.

Előadói beszédemben arra törekedtem, hogy a végletekig konciliáns legyek és kerüljek mindent, mi bennünket itt ma szétválaszthatna.

Az az élénk tetszésnyilvánítás, mely előbb *Oberschall Tál* és *Bernolák Nándor* kartársaim beszédei után elhangzott, bizonyítja, hogy Szivák őméltóságának és tisztelt társainak indítványához a Kongresszus tagjainak jelentékeny része nem volna hajlandó hozzájárulni.

Nehogy azonban a közöttünk örvendetesen mutatkozó harmoniát ez az *egy pont* megzavarja, akár egyik, akár másik részről valamely kellemetlen emléket hagyjon vissza, megengedi a tisztelt Elnök úr, hogy új napirendi indítványt terjeszszek elő.

Habár egyesek úgy vélik, hogy a tisztelt Kongresszus az általam pontonkint felolvasott előadói indítványt már elfogadta s habár az én indítványaim ellen *Szivák* úr őméltósága, a mennyire hallottam, nem is tett kifogást,

mégis én magam kérem a tisztelt Kongresszust *ne méltóztassék* most indítványaimhoz ragaszkodni és a végből, hogy *egyhangú* határozat legyen hozható, méltóztassék az összes ma előterjesztett indítványokat, ezek között az előadóét is, érdemleges határozat nélkül további tárgyalás végett, egyszerüen a Patronage Egyesületek Országos Szövetségéhez áttenni. (Élénk taps. Elfogagjuk.)

ELNÖK: Tehát határózatilag kimondom, hogy Balogh Jenő előadó ur intentiója és kivánsága szerint az összes indítványok áttétetnek a Szövetség bizottságához és az első kérdés tárgyalását s a mai ülést bezárom.

MÁSODIK NAP.

1909. évi szeptember hó 11-én a Magyar Tud. Akadémia dísztermében délelőtt 10 órakor.

ELNÖK:

Tisztelt Kongresszus!

Az ülést megnyitom. Mindenekelőtt van szerencsém bejelenteni, hogy tegnapi táviratunkra, melyet Ő császári és apostoli kir. Felségéhez intéztem, a következő választ kaptam:

Grossmeritsch Hof, September 10.

Ő császári és apostoli királyi Felsége védnöksége alatt álló II. Országos Patronage-Congressus mai napon történt megnyitása alkalmából felterjesztett hódolat kifejezését legfelsőbb megelégedéssel és legkegyelmesebb köszönettel tudomásul venni méltóztatott.

Ő Felsége kabineti irodája.

Most pedig folytatjuk kérdéseink tárgyalását és pedig tekintettel arra, hogy a II. kérdés előadói ma reggel a gyüjtőfogházba mentek, éppen azért, hogy a Kongresszus tagjainak az ő missziójukat bemutassák, a *3. kérdés:*

„Melyek a legalkalmasabb eszközök arra, hogy a szabaduló rabok elhelyezése még büntetésük kitöltése előtt biztosíttassék és számukra tisztességes munkaszerzése megkönnyíttessék?

Mily eszközökkel lehetne a patronage tevékenységre szoruló fiatalkoruak elhelyezését megkönnyíteni?“

tárgyalását.

Véleményt adtak : dr. Dóczy Sámuel ügyvéd, az Orsz. Iparegyesület ügyésze, (Ir. 1. füz.), *dr. Gáll Endre* pestvidéki kir. ügyész, (Ir. 2. füz.), *dr. Horvátth Dániel* igazságügyminisztériumba berendelt törvényszéki jegyző, (Ir. 3. füz.), *Létay Gusztáv* ny. miniszteri tanácsos, a Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetitő Intézet igazgatója, (Ir. 2. füz.), *Szabó György* kir. börtönügyi fogalmazó (Ir. 3. füz.) és *dr. Sziebert Frigyes* (Pécs). Ir. 3. füz.).

Előadó : dr. Gáll Endre pestvidéki kir ügyész.

E kérdés tudvalevőleg összefügg azon feladattal, hogy valamennyi szabadult rabnak megadassék a rendes élethez való visszatérés útja. Meg kell adni a módozatot, hogy ez az ember munkát kapjon. Ez az egyedüli módja a segítésnek. Ezt kell megértetni a társadalommal s meg kell birkózni azon ellenszenvvel, mely a társadalom munkátadó rétegeiben a szabadult rabokkal szemben mutatkozik. A mai vita valószinűleg helyes szempontokat fog felvetni, melyek a szervezésnél is számbajöhetnek.

Felkérem Gáll Endre urat, hogy kegyeskedjék előadását megtartani.

Dr. GÁLL ENDRE pestvidéki kir. ügyész :

Méltóságos Elnök Úr !

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim !

A Kongresszus napirendjére kitűzött kérdések közül kétségtelenül a gyakorlati, a praktikus patronage szempontjából a legnehezebb és legfontosabb kérdések egyike a szabaduló rabok munkáltatásának kérdése.

A munkaközvetítés általában a kezdet nehézségeivel küzködik még hazánkban. Úgyszólván csak a székesfővárosban vannak szerves intézmények, melyek a kérdéssel behatóan foglalkoznak, és melyeknek eredményét is látjuk a gyakorlati életben. A vidéken a munkás és munkaadó még közvetlenül érintkezik egy-

mással és sem a társadalom, sem pedig az állam olyan közvetítő intézményt nem hozott még létre, melylyel a munkást és munkaadót szerves összeköttetésbe hozná egymással. De akadálya a mi eljárásunknak és munkánknak az a körülmény is, hogy a szabaduló rabok többnyire abból a társadalmi rétegből kerülnek ki, a melyben az emberek nem szivesen dolgoznak. De nem is tudnak dolgozni. Éppen az juttatja őket a fegyházba, börtönbe és fogházba. A mai állapot szerint még egyáltalában semmiféle gondot sem fordítanak arra a rabmunkák megállapításánál és kiosztásánál, hogy ezek az emberek azon szempont szerint foglalkoztattassanak bent az intézetben, a hogy a praktikus életben a tanult mesterségnek hasznát vehetik, hanem a letartóztatási intézet belső viszonyai szerint osztják be őket, egyik vagy másik iparágba, esetleg éppen oda, a hová semmiféle hivatottságot nem éreznek magukban és azon a vidéken, a hová vagyoni és családi viszonyaik folytán visszatérnek, a tanult mesterségnek semmiféle hasznát nem vehetik.

De mindezeken a nehézségeken felül a legfőbb akadálya a szóbanforgó kérdés helyes megoldásának az, a mit tegnap a felszólaló urak igen szép szavakkal kifejtettek, tudniillik a társadalomnak közönye és nemtörődömsége, mely mindenféle patronage munkával szemben fennáll még a műveltebb néposztályok körében is, de legkivált fennáll azzal a törekvéssel szemben, mely a rabmunkásoknak akar szabadulásuk után tisztességes kenyérkeresetet nyujtani. Itt nem is közönyről és nemtörődömségről, hanem egyenesen ellenszenvről és gyűlöletről lehet beszélni. Fokozza a törekvéseinkkel szemben keletkező ellenszenvet az a körülmény is, hogy a szabaduló rabok elhelyezésével bár akaratlanul, mégis némiképen valamely előnyt nyujt az ember a szabaduló rabnak a büntetlen előéletű munkással szemben, a kivel ez idő szerint ebben az országban senki nem törődik. De hát mégis kénytelenek vagyunk elhelyezni a szabaduló rabokat, sokszor a büntetlenek rovására is azért, mert ha már az erkölcsi patronage útján nagy fárad-

sággal valakit a bűn ösvényéről letérítettünk és nagy gonddal megnyertük a veszendő lelket a munkaszeretetnek, akkor igazságtalanság volna kiszabadulása után nem nyujtani neki alkalmat arra, hogy tényleg a jó útra térhessen.

A munkaadás nemcsak szükséges, de hasznos is, mert a társadalom önönmagával tesz jót, ha alkalmat nyujt a bűnösnek, hogy jóravaló, tisztességes ember legyen belőle, s a társadalom ellenségétől egy produktiv tagot teremt. Ennélfogva épp azért is, mert ellenszenvesnek tünik fel a mi munkánk, szükségesnek tartanám, hogy első sorban a társadalmat tájékoztassuk kellőképen intentióink és megvalósítandó czéljaink felől. Meg kell mindenkit győzni arról, hogy nem vagyunk ellenségei a tisztességes munkásnak és a munkás társadalomnak, hanem pártfogói, nem ártani akarunk a tisztességes munkásoknak és főként nem konkurrenciát akarunk felállítani, hanem csak munkát akarunk adni azon szerencsétlen szabadulóknak, kik segítségért hozzánk fordulnak. Ezzel a törekvésünkkel bátran a világ elé állhatunk, mert szükségesnek tartom hangsulyozni, hogy nem jó elhelyezést akarunk szerezni ezeknek az embereknek, nem azt akarjuk, hogy ők valamely kedvezményes vagy kiváltságos helyzetbe jussanak az által, hogy a patronage-egyesületek helyezik el őket — a minthogy nem is jutnak — hanem csak azt akarjuk, hogy ne a társadalom tartsa el a bűnbe esett embert, büntetésének elszenvedése után, ne a mások produktiv munkájával szerzett pénzen, hanem teremtsen alkalmat arra, hogy a szabaduló maga keresse meg azt a készpénzt, mely a maga és családja fentartásához szükséges.

Azonban igen tisztelt Kongresszus e kérdés tárgyalása alkalmával nem kivánok tovább a teoretikus szempontokkal foglalkozni, hanem áttérek a praktikus megoldás tárgyalására, vagyis annak a fejtegetésére, hogy mikép lehetne a mostani társadalmi állapotok, anyagi eszközeink és munkaalkalmaink számbavételével a szabaduló rabok elhelyezéséhez hozzákezdeni.

A Kongresszus akkor felel meg feladatának, ha olyan irányelveket szab meg, melyekkel az ember kimehet e díszes palotából a szegény emberek közé, hogy megkezdje a munkát. Az iránt kell megállapodni, hogy melyik módját válasszuk a szabaduló rabok foglalkoztatásának. Ugyanis a megoldás sokféleképen elképzelhető.

E kérdés irodalma a külföldön igen ki van fejlődve, és a külföldi példák nyomán látjuk, hogy sokféle úton lehet e czélhoz eljutni.

A kérdés megvilágítása és felderítése végett, a Kongresszus Előkészítő-Bizottsága vélemény nyilvánításra kért fel olyan egyéneket, kik a rabmunka közvetítésével, illetőleg a szabaduló rabok munkával való ellátásával, vagy pedig munkaközvetítéssel általában, hosszabb vagy rövidebb idő óta gyakorlatilag foglalkoztak; továbbá olyanokat, a kik érdeklődnek a dolog iránt és ismerik e kérdés megoldásának módozatait. Az illető urak be is terjesztették véleményeiket. Ezeket az előkészítő-bizottság kinyomatta és szétosztatta. Feltételezem, hogy ezek már köztudomásra jutottak és legalább főbb vonásaiban a Kongresszus minden tagja ismeri azokat. Sajnos, mostani tárgyalásainkon oly rövid idő áll rendelkezésünkre, hogy nem foglalkozhatom azzal, a mi tulajdonképen kötelességem volna, hogy tudniillik e véleményeket itten érdemük szerint méltassam és a legapróbb részletekben előadjam. Csak általában jegyzem meg, kogy a véleménynyilvánító urak igen szépen és praktikusan dolgozták fel a kérdést és véletlenül mindegyikük másfajta megoldási módot ajánlott a Kongresszus figyelmébe. Ebből az a hasznunk, hogy a kérdés minden oldalról meg van világítva.

Lássuk tehát főbb vonásaikban az egyes véleményeket.

Itt van például *Szabó György* börtünügyi fogalmazó úr véleménye, ki az állami munkáltatás mellett tör lándzsát. Azt mondja, hogy az államnak kellene olyan hivatalt felállítani, mely nyilvántartaná a szabaduló rabokat és gondoskodnék azoknak munkáltatásáról és elhelyezéséről. Itt van *dr. Dóczi Sámuel* ügyvéd úr véle-

ménye, a ki a Budapesti Rabsegélyző-Egyesület megbízásából hosszabb idő óta közvetít szabaduló rabok részére állásokat. Ő ismerteti az eddigi eljárást, mely az egyéni tevékenységen alapult. Ismerteti az eddig elért eredményeket és azt a következtetést vonja le, hogy eddigi eljárásunk nem vezetett kellő eredményre. Helyette a hirlapi hirdetés útján való állásszerzést javasolja, olyformán, hogy egyes lapok bocsássanak ingyenes hirdetési teret az állásközvetítés részére, mi pedig ennek felhasználásával hetenként kétszer-háromszor tegyük közzé az állástkereső emberek ajánlkozását akár név megemlítésével, akár a nélkül és ilymódon kísérejük meg a munkaadók érdeklődésének felkeltését. Említést érdemel még *dr. Szieberth Frigyes* úr véleménye is, a ki foglalkoztató műhelyek, nevezetesen ipari- és gazdasági telepek felállítását hozza javaslatba, hol a szabaduló rabok mindaddig elhelyezhetők lennének, a mig magánvállalkozókhoz jutnának. Fontosnak tartom megemlíteni *Létay Gusztáv* miniszteri tanácsos úrnak, a Budapesti Ipar- és Kereskedelmi Munkaközvetítő-intézet igazgatójának véleményét, a ki nemcsak egy praktikus megoldási módozatot ajánlott, tudniillik az általa vezetett intézet igénybevételét, hanem szives volt úgy saját magának. valamint az intézetnek legmesszebbmenő pártfogását is czéljaink elősegítésére felajánlani. Azt hiszem, hogy ezt a tisztelt Kongresszus minden tagja köszönettel és hálával veszi tudomásul.

Itt van még előttünk *dr. Horvátth Dániel* úrnak, a Kongresszus érdemes titkárának véleménye, ki szintén praktikusan foglalkozik a munkaközvetítés kérdésével. Ő egy igen egészséges ideát pendít meg, nevezetesen azt, hogy ne mindenáron iparosokat neveljünk a fegyházak és börtönökben. Magyarország lakóinak legnagyobb része kiválókép gazdálkodással foglalkozik és a gazdasági munka az, mely a büntetett előéletű ember gondolkozásmódját leginkább átváltoztathatja.

A letartóztatottakat legjobb volna szerinte már a fogság ideje alatt gazdasági munkával foglalkoztatni és azután is ilyen foglalkozásban elhelyezni. Ki kellene

ezeket az embereket küldeni a vidékre és ott szerezni nekik alkalmaztatást. Különösen felemlítendőnek tartom *Horvátth Dániel* titkár úr véleményéből, hogy megtette azt, a mit idáig aligha tett meg valaki, hogy tudniillik összeállította mindazokat az intézményeket, melyek Budapesten munkaközvetítéssel foglalkoznak. Tehát az összes elképzelhető munkaalkalmakat. Az ipari- és kereskedelmi munkaközvetítő-intézettel való együttműködésre figyelemre méltó tervezetet is dolgozott ki, felhívja érdeklődésünket a munkaadók országos szövetsége, továbbá mindazon sok mindenféle szövetség iránt, mely itt a munkások között fennáll és a mely szervezetek szintén foglalkoznak munkaközvetítéssel. Véleményéből látom, hogy könnyen lehetne megállapodást létesíteni, nemcsak az Ipar- és Kereskedelmi Munkaközvetítő-intézettel, hanem egyéb szervezetekkel is, hogy a rabmunkások elhelyezésére felhasználhassuk őket. Ezek a szervezetek bizonyára mind a maguk érdekében lévőnek is fogják tartani, hogy az ő kiszabadult szaktársaik elhelyezésében közreműködjenek és szivesen fognak tárgyalni a módozatokról.

Felemlítendő még *Dr. Schirilla Achill* járásbiró úr véleménye, ki magasabb erkölcsi és szocziálpolitikai szempontokból fejtegeti e kérdést és próbálja azt megoldani.

E közt a sok megoldási módozat közt a Kongresszusnak választania kell, mert mindnyáját foganatba venni nem lehet.

És pedig azt kell választania, a mely viszonyainknak leginkább megfelel. Mert azt hiszem, hogy a praktikus patronagenak egyedüli helyes irányelve csak az lehet, hogy olyan eljárásokat létesítsen, melyek az itteni viszonyoknak megfelelnek, nem pedig olyanokat, melyek a külföldön alkalmazásban vannak ugyan, de nálunk czélszerűen keresztül nem vihetők.

Nekünk számot kell vetnünk olyan akadályokkal, melyek az előrehaladott külföldi viszonyok szerint könnyen leküzdhetők, de nálunk majdnem elháríthatatlanok. Ilyenek, hogy egyebet ne említsek, a financziális

akadályok és buzgó híveinknek csekély száma. Azokat, kik ügyünk iránt érdeklődnek, nem lehet a végletekig megterhelni és mindenkit csak egyéni tevékenységének feleslege erejéig lehet igénybe venni. A most ismertetett javaslatokkal mégis szükségesnek látom egyenként néhány szóval foglalkozni, bár az idő rövidsége nem engedi meg a hosszas tárgyalást.

A mi az állami közvetítést illeti, azt hiszem, hogy ezt tárgyalásunk sorából ki kell kapcsolnunk. Praktikus dolog volna mindenesetre az állam nyakába varrni a kérdést, mert az állam a maga nagy anyagi erejével és erkölcsi suprematiójával, melylyel ránehezedik minden intézményre, a legkönnyebben megoldhatná a szabaduló rabok elhelyezését is. Igen könnyü volna olyan határozatot hozni, hogy a további eljárást az államra bízzuk. De úgy tudom, hogy a Patronage Egyesületek Országos Szövetsége már elvi álláspontot foglalt el a tekintetben, hogy ezt par force társadalmi munkának tartja. Vállalkozott is már e munka elvégzésére, a mit az is bizonyít, hogy a mai Kongresszus e kérdést napirendre tűzte. Tehát egyelőre csak kiséreljük meg magunk, hogy mit tudnánk tenni és ha látjuk, hogy erőink a kérdés megoldására gyengék, akkor kopogtassunk az államnál és bocsássuk a teret az ő rendelkezésére. Addig azonban csak azt kérjük az államtól, hogy úgy mint eddig is tette, legyen szives minket pártfogásába venni, munkánkat megkönnyíteni és ott, a hol kell, megfelelő anyagi eszközökkel segíteni.

Szieberth Frigyes úr véleményéhez csak az a megjegyzésem, hogy foglalkoztató-műhelyek felállításával a kérdést kétségtelenül a legbiztosabban és legpontosabban lehetne megoldani. Mert hiszen ideális állapot lenne, hogy a mikor valaki kiszabadul egy letartóztatási intézetből, akkor már készen várná az előre elrendezett munkaalkalom, a letartóztatási intézet igazgatója csak értesítené valamely foglalkoztató-műhely vezetőjét, hogy fogadja be a munkást a vezetése alatt álló foglalkoztató-műhelybe. Így a társadalom a legpompásabban gondoskodhatnék a szabaduló rabról. Mégis mind a mellett, hogy a kérdés ilyetén megoldása nagyon tet-

szetős, azt kell proponálnom, hogy ezt egyelőre mellőzni méltóztassék. Még pedig azért, mert ez idő szerint semmiféle megbízható adatok nem állanak rendelkezésünkre abban a tekintetben, hogy először is miféle emberek azok, a kik nem kapnak itt munkát Magyarországon más úton, mint foglalkoztató-műhelyek útján, azután, hogy hányan vannak, milyen mesterségben kivánnak dolgozni és mily összegre rúgnak a felállítandó foglalkoztató-intézet költségei. Mellékesen megjegyzem, hogy a foglalkoztató-műhely annyiba kerülne, hogy azt anyagi eszközeink amúgy sem birnák meg és én a foglalkoztató-műhelyek útján való megoldást későbbi időre halasztanám, a mikor az azok felállításához szükséges tájékoztató adatok a rendelkezésünkre állanak.

Hóczi Sámuel úr egy modern intézményt ajánl figyelmünkbe, tudniillik az ujsághirdetés útján való állásközvetítést. Ez tényleg kényelmes módja a megoldásnak. A praktikus életben nagyon beválik és sokan igénybe is veszik. Azonban a szabaduló rabok elhelyezésére czélszerűnek nem tartom, még pedig azért nem, mert a munkaadó nem jelentkezik rögtön, sőt jelentkezése is egyáltalában bizonytalan. Tehát ez a mai nap még nagyon kétséges megoldás lenne. Ha nem jelentkezik munkaadó és a hirdetés eredménytelen marad, akkor megint csak ott vagyunk, a hol voltunk, tudniillik a munkára váró embert mégis más úton-módon kell állásba juttatni. Tehát legfeljebb úgy járhatunk el, hogy alkalmilag ujsághirdetéssel is próbálkozunk. Azonban e mellett szükség van egy rendszeres munkaközvetítés szervezésére is.

Mindezeknek a tapasztalatoknak a leszűrése után azt a javaslatot terjesztem, a mélyen tisztelt Kongresszus elé, hogy a kérdés ideiglenes megoldásaképen határozza el, hogy a szabaduló rabok munkaközvetítése czéljából azokat az intézményeket kivánja első sorban igénybe venni és felhasználni, a melyek ez idő szerint a munkaközvetítés terén általában mindenkinek rendelkezésére állanak. Tehát mindenekelőtt a *Léthay Gusztáv* minisz-

teri tanácsos úr vezetése alatt álló intézet szives ajánlkozását, annál is inkább, mert ezen intézmény idáig igen szép sikereket mutat fel a munkaközvetítés terén, továbbá a munkaadók és munkások szövetségeit, a melyekkel e czélból megállapodást kivánunk létesiteni. Ennek a megoldásnak a többi felett még egy igen nagy előnye is van és pedig az, hogy anyagilag nem veszi igénybe a Patronage-Egyesületek pénztárát.

A munkaközvetítés gyakorlati keresztülvitele czéljából mindezen munkaalkalmakkal olyanféle megállapodást lehetne létesiteni, a milyent *Horvátth Dániel* titkár úr az Ipari- és Kereskedelmi Munkaközvetítőintézettel már főbb vonásaiban létre is hozott. De ez már részletkérdés és ennek taglalásával nem akarom fárasztani a tisztelt hallgatóságot.

A mint említettem, a most javasolt megoldás ideiglenes és a kérdést nem rendezi teljesen. Inkább az iparosok és gyári munkások elhelyezését közvetíti. Kétségtelen azonban, hogy mindenféle megoldási módozat mellett maradnak olyan emberek, kiket nem tudunk elhelyezni semmiféle munkaalkalom felhasználásával; a kiknek elhelyezésére az intézményszerű közvetítés nem elegendő, Legkivált a szellemi munkások azok, a kiket intézményszerűleg elhelyezni nem lehet. Ezeket csak egyéni tevékenységgel lehet munkához juttatni. Itt tehát igénybe kell venni buzgó tagtársaink önfeláldozó személyes utánjárását és pedig véleményem szerint akként, hogy minden elhelyezendő szellemi munkás ügyét reá biznánk egy vagy több vállalkozó tagtársunkra, a kik felkeresnék az elhelyezendő egyént, még a letartóztatási intézetben, tájékozást szereznének annak képességei és igényei felől, és aztán személyes ismeretségeik és összeköttetéseik felhasználásával iparkodnának az illetőt valami állásba bejuttatni, vagy munkához segiteni.

Ez az, mit proponálok és a mi a határozati javaslatban is bennfoglaltatik, melyet a tisztelt Kongresszus elé terjeszteni bátorkodom. Ezen javaslatban le van fektetve az az elv, hogy az a megoldás, melyet indítványozok, nem végleges, sőt — valljuk be — meglehetősen kezdet-

leges megoldás. De azt sem tagadhatjuk el, hogy egyrészt mindenféle működésünk kezdetleges, másrészt pedig anyagi eszközeink elégtelensége miatt nem állíthatunk fel olyan intézményeket, mint a minőket a művelt Nyugat felállít. Nem zárkózunk azonban el attól, hogy a rabmunka közvetítés terén a művelt Nyugaton kipróbált összes czélszerű intézményeket megvalósítsuk mi is, mihelyest anyagi erőink megengedik és főként a mikor lelkiismeretes adatgyüjtés alapján tájékozódtunk arra nézve is, hogy mire van tulajdonképen szükségünk. Hogy azonban komolyan munkához akarunk látni, az kifejezést talál határozati javaslatom utolsó pontjában, hol azt indítványozom, hogy mindazon szervezetek, melyek raboknak elhelyezésével foglalkoznak, pontos kimutatást vezessenek arról, hogy hány ember fordul hozzájuk, milyen iparágban kérnek elhelyezést, hogy az elhelyezés tényleg sikerült-e és ha nem, mi volt a sikertelenség oka. Ha ilyen statisztikát egy évig vezetnek, akkor a patronage-egyesületeknek jövő évi kongresszusán már egy igen érdekes statisztika áll majd rendelkezésére. Akkor e kérdésnek előadója már kimutathatja, hogy a szabadult rabok közt szabómunkás, czipész vagy más ipari munkás mennyi volt, ezek közül mennyit nem lehetett elhelyezni és a ténybeli adatok alapján indítványozhatja ezen munkátalanok részére foglalkoztató-műhely felállítását, vagy más megoldást, a melynek költségeiről is tiszta képet alkothatunk magunknak. Ellenben most, mikor ezeket az adatokat senki sem ismeri, nem lehet valamely intézmény felállítását követelni. Könnyen úgy járhatnánk ugyanis, hogy a foglalkoztató-műhelyhez kellene embereket fogni, kik azt igénybe óhajtanák venni. Így járnánk bizonyára a *Dóczi Sámuel* úr által javasolt tervvel is, mely szerint Budapest területére kellene egy közvetítő-intézetet felállítani és egy czímirodát azon szabadulók részére, a kik szellemi munkával óhajtanak foglalkozni, de sehol sem tudnak elhelyezést kapni. Senki sem tudja ma még csak körülbelül sem megmondani, hogy ezeket az intézményeket hányan vennék

igénybe a Budapesten szabaduló rabok közül. Azt azonban tudjuk a külföld példáiból, hogy a czímirodák jövedelme még felszerelésük amortizáczionális költségeit sem fedezné. Ezekkel a találomra felállított intézményekkel tehát csak ok nélkül terhelnék fiatal egyesületeink pénztárát.

Úgy méltóztassék e határozati javaslatot tekinteni, mint egy provizórikus megoldást: mint olyan megoldást, mely a legszükségesebbet most is nyujtja már a szabaduló rabok részére, de főképen arra való, hogy legalább egy év mulva biztos adatok álljanak rendelkezésünkre, melyeknek alapján a szabaduló rabokról való gondoskodást szélesebb alapokra fektethessük.

Határozati javaslatom

a következő:

A II. Országos Patronage Kongresszus a szabaduló rabok elhelyezése érdekében szükségesnek tartja, hogy:

1. a társadalom a munkarend, a patronage egyesületei pedig félremagyarázott czéljai felől úgy a sajtó, mint a társadalmi tevékenység felől felvilágosíttassék;

2. az ugyanazon helyen lévő rabsegélyző- és patronage-egyesületek a munkaszerzés czéljából egy elhelyező-bizottságban egyesülnek;

3. az ország különböző helyein alakuló elhelyező-bizottságok egymás között a budapesti elhelyező-bizottság közvetítése mellett szerves összeköttetésbe lépjenek;

4 mindazok az intézmények, a melyek az illető helyen munkaközvetítéssel foglalkoznak, vagy melyek szabaduló rabok elhelyezésében kívánnak résztvenni, felkéressenek;

5. a munkaelhelyezés első sorban a már létesült munkaközvetítő intézmények felhaszná-

lásával, ezek sikertelensége esetében pedig egyéni tevékenységgel történjék;

6. az összes elhelyező-bizottságok pontos kimutatást vezessenek tevékenységükről, hogy ezek az adatok a jövőre követendő eljárásnak útmutatásul szolgáljanak.

Mindezeknek figyelembevételével kérem a mélyen tisztelt Kongresszus tagjait, hogy határozati javaslatomat elfogadni méltóztassanak. (Éljenzés.)

Dr. MÁRKUS DEZSŐ kir. táblabiró:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Helyeslem, hogy a kiszabadult elitéltek foglalkoztatása és elhelyezése összpontosítás útján történjék, a mint hogy az egész patronage-ügy csakis összpontosítva kezelhető sikeresen. A foglalkoztatás és a munkaszerzés a patronage legfontosabb része, mert csakis ez tekinthető biztos óvószerül a bűncselekményre hajlandósággal szemben. A jóllakott és jól lakó munkáséletü ember sokkal ritkábban hajlik bűncselekmény elkövetésére, mint a munka nélkül való, éhező, hajléktalan egyén. Szóló nagy optimista, a mikor a czivilizáczió előrehaladása, az emberiség kulturális fejlődése kerül szóba, annál nagyobb pesszimista azonban, a mikor társadalmi kérdések megvalósításáról van szó, mert ez utóbbinak természetes előföltétele az emberek gondolkozásának és érzésének gyökeres és nagyon sokáig tartó átalakulása, előitéletnek és gyülöletnek, közönynek és tulzó egoizmusnak kiirtása, hogy annak helyébe az elfogulatlanság és szeretet, az őszintén meleg érdeklődés és az altruizmus lépjen. Már pedig a patronage sikerének legfőbb előfeltétele annak az előitéletnek a kiirtása, a melylyel az emberek túlnyomó többsége a börtönviselt emberrel szemben van. Ahhoz pedig, hogy ezt az előitéletet — első sorban a tanítók nevelése és a lelkészeknek a szószékekről elhangzó

oktató és intő szavai útján — kiirtsuk, igen hosszú előkészítő időre van szükség, a melynek tartama alatt a társadalom zöme részben sem fogja teljesíteni kötelességeit ezen a téren, bármennyire hangoztatják szóval, írásban és képben, teljes jóhiszemmel, a szeretettel teljes közreműködésre való készséget és az áldozatkészséget, a melynek hiánya pedig nem egy üdvös kezdést hagyott már cserben. Az állam vegye kezébe az elhelyezés ügyét, a társadalom pedig támogassa munkájában és fokozatosan tegye fölöslegessé az állami közreműködést.

Szóló akkor, a mikor az állam közbelépését sürgeti, ellentétbe jő avval a fölfogásával, hogy társadalmi törekvések megvalósítására mennél ritkábban hivjuk segítségül a túlos-túl terhelt államot, a melynek amúgy sem szeretik rendelkezésére adni a szükséges eszközöket. Mindenki mennél kevesebb adót és mennél kisebb illetéket iparkodik fizetni. Ámde sajátos viszonyaink közepette, ha elfogulatlan, előitélet nélkül való, egységes és czéltudatos működést óhajtunk a patronage terén, akkor azt nálunk, legalább a munka kezdetén, csakis az állam végezheti a siker kilátásával és a jövendőbeli működés helyes irányításával. A mi pedig a költségességet illeti, úgy ez a közbelépés nem is követel tetemes áldozatot az állam részéről. Nem tekintve ugyanis, hogy az 1909. évi költségvetés és a patronage czéljaira 50,000 koronát, a kiszabadult rabok segélyezésére 62,000 koronát, összesen tehát 112,000 koronát irányoz elő, szóló nézete szerint fokozni kellene a rabmunka jövedelmét is, a mely az idei költségvetésben összesen 600,000 korona bevétellel szerepel, holott ez lényegesen fokozható, mert ma potom áron van a rabmunka bérbe adva, a mi különösen és talán jogosan is, kihivja a többi iparos irigységét és ellenszenvét. A jövedelemnek fokozása nemcsak a patronage jobb támogatását tenné lehetővé, hanem azt is, hogy a munkálkodó fegyenczek és rabok munkakeresményének mai csekély hányadát ($^1/_5$, $^1/_6$) fokozni lehetne, az így megtakarított kis tőkét pedig a patronage közvetítésével

igen előnyösen lehetne fölhasználni kisiparosok, kisárusok, házalók önállósítására.

Illetőségük helyére csak azokat a kiszabadult rabokat kellene elhelyezni, a kiknek bűncselekményét odahaza nem tekintik diffamálónak. Utal a földmivelésügyi miniszterium munkásügyi osztályában mintaszerüen működő munkaközvetítőre, a mely bizonyára készséggel támogatná a patronaget. A földmivelésügyi miniszterium ebbeli működése azonban ujabb érv az összpontosítás mellett.

Az el nem helyezhető mezőgazdasági munkásokat közmunkáknál kell lehetően elhelyezni és általában államnak, törvényhatóságnak, nyilvános üzemnek, a holt kéz uradalmainak kell példát adniok abban az irányban, hogy a büntetett előélet ne legyen örökre kizáró ok az olyan foglalkozások köréből is, a melyekhez annak semmi köze és a melyek nem bizalmi jellegüek. Végre lehet valaki igen kiváló utczaseprő, vagy utczalocsoló, vagy útkaparó, de akármilyen más munkás is, ha nem is egészen feddhetetlen előéletű, hiszen büntetésével expiálta bűnét, a mely következéseiben nem sújthatja élte fogytáig. S ennek kapcsán megjegyzi szóló, hogy az a kitünően szervezett bűnügyi nyilvántartás, (casier judiciaire), a mely ez év január elsején az 1897: XXXIV. t.-cz. és a büntetőnovella rendelkezéseinek végrehajtásaképpen hatályba lépett és a mely bizonyára kiváló szolgálatára lesz a kriminalisztikának, tulságosan messze megy, a mikor 70, illetve 75 éves koráig tartja nyilván a csak egyszer is büntetett embert. Ez az életfogytiglan tartó nyilvántartás (hiszen a 75. életévén tul ritka ember követ el bűncselekményt), bárha magánosokra nézve titok, mégis nagyon súlyosan nehezedik az illetőre és méltánytalan is, mert évtizedek multán is bénítóan és sulyosítóan érezteti hatását ott is, a hol ennek kizártnak kellene lennie. Jellegzetesen mútat erre reá a hires osztrák jogtudós és szépiró: Max *Burckhard* legujabb „Die Insel der Seligen“ cz. regényében egy züllő alak szavaival; v. ö. a regény 31., 32. l. Különben is a napirenden levő kérdésben kár

annyit a művelt nyugatra hivatkozni. Annak társadalma ugyan már valamivel fogékonyabb az efféle kérdések iránt és áldozatra is inkább kész. De előítéletei nem kisebbek, mint a mienké, a mint ezt pl. *Sudermannak*, a hires német írónak, „Stein dunter Steinen“ cz. drámája is bizonyítja, a mely 1905-ben került szinre és megrendítő képét adja a kiszabadult fegyencz iránt való előítélet borzalmas következéseinek és a filantróp munkaadó meddő törekvésének.

Fontos az *elitéltek hozzátartozóinak segítése* is. Az emberek többsége siet megszüntetni minden érintkezést az elitélt családjának tagjaival, a kik ilyen módon az anyagi és erkölcsi tönknek lesznek kiszolgáltatva, sokszorosan büntetve, teljes ártatlanságuk ellenére is, a családfő, az apa, az anya, a házastárs, a gyermek, a testvér bünéért, mert az emberek többségének csak a testi betegség és a halál okozta bajokkal szemben van vigasztaló szavuk. A lelkifájdalmakban szenvedők rendesen magukra maradnak kinjaikkal, mert embertársaink többsége — bárha sokszor kimélő diskréczió ürügyével — visszavonul azoktól, a kiknek nemcsak szavakban és külsőségekben, hanem talán némi áldozattal járó tettekben is megnyilatkozó részvétre van sürgős szükségük.

A mi már most az ipari munkások elhelyezését illeti, szóló első sorban *foglalkoztató műhelyek* felállítását tartja szükségesnek, a hol mindenki munkát kapjon mindaddig, mig végleges elhelyezése lehetségessé lesz. Ezekben a műhelyekben főképpen a legkülönbözőbb javító munkákra kell súlyt helyezni (nemcsak ruha- és fehérnemű javításra, hanem asztalos, lakatos stb. javítómunkára is), mert ezekkel a legkisebb versenyt támasztják és a mellett eléggé jól jövedelmeznek, úgy hogy nem kell aggódni az anyagi siker miatt. De még ha némi ráfizetéssel is járna (a mitől szóló nem tart), azt az említett és a javasolt módon fokozható állami segély könnyen nyújthatja.

Persze ezeket a foglalkoztató műhelyeket, a melyeknek szervezése nem jár sok költséggel és a melyek az

ország különböző részein könnyen szaporíthatók, azonnal föl kell állítani. Munkanélküli mindig van ezer számra, úgy, hogy nem kell félni attól, hogy nem lesz kit foglalkoztatni. Statisztikai adatok gyűjtésével tölteni el a legközelebbi kongresszusig eltelő két esztendőt és azután határozni a foglalkoztató műhelyekről, a mit Gáll Endre kir. ügyész javasol, káros és meddő. A ki dolgozni akar, az menjen a műhelybe, hogy pedig ilyen ember elég van, az nem szorul statisztikai adatgyüjtésre. De különben is, mit csináljanak ezek a munkára szorulók addig? Hiszen munka hiján okvetlenül büntetésre utalvák. Szóval: haladéktalanul munkát kell adni minden jelentkezőnek, minden szabadulónak és az elitéltek hozzátartozóinak. Itt is áll, hogy a legékesebb beszéd: a tett. (Éljenzés.)

ELNÖK: A hölgyek iránti köteles udvariasságból megszakítjuk a 3. kérdés tárgyalását és megkezdjük a *2. kérdés*:

„*Melyek a patronage munkásság vezérelvei a züllés veszélyének kitett vagy erkölcsi romlásnak indult fiatalkoru leányok, illetőleg a nőrabok érdekében?*“

tárgyalását.

Véleményt adtak: özv. Balásné Bolgár Ilona, (Ir. 1. füz.), *Dessewffy Emma*, (Ir. 1. füz.), *Deutsch Kornélné* (Pécs) (Ir. 2. füz.), *özv. Terplán Lajosné* (Ir. 2. füz.) és *Zimányi Károly Gézáné* (Ir. 3. füz.) urhölgyek.

Előadók: Dessewffy Emma urhölgy és *Farkas Edith* alapítványi hölgy.

A leányok megmentésének kérdése egyike a legfontosabb társadalmi kérdéseknek. A kik ismerik azon veszélyeket, a melyeknek különösen a leányok ki vannak téve, azok értik azon nehézségeket is, melyekkel e kérdés sikeresen megoldható, a melyekkel a leányokat a bukástól megmenthetjük és a büntettest visszavezethetjük az élet rendes útjára. Igen természetes, hogy e kérdésben első sorban azok nézetére vagyunk kiváncsiak, kik a kérdéssel már eddig is foglalatoskodtak

és eddig is szép eredményeket értek el. Ezért hölgyeket kértünk fel, legyenek szivesek véleményeket nyilvánítani e kérdésben és maguk az előadók is hölgyek.

Kérem Dessewffy Emma őnagyságát, kegyeskedjék előadását megtartani.

DESSEWFFY EMMA:

Tisztelt Kongresszus!

Azt hiszem, érteni fogják, mily nagyfokú elfogultsággal kell itt küzdenem. Sok ok van rá. Az első az, hogy annyi szép magas szárnyalású beszéd után nekem kell a nők sorozatát megnyitnom. Bátorít ezen nehéz feladatomban az a remek szép beszéd, a melyet tegnap hallottunk a székesfehérvári püspök úr szájából, a ki teljesen lelkünkből beszélt, mikor azt mondotta, hogy a patronage munkásság legfőbb lényege a gyakorlati élet átvitelében van. Teljesen lelkemből beszélt, mikor azt mondotta, hogy a szeretetnek kell vezető szerepet vinnie, annak a szeretetnek, a mely nem ijed meg a legborzasztóbb bűn látványától sem, mert tudja, hogy a szeretet nem a mi tulajdonunk, de hogy az felülről jön, a mi Urunktól, életünk királyától, az Úr Jézus Krisztustól, kinek minden keresztény nőnek lelkében kell, hogy vezető szerepet vigyen. Ha ez nem volna, nem tudnánk ezen nehéz kérdéssel megküzdeni. Gyengeségünket ismerjük, gyarlóságunkat tudjuk és mégis mertünk e nagy kérdésbe beleszólni, mikép lehet felvenni e küzdelmet, mert meggyőződésünk az, hogy az igazi küzdelmet csak a szeretet jegyében folytathatjuk arra, hogy a bukott ember lelke mélyében szunnyadó becsületet felélesztheссük.

Erőt ad nekem az, hogy tegnap oly ékesszólóan hallottam, hogy mi a patronage tulajdonképeni czélja.

Átmegyek azonnal arra, hogy beszámoljak azon véleményekről, melyek beérkeztek. Számszerint öt. Engedjék meg, hogy az idő rövidsége miatt igen röviden, kivonatosan ismertessem azokat.

Első sorban *Balázsné Bolgár Ilona* úrnő, a ki igen szép tevékenységet fejt ki a Gyüjtőfogházban, azt említi fel véleményében, hogy testvéri szeretettel, vallás-

erkölcsi alapon kell megkezdeni a munkát. Én merem hozzátenni, a *munkaszeretet felébresztését*, mert ez teljesen kiegészíti a két másik tevékenységet. Munka nélkül, önfegyelem nélkül nem tudjuk azokat a szerencsétleneket az igaz útra téríteni.

Deutsch Kornélné Pécsről, egy igen életre való dolgot ajánl. Tudniillik hogy a patronage munkával foglalkozó egyesületekben vegyestagú patronaget szervezzünk, mert ő tudja, hogy sokszor egy asztalosné, suszterné vagy egyszerű földmíves asszony könnyebben tud azon emberek lelkéhez férkőzni, mint mi, a kik meg lettünk óva nagyon sok olyan bajtól, melyeket ők az életből ismernek. Ő még egy másik igen nagyfontosságú dolgot említ fel, azt mondja, hogy elejét lehet venni a társadalmi nagy bajoknak az által, ha a gyáriparral fogunk kezet. Ez egy olyan véghetetlen nagy, tágas kérdés, hogy kérem Deutschné őnagyságát, miszerint engedje meg, hogy ezt kikapcsoljam és saját véleményem kapcsán tárgyaljam. A tavasz óta e kérdésben egész új láthatár nyilt meg szemem előtt.

Özvegy *Terplán Lajosné* igen szép véleményében egy nagy veszedelemre mutat rá. Arra figyelmeztet, hogy a patronage munkával mennyire vigyázni kell, hogy a börtön négy falai közt összetört, magábaszállt egyénben ne fejlesszük ki a képmutatást, mert ha mi megelégszünk a rabnő mondásaival, magatartásával, nagyon könnyen igen veszedelmes munkát végzünk, mert magunkat hagyjuk általuk elámítani.

A mint az ő véleményét elolvastam, az az érzésem volt, hogy megint előkerül az a hatalmas energia, melyet a munka magában rejt. A munkánál látjuk, hogy melyik lélek akar jó útra lépni, melyik nem. A ki a munkától bármi szép szavakkal elvonja magát, az mélyen benne van multjának fertőjében. De az az egyszerű asszony, a ki megbánta az ő eddig elkövetett bűneit, az vágyik a felemelő munka után, annak javulásában reménykedhetünk.

Zimányi Károly Gézáné szintén a Gyüjtőfegházba bejáró egyik kiváló patronesse, végtelen érdekes véle-

ményt adott be. Idő rövidsége miatt nem olvashatom fel egész terjedelmében, engedjék meg, hogy hat pontot emeljek ki belőle. Itt hozzá kell tennem, hogy a hány vélemény beérkezett, valamennyi egybehangzóan kiemeli a vallás-erkölcsi alapot. Tehát mindnyájan egyről vagyunk meggyőződve, azon erő jelenlétéről, melyet előbb említettem, tudniillik a felsőbb erőről és a mennyországból az Uristentől jött szeretetről.

Az első pontban azt mondja *Zimányiné*, hogy „nyugodt lélekkel csak azon az ösvényen haladhatunk, melyre Isten és a felebaráti szeretet törvényei szólítanak. Gyönyörű idea, magasztos igazság, de a mely visszavezet bennünket az iskolához". Felemelt homlokkal, szilárd léptekkel, nyugodt lélekkel, megelégedett kebellel csak az az egyén tud járni, kit gyermekkorában megtanítottak az istenfélelemre".

Nem kell dogmákat hirdetni, csak azt az egy nagy tényt: te egyedül számolsz tetteidről Uradnak, Teremtődnek. Erre a tanításra az iskola van hivatva, mert a gyermeki lélek a legfogékonyabb, úgy hogy mikor kikerül az életbe, meg tudjon küzdeni annak nehézségeivel. Mert ne tessék hinni, hogy e Kongresszuson csak az elesett bűnös gyermekről lehet szó. Itt az egész társadalom gyermekéről van szó; csak a nevelése más. Mig a szerencsétlent, ki a külvárosban nőtt fel és csak piszkot és szennyet látott, azt nekünk a javítás útján a becsület útjára kell vezetnünk, addig a mi gyermekeinket, kiknek nincs megadva mindezt látniok, arra kell tanítani, hogy ne nézzék le, ne dobjanak követ azon szerencsétlenekre, hanem szeretettel teljék meg lelkük a szerencsétlenek iránt. Ezt a családon kívül leginkább az iskola útján érhetjük el. Ki kell mutatnunk, hogy a tanítói pálya a legszebb, és egyesítenünk kell a lélek nevelését az ész fejlesztésével.

A második pont a következő:

„Azért, a mikor a törvény kötelező ereje az embertárs követelése megszünik, emelkedjék az emberi igazság fölé a Krisztus törvénye, hogy a mit nem biztosít a jog, nyujtsa azt neki a keresztény szeretet, a mely

parancsolja: szeresd felebarátodat és a mivel bővelkedtek, abból adjatok alamizsnát."

Ez teljesen kifolyása annak, a mit mondtam. Hogy tudniillik az iskolában kell kezdeni a nevelést, hogy megtanítsuk, hogy létezik nemcsak jog, hanem *emberszeretet is*. Nemcsak az erősebb, gazdagabb, vagyonosabb, szebb joga áll fenn, hanem nálunk nőknél előáll az etikai kérdés is, a szív, a lélek felemelése. De itt egy szóban akadtam meg. Hiszem ugyan, jó értelemben gondolta *Zimányiné*, de engedjék meg, hogy felemlítsem. Sohse adjunk *alamizsnát*, még szeretettel sem. A szeretet az Úristentől jött adomány, melyből adnunk kell bőven, számítás nélkül. Bár, azt hiszem, mindnyájan meg vagyunk győződve, hogy alamizsnával nem érünk el soha semmit, mert az aláz, a munka felemel, a szeretet éltet.

A harmadik pontban azt mondja:

„Hogy elérjük a magasabb etikai eredményt, nemesítsük a fát, ha nemes gyümölcsöt kívánunk. Azért csakis a javíthatatlan gyermeket kell a szülőktől és viszont csakis a rossz példaadóktól kell elvenni a gyermekeket. A szegény családokat, bármily sokgyermekű legyen is az, támogatni kell, de nem kell elvenni a gyermekeket."

Itt is arra kérem *Zimányinét*, engedje meg, hogy ezt is átkapcsoljam az én véleményemhez. Mert annak legsarkalatosabb pontja az apai hatalom felfüggesztése, vagy megvonása. Itten csak arra szorítkozom, hogy teljesen egyetértek mindazokkal, a kik a mellett vannak, hogy nem szabad a család egységét megbontani. A szegénység erre nem ok. A család megbontásának egyedül az erkölcstelen életfelfogás lehet oka. De ott kérlelhetetlenül kell eljárni. Meg kell adni azt a törvényes fegyvert a patronessenek, hogy az olyan környezetből kivonhassa a gyermeket.

A negyedik pontot teljes egészében elfogadom és kérem a tisztelt jelenlevőket, hogy ezt komoly megszivlelésre méltassák.

Ugyanis a negyedik pont azt mondja: „És a gyermeknek még fontosabb a család, a családi nevelés,

ha még oly hiányos is, még tizszer jobb, mint a mesterséges tömegdresszura valamely intézetben. Ez áll különösen azokra az esztendőkre, a melyekben a gyermekész okokra még kevéssé hajlik és egészen egyéni bánásmódot igényel. Fontosabb a tudományos neveléstannál a szülőkre nézve az igazi vallásosság és becsületesség. Ha a szülők jámborok, maguktól is megtalálják a gyermeknevelés helyes útját. Az Isten tizparancsolata, a jó nevelés biztos útmutatója."

Ezt azért olvastam fel külön, mert e felfogáshoz teljes lelkemből csatlakozom. És arra kérem a tisztelt Közönséget, hogy később, mikor széjjelszedem okaimat, hogy miért kérem a törvényes beavatkozást, mindig csak a méltatlan szülőkről lesz szó.

Az ötödik pont így szól:

„A kik hölgyeink közül letartóztatási helyükön is felkeresik a szerencsétleneket, sajnosan tapasztalják, hogy a fiatalkorúaknak a börtönhöz vezető útját a legtöbb esetben a csábítás készítette elő. A letartóztatási helyeken nagyon sürgős volna egy oly intézkedés, mely a többszöri visszaesőt az első bűntényesektől elkülönítené, mert mig ez meg nem történik, addig a letartóztatási hely nem lesz más, mint a rossz iskolája."

Ezt a pontot különösen azért emelem ki, mert e hét elején egy tárgyaláson voltunk jelen, hol egy fiatal 17 éves leányt börtönbüntetésre ítéltek el azért, mert szívtelenségről és elvetemedettségről tanuskodott azáltal, hogy 10 napos gyermekét kitette; nem gondolván arra, hogy mi lesz vele, ha a dolog kitudódik.

Bocsánatot kérek, mikor megkaptam a jelentést, hogy így intézték el a dolgot, végtelen fájdalom telítette szívemet. Hisz e gyermeket egy javító-intézetbe kellett volna betenni, mert a 16 éves gyermek, ki a faluról feljött, föltétlenül csábításnak volt az áldozata. Úgy hallom, haza kellett mennie falujába és azt hitte, hogy úgy intézi el legegyszerűbben a dolgot, ha gyermekét kiteszi. Szerencsére a gyermeket meg tudták

menteni, mert egy rendőr megtalálta. Ez volt a leány mentsége vagy veszte.

Szerettem volna, ha a biró urak azon álláspontra helyezkedtek volna, hogy az ilyen gyermeket nevelni kell, nem pedig 6 hónapra a börtön falai közé tenni. Hála Istennek, ma már ott vagyunk, hogy vannak intézeteink, itt van az ujpesti, az ecseri intézet, hivatalosan még átadva nincsen, de a Peterdy-utczai 4 éven át nem tett mást, mint hogy az ilyen gyermekek mentésén fáradt. Az ecseri ház vezetőnője kész volt a gyermeket magához venni.

Át kell hatni a közvéleményt azzal a tudattal, hogy ne dobjon rögtön követ az ilyen leányra, hisz nem egyedül ő a vétkes, de igenis, itélje el szigorának teljes súlyával a másik félt, a ki *öntudatosan* taszítja gyalázatba azt a fiatal leányt, a ki csábítójában becsületében bizik és nyujtson kezet ahhoz, hogy az illető leányt felemeljük és megadjuk neki azt a nevelést, a mit eddig nem kapott. (Éljenzés.)

Arra kérem a jelenlevő biró urakat, bármely bíróságnál legyenek is, ne legyenek olyan borzasztóan szigorúak az ilyen bűn ellen; hanem tessék arra gondolni, hogy az a 17 éves leány — de hány van ilyen — szellemileg, erkölcsileg, testileg teljesen fejletlen, nem tudja mit csinál. Azt kérem itt, hogy több méltányosság legyen a gyermekek iránt; és midőn vannak mentőházaink; így Szikszón és Ecseren, ez elég ok legyen arra, hogy ilyen gyermeket ne büntessenek 6 hónapi fogházzal.

Zimányiné őnagysága véleményének még egy utolsó pontja van, a melyet nem egészen fogadok el. Azt mondja: „Nagyon is időszerű volna, ha a Patronage-Egyletek Országos Szövetségének vezetősége feliratban kérné a nagyméltóságu Igazságügyminiszter engedelmét arra, hogy a patronag emüködő tagjai részére rövid tanfolyam-féle nyittassék. Indokolt ez különösen a fogházmissióban működők részére, hogy egyrészt ismeretkörük gazdagodva, másrészt elkerülhessék mindama nehézségeket, melyek a járatlanság révén fel szoktak merülni.“

Engedje meg Zimányiné és mindenki, hogy ilyen munkát kurzusok útján lehetetlen végezni. Ehhez más kell, mint a kurzus; ehhez szív, lélek kell, bizonyos vele született tapintat, mit megtanulni kurzuson nem lehet. Hiszen a patronage munkának annyi szétágazó munkássága van, hogy a ki nem érzi magában azt a tehetséget, hogy a rabnővel foglalkozzék, az foglalkozzék mással. De kurzusok felállításával nem növelhetjük az ezen munkássággal foglalkozók számát.

Ezen négy érdekes jelentés után engedjék meg, hogy áttérhessek saját szerény véleményemre.

Előre érzem, hogy erős megtámadásoknak leszek kitéve. Remélem, hogy meg fogom tudni védeni álláspontomat; bár a joghoz nem értek, azonban tudom, hogy vannak itt jelen ügyvédek és lelkes hívei a gyermekvédelemnek, kik ismerik e kérdésnek jogi oldalát is, s azon nehézségeket, a melyekről beszámolok.

Tudniillik márcziusban irtam véleményemet, melyben azt állítom, hogy igazán jó patronage munkát addig nem tudunk csinálni, mig nem kapjuk meg a törvénytől azt a jogot, hogy a méltatlan szülőktől a gyermekeket elvehessük. Pedig tessék elhinni, hogy egész munkásságunknak ez az alfája.

Egyben beszámoltam, hogy milyen nehéz feladat az, mikor gyermeket veszünk át nevelésre. Megkapjuk 5—6 éves korában és 12—13 éves korában előáll az anya és óriási anyai szeretetére hivatkozva, visszakövetteli gyermekét. Konkrét eseteim vannak. Az egyik épe héten történt: Ugyanis nem tudtam meggyőzni az árvaszéki urakat, hogy az anya egy rettenetes teremtés, nem tudtam bebizonyítani, hogy a gyermek kiadása vesztét okozza, tehát kiadták a gyermeket és két év mulva a mult héten, a körülmények bebizonyították állításomat, és újabb eljárások megindítása után végleg el kellett venni a gyermeket a züllött anyától. Két másik esetben, szintén ez évben, az egyik leánykát kórházban találtam, másikat a börtönben anyjával együtt, a kit azért itéltek el, mert rajta kapták, a mint 14 éves gyermekét eladta.

Ez nem egyetlen eset. Mindenki, a ki e munkában résztvesz, tudja, hogy az napirenden van. Ezért kérem az ahhoz értő urakat, keressék meg a törvényhozást, hogy legyen nekünk törvényünk, mely kimondja, hogy indokolt esetekben, midőn erkölcstelen élet mutatható ki, vagy büntetett előéletű visszaesések állapíthatók meg, a gyermek kérlelhetlenül és véglegesen elvétessék.

Ez az első javaslatom.

A második az, hogy ha jó patronage munkát akarunk csinálni, akkor gondoskodnunk kell róla, hogy a kezünk alá kerültek részére legyenek intézeteink, hová a 15 éven felülieket is betehessük. Mindenki ismeri azokat az óriási áldozatokat, melyeket az állam hoz arra nézve, hogy a gyermek megmentessék. Tegnap hallottuk, hogy 50,000 gyermek van állami gondozás alatt. De mennyi lesz ebből tisztességes ember? Mert 15 éves korban, nézetem szerint, mindkét neműek, de különösen a leányok, a legveszedelmesebb korban vannak kiszolgáltatva az életnek. Lehet ott patronesse, a ki utána megy, mind csak egy pár eset, de ott van a tömeg, a mely csillogtatja előtte szép igéreteit, elhallgatva azoknak utóizét. Ezt azért mondom, mert az Úristen megadta nekem az áldást, hogy 10. éve dolgozhatom e téren és szerét-számát nem tudom azoknak, kiket 16—17 éves korukban a kórházak tüdővészes osztályaiban találtam.

Nem felejtem el, hogy mikor 6 évvel ezelőtt a Szt. István-kórház tüdővészes osztályában jártam, 80 beteg közül 53 nem érte el 20-ik életévét. És mikor egyikhezmásikhoz odamenve megkérdeztem, hogy hogyan került ide, azt felelték: „elcsábítottak, elbuktam, kidobtak, idekerültem".

Égetően kellenek olyan intézmények, hova az élet viharában meg nem edzett 15 éves gyermekeket elhelyezhessük.

A nagy átlag tud dolgozni 15 éves korában, de sok testileg-lelkileg satnya marad. Annál inkább kell ezek elhelyezéséről gondoskodnunk, mert valahányszor

kereskedelemről van szó, mindig az a szégyenletes tény tárul elénk, hogy épen a fiatal leányok exportja a legvirágzóbb üzlet nálunk. Miért? Azért, mert nem tudjuk őket tisztességesen elhelyezni.

Márczius óta e kérdésben nagy és új látkör nyilt meg szemeim előtt. Tudniillik van nekünk Magyarországon egy apostoli lelkű emberünk, a ki nem patronage és nem mindenféle szép nevek alatt dolgozik, de az országnak rengeteg sok jót tett azáltal, hogy a környezetében levő népnek megadta a jólétet. Bezerédj Pálról beszélek, ki megteremtette a selyemipart.

Márcziusig nem hallottam iparról, csak azt tudtam, hogy a gyár és az ipar szipolyozója a szegény embernek. A gyermek-, asszonyi munkának zsarolója. Ma azt mondom, hogy úgy az államnak, mint a Patronage-Szövetségnek főfeladata legyen, hogy tanulmányozza e kérdést, mikép lehet összekapcsolni az ipari és gyári munkát a praeventiv gyermekmentéssel?

Most sem merném állítani, hogy a gyár és ipar egyedüli boldogság kútfeje — igen távol vagyok attól — de e tavaszszal Olaszországba tett tanulmányutam eredménye az, hogy igenis, az átkos munkauzsorán kívül, vannak a gyárnak, iparnak hasznavehető formái is.

Láttam egyesítve a merkantilizmust a humanizmussal, láttam a gyáros érdekeit karöltve haladni a szegény földhözragadt nép érdekével, láttam azt a csodálatos tényt, hogy az olaszok hazájában, az örök far niente nép kebelében, mint lépett a munka, a fegyelem, a tisztaság — igen a tisztaság — a régi időkből megmaradt nyomor helyébe; és mint deríti fel a derűs jólét a népek arczát, melyről a *megelégedés*, igen, ezt is megismétlem, a *megelégedés* kifejezése olvasható le.

Ott láttam mikép oldják meg e nehéz kérdést, egyszerűen így: A gyárak tulajdonosai internátusokat emelnek, a hová munkásnőiket, az iskolából kikerült 12—16 éves leányokat gondos női felügyelet alá helyezik, családot teremtenek nekik, gondoskodnak physikai és lelki világuk kielégítéséről és becsületes munkájukat kellő fizetéssel viszonozzák. Fősúlyt fektet-

nek arra, hogy az iskolákból kikerülve jussanak azonnal be, nehogy az 1—2 évi csatangolás alatt — mit tesz mást a nép gyermeke 12—14 éves koráig? elzüllik, megutálja a munkát — a leányok különösen, a kik a nekik könnyebbnek látszó kereseti forráshoz szoknak, a mely czifraságot, nyalánkságot ad ugyan, de életük velejét emészti fel.*

Olaszországban több mint 100, közel 1000 ilyen gyárban dolgozó leányt láttam, mind vigak voltak, jól néztek ki, gyakran dalolva teljesítették munkájukat.

Miért ne próbálnánk mi is meg ily természetű preventive mentő-munkát azok számára, kik még nem estek el, a becsületes szegény gyermekek számára. Annál is inkább említem fel ezt a dolgot, mert már is történt itt minálunk valami e téren.

Bezerédj Pál, miután e kérdést tanulmányoztatta, most arra törekszik, hogy itt is megvalósítsa e jónak látszó intézményt és próbaként *Tolnán* állított fel ily internátust, hogy itt Magyarországon is munkaadással mentsük meg a bűntől a fiatal leányokat, hogy az a szégyenletes leánycsoport, mely oly virágzó szegény országunkban, szünjön meg.

Kérem tehát, vegyük fel a patronage munkarendjébe ezt a preventive munkát, nyujtsunk segédkezet a szegény, de becsületes családnak, a ki becsülettel küzd az élet harczterén, de senki se tudja, hogy meddig maradhat becsületes, mert a mig van kenyér, van becsület, de ha az első hiányzik, veszély fenyegeti a másikat.

Különösen mi nők, a kik az élet hajótöröttjeivel foglalkozunk, tudjuk mily szívszaggató tragédiák előzik meg sokszor az első bukást . . . vagy pedig a tétlenség, munkakerülés hajtja be a bűnbe a léha, züllött körben felcseperedett 13—14 éves leányt, a ki nem is tud, nem is akar dolgozni.

* Megdöbbentő adataim vannak most, hogy 2 hete megnyilt az Ecseri ház.

Tanítsuk meg a munkaszeretetre, önfegyelemre, használjuk fel a külföldön látott jó dolgot, segítsük elő ezen internátusok emelését, mert így elérjük azt, hogy mig a gyár gondoskodik a gyermek jólétéről (mert az internátus felállításán kívül, első naptól fizeti munkásleányait) mi gondoskodhatunk a gyermek lelki világáról, és így fogjuk elérni azt, a mit Olaszország elért, hogy nyomor és züllés helyett tisztább erkölcsök, jólét fogja növelni a nemzet erejét. (Éljenzés.)

FARKAS EDITH, alapitványi hölgy, előadó:

Tisztelt Kongresszus!

Sok sebből vérzik a mi társadalmunk és sok a segítő kéz, a mely a bajokat orvosolni szeretné, de valljuk meg: átlag mégis még kevés hozzáértés és érdeklődés mutatkozik azon ügyek iránt, melyek minket itt foglalkoztatnak.

Még akárhány komolyan és egyébként keresztényül gondolkodó ember is bizonyos ellenszenves közönnyel áll a patronage eszméjével szemben. Társadalmunk elitje pedig mindeddig úgy nézte a patronage-feladatokat, mint oly speciális teendőket, melyekhez csak néhány hivatalos közegnek van köze . . .

Pedig a mit „patronage"-nak nevezünk, az ugyancsak szoros kapcsolatban van nemzetünk, társadalmunk s az egyes családok jólétével. És hogy mozgalmunk évről-évre népszerűbbé válik, azt nem is tulajdonítom másnak, mint annak az örvendetes körülménynek, hogy közönségünk mindinkább tisztábban lát s megérti s megszereti ezt a fölséges eszmét.

A mi engem s a velem működő patronesszeket első sorban kötött hozzá a patronage-hoz, az, tisztelt Kongresszus, *a lelkek szeretete*. Mi az Evangelium alapján állunk s az Evangeliumból merítjük szellemünket s kedvünket az emberanyaggal — ez igazán silánnyal — való foglalkozásra. Fülünkbe cseng a próféta szava: *A mi elveszett, fölkeresem és a mi elhajtatott, visszahozom*; *a mi megsérült bekötözöm és a mi erőtlen, megerősítem.*"

Onnan merítjük bizalmunkat s bátorságunkat is, mert daczára a silány embernek, bizalmunk van abban az erőben, mely a legnyomorultabbat is lábra állíthatja, de a mely erőt közölni kell vele ; közölni szeretettel, türelemmel, áldozattal. S ennek a közlésnek csak egy módja van: a személyes eljárás és foglalkoztatás, mely személyes érintkezések alapját Krisztus a következő szavakban tette le: Beteg voltam s gyógyítottatok, *fogoly voltam s ti meglátogattatok*, s így tudjuk, hogy *a mit egynek e legkisebbek közül tettünk, azt magának Krisztusnak tettük.*

Látják, mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, ez a mi patronage-munkánk nagy *lendítő ereje*, érezzük a titokzatos összefüggést Ő közötte és mi közöttünk, ha patronage-munkát végzünk; érezzük azt, hogy mennyire *akarja* és hogy mennyire az *ő szellemében* dolgozunk, ha akár a raboknál, akár a fiatalkoruaknál vagy veszélyeztetteknél végzünk mentő-munkálatokat.

Ettől az öntudattól háttérbe szorul s eltünik minden undorunk, büszkeségünk, elegánczink s más egyéb akadályozó érzelmünk s helyükbe lép az öntudat, a mely uralkodó érzésünk s büszkesegünk lesz.

De teljesítünk mi a patronageban nagy *társadalmi* kötelességet is. A védenczeinkkel való érintkezésben folyton látjuk és tapasztaljuk az élet keménységét, a társadalom igazságtalanságait és számtalanszor meg vagyunk győződve, hogy sokak bukásának s züllésének igazán a „milieu“ s végső elemzésben maga a társadalom az oka. Oka a környezet szívtelensége, érzéketlensége, nemtörődése s így a társadalom évszázados, nagy-nagy mulasztásait is a patronage van hivatva legalább némileg reparálni. Egyesek bűnösségét megállapítani, a befolyó tényezőket vádolni nem a mi feladatunk. A züllötteknek annyiszor szomoru, siralmas gyermekkora, az a bűnös, rossz társaság, azok a lelketlen szülők, természetesen mind bűnrészesek; de — ismétlem — nem a bűnrészesség megállapításáról van szó. Tenni, nem vádolni; tenni, nem a rosszat rögzíteni. S a patonage azt akarja; a bűnt s a bűnre vezető alkalmat el akarja törölni, a mérges, inficziált milieut az erényes szeretet illatával akarja

dezinficziálni; karbolt hoz s nem választóvizet s örül, hogy ha mondhatja: ime egy parányi rosszal ismét kevesebb van a világon.

Egyik védenczünk éveken át kisérte gonosztevő bátyját verklivel a legrettenetesebb helyekre Ujpesten... kétszer szökött meg, bátyja majd agyonverte, mig orgazdaságon érték s börtönbe került, igazán szerencséjére. Most a *mi* védenczünk, kire urnője akármit rábiz.

S hány cseléd szolgál olyan helyen, a hol névlegesen keresztény urnője semmit sem tesz a cseléd lelkének a megmentésére. Elvágva Istentől, templomtól s minden nemesítő befolyástól, csoda-e, ha az illető leány idővel bűnbe esik? A minap olvastam egy német ujságban, hogy Berlinben 80.000 cseléd van s a 80.000-ből alig 1000 járhat vasárnapi istentiszteletre!

Hány uraság törődik továbbá azzal, hogy alkalmazottja hol és hogyan tölti el a vasárnap délutánját? Csodálkozhatunk-e rajta, ha az a szegény cseléd olyan örömök után kezd járni, melyek idővel a lejtőre vezetik?!

Hát még a faluról bevándorlottak, a kik évenkint megközelítik nálunk a 10.000-t? Tapasztalatlanságuk, könnyelmüségük a nagyváros bűnös levegőjében gyorsan hajt rémes gaztetteket.

Mulatóhelyeink, mozi-aink demoralizáló hatását is be kell számítanunk. Bethánia-Szeretetházunk a Tisztviselő-telep elején volt, vasárnaponkint meggyűlt a bajunk védenczeinkkel, ha behallatszott a különböző verkli és egyéb zene, nyugtalankodni kezdtek . . .

Valóságos lelki *erőre* van szüksége egy ilyen elhagyott, szegény leánynak, hogy annyi kisértés és alkalom közepette megmaradjon az erény meredek ösvényén.

Nem is lehet azt a varázserőt másképpen ellensúlyozni, mint az által, hogy azokba az üres szivekbe és éhes lelkekbe olyan szellemi táplálékot és örömöket öntünk, a melyek elfeledtetni képesek és fölülmulják a veszedelmes mulatóhelyeknek vonzerejét s az által, ha az életben különben is ott állunk mellettük s megfogjuk kezüket s megrázzuk s megértetjük velük: itt vagyok:

szeretlek, becsüllek; becsüld hát meg önmagadat. Ez valóban nem alamizsna, hanem lélek.

Nem vasfegyelemmel, hanem lelkes, meleg szeretettel kell védenczeinket kezelnünk, akkor megmaradnak nálunk s nem keverednek ujabb bajba. Ilyen szellemben tartjuk fenn a mi *preventiv munkánkat* képező összes patronageainkat s Otthonainkat is. A fővárosban 17 helyen, a vidéken 20 helyen, összesen tehát 37 helyen tartunk fönn csak vasárnap délutánonkint patronageokat, hol hölgyeink azon vannak, hogy a leányokat elvonják az utcza veszedelmeitől az által, hogy kedves és hasznos szórakoztatásukról gondoskodnak. Egy patronageba átlag 120 leány jár. Ezenfelül hármas szeretetszolgálatot teljesít minden patronage-működés. Hasznot hajt *a társadalomnak, a szülőknek és a védencznek.*

Mint ahogyan XIV. Lajos alatt Diderót és d'Alembert tanai termékeny talajra találtak, úgy a modern erkölcstelenség is termő talaja a hitetlenségnek s minden egyéb rossznak.

Ettől vész és gyöngül a társadalom ereje, elromlik a vére s egyre silányabb nemzedék jelenik meg a föld szinén.

De hát az egész világot nem tudjuk megreformálni, megteszszük hát azt, a mire képesek vagyunk s a mi némileg segít a bajokon. Cseppekkel dolgozunk, jóllehet tudjuk, hogy valóságos óczeán a társadalom baja, de az nem veszi kedvünket, mert tudjuk azt is, hogy e csepp áldástól is elváltozik valamiképp, legalább talpalatnyi földön, a világ szine.

Enyhítsük tehát a jövőben is a szülők keservét, a családok baját s az által közvetve könyítjük a társadalom terhét is.

Ilyenfélét várhatott tőlem az a szegény, tisztességes uradalmi portás is, a ki a tavaszszal így mutatta be leányát; hozom a lányomat, a javító intézetben kezdte, a gyermekbíróságnál folytatta, könyörüljön rajtam s csináljon belőle valamit, különben nem tudom, hol fejezi be pályafutását . . .

Főleg pedig akkor örül a lelkem, ha elgondolom,

hogy a patronage *az egyesekkel* mennyi jót tehet: itt van az embernek *alkalma* vigasztalni, fölvilágosítani, emelni, nemesíteni, biztatni, melegíteni!

S hogy erre valóban nagy szükség van, engedelmükkel rövid pillantást nyujtok egyes *pártfogoltjaink hangulatába.* Elég lesz felemlítenem, hogy ismerek egy 18 éves leányt, a ki már kétszer tett öngyilkossági kisérletet. Először a Dunából hozták hozzánk s mikor kiengedtük, annyi marólugot ivott, hogy hónapokig kellett kezelni . . . Szeretetházainkban mulik azután az a nagy szomoruság s néha bámulatos boldogság tölti el ezeket a szegény sziveket. Nem is szöktek meg tőlünk, kettő kivételével s azok is még az nap tértek vissza maguktól, nagyban állítván, hogy sokkal jobb nálunk lenni, mint odakinn . . .

Engedjék meg tehát, hogy ezen műveink számára szives érdeklődésüket és jóindulatukat kikérjem. Rászorulunk erre a jóindulatu támogatásra, mert sok minden nehezíti meg ezt a munkát, első sorban a sok előítélet. Megnehezíti továbbá a védenczek tarka-barka volta, igen gyakori jellemtelensége, romlottsága, kiszámíthatatlansága. Mert van közöttük olyan, a ki most örömkönyeket hullat s a következő félórában elbocsátását akarja kikérni; sok betegidegzetü és a világ minden nyomorában sinylődő . . .

De az önök szimpátiája meg fogja nekünk ezt a sok csalódást édesíteni és az *önök* szives érdeklődése elő fogja mozdítani a patronage-működést s alkalmas új működési tereket fog nyítni s új eszközöket is fog nekünk szolgáltatni. Mindenekelőtt pedig azzal segítenek rajtunk, ha minél többen csatlakoznak hozzánk s dolgoznak velünk.

Az bizonyos, hogy a patronage-munkához nem elég elegáns vagy szép asszonynak lenni; a ki csak az, az hamar talál magának különb mulatságot. A mi patronage működésünkhöz *hit* kell; jobban mondva: öntudatos és *rendezett hit. élet kell* és a *lelkek szeretete.* Olyan lelkület tehát, *a mely* a divattól és a zsurok és szalonok véleményétől függetleníteni is tudja magát *czért* a nagyobb

s nemesebb szeretetért s a mely a maga utján állhatatosan járni tud. Higyjék el, egyedül az ilyen lelkület képesíti az embert esetleges sikertelenségek elviselésére is.

Ha hitből kiinduló, nagy felebaráti szeretettől égő, lángadozó lelkünk lesz, akkor a patronage *mesterségünkké* — dehogy! — *művészetünkké* fog válni s áldás és siker lesz tevékenységünkön. Akkor sokan, — sokan talán soha, — de elegen leszünk s akkor győzzük csak e nagy művet.

Mert nem elég Szeretetházakat nyitni, hanem arról kell a patronage érdekében gondoskodni, hogy *Krisztus szelleme* hatoljon be minél több szívbe s ha a szivek *készségesek* a patronage eszméjét felkarolni, akkor kövessünk el mindent, hogy a *jóakarat* meg is találja a maga üdvös érvényesülését s azért végül én is csatlakozom több társnőm azon kérelméhez, hogy tartsunk az Országos Katholikus Nővédő-Egyesület által évek óta tartott szociális kurzusának mintájára mi is, specziálisan a patronage működést szolgáló praktikus kurzusokat. (Éljenzés.)

ANTAL GÁBOR ret. püspök. (Komárom.)

Igen tisztelt Kongresszus!

Mindenekelőtt köszönetet mondok az Elnökségnek a meghivásért, a Kongresszusnak pedig, a miért diszelnöknek megválasztani szives volt.

Csak azért merek felszólalni, mert a kongresszusokon való felszólaláshoz nem szükséges külön szakértelem. Ezen téren szakértőknek leginkább azokat az igen tisztelt hölgyeket lehet tekinteni, a kik olyan szép eredményeket értek el a gyermekvédelem terén.

Keresnünk kell azonban nekünk is azt a módot, hogyan lehet erkölcsileg támogatni azokat, a kik erre rászorulnak. Elvnek tekintem azt, hogy mindazokat, a kik családjuk körében erkölcsileg veszélyeztetve vannak, el kell vennünk családjuktól, de nem azért, hogy összehozva őket egy csomóban neveljük, hanem hogy elhelyezzük más jóravaló erkölcsileg fedhetetlen családoknál. Ennek a rendszernek nagy előnyeit már előbb

két izben gyakorlatilag tapasztaltam. Kiküldtek két izben egy-egy bizottságba, a melynek az volt a feladata, hogy árvaházat szervezzen; egyet *Pápán*, a másikat *Komáromban*. Rendelkezésre 40—50.000 K állhatott. Erre való tekintettel a tervet megbuktattam, hiszen ez az összeg még házépítésre is kevés, nem hogy felügyeleti, házgondozó, szolgaszemélyzetet is lehetne tartani s a gyermekeket annak kamataiból élelmezni. Viszont a pénz kamataiból el lehet tartani szép számugyermeket tisztességes családoknál avagy fennálló jótékony egyesületeknél évi 100—120 korona költséggel. Egy átlag munkás családnál, a hol 4 gyermek van, az átlag jövedelem nem nagyobb 500 K.-nál. Ezt kell számításunk alapjául venni, a mikor ki akarjuk számítani ezeknek a szegény elhagyott gyermekeknek az évi tartási átalányát, mert hogy egy elhagyatott gyermekre többet költsünk a másokéból — mint a mennyit egy tisztességes munkás költhet a saját gyermekére a magáéból, azt megengedhetőnek nem tartom. Egy intézet élén állok, főiskolai convictus a neve, a hol intelligens középosztályu családok gyermekei havi 18 koronáért kapnak teljes ellátást. Már pedig a mások jóvoltából élő gyermeknek még kisebb igényünek kell lenni. Évi 100—120 K elegendő még ruhával együtt is.

Erkölcsi oldala is jó ennek a családi nevelésnek. Ha a gyermekek együtt, árvaházban vagy menházban neveltetnek, mindig nyomasztólag hat rájuk az a tudat, hogy ők mindnyájan összeszedett, kegyelemből eltartott gyermekek, de ha a gyermek együtt van más jó családból származó gyermekekkel: azokkal együtt jár rendesen iskolába, kap esetleg dicséretet, a mikor a bíró vagy jegyző gyereke hanyagságáért, illetlen magaviseleteért megfenyíttetik, ez emeli önérzetét.

Szükség van azonban derék úri nőkre, a kik ilyen családi elhelyezés mellett időszakonkint bejárják e helyeket és megvizsgálják, vajjon erkölcsi és egészségi vagy tisztaság és bánásmód tekintetben nem merül-e fel kifogás az elhelyezés ellen. Ennek ellenőrzésére nem elég egy orvos.

De még a jól berendezett árvaházaknak is nagy hibájuk, hogy túlságos költségesek és a gyermekeket nagy kényelemhez szoktatják. Azok a gyermekek, a kik talán később cselédek lesznek, hozzászoknak a vízvezetékhez automatikus lefolyású mosdóedényekhez. Aztán pedig az árvaházban nem tanúlja meg a gyermek azt, a mi egy családi életben oly gyakran előforduló szó, hogy „nincs“ nincs. Ha elszakadt a czipője kap újat. Ismertem 10—12 éves gyermekeket, a kik árvaházból kikerülve nem tudták még a zsemlye árát sem, annyival kevésbbé más közhasználatu tárgyakét.

Még a gyengét is be kell bocsátani az életbe, a létért való küzdelembe, mert csak úgy fog megtanulni élni.

A vallásos érzés ápolására is nagy súlyt kell és lehet is fektetni akkor is, ha a gyermekek cselédnek adatnak felügyelet mellett. Csak ki kell kötni a patronesszeknek, hogy védenczeik, ha cselédek, legalább két hetenként templomba mehessenek, még ha kevesebb bért is kapnak.

Továbbá még valamit mondok saját tapasztalatomból. Nálam minden cseléd tőkepénzes, mert megkívánom, hogy a bére egyrészét takarékpénztárba tegye. Ha nincs takarékpénztári könyve mikor hozzám jön, én magam teszem be az első koronát; de aztán kikötöttem, hogy azt minden további hónapban szaporítsa. Egész más szemmel nézi a cseléd a világot, ha van 100—150 koronája, a mit maga takarított meg. Nem ide tartozik, de én azt hiszem, hogy a szoczialista strikeoknak is csak az lesz az igazi orvossága, ha a munkásokat saját keresményük megtakarítása által tőke tulajdonosokká tesszük. Követeljünk minden munkástól cautiót, ha nincs neki, mi adjuk az első koronát hozzá, követeljük, hogy azt szaporítsa s ezt kössük le biztosítékul arra nézve, hogy a szerződést betartsa. Így a család körében való növekedés, a gondos és szeretetteljes felügyelet, a munka és takarékosságra szoktatás, azok az eszközök, a mellyel azokat, a kiket az elzülléstől kell megvédeni, megvédjük, a kiket javítani kell, azokat a jó útra visszavezetjük, ezeket az elveket igyekezzünk valósítani a patronageban. (Éljenzés.)

GEŐCZE SAROLTA tanítóképzőintézeti igazgatónő:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Egy nagy társadalmi sebnek gyógykezelése végett jöttünk össze.

Nekem erről eszembe jut, hogy nem is olyan nagyon régen fővárosunk falai között ülésezett egy nagy nemzetközi kongresszus, az orvosi, mely az emberiségnek legnagyobb, legveszedelmesebb *testi* betegségeit tárgyalta és kereste az eljárásokat az azok ellen való védekezésre. Van azonban egy másik fajta munka is, mely amannál nem kisebb jelentőségü, a higiéne, a mely megteremti azt a közegészségi állapotot, a melyik a betegségek kifejlődését megelőzi, az emberi életet meghosszabbítja és a társadalom erejét növeli.

Engedjék meg, hogy én, a ki amaz *erkölcsi* betegségnek, melyről ma van itt szó, közvetlen gyógyításával nem foglalkoztam, de a dolog iránt mélyen érdeklődöm, az erkölcsi hygiéne kérdését vessem itt fel, hogy rámutathassak ama teendőkre, a melyek nélkül voltaképpen csak egyes kórtünetek enyésztethetők el, maga a baj azonban gyökerében orvosolva nincsen.

Az igen tisztelt előadó és a felszólalók felhozták azokat az eljárási módokat, melyek útján a züllésnek kitett vagy már bünbe esett fiatalkorúak és nők visszavezethetők a jó útra. A társadalom zömére nézve azonban talán még fontosabb annak megállapítása: mit lehetne tenni e bajok kifejlődésének megakadályozására vagy legalább is korlátozására.

Szóba jött itt a gyári munkásnők helyzete. A gyárakban a munkásnők tényleg igen sokszor vannak erkölcsi veszedelmeknek kitéve. Ezzel szemben, mint Dessewffy Emma felszólalásából kitünik, történtek megelőző lépések a bajok elhárítására. Nálunk, Magyarországon azonban eddig oly irányú intézmény nem jött létre. Németországban, valamint a külföld némely más államában is már évek óta életbelépett az *iparfelügyelőnői* intézmény, mely abból áll, hogy szakképzett nők fel vannak hatalmazva arra, hogy a gyári üzemeket az éj

vagy a nap bármely órájában bejelentés nélkül meglátogathassák, személyesen győződhessenek meg arról, vajjon az ott alkalmazott munkásnők, különösen pedig a leányok, milyen fizikai, s a mi talán még ennél is fontosabb: milyen erkölcsi atmoszférában dolgoznak?

Tisztelt Kongresszus, nekem, mint a ki évekig dolgoztam egy munkásnő-egyesületben és így alkalmam volt alsó világításban is látni némely dolgot, közvetlen információ utján tudomásom van arról, hogy van Budapesten egy nyomdai műhely, melyben hosszú időn át az volt a gyakorlat, hogy csak *szép*, *fiatal* leányokat vettek fel, csak *próbaidőre*, két-három hétre; és ha akkor azt a feltételt, melyet megtartásukhoz kötöttek (a mely azonban nem az volt, hogy a nyomdai íveket minél gyorsabban fűzzék, hanem egészen más természetű), be nem tartották, akkor elküldték őket. Ha betartották, akkor megtartották egynéhány hónapra, míg frissebb anyag nem érkezett. És nem volt, a ki ezeket a szerencsétlen leányokat megoltalmazta és nekik segítséget nyújtott volna.

De itt vannak a cselédleányok is, kik közül nagyon sok kerül később Mária-Nosztrára. Ebben azonban nemcsak maguk a cselédleányok a hibásak, kik fiatalon, tapasztalatlanul kerülnek a főváros forgatagába, hanem azok, kik rájuk hálójukat kivetik. *Cselédelhelyezés* czímén olyan házakba helyezik el őket, honnan nincs más kiút, mint a börtön vagy a kórház. Vagy csakugyan cseléd gyanánt helyezik el őket, szereznek is neki jó bért; de arra már nincs gondjuk, hogy az illető helyen a leány erkölcse is meg legyen védve.

Tisztelt Kongresszus, van Budapesten egy nagyon szomorú intézmény. Nem tudom, van-e róla tudomásuk? Nekem igen és a rendőrségnek is. Ez az, a mit *kapukulcsrendszernek* neveznek. All pedig ez abban, hogy a cselédnek 3 forinttal kevesebb bért igérnek, de adnak helyette kapukulcsot. Vagyis ő a kapukulcscsal szerezhet magának éjjel többet, mint a mennyit nappali szolgálatáért bérfejében kap. Az ilyen dolgok ellen ma még cselédeinket nem védi semmi.

A viszonyok falun sem sokkal jobbak. Hisz a mezei munkásnők, a mint tudjuk igen sokszor, például cséplésekor, kint hálnak a kazal körül; vagy más nagyobb gazdasági munka idején künn tanyáznak és kivannak szolgáltatva mindenféle erkölcsi veszedelemnek.

Tisztelt Kongresszus, imént hallottuk azt az esetet, hogy a 17 éves cselédleány gyermekét kitette, s ha a rendőr azt meg nem találja, elpusztul. Valószinü, hogy azt a cselédleányt Mária-Nosztrára küldik; a társadalmi felfogás szerint elesett leányt a társadalom kiközösíti, többé szolgálatot nem kap, ha ezt róla megtudják. És ezzel szemben lehetséges, hogy úrnője, a ki talán elegáns hölgy; kinek megvan a módja arra, hogy gyermekét felnevelhesse; kinek, ha gyermeke van, a társadalomban is nagyobb tisztesség vár reá: meglehet, hogy ugyanolyan gyermekgyilkosságot követ el, csak más formában. Mert az nem várja be, míg gyermeke megszületik, hanem meggyilkolja, mikor még a világra sem jött. A cselédleányra ruházzák a törvény szigorát; de az előkelő úrnő, ki nála még beszámíthatóbb bűnt követett el, büntetlen marad.

De nézzük a kérdés másik oldalát. A cselédleányt megbünteti a törvény, de mi lesz a csábítóval? Ha ez a Patronage Kongresszus igazán őszinte, becsületes munkát akar végezni, kötelessége módot keresni arra, hogy a bajon gyökeresen segítsen oly esetekben is, melyekben a bűnösök saját hibájukon kívül estek bűnbe. Kötelességünk módot keresni arra, hogy a törvény a maga erejét éreztesse azokkal szemben is, kik ezen bűnök szerzői voltak. Hiszen a fenti esetben sem az a 17 éves cselédleány a bűnös, hanem az a meglett férfi, talán valamely előkelő hivatalt, vagy országgyülési képviselői széket betöltő uriember, ki annak tapasztalatlanságával visszaélt. Ezen kongresszusnak van arra módja, hogy egy ilyen igazságos törvénynek megalkotása iránt az illetékes fórumhoz kérvényt nyújtson be.

De nem elég ilyen kérvényt beadnunk, hanem oda kell törekednünk, hogy végre társadalmunkban egy egészségesebb és nem hazug, hanem becsületes közvéleményt

fejlesszünk ki, melynél fogva ne az áldozatot sujtsuk, hanem azt, ki a bűnt igazában elkövette, vagyis a bűnszerzőt.

És itt kell szólnom egy igen kényes természetű kérdésről, melyre nézve nagy sajnálattal bár, de nem lehetek egy véleményen igen tisztelt első előadónkkal, Balogh Jenő egyetemi tanárral. Ő tudniillik azt mondotta, hogy a társadalom előtt antipatikus kérdéseket és ezek között a perditák kérdését ki kell kapcsolni a Kongresszus tanácskozásaiból. Én pedig, mint nő, mint egy munkásnő-egyesület vezetője, úgyis, mint egy leányintézet vezetője; s minden olyan nő nevében, kinek leánya van, sőt azt hiszem, hogy azoknak a férfiaknak nevében is, kiknek leánygyermekük vagy testvérhúguk van: felvetem azt a kérdést, nincs-e hivatva e Kongresszus arra, hogy ez ellen a rettenetes betegség ellen megindítsa a küzdelmet, és odatörekedjék, hogy megszüntesse azt a perdita-flórát, mely Budapesten úgy díszlik, mint Európa kevés városában; és megtegyen minden tőle telhetőt abban az irányban, hogy az a legszomorúbb kereskedés, melyben világrekordot értünk el, ne fejlődjék tovább, hanem lehetőleg mérsékeltessék. Azt hiszem, hogy e Kongresszus hivatva van arra, hogy ez irányban valamilyen kezdőlépést tegyen. Vagy törvényes úton, vagy pedig társadalmi téren, hogy szembeszálljon azzal a rettenetes előítélettel, mintha ilyen flórára szükség volna. Mert hogy ez csak előítélet, azt nekem kiváló szakemberek, orvosok mondták, kik a dolgot elfogulatlanul itélik meg. Ők azt mondták, hogy ez egy régi megrögzött előítélet, a mely ellen csupán azért nem akar a társadalom állást foglalni, mert az embereknek igen nagy része érdekelt és belenevelt fél.

Már most, a mi azt illeti, hogy hogyan lehetne küzdeni a meglevő bajok ellen, szívvel, lélekkel hozzájárulok azoknak véleményéhez, kik azt kivánják, hogy az államnak oltalmazó jogát ki kell terjeszteni egész a 18. évig. Még a 18 éves leánygyermek is tapasztalatlan némelykor; de legalább a zsenge gyermekkorban ne legyenek kiszolgáltatva az élet fenyegető veszedelmeinek. Csakhogy természetesen az ilyen törvény is hathatós

csak úgy lehet, ha gondoskodunk elegendő menhelyről, a hova azokat a leányokat elhelyezhetjük, kiket rosszerkölcsü szüleiktől el kell venni. Állítani kell a fővárosban, valamint a vidéken is otthonokat fiatal leányok, munkásnők számára, hova el lehessen helyezni azokat a leányokat, kik a szülői oltalmat nélkülözik. A munkaadókat pedig kötelezni kell arra, hogy a műhelyekben ne keverjék össze a leánymunkásokat a férfimunkásokkal; és rendezzenek be a leány munkások számára egy kis helyiséget, a hol ebédjüket elkölthetik; mert manapság ebéd idején a fiatal munkásnők kénytelenek az utczán csavarogni vagy lebujokba menni, mert nincs munkahelyükön egy kis zúg, a hol meghuzódva ebédjüket elkölthetnék.

A többi dologra nézve ezuttal nem nyilatkozom, hanem hozzájárulok azon megoldási módhoz, melyeket az előttem felszólalt tisztelt előadók és felszólalók felvetettek. Különösen nagy örömömre szolgált Antal Gábor püspök úr Ő Méltóságának felszólalása az árvaházi fényüzést illetőleg. A kik az életet ismerik, tudják, hogy az ilyen árvaházak valóságos melegágyai a züllésnek; mert a kit kis korától fogva üveg alatt tartottak, ha kimegy az élet viharába, a legkisebb szellő elsepri. Ezen segíteni kell, még pedig felfogásom szerint is sokkal jobb, ha az árvákat nem városban helyezik el, hanem falura küldik éltető, tiszta, egészséges erkölcsi légkörbe, a mely a gyengét és az erkölcsi betegségre hajlandót leginkább alkalmas megedzeni. (Éljenzés.)

Dr. GIESSWEIN SÁNDOR orszgy. képviselő, kanonok, pápai praelátus:

Tisztelt Kongresszus!

Egy dolgot emelek ki, a mely megragadott Dessewffy Emma előadásából, a midőn ő különös súlyt helyez a munkaszeretet ápolására. Én nem rég jöttem meg abból az országból, a mely Európaszerte mintegy mintaszerű abban, hogy a munkát gyakorlatilag beleviszi az iskolába. Igazán lelki örömmel láttam Norvégiában, a mikor az

iskola átváltozott egyszerre műhelylyé; láttam mint lettek a tanulókból ácsok, asztalosok stb. Eszembe jutottak Ruskin szavai: „Isten az embert azért helyezte a paradicsomba, hogy megművelje, s azt rendelte, hogy arcza verejtékével egye kenyerét". De nem olvassuk azt — úgymond — hogy a munkában meg fog halni. Ezen író arra is tanított, hogy a munkát olyannak tekintsük, a mely az embernek mintegy örömöt ad és nem olyannak, a mely rabbá tesz. Abból a szempontból kell megitélnem azt is, hogy mikor lépjen az ember a munkába. És pedig testet sanyargató munkába. Mert én ellensége vagyok minden általánosításnak és nem akarnám a munkához való rátermettségnek a fogalmát egyoldalú szempontból meghatárolni. Mert egészen más szempontból kell megitélni, ha félig serdült gyermekek mezei munkában részt vesznek. Az a gyermek, a ki apja mellett szánt vagy ostort vesz a kezébe, örömet érez magában, mert ő is embernek érzi magát. De más dolog az, a midőn arról van szó, hogy gyermekeket gyári munkához fognak.

Az előadónő említette a selyemgyárak jótékony hatását. Teljes elismeréssel vagyok arra nézve, hogy Bezerédy Pál működése által a nép sok helyen új keresetforráshoz jutott. De tapasztaltam, hogy éppen a selyemgyárakban 12—13 éves leányok végeznek 10—12 órai munkát, nagy melegben, zakatoló gépek mellett. Ezt szocziálpolitikai szempontból veszedelmesnek találom. Szükségét látom, hogy abban a korban, a mikor a leányok az iskolát elhagyják, őket a munkához szoktassuk. Szükségesnek találom, hogy tudjuk őket napközben több órán át foglalkoztatni, de kivánatosnak tartanám, hogy törvényhozásilag intézkedés történjék arra nézve, hogy fejletlen leánygyermekeket gyárakban alkalmazni tilos legyen; mert ezáltal elveszítik a leányok e korban minden kedvüket és rátermettségüket a háztartáshoz és jövendő hivatásukhoz. A mellett volnék, hogy intézkedések történjenek arra nézve, hogy a míg a leányok elérik azt a kort, a midőn gyári vagy műhelyi munkára alkalmasak lesznek, addig legalább a háztartási dolgok-

ban kellő kiképzést nyerjenek és bizonyos ipari munkával is foglalkoztassanak.

Végül megjegyzem, hogy magam is óhajtandónak tartom azt, hogy a patronage-ügyben tartassék egy kurzus. Teljesen igazat adok Dessewffy Emma úrnőnek abban, hogy az maga nem elegendő, hogy valaki patronaget vezessen, ahhoz kell tapasztalat, tudomány. Szeretném látni őt is ott működni azon a kurzuson, hogy tőle minél többet tanulhassunk. Kifejezem azt az óhajt, hogy a patronage ügyét minél szélesebb körben ismertessék, erre nézve kurzust állítsanak fel, hogy a kiknek kedvük van, abban részt vehessenek és így a patronagenak legyenek ne csak lelkes, hanem szakképzett hívei. (Éljenzés.)

Dr. MÉSZÁROS LAJOS, kir. törvényszéki jegyző.

Igen tisztelt Kongresszus!

A lánglelkű államférfiú, Széchenyi István gróf mondja: „A gyenge csak önmagát szereti, az erős egész nemzeteket hordoz szivében.“ És nagy igazságot revelál. Mert a XX. század csupa-ideg kulturemberében gyökeret kell, hogy verjen a meggyőződés, hogy életünk a reánk rótt kötelességeknek lelkiismeretes teljesítése; a mi legszebb emberi kötelességünk pedig általánosságban meghatározva az, hogy erkölcsileg szebb, anyagilag biztosítottabb jövőt teremtsünk a kései utódoknak. Ennek azonban nem tettünk eleget, ha szűk keretekben vegetativ módon leéljük a mi kicsiny, önző életünket, hanem lobogó lelkesedéssel kell dolgoznunk azon, hogy a letelt század szülte nagy szocziális ellentétek elsimuljanak. Ha helyesnek tartjuk azt a következtetést, hogy századunk erkölcsi és anyagi nyomorúsága nem egyéb, mint a letünt század sivár manchesterizmusának a produktuma, úgy értsük meg a küzködő, szenvedő emberiség kétségbeesett hivó szavát! Ennek az átfogó, *köteles* szocziális munkának egy részlete a mi patronage-tevékenységünk. Hogy azonban ezt a munkát helyesen, a siker valószinüségével végezzük, keresnünk kell azokat az eszközöket, utakat, a melyekkel az elhagyatott, eldurvult lelkületű

ember kedélyvilágához juthatunk. Helyesnek fogadhatjuk el azt a vezetőelvet, hogy kerüljük az általánosított szempontokból való megitélést s hogy körültekintő, az összes jelenségeket felölelő gondossággal kell keresnünk az egyéniesítő diagnozist és eszerint alkalmazni a megfelelőnek mutatkozó eljárást.

Az a megismerés, a melyet a fogházmisszió révén néhány látogatásunkból nyerünk, csupán arra elégséges, hogy általánosságban meghatározhassuk védenczünk lelki és fizikai természetrajzát s némi tájékozást szerezzünk az ezt előidéző okok felől. Mivel védenczünknek nem is mindig való tényekre alapított bemondásaiban ellenőrzés nélkül megbizni nem lehet, nagy tévedés volna, ha itéletünket egyedül ezekre az adatokra alapítanánk.

A fogházmisszió útján szerzett benyomások, adatok tehát kiegészítésre, helyesbbítésre utalvák, ezt pedig azzal a működéssel érjük el legczélszerűbben, a melyet a patronage-terminologia milieu (környezet) tanulmánynak nevez. A helyesen foganatosított, tárgyilagos adatokra alapított környezettanulmány útján ismerjük csak meg azt az állapotot, a mely orvoslásra vár. Ezek az adatok sokszor halomra döntik a védenczczel való közvetlen érintkezés útján szerzett tapasztalatokat s már ezzel fontos bizonyítékot szolgáltatnak védenczünk megbizhatatlansága mellett. Mégis: nem becsülendők le a pártfogolttal való közvetlen érintkezésből merített megismerések sem és gyakran fog az első impresszió helyesnek bizonyulni. Szóval: *tárgyilagos alapokon (milieu-tanulmány) nyugvó szubjektiv tapasztalatok (fogházmisszió)* segítségével fogjuk védenczünk lelkületéről a leghűbb képet nyerni.

De munkánk eredményessége szempontjából nemcsak az bir fontossággal, hogy védenczünk viszonyait alaposan kiismerjük, hanem az a hatás is, a melyet a patronus (pártfogó) egyénisége a pártfogoltra tett. Ezt szem előtt tartva, törekedjék a patronus arra, hogy szeretetteljes egyszerűséggel a pártfogolt bizalmát megnyerje, hogy őt közlékenységre birja s ily módon bepillantást nyerjen a lelkivilág szakadékaiba, a hol a leple-

zetlen érzések szunnyadnak; igyekezzék őt felvilágosítani, hogy habár bűnös múlt is állana mögötte, a felvilágosodott társadalom szivesen fogadja vissza, hogy becsületes munkával jövőt, exisztencziát teremthet s hogy ebben a törekvésében hathatós támogatásra számíthat. Ne igérjünk aranyhegyeket: a kiábrándulás elfojtja a jövőbe vetett bizalmat. A vallásos filozófia nyújtja a legtöbb megnyugvást, vezessük tehát vissza a kételkedőt a vallásos hit ösvényére. Ha szakadást látunk pártfogoltunk és hozzátartozói között, gyöngédséggel hozzuk őket közelebb egymáshoz. Neveljük bennük az emberséges felebaráti szeretetet, a család s az ezen alapuló társadalom, állam tiszteletét.

Bajos volna kimeríteni azokat az irányító elveket, a melyek segítségével közelebb férünk a kitüzött czélhoz: egészséges testű, lelkű, kötelességtudó egyének nevelése a bűnös, vagy a bűnözés veszélyének kitett ember-anyagból. Nem állíthat fel a véges emberi értelem az életadta miriád esetnek megfelelő ugyanannyi irányelvet és talán e helyütt szabad elmondani: „in magnis et voluisse sat est".

Nálunk a patronage-tevékenységnek még története nincs, még nem hivatkozhatunk munkásságunk eredményeire, a kriminálstatisztika idevágó beszédes adataival még nem rendelkezünk, de bizva hisszük, hogy a *tevékeny* szeretetnek kitartással folytatott munkája után felemelő érzéssel fogjuk megállapíthatni a kriminalitás megfogyatkozását. (Éljenzés.)

GLÜCKLICH VILMA, a Feministák Egyesületének kiküldöttje

Mindenekelőtt avval kell tisztába jönnünk: kik a züllés veszélyének kitett leányok? Ha erre a kérdésre őszintén akarunk felelni, ide kell sorolnunk *minden leányt, a kit saját intelligenczája és exisztencziájának biztos gazdasági alapja meg nem óv.* Mert a mai társadalmi felfogás, a mely természetesnek tartja, hogy a férfi a felelősségérzet minden nyoma nélkül teszi tönkre egy vagy több nőnek exisztencziáját, csakis ilyen belső önvédelmet tesz

lehetővé. Ha tehát — mint Balogh Jenő dr. egyetemi tanár úr előadásában, Angyal Pál dr. jogtanár és Varga Nagy István kir. táblabiró úr véleményükben őszintén kifejezték — a társadalmat kívánjuk megvédeni a kriminalitás ellen, akkor gondoskodásunknak ki kell terjednie mindenkire, a ki bármely okból, bármi tekintetben gyámoltalan és segitségünket igénybevenni kívánja.

Tudakozó irodákat kell országszerte felállítani minden olyan helységben, a melyben vezetésükre alkalmas emberek akadnak és a fővárosnak és minden nagyobb városnak egyes kerületeiben; ezeknek nyitva kell állaniuk mindenki előtt, a ki bármily ügyben útbaigazitásra szorul. Ezek az irodák tartsák nyilván az összes hatóságokat, jóléti intézményeket és segélynyujtó forrásokat, mint teszi évek óta a Feministák Egyesületének Gyakorlati Tanácsadója és minden ügyes-bajos, gyámoltalan embert utasítsanak oda, a hol ügye megfelelő elintézést nyerhet. Legfontosabb része természetesen ennek az elintézésnek a *munkaközvetítés*, a mely *kizárólag szakegyesületek keretében*, pályabeli *szakemberek útján intézhető el sikeresen*; minden más munkaközvetités dilettáns munka. De ezeket a szakegyesületi munkaközvetítőket olyan *központnak* kellene összekapcsolnia, a mely a qualifikálatlan munkások számára képesítéshez nem kötött állásokat biztosít. Föltétlenül szükséges a *foglalkoztató műhelyek azonnali felállítása*, hogy a munkanélkülieket foglalkoztatni, esetleg képességükről némi tájékozást szerezni lehessen. A foglalkoztató műhelyek szervezése megoldatlan, és — ha minden foglalkozási ág munkásaira, szellemi munkásokra is ki akarjuk terjeszteni — nehezen megoldható feladat. De az a társadalom és hatóság részéről egyaránt anyagilag és erkölcsileg támogatott szövetség, a mely ma a Patronage-Egyesületek Országos Szövetségének czimét viseli. *Társadalomvédő Szövetséggé* alakulva át, több sikerrel foghatna e nagy feladat megoldásához, mint egyes egyesületek.

Két fontos szempontra kívánom még a tisztelt

Kongresszus figyelmét irányítani. Az első a *gyermekmunka* kérdése; Giesswein képviselő úr nézetét osztom, hogy a gyári munkától tartsuk távol a gyermeket; de a mai hatósági ellenőrzés mellett ez, sajnos, lehetetlen. Hiszen alig néhány hete ért bennünket az a világraszóló szégyen, hogy az államnak megrendeléseit teljesítő patrongyár életveszélyes üzemében pusztultak el 12—14 éves gyermekek. A székesfőváros egyik szinházában 100-nál több előadást ért az a darab, a melyben 50 gyermek szerepelt és a magyar királyi Opera balletkarában éppen úgy találunk gyermekeket, mint a magánszinházakéban. Ez utóbbi bajokért Dessewffy Emma úrnő véleményében a szülőket teszi felelőssé; de szabad-e követelnünk az éhező szülőktől akkora heroizmust, hogy a kinálkozó munka-alkalmat erkölcsi szempontból visszautasítsák? Miért nem tiltja be az állam az ilyen gyermekprodukcziót és kinzást, megszüntetvén evvel a csábító munka-kínálatot? Az a specziális munka, a melyet Dessewffy Emma említ, a selyemfonógyári foglalkozás, nem múlja felül a gyermek testi erejét; ha egészségi szempontból kifogástalan helyiségben folyik és *ha a munkaidő oly rövid*, hogy mellette *a gyermek tanítására, üdülésére és alvására marad elegendő idő*: akkor az ilyen külön gyermekmunka-telepek kevésbbé ártalmasak, mint a gyártelepek mai gyermekkinzása. *A gyermekmunka korlátozását* kell a Szövetségnek a kormánynál és törvényhozásnál szorgalmaznia.

A másik szempont, a melyre a tisztelt Kongresszus figyelmét irányítanom kell, az: hogy hiába törekszünk a leányok züllését megakadályozni mindaddig, a míg a *férfi-ifjúságot* meg nem tanitják arra, hogy *a sexuális élet terén* mekkora *felelősség terheli*. Ezen a téren a mai érett férfiaknak kell komoly belátásra jutniuk és azokat a szégyenletes visszaéléseket, a melyek ma ezen a téren uralkodnak, megszüntetniük. Azok közé tartozom, a kik a nő politikai jogaiért küzdenek; mi reméljük, hogy belátható időn belül e megszüntetésre kényszerítő hatalmunk is lesz; de óhajtjuk, hogy a magyar férfiak józan megfontolása, szocziális érzéke fölöslegessé tegye ezt a

kényszert. Mert hiszen a míg az állam maga engedélyez ember-raktárakat, a míg ezekben készletet tartanak olyan nőkből, a kiket én nem bukottaknak, hanem a társadalom bűnéből tönkretett exisztenciáknak nevezek, addig önmagunkat ámítjuk, ha megóvásról beszélünk. Honnan sejtse a fiatal férfi, hogy a mi állami intézmény, az mind reá, mind a társadalomra nézve a legnagyobb veszedelem?

A fiatal leányokat pedig annyival kevésbbé zárhatjuk el intézetek falai közé, mert a gazdasági fejlődés ma már a nők millióinak kenyérkereső munkáját tette szükségessé. Azért ne azt hangoztassuk, hogy az asszonynak a házban a helye; visszafejlődés a gazdasági életben nincs és a munkásnőket, a nők nagy többségét, az ipar, mezőgazdaság, kereskedelem és általában a kultura teréről vissza nem kényszeríthetjük. Hanem Charlotte Perkins Gilman, a nőkérdés tudományos elmélete geniális írójának szavai szerint: „tegyük az egész világot oly biztossá, hogy mind a nő, mind a gyermek otthonát lelhesse abban".

Csak a sexuális ethika teljes megváltoztatása, *az egyenlő és emberséges morál* megállapítása mindkét nemre nézve, az állati ösztönök túltengésének megakadályozása, a sexuális hygiene őszinte, tudományos kezelése teheti sikeressé a megóvás munkáját. (Éljenzés.)

Dr. KLUG EMIL, ügyvéd:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Mint a Budapesti Ügyvédi Kamarának egyik szerény kiküldöttje szólalok fel egy oly kérdéshez, a melyet különösen a másik nemhez tartozó kongresszusi igen tisztelt tagok karoltak fel sok érdeklődéssel és sok szeretettel, hozzáértéssel, de megokolandó nézetem szerint a gyakorlati követelményeknek némileg figyelem elől való tévesztésével.

Midőn a véleményt adó özv. Terplán Lajosné úrnő őnagysága azt ajánlja, hogy hagyjuk meg a leányokat ellenőrzés mellett családjukban és ott részesítsük őket

szeretetteljes oktatásban, hogy ezzel a züllés veszélye és az erkölcsi romlás elől megóvjuk, akkor az igen tisztelt véleményező úrnő elfelejti, hogy a leányok ezen kategoriájának, a melyekről beszélünk, leggyakrabban már családjuk nincs, vagy ha van is, akkor az semmiképpen sem olyan, hogy bárminő ellenőrzés mellett is a megmentés és megnemesítés czélja elérhető volna. S midőn Zimányi Károly Gézáné úrnő őnagysága arra mutat reá. hogy az asszonynak a családban a helye és Deutsch Kornélné őnagysága arra, hogy tisztességes családoknál helyezzük el a veszendő leányokat, akkor az előbbi igen tisztelt úrhölgy szem elől téveszti azt, hogy az ő elve csak abstrakte áll meg, mert a gazdasági helyzet kedvezőtlen depressiója egyenesen kiűzi a nőt a családi fészek puha melegéből, és Deutsch Kornélné úrnő őnagysága viszont figyelmen kivül hagyja, hogy az erkölcsi romlásnak már indult leányok sehol sem lehetnének roszszabbul elhelyezve, mint az úgynevezett tisztességes iparoscsaládoknál, mert ezek kis műveltségű, szűk látókörű, előitéletekkel megtöltött elemek, a mily hasznos közgazdasági faktorai országunknak, oly alkalmatlanok arra, hogy a már megjelölt leányoknak juttassák azt az elnéző rokonszenvet és szeretetet, a mire ezeknek a leányoknak az erkölcsi megszilárduláshoz szükségük van. A legkisebb összezördülés elegendő volna arra, hogy a leánynak a múltját kiméletlenül a szemére lobbantsák, ezzel elkeseritsék és ismét kihajszolják az élet csábításai közzé.

A gyakorlati élet szükségletei lényegesen jobban felel meg az igen tisztelt előadó Dessewffy Emma úrnő őnagysága az a propositiója, hogy a züllésnek kitett leányok legyenek kivehetők a veszélyes környezetükből és 15 éves korukon túl is elhelyezhetők szeretetházakban, a hol egy családi jeleggel biró körben részesüljenek s szív és lélek nemessége által uralt nevelésben. Ezt minden korrektivum nélkül aláirom, s megvalósitandónak tartom. De igen tisztelt hölgyeim és uraim, honnan vegyük azt a mérhetetlen anyagi erőt, a mely szükséges volna arra, hogy az összszükségletet kielégítő szeretetházakat és intézeteket létesithessük és fentart-

hassuk? Mozgalmunk mostani stádiumában, a midőn a lelkesedés és ügyszeretet elegendő nagy, csak a pénz kevés, a szükséges anyagi eszközök előteremthetésére számítani sem lehet. Azért én két rendbeli tiszteletteljes indítványt bátorkodom előterjeszteni.

I. Azt, hogy igyekezzünk azon leányokat, akikről itt szó van, az illetékes tényezőkkel az iránt való megegyezés és részletesen megállapítandó módozatok alapján olyan közczélú intézetekben elhelyezni, a melyekben női háziteendőket teljesítő munkaerőre szükség van. Itt könnyen gyakorolható felettük a felügyelet egy-két alkalmas megbizható egyén által, sőt itt még valami keresetre is tehetnek szert. És még a közintézetekre is előnyös volna ez, mert utóbbiak így juthatnak könnyen és olcsón a szükséges munkaerőkhöz. Szegényházakat, közkonyhákat, menhelyeket, értek közintézetek alatt ebben a vonatkozásban. Hamburgban például az ottani Werk- und Armenhaus-ban, a mely a 2000-en felüli embert is befogadni képes, a múlt télen körülbelül 200—300 hasonló leányt láttam a mosás, főzés és egyéb háziteendőkkel kellő felügyelet mellett elfoglalva, s az igazgató előttem váltig hangoztatta, hogy szép eredményeket érnek el velük. Sokan egészen ott maradnak, mert kimenőt is kapva, kellő pihenésben részesülve ott igen jól érzik magukat, sokan meggyógyultan, javultan, megmentve térnek vissza az életbe. A szabaduló nőrabok hasonló elhelyezése is sikerrel volna keresztülvihető.

II. A második indítványom, a mit előterjeszteni bátorkodom, összefügg azzal, hogy én az erkölcsi romlásnak kitett leányok körét tágabbra vonom meg, a mint az közkelet szerint szokásos. Én e leányok közzé sorozom mindazokat, a kik rosszul jövedelmező kenyérkereső pályán vannak és nem élhetnek családjuk körében. Ide sorozom nevezetesen azon leányokat, a kiknek irodai vagy egyéb teendőkkel elért keresete — 30—80 korona közt váltakozva — nem elegendő arra, hogy ebből még csak elsőrendű szükségleteik kellően kielégítést nyerjenek és azokat a nőket, a kik csekély pénzzel elkerülve idegen helyre, főkép a fővárosba, itt hosszabb-rövidebb

ideig állás nélkül kénytelenek tengődni és így könnyen az alkalomszerző és ehhez hasonló elemek hálójába kerülnek. Ezek számára ajánlanék egy intézményt, a melyet legmegfelelőbben *női népszállodának* lehetne nevezni, és a melyeknek főbevételi forrását képeznék azok a csekély díjak, a melyeket maguk a leányok mint ott megszálló lakók lakásért és élelemért fizetnének. A mi még ezenfelül szükséges volna ezen szállodák fentartására, azt a patronage anyagi erőforrásaiból kellene felhajtani. Itt laknának kellő felügyelet alatt azok, a kevésjövedelmű, minden rokoni és baráti támasz nélkül élő leányok, a kik ma kényszerüségből, szükölködésből alkotják a félvilág sajnálatraméltó polgárságát, azok, a kik átmenetileg munka nélkül vannak, és a szabaduló nőrabok, a míg másutt biztos elhelyezést nem nyernek. Berlinben láttam hasonló intézményt, mint a Heilsarmee egyik institutióját, a hol napi 40—50 pfennigért teljes ellátást kap az ott lakó nő, s maradhat mindaddig, a míg másutt jobb elhelyezést nem talál.

Emlékszem egy ködös, esős zimankós novemberi délelőtt jártam ott. A leányokat a közös ebédlőben, illetve társalgóban találtam csoportokban, nagyrészt kézimunkával elfoglalva. Rend és tisztaság volt mindenütt. Mindegyiknek egy külön kis hálófülke jutott, élelem s jó bánásmód, s én úgy láttam, hogy ezek a nők a maguk szerencsétlenségükben is megelégedettek, és el vannak telve egy jobb jövő iránti reménynyel. Szabadjon magamnak is annak a reménynek kifejezést adni, hogy a mit elmondtam, azt az igen tisztelt Kongresszus megfontolásának fogja tárgyává tenni. (Éljenzés.)

Dr. RUFFY PÁL, min. tanácsos, az állami gyermekmenhelyek országos felügyelője:

Az állami gyermekvédelem nézőpontjáról kívánok hozzászólni azokhoz, a miket Glücklich Vilma urhölgy a gyermekmunkáról előadott. Felszólalásomban arra a nevelési irányra akarom felkérni a tisztelt Kongresszus figyelmét, melyet leánygyermekeink nevelésénél mi követünk.

Az állami gyermekvédelem nem ismeri a gyermekmunkát, csakis azt a törekvést, hogy gyermekeit munkára kiképezhesse. Két alapelvünk van, melyet követünk: Az egyik, hogy egy gyermeknek sem lehet élethivatása, hogy cseléddé legyen; a másik, hogy egy gyermeknek sem lehet élethivatása, hogy gyári munkássá legyen. Nem akarunk rabszolgákat nevelni, a kiknek csak az a hivatásuk, hogy rabszolgák maradjanak. Nem akarunk az acélgépek mellé csont és vér automatákat nevelni.

Tudom, hogy lesznek a mi gyermekeinkből is gép mellett dolgozó automaták, lesznek cselédek is, de lesznek még rosszabb sorsban élők is, mint milyen sorsban a legnagyobb nyomorban élő gyári munkás él.

Nyugtassa meg lelkiismeretünket, hogy mi csak jót akartunk és nem mi vagyunk az oka, ha buzavetésünkbe konkoly került.

Azt a feladatunkat, hogy leánygyermekeinket munkásokká kiképezzük, olyképen oldjuk meg, hogy iparképző internátusokat állítunk és minden ily iparos növendékotthonban gyermekeinket a háztartás ágazataiba begyakoroljuk. A háztartási teendőkre nagy sulyt helyezünk, mert hitveseket és anyákat akarunk nevelni. Azt akarjuk, hogy a hitves tegye kedvessé férjének az otthont és tudja rendben tartani gyermekeit. Vagyis legyen hitves és nem szerető, legyen anya és nem költőgép. Elkerülni akarjuk, hogy a férjezett nő a gyárba menjen dolgozni. A hitves maradjon a ház tűzhelye mellett, az anya csecsemője mellett. Dolgozzék otthon.

Azért odatörekszünk, hogy iparos leánynövendékeink a házi kézi ipart sajátítsák el és akár ipari műhelyekbe járnak mint növendékek, akár az internátusban tanulják az ipari munkát, ha saját háztartásuk lesz, ipari munkájukat végezhessék otthon.

Igaz, hogy a mi nehéz viszonyaink között nagy feladat ily iparos leány-otthonokat szervezni. Nagy feladat különösen ha figyelembe vesszük, hogy mi a már kiképzett ipari munkásnőt sem akarjuk szabadjára hagyni, de ezek számára munkásnő-otthont akarunk szervezni a mi növendék-otthonunk keretei között. Járjon onnan

az ipari műhelybe, de térjen onnan naponként haza; legyen megóva minden kisértéssel szemben.

Könnyü lenne e feladat, ha árvaházaink vezetői belátnák, hogy az árvaházak mai berendezésükben már elavult intézmények. Hogy az a szellem, mely árvaházainkban él, még a középkor szellemének öröksége. Sajátságos, hogy társadalmunkban még sokan vannak, kik az árvaházakat aféle játékszernek tekintik, a mely arra való, hogy abban üres óráikat elszórakozzák. Szellemtelen, tapasztalatlan, a külvilág behatásától féltve óvott gyermekeket nevelnek ottan, a kiknek más rendeltetésük nincs, minthogy az igazgatónő és pártfogónő egyéniségéhez, vagy szeszélyéhez alkalmazkodjanak. Az ily árvaházakba a felvétel teljesen ötletszerü. Meghal az urasági kocsis, 5—6 éves leánykáját az árvaházba adják és nevelnek belőle kisasszonyt. De meddig? 15—16 éves korig, azután elmehet cselédnek, nem törődnek vele, hogy cseléd lesz-e belőle, vagy — más. Egy 5—6 éves gyermeknek nem árvaház kell, hanem nevelőanya, a ki szeretettel gondozza és családtagjának tekinti. Már a 12 éves leánygyermeket, különösen ha családi kötelékben nem maradhat, legjobb ily internátusokba elhelyeznünk, begyakoroljuk a háztartás minden teendőjébe, a mosóteknőtől a varrógépig, a mellett valamely ipari munkára is kitaníttatjuk, mely neki keresetet nyujthat.

Talán be fogják látni árvaházaink nagyrabecsült elnöknői és bizottságai, hogy az ő legnagyobb kötelességük az, hogy a kiket oltalmukba fogadnak, azokból egész embereket neveljenek, a kik nem siklanak meg az élet rögös utján, a kik nem ijednek meg az árnyékuktól, a kik tudnak küzdeni, kitartani és minden kisértésnek ellentállani.

Ha pedig az elavult iránytól eltérnek és kinyitják árvaházaik ablakait, hogy abba a mai korszellemnek üde levegője behasson, akkor találkozni fognak az állami gyermekvédelemmel és osztozkodhatnak annak munkájában. (Éljenzés.)

ROSENBERG AUGUSTA, fővárosi tanárnő:

fölhívta a patronage munkásság figyelmét az alkohol szerepére a züllés előmozdításában, az elbukás előidézésében. Ezért szükségesnek véli, hogy a Patronage bevonja munkakörébe az alkohol elleni küzdelmet, az abstinenciára való szoktatást, nevelést.

Felszólaló hangoztatta továbbá a rokkantság és aggkor esetére való *kötelező* biztosítás szükségességét és létező, a biztosítást *mindenkire* (háztartásban élő családtag, cseléd, bonne, nevelőnő) lehetővé tevő intézményeinkre utalt — első sorban a „Magyarországi munkások rokkant és nyugdíj egyletére." (Központ: Budapest, IV., József-utcza 23.)

Dr. HALÁSZ ZOLTÁN, ügyvéd:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Nem lévén szaktanácskozó testületben s különben is a felszólalásokra oly rövid idő állapíttatván meg, a mely a behatóbb eszmecserét és egyikük-másikuk esetleges javaslatainak megindokolását lehetetlenné teszi, alkalmazkodván a körülményekhez a magam részéről egyszerűen annak a kijelentésére szorítkozom, hogy *míg* a kérdés második része: a nőrabok visszahelyezése a társadalmi keretek közzé, nagyjában azonos elvek szerint fog igazodni, mint a férfiegyéneknél, *addig* a kérdés első részét specziális szempontok uralják. Egy ilyen tömegjelenséggel szemben, nézetem szerint, a társadalom, melynek jó részben hibás mai berendezkedése oka és táplálója e tömegjelenségnek a maga erejére utalva csupán, *teljesen tehetetlen lesz.* Érezte ezt a törvényhozás is, midőn a büntető novellában a fiatalkoruakra vonatkozó rendelkezéseivel, valamint a kerítés és a leánykereskedelem meggátlására vonatkozó intézkedéseivel a hazai patronage ügyét nagyban előmozdította. Maradt ezenfelül is, kétségtelen, a társadalmi tevékenység számára is tér, hisz a társadalom tevékenységét nélkülöznünk az élet jóformán egyetlenegy terén sem lehet, de elértük legalább azt, hogy a fennmaradó munkával immár a társadalom is sikeresen meg fog küzdhetni.

A napirendre tüzött kérdés, nézetem szerint, szintén első sorban az állami tevékenységet hivja ki s csak ha ez megtörtént, tartom a társadalom jóakaratát és erejét elegendőnek a fenmaradó nehézségek leküzdésére, a még megoldandó kérdések megoldására. Az általunk oly gyakran hivatkozott szeretet és individuális elbánás csak azután folyhat sikeresen a maga feladatának megoldásához.

A mennyire távol állok az abolitionistáktól e téren, a mily kevéssé tartozom *Mme Joséphine Butler* táborához, ép annyira nem tartom helyesnek a prostitutió kérdésének rendőri szabályozását sem. Részemről a prostitutió kérdésének egyedüli helyes szabályozásának a törvényhozási szabályozást tartom. Meg is mondom mindjárt, hogy e tekintetben a franczia 1908. április 11. törvény lebeg a szemeim előtt, a mely különösen a kiskorúak, a 18 éven alóli leányok, elzüllése ellen, oly hathatós védelmet nyujt, hogy hazánkban egy ilyen törvény megalkotását részemről a legnagyobb hévvel tudom sürgetni. Igaz, hogy a megfelelő szervek megteremtése, a szükséges intézetek felállítása időbe és költségbe kerül, hiszen Francziaországban is, daczára annak, hogy a kérdés a sajtóban és a társadalom legkülönbözőbb köreiben hosszú éveken át megvitatás tárgya volt; a commission extra-parlementaire tárgyalásai, melyeknek anyagát *Louis Fiaux*: La police des moeurs czímű kétkötetes hatalmas munkájában közreadta, hosszú időt vettek igénybe, tehát a bizton bekövetkező átalakulásra Francziaország eléggé elő volt készítve, mégis a törvény a promulgatiótól számított egy év alatt lett csak életbeléptetve.

Még a bizottság tárgyalásaink ideje alatt egy hasonló czélú és természetű javaslat-tervezetet készítettem, a melyet azóta is, hogy a törvény elkészült átdolgoztam, ezt szivesen bocsátom a tisztelt bizottság rendelkezésére. Magáról a dolog lényegéről itt nyilatkoznom alkalmam nincs, ez a dolog természete szerint hosszabb időt venne igénybe. Ez alkalommal csupán ennyit voltam bátor megjegyezni.

Dr. DEUTSCH ERNŐ főorvos (Budapest).

A Kongresszus rövid tartama és a felszólalások aránylag hosszú volta folytán, sokan — többek közt én is — nem kerültünk szóhoz s igy egynéhány álláspont képviselő nélkül maradt. Felekezeti szempontból csupán katholikus részről hallottunk igen értékes, de talán kissé egyoldalú nézet nyilvánítását, a jogi fejtegetésekben gazdag Kongresszuson a természettudományi-orvosi nézpontnak képviselője, csodálatos módon nem akadt.

Engedtessék meg ezért nékem, hogy egyrészt a kongresszuson elhangzottakhoz hozzászólva, másrészt mint orvos és mint felekezetem szerény képviselője, nyilvánítsak véleményt.

Az a vallás, mely a „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat“ és „légy az árvák apja és az özvegyek gyámolitója“ elveket, mint első hirdette, egy vallás, melynek törvényei szerint a leány anya gyermeke, ép úgy örököl apja után, mint a törvényes gyermek, mely vallás követői a multban és a jelenben minden, nemcsak a saját felekezetét érdeklő, jóléti munkában szóval és tettel egyaránt, a többi felekezetet messze túlszárnyalva vett és vesz részt, a zsidó felekezet gyermekvédelmi ténykedésén, szó nélkül átsiklani nem lehet és nem szabad. Ha a legmesszebbmenő elismeréssel adózunk is, — mint azt előitéletektől ment és igazságos lévén, mindig a legnagyobb készséggel megcselekedtem — a katholikus gyermekvédelmi mozgalommal szemben, önérzetem ellen vétettem volna, ha ez alkalommal saját felekezetemről nem emlékeztem volna meg.

De volna néhány általános megjegyzésem, a kényszernevelés és a patronage keretébe tartozó gyermekekre vonatkozólag. Fontos oly bíráló szempontjából, a ki nemcsak a mindent boldogító humanizmus s a mindent bearanyozó szeretet jelszavaival dolgozik, hanem a ki embermentő munkájában bizonyos, a minden kritikán felül álló modern természettudományi gondolkodást — mi nem egyértelmű az atheizmussal — is

bele kívánja vinni, ezeknek el kell fogadniok azon álláspontot, hogy a kényszernevelésre és a patronage áldására szorulók nem esnek egységes megítélés és elbánás alá, hanem mindkét szempontból nagyon is különbözők.

Az antiszocziális környezetből kiragadt, nem bűnös gyermek nevelése, a normális gyermekétől nem tér el. Azon gyermek azonban, kinek akarata gyenge, jelleme ide-oda hajlik mint a nád a szélben, vagy azon kiskorú, kinek erős az akarata, de ez rossz irányban nyilatkozik meg, ily egyének nevelése és oktatásánál más-más nézpontok mérvadók. Ezek kellő irányítására első sorban oly egyének szükségesek, kik a jóakaraton és vallásos érzületen kivül, az ép és kóros lélek megnyilatkozásaival s azok paedagogiájával tudományos szempontból teljesen tisztában vannak és megtudják ítélni, meddig terjed a nevelő hatásköre s hol kezdődik az orvosé. Ezért nagyon kivánatos, hogy a különböző szemináriumokban ily irányú kiképzésre alkalom adassék.

* * *

Nagy súlyt fektetek az egyéni nevelés szempontjából a gyermekek csoportosítására. Külön választandók kor, nem (itt a coeducationnek — melynek különben lelkes híve vagyok — helye nincs), romlottság, a sexualis élet terén észlelhető züllöttség fokozatai s esetleg a nemi betegségek szerint.

Petersen-nek igaza van, ha azon követelménynyel lép fel, hogy az intézet egy „Körperlichen und moralischen Reinigungsprocess“ keresztül vitelére legyen alkalmas. A test érdekében a hygiene összes követelményeinek tegyünk eleget. A lélek szempontjából teendőket illetőleg, homlokegyenest eltérő nézetekkel találkozunk. Vannak kik mindent a vallás malasztjától várnak — ily irányú felszólalásokban a Kongresszus is bővelkedett — ezek azok, kiknek meggyőződése szerint az ördög hinti el a bűn csiráját s csupán vallásos gyakorlat útján menekülhet a gyermek lelke ezen mételytől. A tudományos alapon állók, a degenerácziónak

hívei, s az alkoholizmus a nemi és idegbetegségek átkos megnyilatkozását látják (jogosan utalnak *Tuke Anna* és *Zero Pál* híres és hirhedt családokra) a kiskorú bűnös tetteiben. Utóbbiak kevésbbé hisznek az ima kizárólagos gyógyító erejében és a pap határozottan áldásos tényked̈ése mellett megfelelő gyógypaedagogus tényked̈ését tartják kívánatosnak.

* * *

A kényszernevelés és patronage szempontjából az intézetek vezetőitől első sorban bizonyos, leginkább a példaadás által hatékony, ethikai szinvonalat kell elvárnunk. Saját vallásának oktatásában egyenlő mértékben részesüljön minden gyermek, tanulja meg szeretni a saját hitét s megbecsülni a másét s mindenekelőtt az intézet proselita csinálásnak ne legyen más helye. A mi pedig a családi nevelésbe adottakat illeti, a legnagyobb szigorral kell ügyelni arra, hogy a gyermek saját vallását hivő nevelőszülőkhöz kerüljön, mert lelkiépüléséhez alig fog hozzájárulni s ethikai szinvonalát alig fogja emelni, ha hitét tápszülei által megvetettnek, kicsúfoltnak tapasztalja. Egyetlen felekezet lelkipásztorának sem lehet feladata a tápszülők révén új lelkeket szerezni egyháza számára.

* * *

A munka, mint nevelőeszköz, elvitázhatatlan értékű. E munka, mint a jövendő biztosítója is óriás horderejű s ezért az egyéni hajlam, tehetség s a hasznossági szempont egyaránt jöjjenek számításba, midőn a munka mineműsége felett határozunk. Sokan a földmívelést helyezik első sorba; elismerem, hogy ez a test s lélekre egyaránt jóhatású, de kétes hasznú lesz oly egyénre nézve, ki a városból származik s az intézetből, vagy a nevelőszülőtől ismét városi környezetbe kerül vissza s ott a tanultaknak alig veheti hasznát. Hogy a földműves munka a véle egybekötött szabadságnál fogva, sexualis szempontból züllött leányoknak alkalmat nyujt a további sülyedésre, a nemi erkölcs szempontjából, az elvitázhatatlan.

Bizonyos általános müveltség elsajátítására is nagy súlyt kell fektetnünk. Betekintés a természet működésébe, a történet által szolgáltatott magasztos példák stb., mint nevelőeszközök is kiszámíthatatlan értékkel bírnak. Nemcsak az intézetekben, de a nevelőszülőknél elhelyezettek továbbképzéséről, megfelelő továbbképző osztályok révén okvetlen történjék gondoskodás.

* * *

Mönkemoller 200 növendéke közül 68, *Disselhof* 150-re 104 psychopatiát talált. Ily egyéneknél a javulás esélyei csekélyek, de bőven van kilátás visszaesésre. Frankfurt a/M. példája utánzásra méltó, e város elmegyógyintézetébe külön osztályt rendeztek be lelki defektusokban szenvedő, kényszernevelésre szoruló, kiskorúak részére. Nagy nehézséget okoz a minden hozzáértő által ismert azon tény, hogy a normális és kóros közti határ nagyon elmosódott s néha igen bonyolult psychoanalizis révén juthat csupán az orvos annak tudatára, hogy mi tartozik a pathologikus keretébe, vagy mi esik azon kívül.

* * *

Antal Gábor püspök úr megsemmisítő itéletet mondott az árvaházakról. A „Közegészség" című lap 1908. évi 9., 10. és 12. számában jelent meg „Árvaházakról" czímen egy dolgozatom, melyből következő részre hívom fel nagybecsű figyelmüket:

A „Deutscher Verein für Armenpflege" 1899-ben tartott XIX-ik közgyűlésén résztvevők széles alapon vitatták az árvák intézeti és családi elhelyezése kérdését. Végleg az eredményre e megbeszélés nem vezetett, de számos részletkérdés helyes elbírálása köszönhető e magas szinvonalú vitatkozásnak. 1887-ből származik *Böhmert* „Anstalts oder Familienpflege" című értékes munkája, melyben 77 német város vezetősége mond itéletet e kérdésben; ezek közül 46 a családi nevelés érdekében tör lándzsát, 8 föltétlenül s 2 föl-

tételesen az intézetek mellett foglal állást, 17 a vegyes rendszer érdekében kardoskodik, 4 nem nyilvánított véleményt.

Döntő feleletet e kérdésre csupán akkor lehetne adni, ha a két rendszer által neveltek sorsát az intézetek, illetőleg családok elhagyása után tovább kisérnék figyelemmel s az eredményeket, különösen a kriminalitás szempontjából statistice értékesítenék.

Hitfelekezeti vagy magánalapítványi eredetű intézkedések megvalósítására a zárt intézetek széles alapon álló állami árvaellátásra a családoknál történő elhelyezés a megfelelőbb; de az utóbbi rendszer sem nélkülözheti a zárt intézetet, mint átmeneti disciplináló intézmény vagy a tápszülők változtatásakor, édes szülők megbetegedése, avagy elzáratása alkalmán (ilyenek a kopenhágai „St. Johannes-Stiftelsen" asyluma és a párisi lelenczház depotja).

Mindegyik rendszernek megvannak elvitázhatatlan előnyei és hátrányai. A tápszülők helyes megválasztása nagy nehézséggel jár; hisz bebizonyított tény, hogy javarészt haszonlesésből (táppénz), vagy olcsó munkaerő biztosítása szempontjából vállalják az úgynevezett állami gyermeket, úgy hogy nem megvetendő álláspont az, melyet *Böhmert* munkájában olvasunk, hogy tudniillik a nevelő szülő lehetőleg rokon legyen.

A zárt intézet nagy hátránya, hogy keretében az individualizálás vajmi nehéz, a belekerülő gyakran testben s lélekben degenerált egyének megrontiák a többieket s az intézeti élet nyugodt egyformasága a létért való küzdelem képét alig nyújtja a bentlakónak, úgy hogy a „Tischlein deck Dich" korszak megszünésével a külvilágba kerülő, annak keserveivel nehezebben küzd meg, s mint *Böhmert* könyvében van följegyezve „Duckmauser, Heuchler és Faulenzer"-eket nevelnek; mig ha egy család keretében nevekedik, az élet esélyeit közvetlen tapasztalatból ismeri meg. A rossz elemeknek befolyását illetőleg nem szabad szem előtt tévesztenünk a kölcsönhatást, nemcsak a rossz rontja a jót, de vice versa, a jó nemesítő hatást gyakorol a romlottra, úgy,

hogy kellő nevelőközegek vezetése mellett, az intézet keretében a rossz hajlamok a jó környezet által elnyomatva, egészséges s tisztességes szocziális érzéknek adnak helyet. Degenerált, neuro- vagy psychopathikus egyének már sexualpedagógia szempontjából is természetszerűen külön intézetekbe valók. Felette megszívlelendő *Petersen* azon elve, hogy lelkiismeretlen s rosszul képzett nevelők s tanítók egy intézeten belül kiszámíthatatlanul nagyobb károkat okozhatnak már tömeghatásuknál fogva, mint rossz nevelőszülők a család keretében.

Az intézetek szervezésében a legreálisabb törekvés az, midőn a nagy tömegen belül kisértjük meg a családi elv keresztülvitelét, mivel megszünik az *Oliver Twist* által ecsetelt árvaház zord, örömnélküli képe s előtérbe lép azon derűs benyomás, melyet a hollandi árvaleánykákat ábrázoló ismert festményen látunk. Ezen egészséges törekvés typusa az angol „removal of children from workhouses", midőn belátták, hogy a kaszárnyaszerű „workhous" nem felel meg az idealis nevelési követelményeknek s ezért alakultak az úgynevezett „district schools", „separat schools" s 1897-ben a „local government board" rendeletére vidéken a „cottagehomes" városokban „scattered-homes" (pl. Scheffield), kisebb családi házak a város különböző negyedeiben. Hasonló kisérletet tett a „Findelhausfond von Niederösterreich" a *Palasth*-féle alapítványnyal; Gross-Weikersdorfban 7600 koronáért vettek egy házat s azt egy földmívescsaládnak adták át azon utasítással, hogy a náluk elhelyezett gyermekeket földmívelésre fogják. E bürokraczíától ment patriarchális, polgármester, orvos és pap felügyelete alatt álló nevelési rendszer igen olcsónak (96 korona évenként) s megfelelőnek bizonyult.

Ugyanez elv jut a deczentralizáló Melttray vagy cottage rendszerben érvényre, hol az egyes kis épületekben munkás-családoknál 8—12 gyermek van azon czélzattal elhelyezve, hogy a fiúk a férfi, a leányok pedig a nő foglalkozását kövessék. Nagy előny a test és lélek hygiénéje szempontjából, ha a cottage a városon kívül van fölépítve.

Ezen a németek által „Verstreuungssystem"-nek elnevezett elv pavillon-rendszer alakjában egy nagyobb területen is vihető keresztül, mi különösen a fertőző megbetegedések korlátozása szempontjából bír nagy jelentőséggel. Az egyes pavillonok felett egy-egy tanár gyakorolja a felügyeletet.

Ha helyszűke miatt kaszárnyaszerű épület emelése nem kerülhető ki, úgy itt is nagyszámú nevelők alkalmazása által tétessék lehetővé a családi rendszer s véle karöltve az individualizáló nevelés.

* * *

Mihez még hozzá kell fűznöm, hogy vannak népek, melyeknek kulturszinvonala még nem oly magas, hogy kellő mennyiségű nevelőszülővel rendelkezhessenek, ezeknél még manapság sem lehet a modern értelemben vezetett árvaházaktól eltekinteni. Csupán röviden kívánok a pesti izraelita hitközség immár 40 év óta működő fiúárvaházára utalni, mely idő alatt 749 árvát gondozott. Ezek közül 23 lett szellemi munkás, 14 művész, 154 hivatalnok, 102 kereskedő, 199 iparos. Jogérvényes ítélettel bűnügyben elítéltetett 9, e csekély bűnözési százalék azon intézkedésnek tudandó be, hogy az árvaház vezetősége azokat is belevonta a patronage munkájába, kik maguk részesültek a patronage áldásába, vagyis az intézetet elhagyottak, kik más hivatással bírnak, őrködtek rendszeresen a más fejlődés menetén lévőkre. Ily patrónus és védencze jobban értik meg egymást, mint azok, kik közt a társadalmi különbség áthidalhatatlan ellentétet szül.

* * *

Közjóléti ténykedéshez, véleményem szerint a jó szív, bár előfeltétel, de nem elegendő; szükséges, mint azt már évek előtt a „Gyermekvédelmi Lap" hasábjain megírtam, kellő, rendszeres tanfolyamokon elsajátított előképzettség. A kritika nélkül gyakorolt humanizmus néha többet árt, mint használ!

DESSEWFFY EMMA előadó:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Előadótársammal Farkas Edith urhölggyel egyetértőleg a következő határozati javaslatot vagyok bátor előterjeszteni,

olvassa:

Határozati javaslat:

1. Sürgesse meg a Szövetségi bizottság a törvényhozó testületnél oly törvény meghozását, mely a méltatlan, gyámoltalan avagy nevelésre alkalmatlan szülőt szülői hatalmától véglegesen megfosztja.

2. Hasson oda a Szövetségi bizottság, hogy a társadalom karöltve az állammal minél több oly intézetet létesítsen, melyben az élet harczára még meg nem edzett 15 éven felüli leánygyermek elhelyezhető legyen.

3. Mozdítsa elő a Szövetségi bizottság az oly tanfolyamok szervezését és tartását, melyekben az intézeteket vezető és azokban a vallás-erkölcsi nevelés munkáját végző, valamint általában a patronage-tevékenységgel foglalkozni óhajtó hölgyek megfelelő kiképzésben részesülhetnek.

4. Támogassa a Szövetségi bizottság oly gyári és ipari internátusok létesítését, melyeknek czélja az iskolákból már kikerült 12—16 éves fiú- és leánygyermekeknek a munkauzsorától való megmentése s a tisztességes és becsületes munkára való szoktatása.

ELNÖK: Méltóztatnak a most felolvasott határozati javaslatot elfogadni? (Elfogadjuk, elfogadjuk.)

A határozati javaslatot elfogadottnak jelentem ki s ezzel a 2. kérdés tárgyalását és a délelőtti ülést bezárom.

Délutáni ülés. (D. u. 3 órakor.)

ELNÖK: Folytatjuk a napirendre kitüzött ismeretes okból megszakitott *3. kérdés* tárgyalását.

Dr. ANGYAL PÁL, a Magyar Tud. Akadémia tagja, egyetemi m. tanár, pécsi ny. r. jogtanár (Pécs).

Tisztelt Kongresszus!

A büntetését kiállott rovott multu egyén, a züllésnek indult fiatalkorú megmentésének egyik legczélravezetőbb, de egyszersmind gyakorlatilag legnehezebb módja: a munkaszerzés és tisztességes környezetbe juttatás.

I. *A munkapatronage* műszó alá azt az egyénies állami és társadalmi tevékenységet szokás foglalni, melynek czélja tisztességes munkát és ez úton önerőből való megélhetést biztosítani annak, ki magára hagyatva, rövidebb-hosszabb ideig munka nélkül, tétlenül töltené életét s mivel nemcsak gazdaságilag, de erkölcsileg is gyenge: a legnagyobb valószinűség szerint tiltott úton keresné a szükségleteinek kielégítésére nélkülözhetetlen javakat. A munkaközvetítés nagy szocziálpolitikai problémájának egyik ágazata a munkapatronage, mely — miután kizárólag csupán a bűnözés veszélyének kitett egyénekre terjeszkedik ki — kriminálpolitikai jellegű feladat, s így első sorban a büntetőjogászt, vagy inkább a kriminálpolitikust érdekli, ki épen azokat a hatályos eszközöket igyekszik felkutatni, melyek a bűnösség elleni küzdelemben a legtöbb sikerrel kecsegtetnek. E különböző eszközök közül kétségtelenül legnagyobb erő lakozik a tisztességes munkában. Nem szorul bizonyításra az a tétel, mely szerint: a ki hajlamának és

testi, illetve szellemi erőinek megfelelő munkával foglalkozik, az erkölcsileg mindig erősebb és ennélfogva inkább ellenáll a bűnre indító ingereknek, mint az, ki bár munkaképes, de nem akar, vagy mert nincs alkalma, nem tud dolgozni. A munka nemcsak anyagilag, gazdaságilag erősít, hanem mint a példaszó találóan mondja: nemesít is. Kétségtelen tehát, hogy a bűnösségre hajló egyénekkel szemben való védekezés különböző eszközei közül legtöbb reményt fűzhetünk a munkakedv felélesztéséhez, a rendes munkára szoktatáshoz s a munkaalkalom megteremtéséhez. A munkakedv felkeltése, s a hajlam és képességnek megfelelő munkában való jártasság biztosítása börtönügyi feladat, a munkásnak elhelyezése azonban már patronage tevékenység s kellő megosztással egyfelől az államra, másfelől — és pedig az esetek nagyobb számánál — a társadalomra nehezedik.

Hosszú időkön keresztül sem az állam, sem a társadalom nem vette ki részét a munkapatronageból; az állam kinyitotta a beutalt előtt a letartóztatási intézet kapuját s épenséggel nem fordított gondot arra, hogy a szabadult, ki immár saját erejére van utalva, két keze munkájával megkeresse mindennapi kenyerét. És a társadalom? Vagy közönnyel, vagy előítélettel fogadta s fogadja még manapság is a büntetett, illetve javítónevelésben részesített egyént, s beérte azzal, hogy — többnyire minden egyéniesítés nélkül — a rabsegélyző-egyesületek útján pénzsegélyt nyujtott a pénzzel bánni nem tudó szabadultaknak. A legutolsó időben mintha fordulóponthoz érkeztünk volna, immár az állam is érzi, hogy a büntetésnek bármily tökéletes végrehajtásával, a javítónevelésnek az intézetben való befejezésével még nincs elérve a czél, s hogy a gyengék erősítésének munkája a szabadulás, illetve kihelyezés után is folytatandó. Ez a megfontolás vezette a törvényhozót, midőn a büntetőnovella 30. §-ában a kihelyezett és feltételesen vagy végleg kibocsátott fiatalkorúak megfelelő elhelyezését az intézeti igazgató kötelességévé teszi. De a társadalom sem marad tétlen, az újabban

alakult patronage-egyesületek mind felvették programmjukba a letartóztatási intézetekből szabadult elitélteknek megfelelő elhelyezését.

De bármennyire javult is *elvileg* a helyzet, gyakorlatilag rendkívül sok nehézséggel kell küzködnünk s kénytelenek vagyunk bevallani, hogy a munkapatronage ma még gyermekkorát éli.

II. A munkaközvetítés *akadályai* két okban birják gyökerüket. Először is tény az, hogy a szabadultak között ritka a képzett, jó és önálló munkás. A rabmunkánál ma még nem annyira azon van a súly, hogy *mit*, hanem inkább azon, hogy *mennyit* dolgozik a letartóztatott. S ez nagy hiba, mert maga a munkamennyiség, különösen ha túlzott s a büntetés jellegével bir, csak kifáraszt s nemcsak, hogy nem nevel, sőt elkedvetlenít és ha ehhez hozzávesszük, hogy több letartóztatási intézetben oly munkára szorítják az elitéltet, melynek folytatására a szabad életben alig talál alkalmat (pl. szemüvegkeret készítés), úgy nem csodálkozhatunk, ha a büntetését kiállott egyén elhelyezése legtöbbször a lehetetlenséggel határos. Hibája a mai rabmunkának az is, hogy az ipari munkánál többhelyütt túlteng a munkamegosztás, minek következtében a letartóztatott csak az egyes munkarészekben nyer kiképzést s így szabadulása után, mint önálló munkás nem alkalmazható, tehát legfeljebb nagyobb ipartelepeken, vagy gyárakban nyerhet alkalmazást. Nem helyes végül, hogy a rabmunkánál nem fordítanak kellő gondot a mezőgazdasági, kerti s szőlőmunkára, holott hazai viszonyaink között az elitéltek legnagyobb százaléka ilynemű foglalkozást űzött elitéltetése előtt s szabadulása után is ehhez tér vissza.

Ha a munkaközvetítés sikerének egyik titka, hogy képzett, jó és önálló munkásokat ajánljunk a munkaadóknak, úgy már a letartóztatási- és javító-intézetekben arra kell törekednünk, hogy oly munkára tanítsuk és képezzük ki a beutaltakat, melyben kellő jártasságot szerezhetnek, s mely őket arra képesíti, hogy szabadulásuk után vagy önállóan kereshessék meg kenye-

rűket, vagy legalább is a keresett munkások közé tartozzanak.

A munkapatronagenak második nehézsége az a bizonyos szempontból érthető, de mégis téves, mert hibás általánosításon alapuló társadalmi nézet, mely szerint: a ki már egyszer a büntető törvénykönyvvel összeütközésbe jutott, az máskor sem fog a büntetendő cselekménytől tartózkodni. Ez az előitélet, melyet az az egyoldalú megfigyelés táplál, hogy a letartóztatási intézet csakugyan nem megjavítva ad vissza minden szabadultat a társadalomnak, oda vezet, hogy tehát a büntetett előéletű egyénnek tisztességes környezetbe való befogadása egyenesen veszélyes, s ha ehhez hozzávesszük, hogy többször minden kiválasztás nélkül, tehát csakugyan a megbizhatatlan s rossz munkások is alkalmazást nyertek, kik rövid időn belül a munkaadó ellen követtek el büntetendő cselekményt: érthető a társadalom részéről megnyilatkozó tartózkodás, sőt egyenes visszautasítás.

Ennek az előitéletnek leküzdése, vagy legalább is gyengítése előtt alig számíthatunk arra, hogy a munkaközvetítés és elhelyezés a mainál nagyobb eredményekkel járjon, miért is első sorban arra kell törekednünk, hogy a patronage ügy népszerűsítésével s az érdeklődők közé minél több munkaadónak bevonásával, a társadalom legkülönbözőbb rétegeit, de különösen a munkaadókat meggyőzzük, hogy a szabadultak s általában a bűnözés veszélyének kitett egyének számára tisztességes munkát biztosítva, mimagunkat védelmezzük.

A képzett, jó munkások nevelésével és a patronage ügy népszerűsítésével azonban még nem érhetünk czélt; a mig a munkaadókban fel nem ébresztjük s meg nem erősítjük a szabadultak irányában megnyilatkozó alkalmazási készséget, minden a régiben fog maradni. E készség előfeltételeinek megteremtésén van tehát a súly, azaz fel kell kutatnunk azokat az irányelveket, melyek szerint eljárva remélhető, hogy a munkaadók megnyitják iparüzletük, gyáruk, gazdasági telepük stb. ajtait a büntetésüket kiállott, illetve javító nevelésben részesült egyének előtt.

III. Ez irányelvek megállapításánál arra a különleges viszonyra kell tekintettel lennünk, mely a munkát kereső szabadult és a munkaadó között van. És e helyütt kiváltképen a munkaadó gondolkozásához kell igazodnunk, ki természetszerűleg jó és megbizható munkást hajlandó csak alkalmazni. Következésképp mindenekelőtt kiválasztandók a rossz munkások és megbizhatatlan szabadultak, kiknek magángazdaságban való erőszakolt elhelyezése csak diskreditálja a munkaközvetítés intézményét. Az ilyenek számára állami foglalkoztató műhelyek, gazdasági telepek volnának létesítendők, melyek nemcsak megfelelő kiképzést nyujtanának a beutaltaknak, de egyszersmind a védelmi czélt is szolgálnák.

Visszamaradnának tehát a képzett s megbizható munkások. Ezeknek alkalmazásától már nem fognak a munkaadók idegenkedni, mert ezek részéről nem lesznek kitéve csalódásoknak. Ha elterjed és megerősödik a társadalom körében az a tudat, hogy a patronageegyesületek csak oly gyakorlott munkásokat ajánlanak, kik nem élnek vissza a beléjük helyezett bizalommal: a munkaközvetítés mai nehézségei mindjobban el fognak oszlani.

A munkaadók kivánatos bizalmának felkeltése még két irányban szorgalmazható. Mindenekelőtt nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy az ajánlott multját a munkaadó előtt őszintén fel kell tárni. A titkolódzás, takargatás többnyire úgyis csak ideig-óráig tart s különben is mindenféle szempontból sokkal nagyobb baj, ha a munkaadó később véletlenül tudja meg, hogy büntetett előéletű egyént alkalmazott, mintha mindjárt az első pillanattól fogva tudomással bir az ajánlott multjáról. De ettől eltekintve, a szabadult egyént nem volna helyes már az első lépésnél hazugságra szoktatni. És attól, hogy feltárva a munkaadó előtt az ajánlott multját, az — erről tudomást szerezve — a szabadultat vissza togja utasítani, nem kell tartanunk; mert ha reámutafunk a munkaadó előtt azokra a nem ritkán menthető mozzanatokra, melyek az ajánlottat a bűnösség útjára

sodorták, ha kiemeljük ennek a letartóztatási intézetben tanusított kifogástalan viseletet, szóval ha meggyőzzük a munkaadót arról, hogy ajánlottunk csakugyan megbizható egyén, úgy az alkalmazási készséget borító jégkéreg mindjobban fel fog olvadni. Figyelmeztetnünk kell azonban e helyütt arra a munkatársak körében élő *idegenkedésre*, mellyel ezek a büntetett előéletü egyének irányában viseltetnek, s a mely kivánatossá és indokolttá teszi, hogy a munkatársak előtt — legalább egyideig — elhallgassuk ajánlottunk multját.

A munkaadó részéről kivánatos bizalom megerősödésének további kelléke, hogy őt lehetőleg csalódás ne érje. E tekintetben úgy érhetünk czélt, ha ajánlottunkat az alkalmaztatást követő időben pártfogója részéről diskrét társadalmi felügyelet alatt tartjuk. Nézetünk szerint ugyanis minden elitélt mellé — már büntetési ideje alatt — pártfogó állítandó, ki őt a letartóztatási intézetben többször meglátogatja, a szabaduláskor a munkaszerzésnél segítségére van, tehát a ki jóakaratulag akkor is támogatja s irányítja pártfogoltját, midőn ez már visszatért a szabad életbe. Az ily — a szabadulást követőleg a szükséghez képest rövidebbhosszabb ideig tartó erkölcsgyámi felügyelet — nemcsak a munkaadó bizalmát erősíti, de rendkívül üdvös hatást gyakorol magára a szabadultra is, kinek nehéz napjaiban mindig van kihez fordulnia. E felügyeletnek, ha fiatalkorúról van szó, egyúttal a munkaadóra is ki kell terjednie, nehogy valamely esetleges visszaélés, a munkaerő túlságos kihasználása a munkaadó részéről a fiatalkorú erkölcsi vagy testi egészségét veszélyeztesse.

Szem előtt tartva e főbb irányelveket, erős a reményünk, hogy a munkapatronage fejlődni s a bűnösség elleni küzdelemben hatályos védelmi fegyverré fog átalakulni. (Éljenzés.)

Dr. KRUCK ELEMÉR ügyvéd:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

A patronage tevékenységének talán legnehezebb és az intézmény czéljának elérése szempontjából talán legjelentőségteljesebb része anyagi szükségletekkel nehezen küzködő védenczek anyagi jólétének, vagy legalább is megélhetésének biztosítása, a foglalkozás nyujtása.

Távol álljon tőlem, mintha ezzel azt akarnám mondani, hogy azokat a morális értékeket, melyekkel a védelemre szorulók; a szerencsétlenségükben szerencsés védenczek a patronage fenkölt hivatását teljesítő patronusoktól s magától a patronagetől nyernek, nem tekinteném úgy maguk a védenczek mint az egész társadalom és a büntető judikatura szempontjából megbecsülhetetlenül fontosaknak, de kétségtelen az, miszerint az erkölcsi kincsek, melyekkel a patronage védenczeit elhalmozza és lelküket egy magasabb, tisztultabb erkölcsi világba vezeti be, nem teremhet tartós gyümölcsöket, ha az illető védencz anyagi küzdelmei közepette magára hagyatván nem képes létfentartásának nélkülözhetetlen anyagi kellékeit becsületes, erkölcsös uton megszerezni, hanem csakis a bünnek segélyével, a törvény korlátainak áthágásával.

A társadalomnak és annak, ki a társadalom nehéz, de áldásos munkáját magára vállalja, nem szabad az erkölcsi felvilágosításnál, mint végczélnál megállani, hanem azt az utat is meg kell mútatni a védelemre szorulónak, melyen haladva a törvénynek, az erkölcsnek tetsző életet élhet és a mennyiben a védencz arra rászorul: rá is kell őt ez utra segiteni, mert csakis akkor beszélhetünk befejezett műről, áldásos működésről.

Az akaratelhatározások, melyek a gondolkodó ember agyában megszülemlenek, nem mindig felelnek meg egészen az azokat elhatározta ember lelkületének, nem mindig tükrözik vissza annak érzelmi világát és erkölcsi értékét, mert mint tudjuk, minden akaratelhatározás létrejöttének kettős tényezője van, még pedig az elhatározó ember agya, szelleme, lélekvilága az egyik, mig

a másik ama kivül álló külső körülmények összessége, mely az akaratelhatározásra vezető idegfunkcziót, gondolkozást megindította s azt a logikai belátás korlátai közt irányítja, befolyásolja.

S ha már az egyszerü akaratelhatározások terén is nélkülözhetetlenül nagy szerepe van a külső (segitő, előmozdító, vagy akadályozó) körülményeknek, mennyivel inkább nyomulnak ezek előtérbe a cselekményeknél, melyeket gyakran a kényszer szül és mennyivel nagyobb szerepe van ennélfogva a cselekmények megbirálásánál és irányításánál azon külső (anyagi) körülményeknek, melyek az erkölcsösebb akaratelhatározás keresztülvitelét lehetetlenné teszik, valamely erkölcstelen elhatározás teljesítését pedig elkerülhetetlenné.

Ne itéljünk szigoruan azok fölött, kiknek gonosz hajlamaikról feltétlen meggyőződést nem szereztünk és segítsük őket az élet leglényegesebb anyagi szükségleteinek megszerzéséhez, mert hiába parancsolja a szegény nyomorultnak az ő lelke, agya, hogy Istennek, törvénynek s erkölcsnek tetsző életet éljen, ha a testi szervezet nélkülözi az anyagiakat és az éhinséggel, nyomorral küzködik, ezen külső, anyagi körülmények az erkölcsösebb lélek irányzatával ellentétben oly akaratelhatározásokat váltanak ki az agyban, idegrendszerben, mely elhatározások eredménye egy-egy anyagi előnnyel járó bün, egy vagyon elleni deliktum, mely talán a tettes lelkében visszatetszésre talál, de létének fentartását legalább ideiglenesen mégis biztosította.

Nos mig az első tényezőnek a lélekvilágnak kedvező befolyásolása, irányítása a patronage legnemesebb feladata, addig a másik tényezőnek: a külső, anyagi körülményeknek megfelelő kedvező alakítása oly nélkülözhetetlen tevékenység, hogy annak hiján a legfenségesebb erkölcsi segély is mondhatnám teljesen eredménytelen lenne azoknál, kik anyagi létfeltételeiket biztosítani nem képesek.

Már itt hangoztatnom kell azonban, miszerint a patronage czélja szempontjából annak az anyagiak terén kifejtett működését csakis akkor tartom megfelelőnek,

áldásosnak, ha az anyagi segítés, az elhelyezés a védenczeknek állandó munkát, keresetet képes biztosítani, ellenben azon támogatás, mely nem tartja feltétlenül szem előtt, hogy az elhelyezett munkás, védencz, oly állásba és környezetbe kerüljön az elhelyezés által, mely nemcsak ideig-óráig való megélhetést biztosít, mely őt nem tartja teljesen idegennek, hanem alkalmas arra, hogy a menynyiben a védencz magaviselete által az ellenkezőre alkalmat nem nyújt, illetőleg helyesebben: alkalmazóját az ellenkezőre nem kényszeríti, állandó, kellemes, vagy legalább is könnyen elviselhető foglalkozást találjon, azon patronage támogatás czélját téveszti és működésünknek alapjául el nem fogadható. Ezen szempont állandó figyelembe vételével kell tehát az elhelyezés kérdését vizsgálnunk.

Mielőtt a kérdés tulajdonképeni gerincére áttérnék, rövidesen foglalkoznom kell az elhelyezési tevékenység irányát megszabó néhány tényező, az elhelyezést befolyásoló néhány tényköriilmény ismertetésével, illetőleg miután ezek egyike-másika már régen közismert és szőnyegre hozott, azok összegezésével, hogy azután ezen alaptényezők által meghatározott mederben tárgyalhassam a kérdést.

Tudjuk, hogy az a védenczek elhelyezése kevés esetektől eltekintve általában a mezőgazdasági, ipari- és részben a kereskedelmi foglalkozásokban, egy szóval azon kereseti ágakban történhetik, melyek sem külön tőkét, sem nagyobb elméleti előképzettséget, sem pedig lényegesebb bizalmi alapot nem igényelnek, mert hiszen a védelmet igénybe vevők mondhatnám a legritkább kivételektől eltekintve nemcsak anyagi erővel nem rendelkeznek, de majdnem teljes számban a kézi munkával és kereskedelemmel foglalkozók köréből kerülvén ki, nem rendelkezhetnek számba vehető elméleti képzettséggel sem, a büntetés, a vétkessé nyilvánítás pedig kivonja alólunk a bizalmi alapot és alkalmatlanná teszi őket arra, hogy a vélük szerződéses viszonyba kerülők oly megbizatásban részesítsék őket, mely valamelyes erkölcsi megbizhatóságot feltételez.

Az sem ismeretlen előttünk, miszerint a védelemre szorulók inkább a gyönge, minden kiválóság nélküli munkások közül kerülnek ki, mert bukásuknak és védelemre szorult minőségüknek egyik legfőbb oka épen az, miszerint anyagi küzdelmeik közepette nem birtak az erősebb, kitartóbb s így fölöttük előnynyel rendelkező pályatársakkal versenyezni, hanem leszorultak a küzdelem, a munka teréről és éppen ennek következtében nem voltak képesek szükségleteik kielégítéséről kellőképen gondoskodni, épen emiatt kerültek abba a helyzetbe, miszerint a bűn elkövetése reájuk nézve anyagi következményeiben oly előnyt képviselt, hogy annak birhatásáért lelkiismeretük nyugalmát, becsületüket, önérzetüket és bizonyos tekintetben jövőjüket koczkára tenni megengedettnek találták, avagy a mi ennél még rosszabb, sőt egyenesen elszomorító, talán nem is kivántak részt venni ama küzdelemben, hanem munkakerülő hajlamaik vezették őket a könnyebb vagyonszerzés reményével kecsegtető bűnös ösvényre.

Az erős, a munkabiró és becsületes ember is követhet ugyan el rendkivüli okokból bűncselekményt, azonban ez ritkább eset, mert a ki a munka terén kiváló, vagy legalább is kifogástalan, az rendszerint állandóan talál alkalmazást, munkát és eleget keres, arra nézve a becsület útja a bűnös úttal szemben nagy mérvű előnyt képvisel, az nem szorul a bűnnyujtotta kétes értekü és veszedelmes anyagi előnyökre, hanem épen a becsületes, értékes munka fegyverével igyekszik minél előnyösebb pozicziót szerezni, s ha megesik is, hogy az ilyen kiválóbb munkaerő elsiklik a bűn lejtőjén, annak bűne rendszerint nem a feltétlenül diffamáló vagyon elleni deliktum, hanem más (nem nyereségből elkövetett) oly bűncselekmény, melyet az ő foglalkozása körében nem tekintenek becstelen dolognak, mely nem teszi őt munkaadója szemében megbizhatlanná, mely nem csökkenti az ő kereseti képességét; sőt ha konkrét esetben másként állana is a dolog, ha a jobb munkaerő is kivételesen egy vagyon elleni deliktum csábító ördögének áldozatául esett volna, az ilyen ember még

az esetben sem igen szorulna a patronage támogatására, mert két erős kezével és erős akaratával ismét képes magának exisztencziát teremteni.

És épen ezért, mert rendszerint a munkakerülő vagy munkaképtelen embereket csábítja a vétek, silány anyagi előnyöket igérvén azoknak, s mert rendszerint az önmaguk lábán járni nem nagyon képes bűnözők és azoknak környezete köréből kerülnek ki a patronage védenczei, nem csodálhatjuk, ha védenczeink iránt bizonyos tartózkodó hüvösséggel viseltetnek a tisztességes jó munkaadók és jobbadán csak azon munkaadók hajlandók azokat keresni, sőt még csak felvenni is, a kik kevésbbé jó hirnevük következtében nem nagy munkáskeresletnek örvendenek, s kénytelenek jobb hiján a kevésbbé kiváló munkaerőkkel is megelégedni addig, mig jobb nem kerül.

Következik végül mindezekből az is, hogy ha nem gondoskodunk arról, miszerint a gazdák, kinél védenczeinket elhelyezzük bizonyos jóakarattal legyenek védenczeink iránt, ha nem vagyunk figyelemmel arra, hogy védenczeink lehetőleg jó, vagy legalább is türhető és jóindulatu gazdánál nyerjenek alkalmazást, ha nem vagyunk azon, hogy a hiányos képzettségénél fogva kevéssé alkalmazható és ennek következtében szükségképen csekélyebb munkakedvvel is rendelkező védencz legalább némi gyakorlati képzettséget nyerhessen, úgy hogy feladatát kielégítőbben, könnyebben és igy természetesen nagyobb kedvvel is végezhesse, akkor többékevésbbé meddő munkát végzünk, mert hiába helyezünk el valakit oly helyen és oly módon, hogy ezzel foglalkozása é. megélhetése csak ideig-óráig s akkor is roszszul legyen biztosítva, mert ennek következménye más nem lehet, mint hogy a védencz állását rövidesen elvesztve, fokozottabb kedvetlenséggel és bizalmatlansággal indul megint a nagy világba sőt a patronage működése iránti bizalmát is beszüntetve, esetleg többé nem is jelentkezik és nem is nagyon fog erőlködni azon, hogy a tisztesség terhes útján megmaradjon.

Nézetem szerint ezek a patronage működés kere-

teit megszabó alaptényezők, a melyeknek figyelembe vétele és szem előtt tartása nélkül boldogulnunk lehetetlen.

Az ismert javaslatok, melyek a védenczek elhelyezésének problemájával foglalkoznak három, félék, nevezetesen:

1. a fennálló munkásközvetítő-intézetek igénybevétele,

2. állami munkaközvetitő intézet felállítása,

3. dologházak felállítása munkaközvetitő-intézettel kapcsolatban, avagy a létező közvetítő-intézetek igénybevétele mellett.

Mindezen javaslatok csupán elméleti alapon nyugszanak s nincsenek figyelemmel a fentebb hangoztatott azon lényeges elvre, miszerint csakis akkor beszélhetünk czélirányos elhelyezési tevékenységről, ha oly módot választunk, mely alkalmas arra, hogy a védencz sorsát lehetőleg állandóan, vagy legalább is huzamosabb időre biztosítsa.

A fennálló munkásközvetítő-intézeteket mindenki igénybe veheti s akkor, a midőn a patronage csak azt tenné, nem végezne egyebet, mint a mit a védelemre szoruló önmaga is megtehet, s a mit azelőtt a védelemre szoruló maga is megtett valahányszor munkanélküli állapotba került, úgy hogy a patronage és patronus tevékenysége semmi különösebb előnyt nem jelentene és maradandó hatást biztosítani képtelen volna. Az a munkaadó, ki a védenczet közönséges munkaközvetítő révén fogadta fel, egyáltalán nem lesz előnyös tekintettel alkalmazottjára, sőt ha tudomására jut, miszerint az egy kiszabadult volt fogoly, úgy alighanem azon lesz, hogy jobb, vagy hasonlóképen megfelelő más munkás jelentkezése esetén tuladjon rajta, mielőtt még neki váratlan kellemetlen meglepetést okozott volna. És viszont minthogy a keresettebb munkaadók nem igen szokták munkásaikat közvetítő-intézet utján toborozni, kétségtelennek látszik, hogy a közvetítő-intézet segítségére szoruló munkaadók jobbadán nem azok, a kiknek, mint a segítő társadalom tagjainak támogatására a czél helyes elérhetése szempontjából igazán szükségünk van.

Egymagában az állami munkáselhelyező-intézettől sem várhatunk többet, sőt bizonyos tekintetben kevesebbet, a mennyiben közismertté vállván, hogy az állami munkás elhelyezőben sok a szabadult volt fogoly (a mi a bizalom és kereslet rovására esnék) azt hiszem az állami elhelyezőhöz leginkább csak azon munkaadók fordulnának, a kik szükségleteiket a magán közvetítő-intézetek utján nem elégíttetnék ki.

A dologházak felállítása igen helyes eszme, bár kötve hiszem, hogy ezen vágyak a közel jövőben megvalósulhatnának. Legalább is kellő számban semmi esetre, miután azok felállítása lényeges tőkebefektetést igényelne, a mi nálunk nem egykönnyen megy és egymagában nem oldja meg a kérdést.

Mielőtt tovább haladnék fejtegetésemben, konstatálni kivánom ama természetes körülményt, hogy a patronage működés helyes czélja szorosan egybe kell hogy essék a büntető judikatura czéljával, vagyis a patronage czélja sem lehet egyéb, mint az, hogy a társadalmat lehetőleg mentesítsük a büncselekményektől és minthogy a teljes mentesítés gyakorlatilag lehetetlen, csökkentsük a büncselekmények számát oly képen, hogy azok számára, kiket a nyomor, vagy a környezet vétkessége csábitott a bűnre, igyekezzünk megfelelő keresetet biztosítani és őket vészes környezetükből kiragadva, számukra a javulást s az erkölcs utján leendő előrehaladást lehetővé tegyük. A mi ezen czélirántól eltér, vagy pláne ezzel ellentétes, az mint a patronage czélra hátrányos, mint fölösleges, vagy pláne káros mellőzendő. Különösen mellőzendőnek tekintem a megrögzött, javulásra alkalmatlan bünösök istápolását a megmenthetők terhére, rovására.

Ezen kitérés után folytatom tulajdonképeni tárgyamat, különös tekintettel közvetlen gyakorlati tapasztalataimra, a budapesti katholikus patronage működésére és a fiatalkoruak elhelyezésének biztosítására.

Magam, mint a budapesti katholikus patronage működő tagja foglalkoztam a védenczek elhelyezésével s különösen a kiskoruak elhelyezésével gyakorlatilag és igen

érdekes s a czél szempontjából lényeges megfigyelésekhez jutottam.

Budapesten és egyáltalán a jelentősebb iparral biró nagyobb helységekben az ipari pálya áll első sorban nyitva a védenczek számára és épen ezért a városi patronage-egyesületek első sorban az ipari foglalkozásokat kell, hogy felkeressék elhelyező működésük közepette, szemben a mezőgazdasági jellegű helységekben működő egyesületekkel, a hol a mezőgazdasági tevékenység dominálván, az képez legelső sorban megélhetési alapot a védelemre szorultak számára.

Az iparosok úgy Budapesten, mint a nagyobb ipari városokban köröket alakítanak és tartanak fenn, melyekben esténkint (a hétnek bizonyos napjain) összegyülve, barátságos érintkezés közepette megbeszélik ügyesbajos dolgaikat és egymástól tanácsot stb. kérnek. Ezen társas körök rendszerint a legjobb módu kis és közép iparosokat egyesitik magukban, a legtekintélyesebbeket és ennélfogva e patronage czél szempontjából legszámottevőbbeket.

Ahoz, hogy a patronage helyes czélját elérhessük, miként fennebb is voltam bátor említeni, nem elég ha valamely munkaközvetitő utján állást elfoglaltságot szerzünk nekik, ha a minden áron munkást kereső mesterekhez vezéreljük őket, és azután sorsukra bizzuk, mert azok ott soká maradni rendszerint nem lesznek képesek és onnan rendszerint ismét a bünözés berkeibe térnek vissza, hanem ahoz, hogy a védelemre szorult gyöngéket, ezen bizonyos mérvű jóindulatot, sőt elnézést igénylőket megfelelő álláshoz, állandó munkához juttassuk és jövőjét lehetőleg állandóan biztosítsuk, szükséges, miszerint a patronage-egyesület működő tagjai, s ezek útján maga a patronage egyesület állandó ismeretségben, összeköttetésben és bizalmas viszonyban álljanak az iparosokkal, mezőgazdákkal, szóval a munkaadókkal, szükséges, hogy működésükkel, felügyeletükkel stb. azok bizalmát nyerjék ki önmaguk tevékenysége és szeretetüket, vagy legalább is türelmüket, bizonyos mérvű elnézésüket védenczeik számára.

Első tekintetre a lehetetlenségig nehéznek tünik fel ezen feladat, de a ki lelkesen foglalkozik a gyakorlatban is azzal, csakhamar be látja, hogy a valóságban nincs annyi akadály, mint a mennyi előre várható volt és ha kezdetben kissé szorgalmasabb tevékenységre és buzgóságra van is szükség, később már szinte kedves szórakozássá és minden nehézség nélkülivé válik a munka, feltéve hogy szigoruan őszinte alapokra van fektetve az elhelyezési tevékenység, úgy hogy ki van zárva, miszerint a munkaadó magát csalatkozottnak érezze s bizalmát a patronage működése iránt elveszitse.

Magam a budapesti II. ker. iparos körnek ügyésze vagyok és ezen minőségemben egy választmányi ülés végén hoztam először szóba a védencz ifjaknak tanonczként leendő elhelyezését.

Épenséggel nem mondhatnám, hogy kezdetben a hangulat valami lelkes lett volna, sőt egyebet mint aggályos megjegyzéseket nem is hallottam, azonban felvilágosításaim után kérelmemre egynehány iparos hajlandónak jelentkezett próbaképen egy-egy védencz tanoncznak felvételére, de csakis azon fentartással, hogy a mennyiben legkisebb aggályuk merül fel ellenük a próbaidő alatt, úgy minden megjegyzés nélkül visszabocsáthatják azokat. A jég meg volt törve, a védenczek elhelyezése megkezdődött és nem sokkal később már a kevésbbé jó véleménnyel volt mesterek is jelentkeztek, hogy hajlandók tanonczot felvenni ajánlatomra, s ma már nem hiába fordulok hozzájok, mert bizva a náluk elhelyezett tanonczok s munkások használhatóságában, szivesen fogadnak el védenczeket, ha üzletük körében arra szükségük van.

Csakis az ilyen barátságos társas körök révén eszközölt elhelyezést tartom én főként az igazán védelemre szoruló, de a mellett becsületes védenczek részére valóban üdvösnek és állandó, maradandó jellegünek, mert az a munkaadó, a ki a patronage czéljának, eszméjének meg van nyerve, a ki a patronus személyes ismerőse, vagy legalább is a patronus valamely jó emberének ismerőse, barátja, az nem fogja többé a

védenczet mint teljesen ismeretlent kezelni, hanem tekintettel a patronusra, illetve arra, a ki őt a felvételre felkérte s vele baráti viszonyban van; arra való tekintettel már mintegy annak hozzátartozóját tekinti és a ki a gyakorlati életet ismeri az tudni fogja, hogy mit jelent már egy ilyen melléktekintet is, főként ha a patrónus néha-néha személyesen érdeklődik is védencze iránt, — a mi kötelessége, — és erkölcsileg, hogy úgy mondjam, saját sulyával, saját tekintélyével támogatja amazt.

Hogy a munkaadók előszeretetét a patronage eszméjének minél inkább megnyerjük, barátságos érintkezéseink közepette fel kell őket világosítanunk arról is, miszerint nemcsak a társadalomnak érdeke az, hogy a védenczek, a megmenthető nyomorultak jövőjének biztositása körül kifejtett patronage tevékenységet saját anyagi veszteségük nélkül előmozdítani igyekezzenek, hanem épen az iparosságnak az utczai szocziálismus elleni küzdelmeikben ezek a védenczek igen jó segítőtársaik lesznek, mivel ezek a patronage támogatása és erkölcsi felügyelete alatt állván, a patronage felvilágosításai következtében tudatában lesznek annak, hogy az iparosságra oly annyira káros szocziálista bérmozgalmak magukra a munkásokra is károsak, mert minden béremelés a megfelelő általános drágulást vonja maga után, úgy hogy a munkások diadala az erőszakos küzdelmekben, miként azt a mult is igazolta, voltaképen nem képvisel részükre nyereséget, hanem csakis azt, hogy ezentul szükségleteiket magasabb áron tudván beszerezni, bértöbbleteiket kénytelenek erre fordítani, de káros az reájuk nézve egyéb tekintetben is és kölcsönös szükséglet, hogy a szocziális küzdelmek anyagát képező kérdéseket közös egyetértéssel, ne pedig strikeokkal intézzék el, mely körülményeknek a védenczek előtt megvilágosítása a patronage felvilágosító tevékenysége körébe fog tartozni. Magam is közöltem ezen nézetemet az én iparosaimmal, és sikerült őket az eszme szolgálatának megnyerni annyira, hogy most állandóan vannak munkaadók előjegyezve, kik hajlandók a buda-

pesti kath. patronage védenczeit felfogadni. Ez egymagában véve is elég szép eredmény ily rövid idő alatt.

Az első feladatunk azonban nemcsak a munkaadók jó indulatának megnyerése, jó indulatuknak felidézése, hanem annak kiérdemelése, megtartása is, a mi főként az által érhető el, ha nem adunk alkalmat arra, hogy védenczeinkben csalódhassanak és ez által károsodjanak. Természetesen e kellemetlen csalódást absolute kizárni nem lehet, mert hiszen a patronage nem ismerheti védenczeit annyira, hogy tévedések elő ne fordulhassanak, de nem is ezen van a súly, hanem csakis ama törekvésen, miszerint annak a munkaadónak, a ki csak feltétlenül megbizható, pontos, jó alkalmazottat hajlandó elfogni, csakis olyanokat ajánljunk, a kiket tényleg ilyeneknek ismerünk s ne az általános elhelyezés legyen a czél, a kihez pedig valamely hibában leledző védenczünket ajánljuk, azzal hiven közöljük mindazon hátrányos tulajdonságokat is, melyeket védenczünkben felfedeztünk, hogy a munkaadó minden körülmények közt tájékozva legyen, ne tekinthesse magát megcsalatkozottnak. Az őszinteség minden vonalon, és figyelmes szétválasztás igen lényeges eszköze a czélnak. Elvégre is vannak foglalkozások és üzemek, hol a megbizhatóság és tudás kérdése alárendelt, főként a gyári üzemek, hol a megbizhatóság és tudás kérdése alárendelt, főként a gyári iparban vannak állások, melyek egyszerüen csak a legközönségesebb fizikai munkát (terhek hordása stb.) igénylik és itt kell nekünk jobb hiján elhelyeznünk azokat, kiket nyugott lélekkel másutt nem ajánlhatunk.

Ott, a hol ily iparos-, illetve gazdasági körök nem léteznek, sem pedig egyéb oly társas körök, melyeknek a munkaadók nagyobb mennyiségben tagjai, ott az ipari és gazdasági egyesületek, illetve azoknak vezető, tekintélyesebb tagjai nyerendők meg a patronage eszmének és azok közvetítésével lehetne a munkaadókat megközelíteni s azután szeretetükbe a patronage törekvést és a védenczeket bevezetni. Épenséggel nem tüzök ki

lehetetlen czélt, a midőn ezt javallom, csak kezdetben legyünk kissé tevékenyek, bátrak és lelkesek a czél mellett s akkor nyert ügyünk van.

Nemcsak az elhelyezés közvetlen tevékenységének megkönnyítését érjük el a munkaadóknak ilyetén módon megismerése, megnyerése és a velük tartandó állandó közvetlen összeköttetés által, hanem még egy másik nagy eredmény kulcsának is ezt kell tekintenem.

Általános nézet, miszerint a patronage törekvésnek nélkülözhetetlen támaszául meg kell szereznünk a társadalom támogatását, hogy át kell itatnunk a társadalmat ama közmeggyőződéssel, miszerint magára a társadalomra s annak minden tagjára nézve fölötte fontos a közbékének és közbiztonságnak ama szükséges alapfeltétele, hogy a támogatás nélkül (saját erejükből) az erkölcs, becsület utján megélhetésüket biztosítani képtelen gyengéket mindannyian támogassuk és lehetővé tegyük számukra a törvény, a jog korlátain belül megmaradást. Én a „társadalom“ kitét alatt ehelyütt csak a társadalom azon tagjait értem, a kiknek módjukban áll minden nagy önmegerőltetés nélkül tenni valamit a védenczek érdekében, és a kik ennélfogva a patronage czélnak hatályosan nyerhetők meg, ellenben azok személye, kik a patronage törekvés érdekében semmit nem tehetnek, avagy csak oly áldozat árán, melyre előreláthatólag nem hajlandók, azok személye a patronage czélját szolgáló köznézet terjesztésnél lényegesebb figyelem tárgyát nem képezvén, törekvésünk szempontjából a megnyerendő társadalomnak nem számot tevő tagjai.

Így állván a dolog, nyilvánvaló, miszerint a munkaadók, mint a patronage legtermékenyebb tevékenysége, az elhelyezés és jövő biztosítás-körében elsőrendű segítőtársak, mint az elhelyezési czélt majdnem kizárólag szolgáló társadalmi osztályok (iparos-, mezőgazda- és kereskedő-osztály) azok, a kiknek nézete czélunk érdekében leginkább megnyerendő, a kikben legelső sorban kell meggyökereztetnünk nemes czélunk szükségességének és helyességének meggyőződését, gondolatát, mert ezek támasza nélkül messzire igen nehezen haladhatunk,

viszont az ők segélyükkel nemcsak könnyedén hidalhatjuk át a legtátongóbb ürt, hanem minthogy iparosaink, mezőgazdáink, kereskedőink fiai, hozzátartozói a társadalomnak mondhatni minden osztályában helyet foglalnak, révükön törekvésünk eszméje a társadalomnak minden rétegében önként és könnyen felszivódhatnék idők folyamán.

Kétségtelenül legelsőrendű feladatnak tekintem ezek szerint a munkaadó osztályok megnyerését, és bizalmuknak, szeretetüknek ki is érdemlését, megtartását.

Ezen feladat keresztülvitele szempontjából a patronage ama tagjai, kik akár állásuk, akár rokonsági avagy egyéb természetű összeköttetéseiknél fogva amúgy is érintkezést és jó viszonyt tartanak fenn a munkaadó osztályokkal, működjenek elől, és törjék meg a jeget, melylyel esetleg mindenütt találkozni fognak eleinte.

Ne várjuk tehát azt, hogy a munkaadók keressenek fel bennünket akár közvetítő-intézetek utján, akár pedig saját intézetünkben, hanem első sorban lehetőleg magunk kutassuk fel azokat, a kikre elhelyezési munkálataink közepette szükségünk van, magunk személyesen közeledjünk a munkaadókhoz és nyerjük meg őket barátságosan eszménknek és pedig ott, a hol tömegesen és jókedvűen találjuk őket, a hol akár közvetlenül, akár közvetve a sziveikhez férközhetünk czélunkkal, és meggyőződésüket kedvezően hangolhatjuk, továbbá arra mindig *kiváló gondot fordítsunk, hogy a megnyert munkaadók bizalmát és a patronage czél iránti elismerésüket, jóindulatukat el ne veszítsük az által, hogy érdemtelen védenczeknek elhelyezése által őket megkárosodás érje, vagy legalább is kellemetlen csalódás*, mert az, a kinek jóindulatu támogatása fejében ily kellemetlen ellenérték jut osztályrészül, alighanem örökre elfordul a védelem szent eszméjétől legalább is addig, mig a patronage eszme általános tért nem hódít az emberi meggyőződésekben és a mig az emberek egyéni érdekeiket az ily közérdekeknek nagy mértékben eléje helyezik. Elégedjünk meg azzal is, ha eleinte a büntelen lelkü, jóindulatu védenczek számára szerzünk jó meleg otthont és biztos jövőt a polgárok

házánál, műhelyeikben, mert különben is ez képezi a czél sulypontját s ha ezt nem tartjuk feltétlenül szem előtt, úgy a másodrendü feladat érdekében az elsőrendüt tesszük koczkára.

Magam például eleinte, mindaddig, mig az iparosság a patronage czél előtt meg nem hódolt, azt át nem érzi és nem hajlandó önként is elfogadni büntetett előéletü védenczeket, addig csakis a büntetlen előéletü, kifogástalan védenczeket helyezem el náluk, ellenben a kifogás alá esőket csakis ott, a hol meg van a készség az ilyenek felfogadására is. A büntetlen előéletüek mellett csak fokozatosan lehet a büntetett, de megtért és megbizható védenczeket elhelyezni a szerint, a hogy a befogadók bizalma a patronage működés iránt izmosodik, de az ily elhelyezéseket a lehető legalaposabb kiismerésnek kell megelőznie, hogy a befogadó lehetőleg pontos és megbizható értesülést nyerjen a védencz jelleméről, szorgalmáról és okosságáról s szellemi és gyakorlati előképzettségéről.

Tekintettel a fennebb kijelentett azon meggyőződésemre, mely szerint a javithatatlanoknak a megmenthetők és pláne az érintetlen előéletüek rovására, veszélyére való istápolása az egész patronage czélt többékevésbbé veszélyeztetné, feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a javíthatatlanokat, a munkakerülőket és visszaesőket (hacsak a visszaesésnek menthető oka nem volt) az oly helyekre való elhelyezéseknél mellőzzük, a hol a legkisebb bajt, kellemetlenséget is okozhatják rosszaságukkal.

A gyárosokat, nagyiparosokat, nagyobb birtokosokat és általában mindazokat, a kik körök, egyesületek utján meg nem közelíthetők, noha megnyerésük czélunk érdekében az elhelyezés szempontjából lényegesnek tekinthető, azokat személyesen otthonukban kell felkeresnünk, mert megérdemli a fáradságot, hogy az illetők megnyerésével járó előny reményében és érdekében dolgozzunk.

Különösen a kevésbbé kifogástalan védenczek elhelyezhetése érdekében lényeges ezen közeledés, mivel a nagyobb vállalatokban, gazdaságokban rendszerint vannak olyan állások is, melyek absolute semmi meg-

bizhatóságot nem igényelnek, a hol tehát legnagyobb sikerrel kisérelhető meg az érdemtelenebbek, megbizhatatlanabbak elhelyezése minden koczkázat nélkül.

A munkaadók felkeresése, megismerése és megnyerése képezi ezek szerint az első, de távolról sem az egyedüli feladatot, illetve eszközt az elhelyezés érdekében. Elvégre is lehetetlen minden egyes védencz érdekében személyesen eljárni és puhatolózni állandóan, hogy vajjon hol lehetne egy-egy ujabb védenczet elhelyezni, hiszen számos esetben éppen azon munkaadóra nem is gondolunk, a kinél az elhelyezés adott esetben megtörténhetnék, mert napról-napra mindenkikkel összeköttetésben lenni képtelenség. *Feltétlenül szükségesnek tartom tehát másodsorban, hogy olyan közvetítő, avagy legalább közvetítő jellegü intézetünk legyen, mely állandóan nyilvántartja a védenczeket, az érdeklődőkkel közli azok nevét a reájuk vonatkozó minden lényegesnek tekinthető adattal együtt, úgy hogy a ki ezen intézetnél szerez alkalmazottat, arról teljes képet szerezzen egyuttal előélet, hozzátartozók, jellem és munkakedv tekintetében is.*

Ily intézetképen a létező munkaközvetítő-intézetek nem igen használhatók, mert azok s közöttük főként a nagyvárosi jobban elfoglalt munkaközvetítő-intézetek nem igen lesznek megbizhatók az informálás helyessége tekintetében, mert oly intézetek, melyeknél az üzleti (nyereségi) érdek fontos, alighanem arra fognak törekedni, miszerint az elhelyezésre várókat akkor is elhelyezzék s az utána járó illetményt felvehessék, ha az adatok pontos közlése esetleg az elhelyezésnek utjában állana, már pedig ez feltétlenül kerülendő, továbbá, ha közönséges közvetítő-intézetek végzik e feladatot, akkor elmarad a közvetlenség, a patronatus közvetlen megnyilvánulása és a mennyiben a védenczek a patronage védelmén kivül állókkal együttesen nyernek ott elhelyezést, a munkást keresők, kinek ott egyenlően állanak rendelkezésére, alighanem a patronage védelmét nem is kereső erősebb, jobb munkásokat fogják kiválogatni, ha ugyan ott ezen válogatás egyáltalán lehetséges.

Oly közvetítő-intézetre van nekünk szükségünk,

mely lehetőleg kizárólag a patronage czélt szolgálja, kizárólag annak védenczeit helyezi el, hogy a munkást kereső akkor, a midőn ahhoz fordul, tisztában legyen azzal, miszerint az emez intézet által ajánlottak mindannyian a patronage felügyelete, erkölcsi támogatása és garanciája alatt állanak, hogy ott a kellő felvilágosítást megkapja az alkalmazandó védenczet illetőleg, és hogy ily módon biztosítva legyen, miszerint a megnyert munkaadó kizárólag védenczeink sorából fog csak válogathatni és nem fogadhat el idegent. Lényeges azért is a különállás e tekintetben, mert ily módon inkább biztosíthatjuk, hogy az a munkaadó, a kit eszménk szolgálatának, vagy legalább is támogatójának megnyernünk sikerült, még inkább hozzánk lánczolódjék, ha alkalmazottainak egyenesen a patronage intézeténél leendő beszerzését megszokja és ily módon is azzal összeköttetésben marad.

A patronagenak ezen *külső elhelyezés körüli tevékenysége* mellett fontos *belső teendői is* vannak, melyeket saját foglalkoztató műhelyeiben, vagy egyéb hasonczélu helyiségeiben eszközölhet. Ilyenek különösen a kiképzés és a munkanélküliek foglalkoztatása.

A védenczek elhelyezésének, de különösen az idősebb védenczek elhelyezésének szempontjából igen kivánatos a dologházak felállitása is, melyekben egyfelől kiképzést nyerhetnének az arra szorulók, másfelől pedig alkalmazást a munkanélküliek. Az elhelyezésnek egyik legtekintélyesebb akadálya a kellő előképzettség hiányában rejlik, mert az a munkás, a ki a munka terén, mint képzett, ügyes munkás megállja a helyét, az a mai világban, a midőn annyi selejtmunkás nyomorítja a gazdákat, iparosokat, nagy keresletnek örvend, könnyen talál bárhol alkalmazást, feltéve hogy oly szakban dolgozik, melynek van fogyasztó közönsége. Művelni kell tehát és ennek révén lehetőleg jó izléssel felruháznunk főként a kézműipar terén működő védenczeket. Nem értek én ez alatt magasabb foku elméleti kiképzést, hanem csakis azt, hogy jobb minőségü munkaeszközökhöz és izlésesebb munkához juttatva és ilyenekkel kellő szakértő felügyelet alatt működtetve a foglalkozása terén

alantasabb képzettségü védenczeinket, ismereteiket a szép munka terén és gyakorlati ügyességüket növeljük, a mi által természetszerüleg foglalkozása iránti szeretete és munkakedve s ezzel legalább némi részben szorgalma is emelkedni fog, szóval az életküzdelemben egy tökéletesebb fegyverrel felruházott harczos nevelődik kevés fáradság és idő árán belőle, mely képességei az elhelyező tevékenységet fölötte megkönnyíti, a patronage iránti bizalmat és a védenczek elhelyezésére való készséget nagy mértékben növelvén a munkaadókban.

Természetesen a dologházak felállítása és szakszerü berendezése, felszerelése az állam feladatát képezheti csak, és ezen czélra igen czélirányosan a büntetéspénzek országos alapját kellene igénybe venni.

Képzeljünk csak például egy czipészt, a ki izléstelen olcsó primitiv lábbeli készítéséhez volt szokva, mert életében mindig csak ilyenekkel foglalkozott volt munkaadójánál. Ha az ilyen pár hónapon keresztül finomabb, jó minőségü anyagból, izléses alakot adó formás sámfán, modern munkaeszközökkel, kellő felügyelet alatt dolgozik és a szabás művészetébe is habár rövid, de szakszerü betekintést, helyesebben bevezetést nyer, izlésében és ügyességében, nemkülönben mesteri és üzleti ismereteiben pár hónap alatt annyira fejlődhetik minden különösebb erőltetés és költség nélkül, hogy a korábbi primitiv munkással többé összehasonlítani sem lehet s ez alatt a dologházban, foglalkoztató műhelyben dolgozva fenntartásának és kimüvelésének költségeit arra a pár hónapra, míg ez tarthat, bőven megkeresi. Ugyanígy áll a dolog a szabó és egyéb mesteremberekkel, illetőleg munkásokkal. A mezőgazdasági munkásokat a szőlőmüvelés és kertészet ismereteibe kell bevezetnünk, avagy a kereskedelmi növények kezelésével (len, kender, komló stb.) megismertetni, a szerint, hogy az illető vidék munkáskeresletének és gazdálkodásának mi felel meg leginkább. *A kimüvelt munkással egészen más küzdelmet folytathatunk a társadalmi előitéletek ellen, mint a tudatlan, ügyetlen és ennek következtében használhatatlan munkásokkal, kik a védenczek zömét alkotják.*

Egy szakszerü vezetés alatt álló, modernül felszerelt foglalkoztató műhelyben, melyben a munkás állandó lelkiismeretes ellenőrzés, tanítás mellett és lehetőleg legjobb eszközökkel dolgozva, folyton a leglényegesebb ismeretet, ügyességet fejlesztő munkát végzi és pedig lehetőleg önálló munkaképességre vezető módon, ott a már bizonyos előképzettséggel biró munkás, hacsak valamennyi fogékonysággal is bir munkaköre tekintetében, pár hónap alatt többet fejlődhetik, mint egyéb műhelyekben — hol talán csak az alsóbbrendü munkát végezheti — évek folyama alatt, különösen ha arra is figyelmet fordítunk, hogy oly iparágakban, melyeknél a szabás művészete szerepet játszik, mint pl. a szabó és czipész stb. iparágnál, a munkás az önálló szabászatban is megfelelő képzettséget nyerhessen.

Oly foglalkoztató műhelyekkel, a melyeknek egyedüli czélja az, miszerint a munkanélküli munkások ideiglenesen keresethez, munkához jussanak, melyekben a dolgozók csak egyszerü, lélekölő és kiképzésre alkalmatlan foglalatosságra vannak utalva, nem fogják a kivánt eredményt teremni. Elvégre is a foglalkoztató műhelyeknek tanításra alkalmas felszerelése és vezettetése nem igényel oly költségtöbbletet, hogy a miatt tőle csak egy perczre is visszariadhatnánk, a mikor kétségtelen, hogy a kezdetleges, minden ügyességet és tudást nélkülöző tömegmunka az ideiglenes elhelyezést és megélhetést képes ugyan annyira-amennyire biztosítani, azonban az elhelyezést semmiben sem könnyíti meg és annak maradandó hatást nem ad.

Hogy a munkaképesség és kézi ügyesség fejlesztése mellett a foglalkoztató műhelyekben elhelyezve levő védenczek erkölcsi nézeteinek helyes irányba terelése és szocziális nézeteiknek felvilágosítás utján javítása szintén előkelő feladata a patronagenak és ez is az elhelyezési munkálatokat végeredményben megkönnyíti azzal, hogy a helyesebb eszmekörbe jutott védenczek alkalmaztatásának állandóságát bizonyos mértékben előmozdítja s a patronage működés iránti rokonszenvet s elismerést és ezzel egyetemben a védenczek felfogadá-

sára, alkalmazására való hajlandóságot növeli, az kétségtelen, azonban miután ennek fejtegetését nem tartom a szőnyegen fekvő kérdés közvetlen körébe tartozónak, azzal itt nem foglalkozom bővebben.

Körülbelül a most elmondottak volnának azok, melyek a patronage tevékenységnek nézetem szerinti feladatát képeznék az elhelyezési munkálatok terén s melyekkel a védenczek elhelyezését a lehetőség határain belül előmozdítani, megkönnyíteni lehetséges volna. Azonban a kérdés végleges rendezése a törvényhozás segélye és megfelelő a büntető igazságszolgáltatás s ezzel parallel a patronage tevékenység czélját szolgáló anyagi büntető törvény létesítése nélkül lehetetlen.

Tudjuk, hogy a büntető igazságszolgáltatás czélját helyesen nem kereshetjük másban, mint a bűncselekmények számának lehető legnagyobb mérvü apasztásában, azt is tudjuk, hogy ezen czél elérhetésének egyik legnagyobb akadályát a mai anyagi büntető törvénykönyvben, annak objektiv álláspontjában és az igazságszolgáltatásnak objektiv szempontok szerinti kötöttségében, nemkülönben abban kell keresnünk, miszerint a törvény a büntetési nemeket nem a cselekmények jellege, erkölcsi alacsonysági foka szerint alkalmazza, hanem oly cselekményekre is a végzetesen diffamáló szabadságvesztés büntetéseket (fogház, börtön, sőt fegyház) rendeli *megtorláskép*, a melyek pl. pénzbüntetés alkalmazása esetén egyáltalában nem hagynának nyomokat az erkölcs tekintélyén. A lelki hajlamai szerint nem bűnös, tehát a társadalom számára nem elveszett bünözőknek megmentésére egyáltalán semmi gondot nem fordít az 1878 : V. törvény és a novella intézkedései is csak kezdő lépést jelentenek e tekintetben a haladás terén.

A felvilágosult gondolkozás által felismert ezen végzetes hibának megszüntetése, a büntető törvénykönyv rendelkezéseinek a büntető igazságszolgáltatás czéljával leendő összeegyeztetése, az erkölcsi és ezzel együtt számos esetben az anyagi tönkretételnek lehető kerülése s a megtorló és elrettentő eszközöknek olyatén meg-

válogatása, hogy azok szorosan czéljuknak keretén belül maradjanak és ne okozzanak esetleg teljesen ellentétes eredményt azzal, a mire hivatva vannak, képeznék általánosságban az irányt, melyet az új büntető törvénykönyvnek legnagyobb figyelemmel szem előtt kellene tartania, mert mai büntető törvénykönyvünk akkor, a midőn rideg irányelveivel, rendelkezéseivel a menthető, sőt a társadalom szempontjából elveszettnek különben egyáltalán nem tekinthető tetteseket erkölcsi és ezzel számos esetben anyagi létfeltételeiktől is az alkalmazott büntetési nemnek diffamáló volta miatt könyörtelenül megfoszt s ezzel olyanná teszi, a kinek ez életben ennek folytán többé veszteni valója nem lévén, a további bünözések által sem veszíthet sokat, ellenben a bűncselekmény által közvetlenül nyujtott haszonban csakis nyerhet azzal, akkor kimondhatatatlanul nagyot vét nemcsak az ember, hanem a társadalom ellen is, a mit tovább tétlenül néznünk nem lehet. E kérdés irányelveinek fejtegetése azonban nem vonható jelen szük korlátok közé szabott felszólalás keretébe, azzal majd más helyen lesz szerencsém foglalkozni.

Itt mindössze csak azt kivánom még megjegyezni, miszerint e téren is lényeges szerep vár a patronage-egyesületekre, a mennyiben a hozandó új, helyes törvények javaslatának, vagy legalább is irányelveinek a megállapítása csakis az ők meghallgatása mellett és az ők közreműködésével történhetnék czélszerüen, továbbá tekintettel ama közismert tényre, miszerint törvényhozásunk ez idő szerint még egyáltalán nem gondol büntetőjogunk felfrissítésére és különösen új, a nyugaton sem látott jogelveknek törvénybe iktatásától meglehetősen idegenkednek mindenben a nyugat utánzásához szokott nagyjaink, különösen szükségesnek tartom, hogy a patronage eszme felkarolói mielőbb és minél mélyrehatóbban foglalkozzanak az új büntető törvénykönyv tervével és mihelyt azzal készen vannak, minél erélyesebben sürgessék a sok tekintetben kivánatos jogelvek törvénybe iktatását. Isten áldása kisérje eme magasztos munkájukat! (Éljenzés.)

LÉTAY GUSZTÁV, ny. min. tanácsos, a Budapesti Ipari és Kereskedelmi Munkaközvetitő Intézet igazgatója:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Rabviselt munkást nem oly könnyű munkába helyezni, mint más egyént, mert minden munkaadó, a ki az intézethez munkásért fordul, azt kivánja, hogy tisztességes, becsületes munkást kapjon. Miután pedig mindig kérdéses, vajjon a fogházból kiszabadult egyén erkölcsi tekintetben megjavult-e vagy sem, az intézet ily egyént, multjának ismerete mellett, felfogadásra nem ajánlhat.

A kiszabadult rabok munkába való helyezésénél mindenekelőtt az fontolandó meg, vajjon megismertetendő-e a munkaadóval az ajánlandó rabviselt egyén bűne vagy sem? Nézetem szerint, ha ez megtörténnék, nem volna kilátás arra, hogy ily ember elhelyeztessék, mert mindenki tartani fog attól, hogy háza körébe oly egyént fogad, ki nagyon megkárosíthatja, s azért visszafogja utasítani.

Rabviselt embereket tehát az intézet csak ugy helyezhetne el, ha az intézet a magát bejelentő előéletéről, büntetett voltáról tudomással *nem* bír. Ez történt eddig is és ezt ajánlottam azon rabsegélyző-egyleteknek, melyek ez iránt hozzám fordultak. Ezen egyletek a kiszabadult rabokat odautasították, hogy munkakönyvükkel az intézetnél jelentkezzenek és ha ilyennel nem bírtak, segítségükre voltak munkakönyv vagy cselédkönyv beszerzésénél.

Az intézetnél az a szabály áll fenn: hogy az a munkás ajánlandó első sorban, ki a munkaadótól kikötött feltételeknek megfelel és legrégebben van bejelentve, illetve legtovább vár foglalkoztatásra. Az intézet tehát csak annyiban ismerve a bejelentett munkások előéletét, a mennyi a munka- vagy cselédkönyvből kitünik, a rabviselt embert, ugy mint az eddig történt, ajánlani fogja, ha reá a sor jő, s a munkaadón fog függeni, hogy a munkakönyvből, a bizonyítványokból, miket a munkás bemutathat és a munkással folytatott megbeszélésből

nyert benyomás alapján felfogadja-e vagy sem? Az ajánlás természetesen mindaddig folytattatik, míg sikerre nem vezet. Ez történt eddig és azt hiszem, hogy ezt továbbra is így kellene tenni. Az általános nézet az, és a különféle véleményekben, a melyek erre a kérdésre vonatkozólag adattak, az jut kifejezésre, hogy előre kell az illetőnek munkahelyet keresni, hogy ha kijön a tömlöczből, azt azonnal elfoglalhassa. Ez azonban, mélyen tisztelt Kongresszus, nem lehetséges, és az igazságtalanság legnagyobb foka volna, ha ezt tennők. A közvetítő intézetnél t. i. 3000—4000-en vannak állandóan bejegyezve. Naponta 200—300 egyén helyeztetik munkába, helyette ugyanannyi uj ember jön. Ez onnan van, hogy igen sok iparban oly kevés a munka, hogy a munkások egy nagy része hetekig, sőt hónapokig vár, míg munkát kap. Már pedig a legnagyobb igazságtalanság volna, ha ily esetben, midőn t. i. annyian várnak, a kik magukat régóta bejegyeztették s nyomorban vannak, ne ezeknek adassék a munka, hanem egy rabságot viselt egyénnek. Az intézet ezt már azért sem tehetné, mert eljárási szabály, hogy az ajánltassék első sorban minden protekczió nélkül, a ki legrégebben van bejelentve, s így legjobban rászorul a munkára. Nem lehetséges tehát, hogy a rabviselt egyének bejelentésükkor azonnal munkába helyeztessenek és csak elvétve fog az akkor megtörténhetni, ha a jelentkező oly ipart tanult, melyben bizonyos időszakokban rendkívüli munkatorlódás áll be, mint pl. a szabóiparban, melyben saisonkor elegendő munkás soha sincsen. A kiszabadult rabok azonnali elhelyezése tehát csak igen ritkán lesz lehetséges. Nagyon is szükséges tehát az, a mit a tisztelt előadó úr feleslegesnek mondott, t. i. a foglalkoztató műhelyeknek és menhelyeknek felállítása, hogy a rabviselt emberek magukat addig fentarthassák, míg munkát nem nyerhetnek. (Úgy van!)

Ily foglalkoztató műhelyt tart fenn a budapesti Józsefvárosi jótékonysági egylet, mely ugyan egész nap nyitva van, de hol a munka főleg 2 órától 8 óráig folyik, hogy a munkások a délelőttöt a munkaközvetítő intézetben tölthessék és ott, vagy más helyeken munkát kereshessenek.

Ezen foglalkoztató műhelyben a munkásokat leginkább puhafaaprítással, ruha- és fehérneművarrással, zsákok foltozásával és varrásával, czímírással és kötözéssel foglalkoztatják. Ide fordulnak egyletek és asztaltársaságok, kik gyermekeket felöltöztetnek és téli ruhával ellátnak, és mások különféle munkákért. A legtöbb munkást azonban puhafának hasításával alágyujtásra foglalkoztatják; mert ehhez minden munkás ért, s oly csekély erőt és ügyességet igényel, hogy minden ember elsajátíthatja, a mellett pedig oly nagy az aprófában a kereslet, hogy már nem tudnak eleget készíteni és azért annak árát is felemelték. Evvel a munkával megkeresheti a munkás az ebédjét, vacsoráját, hálóhelyét és azonkívül 20—30 kr.-t naponta a szerint, a mint serényebb vagy kevésbbé szorgalmasan dolgozik. Kevés ez, de elég néhány hétre, míg az illető rendes munkához jut. Nézetem ennélfogva tisztelt Kongresszus, hogy ilyen foglalkoztató műhelyek felállítását szorgalmazni kellene és oda kellene törekedni, hogy nemcsak itt a fővárosban több helyen — talán minden kerületben — hanem a vidéki nagyobb városokban is állíttassanak fel ilyen műhelyek és ezekkel kapcsolatosan menhelyek is létesíttessenek, hol a munkások hálóhelyet is kaphassanak. Szomoru e tekintetben a helyzet itt a fővárosban. Számos ember és számos család, a kit kitesznek a lakásból, nem talál szükséglakást, mert Budapest székesfővárosban nagyon is kevés a menhely, különösen a Józsefvárosban, a hol annyi a szegény munkás és a hol a meglevő menedékház is annyira elromlott és elférgesedett, hogy le kellett bontani és most ujat építenek.

Az elmondottakból meggyőződhetett a mélyen tisztelt Kongresszus, hogy a rabviselt ember elhelyezése nem könnyű és legtöbb esetben hosszabb ideig fog tartani, míg az megtörténhetik. Ennek következtében czélszerű fontolóra venni, vajjon nem lehetne-e kedvezőbb helyzetet teremteni azon kiszabadulandó rabokra, kikről az őket a fogházban meglátogató patronusuk azon meggyőződést nyerték, hogy bűnüket megbánták, hogy megjavultak és jövőben erkölcsös életet fognak folytatni.

E kedvezőbb helyzet abból állana, hogy az ily raboskodó emberek patronusai ezek neveit, foglalkozásukat stb már egy-két hónappal kiszabadulásuk előtt jelentenék be az intézetnél, közölve egyuttal azok élet-, és bűnbeesésük történetét. Ezen korábbi bejelentéseknél fogva a rabviselt egyének kiszabadulásuk után vagy azonnal vagy néhány nap mulva nyerhetnének munkát, ha ugyan az intézetnél megjelent munkaadók — kikkel előéletük és bűnük, valamint a patronus tapasztalatai és ajánlata közöltetnék — őket elvállalnák. A mi a fiatalkoru elzüllött vagy megbüntetett fiuk és leányoknak tanonczokul való elhelyezését illeti, a mire nézve a határozati javaslatban semmi sem foglaltatik, meg kell jegyeznem, hogy ezt megkisérelni sem lehet; mert a rossz útra tévedt gyermekek megjavulása, a patronusok jó tanácsai, rábeszélései és tanításai következtében, nem várható és a tapasztalat azt bizonyítja, hogy ezen, a munkához nem szokott gyermekek, mesterüktől néhány nap mulva elszöknek. 28 ilyen fiut helyezett el az intézet a mult évben és mind otthagyta a mesterét, sőt többen azt meg is lopták. A fiatalkoruaknál a javulás hosszu, talán csak évekig tartó nevelés utján áll be. Ennek következtében ezeket a munkától elszokott csavargó fiukat nem elhelyezni, hanem a nevelőintézetben kellene tartani mindaddig, míg munkához szoktak s megjavulásuk már kétséget nem szenved Ezt kivántam a tisztelt Kongresszus figyelmébe ajánlani. (Éljenzés és taps.)

Dr. BAKONYI KÁLMÁN, kir. táblai biró.

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Méltóztassanak megengedni, hogy tegnapi felszólalásom kapcsán, még a 3-ik kérdésre is, a mely a patronage-tevékenységről szól, kitérjek és röviden elmondjam azokat az eseteket, a miket szükségesnek tartok felemlíteni. Mielőtt ezt tenném, szükségesnek tartom, hogy válaszoljak azokra a megjegyzésekre, a miket Dessewffy Emma úrnő a birószágra tett. Ez a megrovás a vezetésem alatt álló birósági tanácsot illette; ugyan nem én

vezettem a tárgyalást és nem vettem részt az ítélkezésben, mert szabadságon voltam, de az igazság érdekében kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ahhoz az ítélethez semmiféle gáncs nem férhet, t. i. 17 esztendős fiatalok felett a bíráskodást a fiatalkorúak bírósága teljesíti ugyan, azonban a most hatályban levő büntetőtörvénykönyv és nem a Novella alapján; a büntetőtörvénykönyv szempontjából pedig a 16 évet meghaladott fiatalkorúak az anyagi törvény értelmében, illetve a bűncselekmény elbírálása szempontjából már az idősebbkorúak közé tartoznak. A büntetés a jelzett esetben a törvény szerint fegyház, tehát az enyhítő szakasz alkalmazásával a legkisebb büntetés 6 hónapi börtön. A bünösséget meg kellett állapítani és arról a bíróság nem tehet, ha a novellának a fiatalkorú terheltekre vonatkozó része még nem lépett életbe. Különben is azt, hogy a bíróság ítéletében talán tévedett, úgy a kir. ügyésznek, mint a védőnek és vádlottnak jogába van felebbezés útján kikorrigáltatni a felsőbb bíróság által. Különben is jogerős ítéletet itt nyilvános kritika tárgyává tenni nem helyes.

A mi magát az érdemleges kérdést illeti: csak röviden bátorkodom rámutatni arra, hogy a szabaduló rabok elhelyezése tárgyában két szempontot kivánok kidomborítani. Az egyik szempont az, hogy a visszaesők a bíróság előtt rendszerint azzal védekeznek — a mi panasznak is beillik — hogy ők tisztességes munkások akarnak ugyan lenni, de alighogy munkát kapnak, valaki a munkaadónak besúgja, hogy büntetve voltak és őket rögtön elkergetik. A másik pedig, a mi útmutatásul szolgálhat, egy koronás főnek ténykedése és kijelentése. T. i. 5—6 esztendővel ezelőtt a mostani dán király trónörökös korában látogatást tevén Magyarországon és megtekintvén az Országos Gyermekvédő Egyesület menedékházát is, beszélgettünk a züllésnek indult gyermekekről és a bűnbeesett felnőttekről, azt a kijelentést tette, hogy a Dániában levő három fegyintézetet évenként meglátogatja, beszél az az évben szabaduló rabokkal s felhívja őket, hogy szabadulásuk után nála jelentkezzenek. A szabadulók rendszerint jelentkeznek is nála s ő

azoknak, a kiknek arra szükségük van, elhelyezéséről gondoskodik és azok további magaviseletét figyelemmel kisérteti. Ennek a koronás főnek a nyilatkozatából kell kiindulni és ebből azt következtethetjük, hogy egyénileg kell foglalkozni a szabaduló rabokkal, még pedig úgy, a hogy az említett példa mutatja. A Patronage-egyesülethez be kell jelenteni a szabaduló rabok névsorát; a patronage-egyesületek küldjenek ki egy alkalmas embert, a ki vállalkozik arra, hogy a szabaduló rabbal érintkezzék. A kiküldött patronus pár hónappal az illető rab kiszabadulása előtt nézze meg a bünügyi iratait, a múltjukat ismertető jelentéseket és így viszonyaik iránt tájékozódva, megtudja, hogy a pártfogolt mire képes, mire alkalmas. És mikor ezt megtudta, akkor intézkedjék az elhelyezés iránt s továbbra is figyelemmel kisérje annak magaviseletét.

A másik pedig, a mit előbb említettem, t. i. a visszaesők panasza, azt a gondolatot kelti fel bennünk, hogy nem szabad titokban elhelyezni egy szabadultat vagy egy elzüllött embert sem. Azt a munkaadót előlegesen kell felvilágosítani, hogy ez az ember mit követett el. Ha mi tudjuk, hogy ezeknek az embereknek milyen az erkölcsi érzete és miként lehet bennük megbizni, akkor megmondjuk a munkaadónak, hogy mi tekintetben megbizható s mi a gyenge oldala. Tehát arra vigyázni kell, hogy egy szokásos sikkasztóra vagy tolvajra nagyobb érték ne bizassék, pl. czipészmesterségnél, ha egy pár czipőt adok az illetőnek s azt ellopja: nem nagy kárt okoz, de ha egy czipő-raktárba állítom, a hol ezer czipő van, ott nagy kárt tehet. Azért kell megmondani a munkaadónak, hogy milyen lelkű az ajánlott ember, mit követett el; nehogy a felfogadásnál és alkalmazásnál tisztességes, becsületes embernek gondolja és mikor már nála van, akkor tudja meg, hogy ez az ember már büntetve volt lopásért és ekkor azt kelljen neki mondani: takarodj innen. Ezt el kell kerülni.

Igy kell elbánni a fiatalkorúakkal is, a kikkel szemben még inkább az egyéni elbánás szükséges. Hogy ha fiatal gyermekeket helyezünk el tanonczoknak — a

mint én is egész sorát helyeztem el azoknak — akkor ne a hivatalos egyesület, hanem a magánember legyen a pártfogó; mert ha egy hivatalos egyesület helyez el száz embert vagy gyermeket, annak semmiféle haszna, előnye nincs, mert a hivatalos kiküldött nem figyelheti meg kellőleg a sok fiatalkorút, nem lát azok lelkébe, szivébe, de nem is kisérheti őket a kivánt figyelemmel. Egy ember csak egyet vagy kettőt figyeljen meg, azt azután becsületesen, kötelességtudással és szeretettel tegye. Ha elhelyezünk egy tanonczot, látogassuk meg őt gyakran, hívjuk fel, hogy vasárnap délután vagy ha szabad ideje van máskor, keressen fel bennünket, kérdezzük meg, mire van szüksége, ha magunknak módunkban van, segitsünk rajta, ha pedig nincs, kérjük meg a patronage-egyesületet, a mely vagyoni viszonyaihoz képest jobban tudja őt anyagilag segiteni. Kérdezzük meg azt is, mi panasza van esetleg a gazdája ellen, ha van, tudjuk meg a gazdától, igaz-e? És ha ilyen bizalommal bánnunk pártfogoltunkkal, igazságérzete, erkölcsi önérzete annyira megnövekszik, hogy mikor a maga szárnyára kell ereszteni, teljes bizalommal tehetjük ezt. Azt hiszem, ennyit mindenki megtehet, a ki szeretettel foglalkozik ezzel a kérdéssel; ehhez nem kell sem tehetség, sem valami különös akarat, egyedül ügyszeretet kell. És ha elvállaltuk ennek a kötelességnek a terhét, akkor szeretettel, egész lelkiismeretességgel teljesítsük azt. Legyünk szeretettel, jóindulattal, bizalommal pártfogoltjaink iránt, akkor viszontszeretetet és bizalmat nyerünk s oly viszonyt teremtünk, a mi az egész társadalomnak hasznára válik. (Éljenzés.)

Dr. LÉVAI TIBOR ügyvéd:

Tisztelt Kongresszus!

Nagy hálával tartozom Bakonyi tanácselnök úrnak, hogy megkönnyítette helyzetemet. Megcsinálta előadásában az én felszólalásomhoz is az indokolást, most már nekem csak a rendelkező részt kell elmondanom. Mindannyian egyetértünk abban, hogy ha arról van szó,

hogy a társadalmat használjuk fel intenziv munkára, akkor társadalmilag be kell vonni annak minden rétegét, a kereskedőket, gyárosokat, iparosokat és nemcsak a jogászokat; szükségünk van az ő müködésükre épen azon a téren, a mit röviden úgy nevezhetünk: munkás patronage, a mi abból áll, hogy a szabaduló rabot megbizható kereskedőhöz, gyároshoz és iparoshoz helyezzük el. Ez a munka azonban csak olyan iparosnál és gyárosnál feltételezhető, a ki nemcsak munkát ad, hanem patronage teendőket végez, szigorúbb felügyeletet tart. Én azt hiszem, hogy Magyarországon találhatunk már ilyen kereskedőket és iparosokat, a kiknél már több ízben sikerült elhelyeznünk szabaduló rabokat.

Éppen ezért nem tartom helyesnek, a mit némelyek — a kik irásban terjesztették be véleményüket és az első füzetben is megjelent — mondanak, hogy el kell titkolni az illető büntetett előéletét, hiszen akkor nem érhetjük el azt a czélt, hogy a patronage teendők gyakorlatára, illetve a felügyeletre bírjuk azt az embert, a ki alkalmazottjának multjáról nem tud semmit. Épen azért nagyon helyes, ha megmondjuk nekik, hogy milyen munkát végzett az illető a börtönben; sőt még azt is, hogy milyen motivumból követte el a bűncselekményt, akkor még sikeresebb lesz az egyénileg való elhelyezés és munkáltatás. Kérem, ne idegenkedjenek munkaadóink a letartóztatottak felfogadásától, hiszen számos példa bizonyítja, hogy előfordulnak olyan esetek, a hol egy gyárban a lopás miatt elitélt munkást visszavették, mert maga a munkaadó óhajtotta ezt és személyesen felügyelte az illetőt, a kiből becsületes ember vált. Sokkal inkább kivánatos, hogy az Országos Patronage tanács kéressék fel arra, hogy intézzen felhivást az ország összes kereskedelmi és iparkamaráihoz, hogy lépjenek érintkezésbe a helyi patronage-egyesületekkel és közösen hivják fel a figyelmet arra, hogy a munkaadók érdeke az, ha a patronage-egyesületek eredményes munkáját támogatják. E tekintetben kivánom a javaslatot kiegészíteni. (Éljenzés.)

ACZÉL GYULA javítóintézeti tiszti irnok (Kassa):

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Az 1908. évi L. t.-cz. alapján a nagyméltóságú igazságügyi m. kir. Minisztérium a letartóztatási intézetek tisztviselői számára a folyó évben megnyitotta az első börtönügyi tanfolyamot.

E tanfolyam módot és alkalmat nyújt arra, hogy börtönügyi kérdésekben hozzászólhassanak a gyakorlat emberei is az elméleti szakférfiak által felvetett kérdésekhez.

Dr. Szilágyi Artúr Károly ügyvéd úr által a folyó évi április hó 20-án a börtönügyi tanfolyam hallgatói részére „Az állami és társadalmi gyermekvédelem" tárgyában tartott előadásában gyönyörűen kifejtette, hogy mindannyian *kötelességtöbbletteI* tartozunk a társadalomnak.

Ezen társadalmi kötelességtöbbletnek egy parányi százalékát kívánom leróni akkor, a mikor az elítéltek szabadulása utáni könnyed elhelyezésének megoldásához hozzá szólni kívánok.

A börtönökben és fogházakban letartóztatott azon mikróbái a társadalomnak, a kik a miliő és a kedvezőtlen gazdasági viszonyok, vagy más egyéb tényezők behatása folytán kerültek a büntető törvénnyel összeütközésbe, védelemre, oltalomra szorulnak.

De a legmesszebbmenő óvóintézkedés is szükséges a bűn útjára tért szülők gyermekeinek, továbbá a rossz környezet és hibás nevelés szülte fiatalkorúak megmentésére.

A haza polgárait, embertársainkat mentjük meg akkor, a mikor ezek védelmére kelünk és minden esetben egy társadalmi halottat keltünk életre, ha a bűn lejtőjéről vagy egyet visszatartani, a hazának és polgártársainak visszaadni sikerül.

Az a körülmény, hogy a bűnözéseknek óriási többségét a folyton kedvezőtlenebbé váló gazdasági helyzet, főleg a munkahiány okozza, továbbá, hogy a vagyon elleni delictumok csirája csaknem mindig a munkahiány, elodázhatatlan kérdés megoldását képezi

első sorban az e téren állandóan szaporodó bűnözéseknek megelőzése, valamint a már bűnbeesetteknek a társadalomba leendő miképeni visszahelyezése.

Azt az egyént, a kit valamely gazdasági kényszer sodort a bűnbe — ha még nem többszörös visszaeső, a mig bűnözése szokássá nem vált és a mig a fegyház levegőjét még borzadállyal szívja magába — a fogság egyhamar megtöri, az ilyen individuum már a letartóztatás első napjaiban igaz s mély megbánást tanusít.

A bűntetteseknek ez a kategóriája legtöbb, bár a társadalomból ki nem közösíthető, mert több mint bizonyos, hogy ezek sikeres gyógymóddal újra hasznos munkásaivá válnak a hazának és becsületes polgáraivá a társadalomnak.

De nincs kizárva az sem, hogy egy, már elvetemült gonosztevő is, — ha az első segély alkalmával nem — többszörös operáczió után visszatér arra az útra, a melyről eltántorodott és megszokja a tisztességes és becsületes munkát.

A „Rabsegélyző-Egyesületek“ továbbá a patronage-ok feladatúl tűzték ki a bűntetésüket kitöltött raboknak segélyezését és munkához juttatását.

Nehéz feladat hárult az egyesületek és a patronage-ok vállaira s hogy a letartóztatottaknak szabadulásuk utáni elhelyezése csak szorgos utánjárással sikerült, vagy hogy az egyesületeknek a szabaduló raboknak elhelyezése körül nem egy esetben óriási nehézségekkel kellett megküzdeniök, az nem az egyesület vagy a patronage lanyhaságának tulajdonítandó, hanem a társadalom egyes rétegei részéről, — úgy a nagy mint a kisipar terén — tapasztalt ellenszenvnek tudható be, mert vagy az a körülmény, hogy:

a) *a munkaadók fogházviselt individúúmokat nem szivesen, vagy egyáltalán nem alkalmaznak*, vagy:

b) *a munkások inkább munkaadójuktól válnak meg* — feláldozva kenyerüket — *minthogy legnagyobbára a nyomor, a kenyérhiány okozta bűnözés folytán a társadalmi szabályok alatt megbélyegzett munkástársukkal egy asztalnál dolgozzanak.*

A megtévedt s bűnbe került szellemi munkás pedig, a társadalomból teljesen kizáratott.

A szabaduló rabok czélszerű kenyérkereseti elhelyezésének kérdése tehát csak abban az esetben nyerne radikális megoldást, ha:

1. *a munkaadók tudomást nem nyernek arról, hogy az elhelyezendő s a szabadulás perczét váró rab fogházviselt*;

2. *a munkások nem birnak tudomással arról, hogy a velük együtt dolgozó munkástárs már büntetett előéletű* és;

3. a „Rabsegélyző-Egyesületek" a Patronage-Egyesületekkel karöltve, mint a „*Munkátlanok Országos Védőegyesülete*" teljesítené magasztos hivatását.

A „*Munkátlanok Országos Védőegyesülete*" természetesen nemcsak a szabadulását váró rabok kenyérkereseti elhelyezésével foglalkoznék, hanem egyszersmint *első sorban* a szabadlábon levő munkanélküliek elhelyezését is felölelné.

Az egyesületeknek ez az *új munkaköre*, a *büntetteknek* nagybani *megelőzését* eredményezné s ezen *preventiv* czélt szolgáló intézmény *úttörőként* mutatkoznék a *büntettek megelőzésében*, a szabadulását váró *rab* pedig — börtönajtajának megnyilásakor — *nyomban a társadalomnak* adatnék vissza.

A büntettek nagymérvbeni megelőzése, a züllésnek indult fiatalkorúak megmentésére, valamint a szabaduló rabok czélszerű és alkalmas elhelyezésére, tervezetem a következőkben vagyok bátor előadni:

1. A Munkátlanok Országos Védőegyesülete egy fővárosi és több vidéki egyesületet foglalna magában.

2. Az egyesület a fővárosban egy központtal birna és mint a „*Munkátlanok Országos Központi Védőegyesülete*" irányítaná a vidéki egyesületeket.

3. A Munkátlanok Országos Központi Védőegyesület és a vidéki fiókegyesületek a kereskedelmi minisztérium fenhatósága alatt állanának.

A vidéki egyesületek a kereskedelmi és iparkamarák székhelyein volnának felállítandók.

4. Az egyes iparvállalatok, gyárak, kereskedők, nagy- és kisiparosok a beálló munkáshiányt a kereskedelmi és iparkamarák útján vagy közvetlen hoznák az egyesületek tudomására, a munkát kereső foglalkozásnélküliek pedig ezen egyesületek által nyerendő ajánlólappal jutnának egyhamar kenyérkeresethez.

5. Az iparvállalatok, iparosok stb. a munkásszükségleteik kielégítésére szükséges nyomtatványok, valamint a munkát kereső iparosok és napszámosok, napszámosnők, tanonczok elhelyezésére vonatkozó kérdőlapok minden közigazgatási hatóságnál (ez utóbbi valamennyi rendőrhatóságnál is — *díjtalanul* állanának a közönség rendelkezésére.

6. Úgy a munkásszükséglet kielégítésére, mint a munkátkeresők részére szükséges űrlapok portómentesek volnának.

Azon a vidékeken, a hol ilyen egyesület felállítható nem volna s munkáshiány vagy munkakereslet mutatkoznék, közigazgatási (rendőrhatósági) közbenjárás segélyével hivatalból fordulhatna az iparos és munkás a körletéhez legközelebb eső vagy szükség esetén távolabb fekvő kereskedelmi és iparkamarához vagy egyesülethez.

7. A munkát, foglalkozást kereső egyén szükség esetén az egyesület részéről a szükséges *útiköltséggel* is elláttatnék, mely *útiköltség* a *nőtlen* egyén részéről *okvetlen*, mig a nagyobb *család fentartójától nem minden esetben* megtérítendő volna és pedig olyképen, hogy az illető béréből (keresetéből) az összeg nagyságához mért részletekben vonatnék le.

Az adott előleg az új munkaadó útján küldetnék meg az egyesületnek, t. i. ezen körülmény, az ajánló levélben feltüntetve volna.

A *legczélszerűbbnek* mutatkoznék azonban, ha az egyesület által kiállított és hivatalos pecséttel ellátott ajánló levél egyszeri utazásra *szabadjegyül* szolgálna.

8. Az ily módon ujjászervezett egyesületek a munkahiányt, valamint a munkáshiányt a központtal állandóan közölnék. Az egyesületek tehát a netán szükséges felvilágosításokat (értesítéseket) a központtól nyernék.

9. A „Munkátlanok Országos Védőegyesületének“ hazánk minden iparosa és munkása tagja lenne s tagsági dij czimen egyszersmindenkorra 1 korona volna fizetendő.

A vállalatok, gyárak és iparosok tagsága kötelezővé tétetnék, mert a tagok munkásszükséglete elégíttetnék ki első sorban.

A befolyt tagsági díjak a központ által kezeltetnének, valamint a befolyt adományok, a perselyek útján összegyült pénzek stb. stb. gondozása is a központ feladata lenne.

A vidéki egyesületek a kereskedelmi és iparkamara körletének megfelelő munkáslétszám arányához láttatnának el a szükséghez mérten fentartási költséggel.

A tagsági könyv felmutatása mellett bármely egyesület kenyérkereseti elhelyezésbe részesítené, illetve foglalkozáshoz juttatná annak tulajdonosát.

Ezen üdvös intézmény a munkások körében csakhamar tért hódítana s nem hiszem, hogy a legszerényebb javadalmazású napszámos is késlekedne az egyesület tagjává lenni, a mikor ilyen messzemenő kedvezményben részesíttetnék.

10 Az egyesület *csak magyar állampolgár* kenyérkereseti elhelyezésével foglalkoznék, az iparosok, gyártulajdonosok csak kivételes és kellően indokolt esetekben alkalmazhatnának idegen (külföldi) munkást.

11. Azon esetben, ha netán a munkakereslet oly nagy arányt öltene, hogy a foglalkozást keresők kenyérkereseti biztosítása lehetetlenné válnék, úgy legczéltudatosabbnak mutatkoznék azokat a „*Munkátlanok Országos Védőegyesülete foglalkoztató-telepe*“-n kenyérkeresethez juttatni.

12. Szerény tervezetem szerint elegendőnek mutatkoznék egy ilyen foglalkoztató telep is.

A felállítandó *foglalkoztató telep*, miután a fővárosban csaknem állandó a tömegnyomor, valamely — e czélnak legjobban megfelelő — *kisebb vidéki városban volna felállítandó.*

A foglalkoztató telep fentartása és jókarban tartása nagyrészt a munkások által befizetett tagsági dijakból lenne fedezhető, miután Magyarországnak (beszerzett adatok alapján) átlag mintegy 381.654 önálló iparosa, vállalata gyára 1.127,030 iparosa és munkása van. Az ezek által befizetett tagsági díjak mintegy 1.508,684 koronát tennének ki.

Az egyesületek és a telep fenntartásához több mint valószinü, magánosok is hozzájárulnának és így a befolyt tagsági dijak, adományok, a különböző helyeken felállított perselyek, valamint az ezen alap czéljaira rendezendő hangversenyek stb. útján befolyó pénzösszegek elegendő tőkét biztosítanának.

Minthogy ezen intézmény az állam érdekét is képezi, megfelelő államsegély is biztosíttatnék. Az egyesületek helyiségeit illetőleg nézetem szerint, minden kereskedelmi és iparkamara székhelyén akadna erre a czélra megfelelő irodai helyiség s az irásbeli teendők, levelezések elvégzésére, a szóbeli tárgyalások lebonyolitására a kereskedelmi és iparkamarák elnökei, a kik egyszersmint hivatalból kirendelt elnökei is az egyesületnek, javaslatára a kereskedelmi miniszter „*Kereskedelmi és Ipari Közvetítő*“ czímmel erre alkalmas és rátermett egyéneket nevezne ki.

A kereskedelmi és ipari közvetítő rendszeresített állást képezne s fegyelmileg a kereskedelmi és iparkamarák alá tartoznék.

Ezeknek díjazása az állami költségvetésben nagy különbözetet nem mutatna.

A kereskedelmi és ipari közvetítő hatáskörébe tartoznék a tanonczszerződések kötése is és a tanonczok tanulási ideje alatt a Gyermekvédő Liga által kijelölt védnökök segélyével őrködnék azok munkaoktatása, netáni túlerőltetése és egészségi viszonyai fölött s az esetleg tapasztalt szabálytalanságokról szükség esetén hivatalból megindíthatná a megtorló eljárást.

Így alkalmas mód nyilnék az ipariskolával nem bíró, valamint a különböző okoknál fogva az ipariskolát

elvégezni nem tudó kir. javítóintézetek és más nevelőintézetek növendékeinek kihelyezése alkalmával tanonczelhelyezésük is t. i. a kik még segéddé való képesítésük czéljából rövid időre valamely iparoshoz helyezendők ki.

Az elhelyezéseknél a javítóintézetekben alkalmazásban álló munkavezető-felügyelő szerepelne a kérdőlapon a növendék munkaadójaként.

A Gyermekvédő Liga fiúnevelő-intézeteiből, valamint a patronage-ok menhelyeiről kikerülő ifjak tanonczelhelyezésök is megkönnyíttetnék.

A Gyermekvédő Liga részéről a védnök kijelölése szintén megkönnyíttetnék, mert bármely kereskedelmi és iparkamara területén feleslegessé válna minden kiskorú részére külön védnök kijelölése, mert egy védnök több növendék fölött gyakorolhatná a védnökséget.

14. *Ezen tervezetem szerint a munkahiány a legkisebb* $^0/_0$*-ra redukálódnék, sőt meg is szünnék s inkább munkás, mint munkahiány mutatkoznék.*

Megcsappanna továbbá *a kivándorlás is*, mert azon körülmény, hogy a „Munkátlanok Országos Védőegyesülete“ első sorban a *magyar állampolgárok* elhelyezését tartanák szem előtt, hazánk polgárai nem volnának kénytelenek vándorbothoz nyúlni, a *külföldi elem* pedig lassan-lassan *kiszoríttatnék*, vagy beolvadni kényszerülne.

Végül megszünnék a munkahiány következtében eddig létrejött vagyon elleni delictumok s hazánk erkölcsileg szilárdabb alapra jutna.

Minden családapának módjában állana gyermekeit a helyes irányban nevelni, a szülőknek a gyermeknevvelés körül eddig tapasztalt nemtörődömsége az állandó és biztos kenyér folytán megszünnék s így az állami gyermeknevelés, — a mely a jelenlegi viszonyok mellett évről-évre nagyobb és nagyobb terhet ró az államra — nagymértékben csökkenne és sokkal kevesebb áldozatába kerülne az államnak, mint a „Munkátlanok Országos Védőegyesület“-einek esetleges *állami kezelésbe* vétele. (Éljenzés.)

Dr. SCHIRILLA ACHIL kir. járásbiró:

Tisztelt Kongresszus!

Az itt tárgyalásra kerülő harmadik kérdést különösen két szempontból óhajtom megvilágítani. Az egyik a keresetforrások kimerülésének, kiapadásának mindinkább aktuálissá váló szempontja. A másik pedig a fiatalkorúak nevelésénél, illetőleg foglalkoztatásánál követendő irányelv, mely kettő egymással szorosan összefügg és egymást lényegében kiegészíti.

A mi az elsőt illeti, e szűk keretek között lehetetlen a kenyérkérdés nehéz problemájával foglalkozni. Azonban köztudomásu tény, hogy a mai viszonyok közt az álláshoz, keresethez való jutás annyira meg van nehezítve, hogy a legtöbb embernek jellemét már ez a küzdelem az állás után is elég nagy próbára teszi. Nagy társadalmi evoluczióra van szükség, hogy e téren gyökeres javulás beálljon. De addig is, míg e boldogabb korszak bekövetkezik, éppen a patronage egyesületeknek képezi magasztos feladatát az, hogy társadalmi akczió révén enyhítse legalább a bajt. A társadalmi akczió körét megvilágítani most e szűk keretek közt nem lehet. Csak egyet emelek ki, t. i. annak a munkakörnek megkedveltetését és megbecsülését, mely eddig közfelfogás szerint az egyénnek társadalmi lefokozására, lekicsinyítésére szolgált. Hogy ha e tekintetben csak egynéhány lépést teszünk előre, megláthatjuk, hogy azok a szerencsétlenek, a kik eltévesztett pályaválasztás, rossz nevelés vagy pedig beteges ambicziő folytán az ú. n. úri pályákra kerültek és ott boldogulni nem tudtak, nem lesznek a kétségbeesés örvényébe és ennek folyományaképpen a bűn lejtőjére sodorva.

A statisztika azt bizonyítja, hogy a szabaduló és a patronage tevékenységet igénylő egyének jó része éppen ebből a kategóriából kerül ki, míg a többi kategóriába tartozó egyénekről való gondoskodás sokkal könnyebb. Így különösen az ipari és kereskedelmi pályákon működő munkaerők közvetítését az ipari és munkaközvetítő intézetek ma csakugyan hivatásuk magaslatán

állva méltóképpen teljesítik s e tekintetben azok statisztikája megnyugtató eredményt tüntet fel. Hasonlóképpen sok eredménynyel jár a napszámosoknak a közmunkák révén való foglalkoztatása is, különösen, ha a vállalkozók és a gyári vezetőségek között egyrészről, az állami, megyei és községi hatóságok között másrészről, az összeköttetés állandóan fentartatik. És itt megjegyzem, hogy leghelyesebbnek tartanám, ha a gyári vezetőségek és a munkások közötti szerződések feltételei, illetve a munkabérekre és szolgálatra vonatkozó főelvek a patronage-egyesületek közreműködése mellett állapíttatnának meg mindkét fél érdekeinek szemmeltartásával. Az ú. n. úri emberekről azonban, a kik alatt értem nemcsak a diplomatikus embereket, hanem a magánhivatalnokokat és önálló kereskedőket is, szabadulásuk után sokkal nehezebb a gondoskodás, mert számukra munkakör nehezen nyilik. A munkakör, melyet nekik adhatunk, a legtöbb esetben csak nyüg lesz rájuk nézve, melytől mindenáron szabadulni akarnak. Ismétlem, hogy igen nehéz ezen irányban előrehaladni, de nem lehetetlen. Másutt megtörtént ez, megtörténhetik itt is. Egyet azonban már most kiemelhetek. A patronage-egyesületek magasztos feladatot végeznek akkor, ha az ő kiküldötteik útján érintkeznek azokkal a szerencsétlenekkel, kik a nevezett kategóriába tartoznak és a fegyházból, börtönből, vagy fogházból való szabadulásukat várják. Ha ezt megtesszük, akkor könnyebb lesz a gondoskodás azokról, a kik csakugyan úri pályákra hivatvák, de előre ki nem számítható esélyek folytán kenyerüket veszítették, vagy megfelelő állásba vagy keresethez jutni nem tudtak.

Az ilyeneken tehát a kormány s általában a közhatóságok jóindulatú támogatása s a patronage-egyesületek és a magánvállalatokkal való szoros összeköttetés révén és más hasonló eszközökkel megfelelőleg segíthetünk.

Még néhány szóval akarom érinteni a fiatalkoruak nevelésénél és foglalkoztatásánál követendő irányelvet, a mennyiben jelen kérdéssel összefügg. Azt mondja Plinius, hogy az emberi élet vészes mélységeket és

titkos zugokat rejt magában, ezekbe kell behatolnunk. Ámde az a kérdés, hogy mikor történjék ez? A kik egyrészt a büntető igazságszolgáltatással, másrészt pedig a gyermekneveléssel huzamosabb ideig foglalkoztak, azok jól tudják, hogy az egyén jellemének kiképzése a fiatal zsenge korban történik. Kétségtelen, hogy az ember természetében meg van a fogékonyság a rosszra később is. Sőt egyes hibák iránti fogékonyság csak később támad. De viszont bizonyos, hogy a zsenge korban erkölcsileg nem kultivált jellem később igen nehezen faragható. Azért a patronage-egyesületeknek figyelmébe ajánlom, hogy éppen ezen korban plántálják a fiatalok szivébe azt a munkakedvet, mely a kenyérhez vezet. Hogyha ezt megtesszük, hogyha másrészt a patronage-egyesületek kiküldöttjei különösen figyelemmel lesznek arra, hogy a menedékhelyeken, azonkivül az egyeseknél elhelyezetteknél ezen szempontokra kellő gond fordíttassék, akkor a 3. kérdés megoldása könnyebb lesz a gyakorlati életben.

De e mellett szükségesnek tartanám lehetőleg vármegyénként közhatósági felügyelet alatt álló oly szerveknek felállítását, a melyek kizárólag a fiatalkorúak által (21. évig) teljesítendő mindennemű munkák közvetítését eszközölnék s szerény nézetem szerint ez intézmény létesítése, a melylyel ezuttal részletesen nem foglalkozhatom, sem különös költségbe, sem az eljáró közegek nagy fáradságába nem kerülne.

E nagy vonásokban akartam röviden, inkább csak etikai értelemben megfelelni a 3. kérdésre, kijelentvén, hogy a magam részéről készséggel elfogadom a mélyen tisztelt előadó úr indítványát. (Éljenzés.)

Dr. LÁNYI MÁRTON, törvényszéki jegyző:

Tisztelt Kongresszus!

A gróf Csáky Albinné őkegyelmessége elnöklete alatt álló Általános Közjótékonysági Egyesület nevében szivélyesen üdvözlöm Önöket és kivánok nemes czéljaik elérésében minél sikeresebb munkálkodást. A patronage-

szövetség tisztelt elnöksége a jótékonysági egyesületeket is bizonyos vonatkozásban beakarja vonni a patronage munkálkodás körébe és ez adja az okot arra, hogy egyesületem nevében álláspontunkat pár szóval kifejtsem. A jótékonyság kétségtelenül bizonyos vonatkozásokban rokonságban áll a kriminalisztikával. Ezt a rokonságot a következőkben állapíthatjuk meg:

Maga a jótékonyság bizonyos mértékben elősegítheti a bűnözést és bizonyos mértékben meg is akadályozhatja. Elősegítheti annyiban, hogy a jótékonyság által a rendes foglalkozás, vagy szűkös anyagi helyzet hijján élő ember, miután a jótékonyságnak is meg van a maga határa, abba a helyzetbe jut, hogy ismét rendes munkával kell megkeresnie kenyerét és ekkor e helyett ellenálló erejét elvesztvén, a bűnözésre hajlik és bűnbe esik. Másrészt azonban a jótékonyság meggátolhatja a bűnözést azzal, hogy a kellő pillanatban segítséget nyújtván, az illetőt megtartja a tisztességes emberek sorában.

Jótékonysági egyesületeink legnagyobb része feladatait kimerítve látja abban, ha pénzsegélynek megfelelő időben való nyujtása által egyeseket a pillanatnyi nyomor karjaiból kiragad. Egyesületünknek már az 1908. évi működését tárgyaló közgyűlésen határozottan állást foglaltam ezen felfogással szemben és kiemeltem azt, hogy az igazi jótékonyság abban áll, hogy az arra reászorulónak a segélyt munkanyujtás alakjában adjuk. Szóval a munka általi jótékonyság egyedül az, a mely czélravezető és melynek segélyével elérjük azt, hogy leszoktathatjuk társadalmunkkal együtt szegényeinket az alamizsna nyujtás és elfogadás mélyen lealázó érzésétől és felébresszük a nyomorgóban az embert és benne az emberi jogok és az emberi kötelességek érzését. Nem akarom ezzel természetesen kifejezni azt, hogy a jótékonyság sohasem nyilvánul abban, hogy készpénzadományt adjunk, vagy ruhasegélyt nyujtsunk, vagy egyéb más módon legyünk a szegények támogatására. A gróf Csáky Albinné őnagyméltósága vezetése alatt álló Általános Közjótékonysági Egyesület, melyet képviselni sze-

rencsém van, daczára annak, hogy a fősúlyt az általam fentemlített elvek alapján a munkanyujtás alapján álló foglalkoztatók utjáni segélyezésre fekteti, maga sem zárkózik el attól, hogy azokban az esetekben, melyekben igazán csak a pénzbeli segély azonnali adása mutatkozik egyedüli eredményesnek, ezt meg ne tegye és mégis, daczára annak, hogy csakis a legnyilvánvalóbb esetekben tértünk el alapelveinktől, számtalan csalódás ért bennünket és az annyira óvatosan adott pénzbeli adomány sokszor ment olyan czélokra, melyeket szolgálni nem a jótékonyság feladata.

Abból az alkalomból kifolyólag, hogy a patronage tevékenység a jótékonysági egyesületek bevonásával czéloztatik, ki kell emelnem, hogy ebben a kérdésben egyesületünk álláspontja az, hogy a patronage-szövetség sem nem hivatott, sem nem jogosult arra, hogy a jótékonysági egyesületek actióját egységes irányba terelje és irányítsa. A jótékonysági egyesületek és patronage egyesületek között vannak ugyan érintkezési pontok, azonban czéljuk nem azonos.

A kongresszus irataiban több izben olvastam és itt hallottam is azt, hogy a patronage egyesületek a letartóztató intézetekből kiszabadulókon olyképpen óhajtanak segíteni, hogy azokat ideiglenesen, vagy véglegesen munkával látják el. Az ideiglenes munkanyujtás abban állana, hogy a különböző arra hivatott tényezők műhelyeiben nyernének addig elhelyezést a kiszabadulók, a míg végleges állás részükre nem szerezhető. A végleges elhelyezést pedig az arra hivatott közvetítők segítségével óhajtják a patronage-egyesületek eszközölni. Én ezekhez a módokhoz teljesen hozzájárulok és azokat magamévá teszem. Fel kell azonban a figyelmet hivnom arra, hogy különösen a végleges elhelyezés nem fog olyan egyszerüen menni. Kétségtelen az, hogy a letartóztató intézetekből kiszabadultak legnagyobb része minden állás nélkül kerül ki ujból az életbe és ha a patronage-egyesületek sikeres működést óhajtanak elérni, akkor mindezeket elhelyezni nagy és nehéz kötelességük lesz. És ez az elhelyezés nem is lesz olyan könnyü.

Társadalmunkban még mindig erősen uralkodik a tartózkodás a letartóztató intézetekből kikerültekkel szemben és bizonyos óvatossággal fogadják a munkaadók az olyan ajánlatot, a mely ily egyének elhelyezésére irányul. Figyelemre méltó szempontok továbbá még a következők is. Különösen arra kell törekednünk, hogy a foglalkoztató műhelyekben az előállítandó munkához szükséges beszerzések olcsón eszközöltessenek; hogy az általánosságban végtelen silányan előállított munka jó minősége emeltessék; hogy a foglalkoztató műhelyekben előállított tárgyak tovább eladása biztosítva legyen. Hiszem, hogy a felmerülendő nehézségeket erős és fáradhatatlan tevékenységgel sikerülni fog leküzdeni.

Feladatunkat nem látom befejezettnek azzal, hogy ha ezen a kongresszuson megjelentünk, a tanácskozásokat végig hallgattuk, vagy esetleg azon részt is vettünk, hanem mindannyian igyekezzünk tőlünk telhetőleg támogatására és segítségére lenni a patronage egyesületek országos szövetségének. Horvátth Dániel dr. tisztelt barátom véleményében egyesületünket is, mint olyant jelölte meg, melynek foglalkoztató műhelyeiben a letartóztató intézetekből kikerültek elhelyezést nyerhetnek. Mielőtt arra kitérnék, hogy egyesületem részéről milyen módon állhatunk a szövetség rendelkezésére, bátor vagyok kiemelni azt, hogy azok az adatok, melyek előbb említett tisztelt barátom jelentéséből kiderülnek, korántsem fedezik a tényleges állapotot, illetve foglalkoztatóink valódi munkáltatási körét. Erre vonatkozólag 1907. évi jelentésünkre kell utalnom, melyből kiderül, hogy abban az évben, a míg foglalkoztatóink nyitva voltak, melyek pedig csakis a téli hónapokban vannak nyitva, összesen 10,721 ember nyert alkalmazást és ezeknek kifizettünk K 9623.53 fill. munkabért. Ilyen arányban óhajtjuk foglalkoztatóinkat továbbra is vezetni és az 1908. évi jelentésben mutatkozó visszaesés annak tulajdonítható, hogy egyesületünknek vagyonából körülbelül 30,000 koronát az egyesületünk által fentartott szőnyegszövő iskola kötött le, most azonban ismét abban a helyzetben vagyunk, hogy erre való tekintet nélkül, a régi mederben

vezethetjük foglalkoztatóinkat. Már most egyesületünk által felajánlandó segítséget a következőképpen formuláznám. Hajlandók vagyunk abban az időben, midőn foglalkoztatóink nyitva vannak, minden nap a patronage-egyesületek által hozzánk átutalt a tárgyalások folyamán meghatározandó számu embert foglalkoztatóinkba elhelyezni mindaddig, míg ezek elhelyezést nem nyernek. Hajlandók vagyunk továbbá végleges állásközvetítés terén is a tőlünk telhető módon támogatni a patronage-egyesületet és a hozzánk átutaltakat lehetőleg véglegesen állásba juttatni. Természetesen ezen ajánlatom nem egy oly fix ajánlat, mely azután a szükséghez képest megfelelően ne volna módosítható. Ezzel én azt akarom kifejezni, hogy egyesületünk teljesen méltányolja mindazon nemes intenciókat és törekvéseket, melyeket a patronage-egyesületek kifejteni igyekeznek és minden rendelkezésünkre álló eszközzel hajlandók vagyunk azt támogatni.

Ezennel első megnyilatkozáskép bátor vagyok bejelenteni, hogy *egyesületünk a Patronage-Egyesületek Országos Szövetségébe tagként belép.*

Végül még azt is felemlítem, hogy egyesületünk 1909. április 18-án tartott közgyűlésén már maga is egy bizonyos mértékben patronage-szerü tevékenység szolgálatába állott, midőn egy olyan indítványt fogadott el, mely szerint a maga kebeléből egy betegvédelmi osztályt alakít, melynek czélja a kórházba, vagy elmegyógyintézetbe került és ott előreláthatólag hosszú ideig maradó családfentartók családjának támogatása. E támogatás munkaszerzésben, munkaközvetítésben, a gyermekek megfelelő elhelyezésében, esetleg szükséges jogvédő kirendelésében és ha kell, a legszükségesebb élelmi czikkekkel, ruhával, tüzelővel való anyagi segélyezésben állana.

Ki kell még térnem a délelőtt felhangzott megjegyzés folytán az alkohol kérdésre is. Hogy a kriminalitás és alkoholizmus között mily nagy az összefüggés, az annyira közismeretes, hogy arra kitérni nem is szükséges. Csak azt említem meg, hogy egyesületünk 2 évvel ezelőtt felvette programmjába az alkohol elleni

küzdelmet és azóta eredményeink a következők. Alkoholellenes röpiratot adtunk ki 100,000 példányban, hat előadásra kiterjedő kurzust rendeztünk, melyben legelőkelőbb tudósaink vettek részt. Több mint egy esztendeje áll fenn alkoholmentes éttermünk. Január elseje óta megnyilott alkoholbetegek részére szolgáló Rákospalotai szanatóriumunk is. Most november 1-re pedig a munkásosztály számára szolgáló alkoholmentes éttermet óhajtunk megnyitni.

Mindezek fényesen igazolják, hogy a tőlünk telhetőt igazán megtesszük, különösen akkor, midőn az állam is még e kérdésbe, mint egy darázsfészekbe, csak óvatos kézzel mer belenyulni.

Egyesületünknek, ismétlem, különösen örömére szolgál, hogy a patronage-egyesületeknek országos szövetsége és egyesületünk abban a közös eszmében találkoztak, hogy a munka az, mely a bűn elleni küzdésnek a leghatásosabb ellenszere. Ez a közös eszme, azt hiszem, alapul fog szolgálni arra, hogy közös munkálkodásunk, melyet a magunk részéről igen óhajtunk, minél hathatósabban és minél intensivebben történjék. (Éljenzés.)

KÁDÁR LÁSZLÓ LEVENTE, állami pártfogó-tisztviselő:

Tisztelt Kongresszus!

A kérdés első felénél csak a visszaesők elhelyezéséhez szólok. A tisztelt véleményezők tekintélyes része kirekesztendőnek tartja a patronage elhelyező tevékenységéből a visszaesőket. Félnek, hogy viselkedésükkel diszkreditálnák az egész működést. Szerintük javulásukat alig lehet remélleni s az elhelyezés kérésével csak újabb büncselekményekhez keresnek alkalmat.

Az eddigi tapasztalatok mást mutatnak. 5 vagy 6 visszaesőt sikerült elhelyeznem s mindegyiknél eredményes volt a fáradozás. Pedig közülök kettő életének nagyobbik felét letartóztatásban töltötte. Psychologiailag is természetes e változás, még ha teljesen eltekintünk a patronage tevékenység javító hatásától. A büncselekmények anyagi haszna nem áll arányban a büntetések

fokozódó nagyságával. Hozzájárul a társadalomból való kivetettség lesujtó érzése, főleg a jövőtől való félelem. Tudja, hogy pályaváltoztatás nélkül — legjobb esetben — szegényházban fejezi be életét. S ha ily ember kér *bármi*lyen munkát, aligha vezeti a bünözési alkalom keresése. Megmondjuk előre, nem bizalmi állást szerzünk neki, hanem egyszerű gyári munkás vagy napszámos lesz, hol ha akarna sem lophatna semmit. A biztonság, hogy nem kell a hatóság zaklatásától tartania, a megbecsülés s a kenyér, mit szorgalma szerez, megtartják őt a tisztességes úton. Mig ha még a patronage tevékenység is elhagyja őt, a magárahagyottságból eredő elkeseredés csak növeli a társadalom elleni gyülöletét.

A fiatalkorúak elhelyezésénél sokkal bonyolódottabb körülmények játszanak közre. Igaz, hogy fiatalkorút elhelyezni semmi nehézségbe nem kerül, de igen is, megfelelően elhelyezni.

Első sorban a szülők hatásával kell számolnunk. Sokszor egyenes rosszakarói gyermeküknek, ámde legtöbbször nem tudatosan. Csekély intelligenciájuknál fogva oly foglalkozást akarnak, hol a gyermek mindjárt keres s őket támogathatja. Legirigyeltebb foglalkozások: tejkihordó, kintornakisérő, körhintás stb. Sem a gyermek jövőjére, sem a foglalkozás veszélyességére nem gondolnak. Még arra is van példa, hogy a tanonczot utolsó évben elvették mesterétől, mert kedvező konjunkturák folytán 3 korona napszámot lehetett pár hónapig szerezni.

A szülők nagyobb része mégis tekintetbe veszi a fiatalkorú érdekét. Nincs kellő belátása, hogy a gyermek pályaválasztását helyes irányba terelje. A mezei foglalkozásokat általában lenézik. Még a kertészségről is úgy beszél az a fiatal kintornakisérő: „Cak nem fogok parasztnak menni“. Vidékre egyáltalában nem hajlandók tanoncznak elszegődni, holott ép a fővárosi környezet veszélyes rájuk nézve. S még az egyébként tisztességes szülők is ellenzik a vidékre való elhelyezést; u. i. nem akarják gyermekeiket közelükből elengedni. A kisiparosok által folytatott mesterségektől irtóznak.

Innen van az, hogy pl. a budapesti czipésztanonczok 90%-a vidékről kerül ki. A fővárosiak mindig előnyt adnak a vasiparnak; a kik a gyermekbíróság elé kerülve, hajlandók voltak foglalkozást vállalni, csekély kivétellel vasesztergályosok akartak lenni. Itt kisebb a felügyelet, fizetést mindjárt kapnak, s szép jövedelmet is remélnek. Azt megmagyarázni, hogy mindenki nem lehet vasesztergályos, lehetetlen. S ha egy ilyen vasesztergályos-jelölt a fővároson kívül kapna alkalmazást, a fizetésen felül csakis az a körülmény érdekli: „Van-e ott mozgószinház? Hétköznap is ráérek oda elmenni?“

Másrészt gyakoriak a visszaélések a mesterek részéről is. A legényeket, sőt a cselédet inassal akarják pótolni. Az a szegény 12—13 éves gyermek, kit Erdélyből helyezett el tanítója, teljesen védtelen, sokszor még panaszkodni sem tud, mert nem beszél magyarul. Hogy ezek sorsa a folytonos durva bánásmód miatt elviselhetetlen, a gyakori szökések mutatják. Hazamenni nem tud az ily szökött tanoncz, okmányai a volt gazdájánál maradtak, kénytelen csavarogni, mig egy razzia kézre nem keríti s haza tolonczolják. Oly mester is akad, kinek még szerszámai sincsenek, hanem inasaival a házmesteri teendőket végezteti. Viszont nem tagadható, hogy a kismesterek háromnegyed része inasaival emberségesen bánik. Némi ellenőrzéssel könnyen lehet e bajon segíteni.

Sok nehézséget okoz a fiatalkorúak kalandos természete. Különösen a középosztályból származó fiatalkorúak bünczelekménye erre vezethető vissza; csak tengerészek akarnak lenni. A mai viszonyok közt őket ily nagy számmal elhelyezni nem lehet, s hajóstársaságaink különben is csak a legritkább esetben vesznek fel hajósinasokat. Legtöbbjük oly makacsul ragaszkodik tervéhez, hogy semmi más foglalkozásnál megmaradni nem hajlandó s így a biztos elzüllés a sorsuk.

Az elhelyezéseknél a patronage működés főleg a helyes irányban való pályaválasztást segítheti elő tanácsával s a fiatalkorú későbbi sorsát figyelemmel kisérve, a visszaéléseket kevesbbítheti.

Ámde a fiatalkorúak egy részénél szigorúbb eszkö-

zökre van szükség. Egyrészt a szülők és környezet káros befolyása, másrészt a munkátlan élethez való beteges ragaszkodás elkerülhetetlenné teszik, hogy az állam a maga javítónevelést elrendelő parancsával segítsen. Nem csak a bíróságok számára kell ezen hathatós eszközt fentartani, hanem minden szükséges esetben alkalmazni kell. Csakis így lehet a kriminalitás ellen eredményt elérni, viszont ennél többet a társadalom sem tehet. (Éljenzés.)

ELNÖK: Felszólalásra jelentkezettek többen nincsenek. A zárszó joga dr. Gáll Endre kir. ügyész urat illeti.

Dr. GÁLL ENDRE előadó:

Mélyen tisztelt Kongresszus!
Hölgyeim és Uraim!

Az előadói tiszt kötelessége szólít még egyszer az Önök szine elé, hogy ismételten elfogadásra ajánljam azt a javaslatot, a melyet a délelőtt folyamán benyujtani bátor voltam. Örömmel tapasztaltam a magas szinvonalú vita folyamán, bogy tulajdonkép ellentét nincs is közöttünk. A határozati javaslat hármas czélt szolgál. Először czentralizálni kivánja a gyakorlati patronage munkáját. Azt akarja keresztülvinni, hogy a rabsegélyző-egyletek, különösen pedig a különböző felekezeti patronage-egyletek a munkaközvetítés czélszerű keresztülvitele végett egy elhelyező-bizottságban egyesüljenek.

Az erkölcsi patronage igen jó helyen van a felekezetek kezében, mert a bűnös ember lelkéhez a vallás tanaival lehet legkönnyebben hozzá férkőzni. A bűnös ember megtérítése csak a vallás tanainak jótékony érvényesülésével és a lelkésznek hathatós közreműködésével vihető sikeresen keresztül. Ennél tehát helye van a felekezeti széttagolódásnak.

Mikor azonban arról van szó, hogy valamely munkást elhelyezzünk, munkába segítsünk, ott feleslegesnek tartom, hogy minden felekezeti patronage-egylet különkülön járjon el és külön végezze el azokat a feladatokat, a melyeket együttesen sokkal sikeresebben és

könnyebben lehet megoldani. Azt találnám tehát helyesnek és indokoltnak, hogyha az igazságügyi kormány a Büntető Novella életbeléptetése alkalmával felállítja azokat az állami szervezeteket, a melyek rabmunka közvetítéssel foglalkoznak, ezekbe a szervezetekbe hívja meg az összes felekezeti és nem felekezeti patronage-egyesületek képviselőit, sőt magukat a munkaadókat is és ezek vegyék együttesen tárgyalás alá az elhelyezendő emberek kérelmeit és határozzanak is együttesen felettük. Ha ezt megteszik, akkor az eredmény sokkal különb lesz, mintha ugyanazon czélra minden egyesület külön-külön törekszik. Ez tehát az első intentiója a határozati javaslatnak.

A második czélja az, hogy lehetőleg úgy oldjuk meg gyakorlatilag a rabmunkások elhelyezésének kérdését, hogy használjuk fel mindazokat a munkaalkalmakat, a melyek most kínálkoznak nekünk. A megoldási módot a tárgyalás során többen nem tartottak elegendőnek. Voltak olyanok, a kik nagyon óhajtandónak jelezték, hogy foglalkoztató-műhelyeket állítsunk fel, hogy legalább is ideiglenesen foglalkoztassuk azt az embert, a kit hirtelenében véglegesen munkába helyezni nem lehet. Én úgy találom, hogy a felszólalók az én intentióimat nem értették meg jól. Én azt mondtam, hogy ideiglenes megoldást ajánlok. Nem akarok a sötétbe ugrani. Nem akarok felállítani olyan intézményt, melynek terjedelmével, czéljával és költségeivel nem vagyok teljesen tisztába. Itt van rendelkezésünkre a munkaközvetítő-intézet, a munkásoknak rendkívül sok szakegylete, a munkaadóknak szövetsége, melyek mind szivesen közvetítik a munkát. Miért állítsunk fel mi közvetítő-irodákat, melyeknek fentartási eszközei erőinket túlhaladják? Itt vannak Budapesten minden kerületben a közjótékonysági-egyesületek által fentartott foglalkoztató-műhelyek is. Egyelőre nem szükséges a kiszabaduló rabot külön foglalkoztató-intézetben elhelyezni, mikor elhelyezhetjük ezekbe, a hová más foglalkozás nélküli ember is bemenekül.

Teljesen elegendőnek tartom tehát egyelőre, ha

az ugyanazon helyen lévő, mindennemű patronage-egyesületek a rabmunka közvetítés czéljából egy elhelyező-bizottságban egyesülnek és ezek a bizottságok a fentebb említett munkaalkalmak felhasználásával, esetleg a munkaadók bevonásával, vagy a helyi viszonyoknak megfelelő más módon iparkodnak a szabaduló rabot elhelyezni.

Meggyőződésem az, hogy a kérdés óriási lépéssel halad a megoldás felé, ha ilyen munkaközvetítő szervek nemcsak itt a fővárosban, hanem a vidéken is létesülnek és egymással is állandó érintkezésben állnak, esetleg egymást bizonyos emberek elhelyezésénél kisegítik.

A kérdés végleges és helyes megoldását iparkodik előkészíteni a határozati javaslat utolsó pontja, mely a harmadik intentiót foglalja magában, mely szerint az összes elhelyező-bizottságok, vagy más munkaközvetítő szervek pontos kimutatást vezessenek arról, hogy a letartóztatottak közül hányat hová helyeztek el és hányat mi okból nem tudtak elhelyezni. Ezt az adatgyüjtést fontosnak tartom azért, hogy a jövő kongresszuson ne merüljenek fel olyan ellentétek köztünk, mint most, mikor például a felett vitáztunk, hogy a paraszt embert el kell-e helyezni Magyarországon a patronage-egyletnek, vagy pedig a földmíves maga is talál magának munkát, vagy például, a mikor az egyik felszólaló azt mondja, hogy csak czímirodában lehet a szellemi munkást elhelyezni, a másik pedig azt vitatja, hogy kellő utánjárással rendes foglalkozást is lehet neki szerezni. Ezek ténykérdések, ezeket nem lehet teóriával megoldani. Itt a számok beszélnek. Azt akarom, hogy ezek a számok a következő kongresszuson már rendelkezésünkre álljanak és minden vitát feleslegessé tegyenek. A számadatok eredménye üdvös lesz a III. Patronage-Kongresszus szempontjából, mert annak alapján jótékony hatású intézkedéseket lehet majd foganatba venni. Ezek a fővezér-motivumok, a melyek a határozati javaslat megszerkesztésénél irányadók voltak.

A határozati javaslatra vonatkozólag még az iránt tartozom felvilágosítással, hogy miért nem terjeszkedik ki a kiskorúakra, holott a tárgyalás alatt álló kérdésben

a kiskorú szabadulók munkába segítésének ügyét is napirendjére tűzte a kongresszus. Ennek az az oka, hogy a kiskorúak elhelyezésére ugyanazok az elvek irányadók nagyban és egészben, mint a nagykorúakra.

A kiskorúak elhelyezése mindenesetre sokkal könnyebb, mert nekik a munkával legfeljebb saját fentartásuknak költségeit kell megkeresni, nem pedig egész családjukról gondoskodni, tehát szerényebb munkabérrel megelégedhetnek. Megkönnyiti elhelyezésüket az is, hogy azok, a kik közülök javítóintézeti kezelés alatt voltak, az intézetben már valamely életpályára neveltettek és azok, a kik velük didaktikailag foglalkoztak, gondoskodnak jövendőbeli életpályájukról és elhelyezésükről is. Ezek elhelyezésének kérdése tehát nem is a napirendre tűzött kérdéssel kapcsolatban, hanem a fiatalkorúakra vonatkozó patronage keretében tárgyalandó.

Ismételve kérem a mélyen tisztelt Kongresszust, hogy az előadottak alapján határozati javaslatomat elfogadni méltóztassék. (Éljenzés.)

ELNÖK: a Kongresszus egyhangú hozzájárulásával a javaslatot elfogadottnak jelentem ki.

VARGA NAGY ISTVÁN, kir. itélőtáblai biró (Pécs).

Igen tisztelt Kongresszus!

Nekem voltaképen a szónokok közt volna helyem, de nem veszem igénybe szives türelmüket, csak egy kötelességet akarok teljesíteni.

A ki már rendezett Magyarországon valamikor kongresszust, csak az tudja méltányolni ezt a munkát. Én, a ki a pécsi kongresszus rendezésénél ezen munkát átéltem, tudom csak igazán értékelni a mostani Kongresszus előkészítő bizottságának és elnökének Rickl Gyula Ő Méltóságának érdemeit. Kétszeresen tudom ezt méltányolni, mert mikor nyáron szerencsém volt, vele a Kárpátok közt együtt lenni, sajnosan hetekig betegen találtam, de ez sem tartotta vissza munkájában. Ő nem ismert pihenést. Csak ennek köszönhetjük azt, hogy a Kongresszus ilyen szép eredménnyel működött.

Azt hiszem, mindnyájunk óhajtásának teszek eleget akkor, midőn indítványozom, hogy neki fáradozásáért és a Kongresszus tanácskozásainak tapintatos vezetéséért köszönetet szavazzunk. (Elfogadjuk. Éljenzés.)

ELNÖK:

Mélyen tisztelt Kongresszus!

Mindenekelőtt van szerencsém bejelenteni, hogy Kassa szabad kir. városa meghívta a III. Országos Patronage Kongresszust. Méltóztassék ezt kegyesen tudomásul venni.

Előírt munkarendünknek megfeleltünk, kérdéseinket letárgyaltuk s nyugodtan tekinthetünk vissza tárgyalásaink eredményére. Egyet azonban nem szabad felednünk. Hogy a hátunk megett levő munka csak kis töredéke annak mit végeznünk kell. Még magával a haditervvel sem készültünk el teljesen, pedig azután következik a legnehezebb rész — maga a küzdelem.

Engedjék meg, hogy kifejezést adjak annak az erős hitemnek, hogy nem kell aggódnunk a harcz kimenetele iránt.

Szívből kívánom, hogy azt a buzgalmat és lelkesedést, melyet tanúsítottak, mikor hivásunkra oly imponáló számban összejönni méltóztattak, mikor tanácskozásainkat annyi becses tapasztalattal, eszmével, útmutatással és tanácscsal gazdagították; hogy ezt a lelkesedést a feladatok keresztülvitele számára is megtartani méltóztassanak.

Adjon erőt és szárnyat törekvéseinknek az a tudat, hogy embertársainkról és azok boldogulásáról kívánunk gondoskodni. Erősen bizom abban, hogy ez a tudat győzelmesen fogja áttörni mindazokat a korlátokat, melyeket az emberi természetben rejlő indolentia és az embereket egymástól mesterségesen elválasztó ellentétek és különbségek emelnek.

Midőn végül őszinte hálámat fejezem ki az egyes miniszteriumoknak, egyházi és világi hatóságoknak s egyesületeknek, hogy kongresszusunknak díszét és sikerét kiküldöttekkel emelni és előmozdítani kegyeskedtek s úgy a kiküldötteket, mint általában a kongresszus tagjait búcsúként melegen üdvözlöm, a Kongresszust bezárom. (Éljenzés.)

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 061925605

RÉVAI ÉS SALAMON
könyvnyomdája
Budapest, Üllői-út 18. sz.